

Uzbudljivi nastavak
očaravajuće priče o
zaboravljenoj
kraljici En Nevil.

EN O'BRAJEN

Oprostaj za
KRALJICU

NASLEDNICA • PRINCEZA • DEVICA • KRALJICA

www.vulkani.rs

EN O'BRAĖN

*Naziv originala: Anne O'Brien THE VIRGIN WIDOW
Prevela: Branislava Maoduš*

izdavaštvo
vulkan
Beograd, 2014

„Poći ćemo“, konačno nam je objavila kraljica na rođenju nove godine, u svojoj odaji za prijeme. „Otići ćemo na obalu. Da sačekamo da nam pošalju znak.“

A koji bi to znak bio, vaše veličanstvo? Plamteća kometa preko nebesa koja nagoveštava vaš povratak? Prikrila sam sumnju maskom zadovoljstva. Ali radost je bila preuranjena. Nismo isplovili iz Francuske sve do druge nedelje aprila. Do tada se sve pokvarilo, ukiselilo i uplesnivilo poput starog sira. Edvard od Jorka se vratio u Englesku, pristao je na severu u Rejvenspernu, sa pedeset hiljada kruna vojvode od Burgundije u džepovima. Englezi nisu mnogo oklevali da se okupe oko njegovog barjaka.

„Trebalo je da odemo u januaru. Zašto smo čekali“, Edvard je, čas grozničavo ushićen, čas u najmračnijim dubinama beznađa, sasuo još jedan pehar vina niz grlo, a koža mu je bila neprivlačno pegava zbog preteranog alkohola. „Zašto me niste slušali? Mogli smo se utvrditi u Londonu, pre nego što je kopile jorkista uopšte i isplovilo.“

„I slušam. Bez kraja i konca!“ prasnu kraljica, braneći se. „Neka ti bude! Isplovljavamo za nedelju dana.“

„Napokon, bože mili!“

„Ja uvek delam u tvom najboljem interesu, Edvarde. Zar sumnjaš u mene? Dođi.“

Iznenada oboje neočekivano smekšase. Kada sam očekivala da vidim Edvarda kako besnim korakom napušta prostoriju, on pade na kolena pred kraljicom i podiže porub njene odore do svojih usana. Podigao je pogled i susreo njen, a njihova tako slična lica opustila su se u osmeh. Kraljica je prstima nežno prešla preko sinovljevog obraza. A princ je usnama prešao preko unutrašnjosti njenog zgloba. Bilo je to milovanje nežno poput milovanja ljubavnika...

U mislima se vratih u prošlost.

Kao što je Ričard nekada milovao mene. Kao što sam ja reagovala na njega, u danima naše rane ljubavi u Vestminsteru.

Svest mi se mučno vrati u sadašnjost.

Nisam ni pokret napravila gledajući ovu nežnost između kraljice Margarete i princa, ali mora da mi se užas ogledao u očima. Šta sam to videla među njima? Nisam se usudila susresti ničiji pogled u ovoj preterano zagrejanosti. Ili je samo meni bilo vrelo čelo, zbog snažnih emocija nagomilanih u tako malom prostoru? Osetih da su mi slabine vlažne kada me je oblio talas toplote.

„Edvarde. Sine moj, kralju moj. Naravno da ćemo ploviti za Englesku...“

Kraljica ga je uzela za ruku i spustila poljubac na središte njegovog dlana.

Reči i pokreti za mene su bili poput udaraca pesnicom u stomak, i osetih talas mučnine kada sam se setila trenutaka u prošlosti kada se bliskost majke i sina nije mogla zanemariti. Slike su mi se tiskale u umu, ismevajući moju neupućenost. Kako je moguće da nisam primetila? Bliskost i zavisnost jednog od drugog. Intimne poljupce koji su se mogli tumačiti kao mnogo više od poljubaca kojima se izražava naklonost ili poštovanje. Zajedljivi šapat kraljičinih dvorskih dama u noći mog venčanja. Margaretina ljubomora prema svakoj ženi koja bi je mogla zameniti u životu njenog sina. Snažno sam progutala žuč koja mi se podigla u grlu. Kako je samo efikasno sprečila fizičku konzumaciju braka.

Razrogačenih očiju i plitkog daha posmatrala sam kako Edvard ustaje i kako kraljica prislanja ruku na njegovu mišicu, naslanjajući se na njega. Intimno, posesivno. Majčinska ljubav prema sinu? Tako sam i ja mislila, ali ovo to nije. Ovo to nije! Saznanje mi se uvuče pod kožu.

Dakle, to je razlog što nije dozvoljavala nijednoj drugoj ženi da uđe u Edvardov život. Neprirodno, sramno. Ovo je ono što crkva i društvo osuđuju kao gadost. U mojoj glavi nije

bilo mesta sumnji.

„Kada postanem kralj Engleske, vratiću vam krunu ovim dvema rukama, gospo,“ Edvard je sagnuo glavu i prešao usnama preko njenog obraza.

Prislonila sam maramicu na usne.

Kraljica me naglo pogleda.

„Šta je s vama, devojko?“

„Oprostite mi, veličanstvo. Vručina...“

Mahnula mi je rukom i odaslala me iz svoje blizine. Bila je opčinjena svojim voljenim sinom, koji se sagnuo i šaputao joj nešto na uvo.

Pobegla sam. Da li sam to po prvi put osetila da me kraljičine dame gledaju sa sažaljenjem? Ili su mi se podsmevale, uživajući u mojoj nelagodi, propasti moje nedužnosti. Pobegla sam u najbliži toalet i povraćala dok me stomak nije zboleo.

Umešala se da nas razdvoji. Zabranila mi je da šetam sama s princem ili da raspravljam s njim o politici. Znala sam da će ona biti prisutna u mom braku dok jedna od nas dve ne umre.

Nastavila sam da povraćam, dok se nisam potpuno istrošila i načisto ostala bez snage. Brišući znoj sa čela, podigla sam se i naslonila na zid toaleta poganog mirisa i naterala sebe da razmislim. Margareta je stvorila čudovište. Hoće li ga moći kontrolisati kada postane kralj Engleske? Mislila sam da neće.

Bila sam uverena da *ja* ne bih imala moć da to učinim.

Nisam se usudila reći grofici. Šta bih joj rekla kada nemam dokaze, već samo sumnje? Da li je to možda nedužna naklonost koju sam pogrešno protumačila? Nisam u to verovala. Moram se sama izboriti s ovim. Kako ništa nisam mogla niti da kažem niti da učinim da bih izmenila svoj odnos s kraljicom i princem, moram ostati nepokolebljiva. Od trenutka kada sam došla do tog razornog otkrića, zaklela sam se da ću držati jezik za zubima, da ću biti strpljiva i da ću vladati sobom. Moram biti pažljiva. Uvek na oprezu. Nikada ih ne smem ničim isprovocirati. I moram žestoko štititi sebe u ovom nesrećnom domaćinstvu.

Margareta je naredila da se isplovi za nedelju dana. Prolećne oluje su imale drugačiji naum. Sedamnaest zamornih dana čeonih vetrovi su nas držali zarobljene u Djepu. Kada smo naposljetku isplovili, veliki talasi narušile nam ravnotežu i podigoše nam svima želudac. Bilo je to strašno putovanje sa vrlo malo radosti zbog povratka kući. Sve u svemu, bilo je to dovoljno da čitavu našu družinu zajedno s princem baci u najdublje očajanje.

Ali to mi, u danima koje smo proveli u Djepu, nije bilo najstrašnije od svega. Odbojnost koju je kraljica Margareta osećala prema meni, svojoj nepoželjnoj snahi, dosegla je nove dubine. A princ je odlučio da prezre svoju ženu više nego što prezire bolest.

Za sve je bila kriva Izabel. Ili Klarens. Ili možda i ja, ako hoću da budem iskrena. Ma ko bio krivac, čitav niz događaja pokrenulo je jedno pismo. I to pismo koje čak nije ni bilo upućeno meni.

Ali nisam mogla da oprostim Izabel. Kada smo stigli u Djep, otrešla je sa sebe klonulost i jad kao zmija kožu na vrelom danu. Kraljica je možda i odugovlačila i okolišala, ali moja sestra je postala neverovatno odlučna, pošto nam je dom bio na vidiku. Kao da ju je moć sivih talasa, koji su olujno i gromoglasno udarali o zidove luke, oslobodila sveg samosažaljenja i pokrenula je na dela.

„Ne mogu dočekati“, izjavila je neobično živo, postavši opet ona stara Izabel puna oštrih reči i prekornih pogleda. „Ne mogu podneti neodlučnost dok svi oklevamo zbog kraljice. Ja ću otploviti za Englesku čim uspemo da pronađemo brod, u prvom zatišju između oluja.“

Grofica je pokušala da joj ulije malo zdravog razuma.

„Izabel, nećeš. Trebalo bi da pređemo zajedno. Sada nije trenutak za nezavisno delovanje.“ Potom je dodala, očigledno osećajući nelagodu. „Niti znamo kakve će nas neprijateljske snage dočekati kada stignemo.“

„Niko nam ne garantuje da ćemo se ikada pomeriti odavde“, rekla je Izabel svadljivo. „Prošlo je četiri meseca otkako smo se Klarens i ja rastali. Želim da idem kući. I ići ću.“

„Gde je Klarens? Možeš li se bezbedno sastati s njim?“, upitala sam, zapanjena ovom tvrdoglavošću nakon meseci suza i potištenosti.

Ali Izabel podiže ramena i odabra da nam ne odgovori na pitanje *gde je*.

„Sve je bolje nego ostati ovde.“

„Pa čak i da dopadnemo šaka jorkistima?“ Moje nepoverenje zbog izbegavanja odgovora postalo je dublje. „Čini mi se da se ti mnogo ne opterećuješ tim strahom.“

„Moram biti s Klarensom.“

Upitivši mi upozoravajući pogled, grofica ju je upitala:

„Zašto moraš biti s njim, imaš li neki naročit razlog, Izabel?“

Ruku duboko uvučenih u škrinju sa spremljenom odećom, što je po mom mišljenju bio idealan način da se sakrije svaka nervoza, Izabel odgovori prilično opušteno:

„Koji drugi razlog osim što sam mu žena?“ Nastavila je da nedužno i usredsređeno mota i gladi odeću. Primetila sam njenu hladnu, svetlu lepotu, diveći se njenoj sposobnosti da bude smirena, kada sam ja strahovala od onoga što joj je na pameti. Reči mi potekoše sa usana i pre nego što sam stigla da iz zaustavim.

„Šta Klarens radi Izabel?“ Nisam želela da odustanem ni kada me je Izabel besno pogledala preko ramena. „Rekla bih da je u pitanju nešto dostojno prekora.“

„Da li se desilo nešto što ja ne znam?“, upitala je grofica, gledajući čas jednu čas drugu.

„To je to!“ Odmah sam znala šta je u pitanju, misli mi poleteše nazad u Anže i zadržase se na jednom malom prizoru, precizno kao kada jastreb zgrabi goluba. Kada je Izabel porekla muževljevo izdajstvo. „Klarens je rešio da promeni stranu, zar ne? Uprkos svim zakletvama na odanost... Uprkos tvojim uveravanjima, Izabel, da nikada ne bi ni pomislio na izdaju! Klarens namerava da izda erla i pridruži se bratu. Možda je to već i učinio! Da li ti zbog toga ne bi bilo strašno da dopadneš šaka jorkistima?“ Nisam ni pokušala da sakrijem gađenje.

Izabel sada počeo da napušta smirenost.

„Da... ne. Ne znam šta će on uraditi. Ali neću ostati zakopana na ovom mestu!“

„Izabel! Šta je to?“ U dva dugačka koraka grofica joj priđe, i zgrabi šakom Izabel za baršunasti rukav. „Zašto je promenio stranu? Edvard mu nikada neće oprostiti...“

„Hoće! Obećao je. Primiće Klarensa nazad.“

„Ispričaj mi, Izabel.“ Videla sam kako se tkanina gužva i gnječi pod majčinim sve snažnijim stiskom. „Koliko znaš? Zar ne vidiš kako bi opasno ovo moglo biti po erla? Tvog oca! I ti mi ništa nisi rekla?“

Izabel nadureno napući lepa usta.

„Mislim da si sve izmislila. Mislim da ni ti sama ništa ne znaš“, izjavila je grofica drmusajući Izabelinu ruku, bez sumnje se nadajući da je u pravu. „Zašto to radiš? Da bi bila zanimljiva i da bi privukla pažnju? Sram te bilo! Kako se usuđuješ da iznosiš takve tvrdnje i govoriš takve laži, kada znaš da mi je erlova bezbednost prva briga?“ Ali ja sam videla blesak znanja u Izabelinim očima pre nego što je okrenula glavu. Znala je. Tačno je znala šta je njen muž izdajnik nameravao da uradi.

„Opet je stupio u kontakt s vama, zar ne?“, optužila sam je. „Edvard od Jorka je stupio u kontakt s vama.“

Izabel me je pogledala, potom klimnuvši glavom kao da je odlučila da joj je iskrenost najbolji način delovanja.

„Jeste. Kada je bio u izgnanstvu u Burgundiji, Edvard je Klarensu ponudio oprostaj ako se predomisli.“

„Ne mogu da verujem da je moja kćerka upletena u zločinačke pregovore koji bi mogli njenoj porodici doneti smrt i obeščastiti je.“ Nikada nisam videla groficu tako strašno rasrđenu. „Niti mogu poverovati da Edvard ima nameru da sa dobrodošlicom dočeka brata. Iskoristiće ga, ali da li će mu oprostiti? Klarens je budala ako odluči da poveruje Edvardu. A i ti si!“

„Ali istina je“, prasnu Izabel. „Imam dokaz. Pogledaj.“ Iz nedara je izvukla dva lista izlisanog pergamenta. „Pročitaj ih, ako moraš. Edvard je iskren i Klarens ne sumnja u njega.“

Oštrim pokretima koji su govorili koliko je užasnuta, grofica je otvorila prvo pismo i brzo ga pročitala. Bilo je od Edvarda od Jorka, a znam i da je bilo kratko i sažeto, jer sam ga čitala preko njenog ramena. Ako Klarens pristane da se odrekne Lankastera i Vorika, Edvard će mu oprostiti. Ako Klarens prepusti bratu snage koje je zadržao, onda će Edvard povući naredbu o oduzimanju imanja i vratiti mu zemlju i položaj u Vestminsteru i kraljevoj vladi. Razumljivo i privlačno, priznala sam, brišu se svi gresi iz prošlosti. Primamljiva ponuda ambicioznom čoveku koji se kockao i priklonio pogrešnoj strani, i sve izgubio.

„Izabel... Ovo bi moglo biti katastrofalno.“

Izabel joj ote pismo i sakri ga u haljinu.

„To je razumno.“

„Šta kaže u drugom pismu?“, upitala sam.

Grofica ga je otvorila. Nije bilo uvoda, svega nekoliko reči, i nije bilo potrebe da pročitam potpis dok sam joj ga uzimala iz ruke. Videla sam poznati uglasti Ričardov rukopis. Kako je samo bio moćan sa svim tim odlučnim linijama, kako ubedljiv, premda nije dodao ništa Edvardovim zahtevima. Prešla sam pogledom preko kratkih rečenica, gotovo sam mogla čuti njegov glas dok ih govori bratu bile su moćne, neukrašene. Ništa za njega nije bilo na strani Lankastera. Neka se vrati gde mu je mesto po krvi i sklonosti, i prikloni se Jorku. Sva ranija izdajstva biće mu oprostena. Bilo je topline u tim rečima, bratske brige.

Radujem se danu kada ćemo stajati zajedno pod barjacima Plantageneta i Jorka.

U tom budalastom trenutku, ni reči ni osećanja nisu mi bili važni. Samo činjenica da ih je napisao Ričard. Da je njegova ruka napisala ovo pismo, da su njegovi prsti vešto i umešno vitlali perom podjednako lako kao i mačem. Majka je opet počela da ispituje Izabel i nije obraćala pažnju na mene, pa stegnuh pismo između dlanova, kao da mogu da upijem nešto od njega u sebe.

„I šta je rekao?“ upitala je grofica. „Kako je Klarens odgovorio na ove izdajničke ponude?“

„Rekao je...“ Izabel se ugrize za usnu pred grofičinim gnevom, ali se ne pokoleba. „Rekao je da će se pridružiti Edvardu kada mu se ukaže prilika. A to je sada, jer se vratio u Englesku. Zar ne vidite? Moram biti tamo s njim.“

„I šta ćeš mu reći tom svom plemenitom mužu koji nije kadar da drži reč?“, pekla me je gorka ironija ovog pitanja.

„Podsetiću ga koliko duguje erlu.“ Izabel se nije povlačila, premda mi se učinilo da joj je teško da pogleda groficu u oči. „Podsetiću ga da je meni dužan odanost, kao i erlu. Ja nisam izdajnica.“

„Kao da će te poslušati! Ipak mislim da ne bi trebalo da ideš.“

„Odlučila sam.“

A kako je jedino mogla još da je zaključa u njenu sobu, nismo imale drugog izbora osim da je pustimo da ode. Donela je odluku. Zatišje između oluja koje Margareta nije želela da iskoristi, Izabel jeste. Oprostile smo se hladno i sumorno, a Mardžeri je otišla s njom.

„Čuvaj se“, bilo je sve što sam joj bila kadra reći.

„Do susreta u Engleskoj.“

Izabel, do poslednjeg trenutka prkosna, nije ni spomenula da bismo mogle biti na suprotnim stranama. Da bismo mogle biti neprijatelji. A ipak sam u srcu želela da sam i ja pošla s njom. Povratak u Englesku bio bi kao uplovljavanje u bezbednu luku, u poređenju sa plovidbom opasnim plićacima i zaobilaženjem stenja na francuskom dvoru.

„Veruješ li joj?“, upitala sam groficu. „Možemo li joj verovati da će se založiti za nas?“

„Ne.“ Grofičino lice bilo je bledo od straha, dok je posmatrala posadu broda kako podiže jedra i kako brod isplovljava iz luke. „Strahujem za erla.“

Gledale smo za brodom dok se nije izgubio na horizontu i hladan vetar nas oterao unutra. Izabel je otplovila za Englesku, ali u čiji logor, nismo znali. Uzela je Edvardovo pismo i ponela ga sa sobom. Ali u jeku žestoke rasprave zaboravila je pismo koje je napisao Ričard. Nije primetila da sam ga ja zadržala, da sam ga ugurala u rukav. Da je primetila da ga nema, vratila bih joj ga, i rekla da sam ga slučajno zadržala. Ali nije, pa je ono ostalo kod mene. Kako samo nisam razmišljala. Kako sam bila glupa i naivna. Zar nisam znala da je po kraljičnim nalogu ledi Beatris redovno pretraživala sobu u kojoj sam spavala i sve moje stvari?

Znala sam to, ali sam ipak zadržala pismo. Zaslepljena tupim bolom što se moj životni put nikada više neće ukrstiti sa životnim putem Ričarda od Glostera, da će sećanja izbledeti, ali ne i bol izgubljene ljubavi, ukrala sam Ričardovo pismo i iznova ga čitala. Ne zbog sadržaja, naravno, već zbog topline i brige za brata. Zbog sećanja koje mi je budilo. Bila su mi potrebna sećanja na njegovu naklonost, izjave ljubavi, u domaćinstvu u kom nisam doživela ništa osim sumnje i mržnje. Nije bilo naslovljeno na mene, niti me se neposredno ticalo, ali sam ga ipak zadržala i tešila se pogledom na nešto što je došlo od njega. Ono mi ga je približilo. Pratila sam reči i sećala se. Toliko mi je malo ostalo od njega i želela sam da ga zadržim. Nisam imala ponosa.

Ostavila sam Ričardovo pismo ispod podsuknji u škrinji za odeću.

Kako sam budalasta i nepromišljena bila. Nisam ni primetila da je nestalo dok se bes Anžujke nije sručio na mene.

Dobila sam poziv da dođem pred njeno veličanstvo.

Kraljica je sedela u svojoj sobi, kao i uvek, a pred njom su bili rašireni neki dokumenti, pisma od onih iz Engleske koji su želeli da je lepim rečima namame da se vrati, ali sam osetila da opasnost vreba, osetila sam jezu čim sam ušla. Bila je gusta poput dima i gotovo me je ugušila, upozoravajući me da ne gubim razum. Dvorske dame koje su me gledale željno i sa iščekivanjem nisu ni pokušale da sakriju uzbuđenje. Princ joj je stajao zdesna. Izraz na njegovom licu mi je sve rekao poznati bes, jedva suzdržan, kada mu stvari nisu išle naruku. On će mi suditi. Tu se nisam mogla nadati milosti.

„Pa, ledi En“, Margaretin glas bio je zavodljivo prijatan. „Šta imate da kažete u svoju odbranu?“

„Da li sam učinila nešto što vam nije po volji, veličanstvo?“ Pokušala sam da smirim dah, ali su mi živci zaigrali po stomaku kao žabe u bari.

„Nešto što mi nije po volji? Kakva oveštala reč!“ Sada sledi ugriz, udarac prezira. „S mukom se obuzdavam da vas ne prezrem. Trebalo bi da ste na kolenima i da molite za milost.“

„Šta sam učinila, veličanstvo?“ Pripremila sam se. Kada je pokazala na pod pred sobom, kleknula sam.

„Ne znam šta ste učinili. Možda još niste učinili ništa.“ Usne su joj se izvile u ogorčenoj grimasi nalik na smeh. „Pronašli smo ovo.“ Podigla je sa stola Ričardovo pismo i nežno mahnula njime. „Nemate ništa reći na ovo? Mora da vam je poznato. Od Ričarda od Glostera je, kao što vidim. Bilo je skriveno u vašoj škrinji za odeću. Da li je upućeno vama?“

„Nije, veličanstvo. Nije poslato meni.“ Kako nema zaglavlja, samo su sadržaj i potpis inkriminišući. Ali znala sam da će im i to biti dovoljno. Molba da onaj koji čita pismo okrene

leđa Lankasterima i preda svoju budućnost u ruke Edvarda od Jorka. Veličanstveno izdajnička poruka kojom će me teretiti.

„Dakle, ako nije poslato vama, zašto je kod vas?“

Zato što ga volim i nemam ništa njegovo osim rukopisa ovog pisma, premda nije naslovljeno na mene. Razdvojena sam od njega više od godine i bol je snažan kao i prvog dana. Zarobljena sam u braku bez ljubavi, u kom nisam ni žena niti istinska nevesta. Okružena sam ljudima koji me mrze. Ričard je jedina konstanta u mom životu. Kod mene je zato što je i on pored mene kada ga držim u ruci i blaži mi rane na srcu. Zato što ga volim...

Ostala sam na kolenima čvrsto stisnutih usana i pravih leđa, dok sam zurila pravo preda se. I nije važno ako ona to protumači kao prkos. Bolje tako nego da se rastočim na podu pod njenim stopama, u patetičnom jadu koji bi ona svakako rastumačila kao osećaj krivice.

„Ne odgovarate“, prasnuo je princ. „Da li ste odista odani tom jorkističkom kopiletu?“

Šta da kažem? Pismo nije namenjeno meni! Da li da odam da je namenjeno Izabel i Klarensu? Nije bilo potrebe. Margareta je bila veoma politički oštromna. Podigla je ruku da ućutka sina. Ustala je i nadvila se nada mnom. Suknje su joj šuštale i dodirivale mi rame poput kraljevske uvrede, dok je prolazila pored mene, pa se vraćala da me opet pogleda s visine. Kada je progovorila, obratila se princu.

„Naravno da nije namenjeno tvojoj ženi. Kako je to uopšte moguće? Od kakvog je ona značaja, osim što je tvoja žena? Ona ne može da utiče na događaje. Ali njena sestra, koja je odlučila da nenadano i bez upozorenja napusti naš dvor? I njen muž, vojvoda od Klarensa? Da, to je u pitanju. Toplo pismo od voljenog brata, da namami Klarensa da promeni stranu i prikloni se Jorku.“ Okrenula se i uprla kraljevskim prstom u mene. „Da li je stiglo i pismo od Edvarda? Da li su obojica pribegla neiskrenom uveravanju da bi namamili Klarensa?“

Odmahnula sam glavom, ali mora da sam porumenela.

Kraljica se oštro nasmejala, kao pucanj zlovolje.

„Vidim da je tako bilo. Neću pitati kako su stigla ovamo. Niti koliko je nedelja ovo pismo u vašem posedu. Postoje uhode pod svakim kamenom, iza svake draperije, i traže priliku da šire svoj otrov. I da li biste se iznenadili kada biste saznali da je ova srceparajuća molba za podršku, za promenu strane urodila plodom?“ Okrenula se od mene, uzela još jedan dokument sa stola i gurnula mi ga pod nos. „Vaš zet izdajnik pokazao je da je odista slab. A pretpostavljam da ga je vaša sestra u tome i hrabrila. Da li ste iznenađeni?“ Iskosila je bradu kada sam oborila pogled pod optužbama. „Ne. Vidim da niste.“

Dakle, Klarens je to ipak učinio. Da li se Izabel složila s njegovim izborom, ili je pokušala da ga natera da ostane odan erlu? Mogla sam samo pretpostaviti da je svojevolumeno stala na stranu svog muža. Nije bilo potrebe da poričem ono što sam znala. Znala sam da mi to piše na licu.

„Bilo je to najdirljivije moguće izmirenje, mila En.“ Prišao mi je princ i ponudio mi ruku da mi pomogne da ustanem. Prihvatila sam, jer nisam mogla da ga odbijem. Njegov gest i nežne reči ni na tren me nisu prevarili. Bes je prešao njegovim lepim licem, a njegov nežan glas bio je varljiv koliko i kraljičin. „Pažljivo je sve udešeno u blizini Vorika. Obe vojske su zauzele položaje, kao da će se boriti do smrti, samo pola milje ih je razdvajalo, i obe su podigle barjake. Proketo kopile od Jorka je krenulo napred, a krenuo je i Klarens, dok su glasnici oglašavali robove.“ Prinčevi zubi zasjaše u krvoločnom osmehu. „Klarens je kleknuo. Edvard mu je obećao da će mu vratiti položaj i imanja. Neverovatno izraz bratske ljubavi među izdajnicima, a zatim su se obojica vratila u logor Jorka, držeći se podruku, dođavola. Da uz pehar vina smišljaju propast Lankastera. Božjih mi rana! Obojica su podjednako proketo licemerni i podmukli. Ali njihovo izmirenje nije iznenađenje, nije li tako, gospođo supruge? S obzirom na to da su razmenjivali pisma.“

Ostala sam nema.

„Dvanaest hiljada ljudi je Klarens odveo sa sobom na stranu Jorka, a zakleo se da će meni služiti.“ Princ je nastavio da me šiba rečima kao bičem, nagnuvši se prema meni. „Dvanaest hiljada koji bi se borili za nas, a koje smo izgubili.“

Kraljica me je još jednom pogledala, a u očima joj je blistala optužba.

„Ali zašto je ovo kod vas? Zašto je pismo u *vašim* rukama?“

I ja prokleh svoju nemarnu i nerazboritu odluku da zadržim pismo čisto iz usamljenosti a to nije bilo opravdanje koje je vredelo navoditi!

„Jasno je. Pismo je od Glostera. Nije li to dovoljno?“ Prinčeve usne se neprijatno izviše. Možda i nije smatrao da sam naročito vredna, ali, ako se moja odanost dovede u pitanje, on će se za to čvrsto uhvatiti. „Nekada ste bili vereni s njim. Da li ste se ponudili da budete posrednik, da se postarate da pismo stigne do vaše sestre?“

Kraljica je polako klimala glavom, dok je o ovome razmišljala.

„Naravno da je tako. Nepouzđani ste koliko i svi Nevilovi. Kakav sam samo žalostan dogovor sklopila kada sam pristala da vas uzmem za snahu! Obmanom i licemerjem ste zadojeni od kolevke. Ne samo da ćete se vi i vaša porodica okrenuti Jorku na najmanju provokaciju, već i dalje s nežnošću mislite na Ričarda od Glostera. Opkladila bih se da prema njemu još uvek gajite naklonost. Uprkos vašem braku.“

„To nije istina!“, naposletku me je nagnala da poreknem njene reči. Nisam mogla priznati svoju osećanja. Nisam se usuđivala.

„A ja bi trebalo da vam poverujem? Kada ste poslednji put razgovarali sa Glosterom?“

„Nikada. Nemam kontakta s njim, nijednom ga nisam videla otkako je naša veridba raskinuta i otkako sam napustila Englesku pre gotovo godinu dana.“ Strah od sudbine koja bi me mogla snaći u kraljičinih rukama nagnala me je da poreknem njene optužbe. „Nema ničega među nama. Odana sam princu, mom mužu.“

„Možda čak nije ni devica“, primetio je Edvard podmuško.

Stid me obuze, ali i bes, ravan Edvardovom, što moram da odgovorim na takvu optužbu na javnom mestu. Rasplamsao je plamen otpora u meni još i više i ja pogledah pravo u svog muža. Odgovor je izleteo iz mene.

„Devica sam. Kao što sam bila kada smo se i venčali, tako sam i sada, premda to nije moja krivica.“ Usrećilo me je kada sam videla kako mu se obrazi žare na ovaj nagoveštaj. „Poštujem svoje bračne zavete. I verna sam vama, mome mužu, premda vi nijednom niste legli sa mnom. Nećete me na ovaj način optuživati za neveru i izdaju!“

„Verni ste telom.“ Prezriv osmeh mu je naružio usne dok je pokušavao da povрати prednost. „Ali ne u mislima. Niste dostojni da mi budete žena.“

„Nemate nikakvog razloga da mi ne verujete. Nikada vam nisam dala povoda za to.“

„Dosta!“, naredila je kraljica. „Idite u svoju sobu. Pomno ćemo vas pratiti. Uskoro ćemo stići u Englesku. Molite se bogu da mesje Vorik učini kako je obećao. Ili ću raskinuti ovu farsu od braka bez i najmanje griže savesti.“

Želela sam da odem, učinila bih ma šta samo da se sklonim od tih užarenih očiju i lica ozarenih čuđenjem koje će podsticati dvorske tračeve još nedeljama. Ali mi je Edvard preprečio put, otresavši majčinu ruku.

„Mislio sam da se nadate mom uspehu. Kako sam se samo prevario. Evo istine o vašoj izdaji.“

Možda mu ruke i nisu bile stegnute u pesnice, ali ipak me je udario. Nisam videla udarac, ali je dobro naciľjao i nije se suzdržavao. Dlanom me je udario preko obraza, zastrašujuće oštar šamar odjeknuo je prostorijom. Nikada me niko nije udario. A naročito ne sa takvom silinom i namerno. Osetila sam tišinu koja je usledila, kao što sam osetila bol u vilici, u kosti. Na trenutak mi se vid pomutio, dok sam se trudila da zadržim ravnotežu, dok mi je bol sećao u glavi. Ali nisam pala. Nisam želela da padnem. Trepćući da bih se odbranila od bola i zaprepašćenja, skupila sam svu snagu, svu pribranost, podigla glavu i

pogledala ga u razjarene oči.

„Nisam učinila ništa da zaslužim da se ovako ponesete prema meni, gospodaru.“ Bila sam zaprepašćena svojim smirenim rečima, kada mi je lice pulsiralo, ukočeno i već otečeno od udarca. „Ogrešili ste se o mene. Kunem se u svoju nedužnost pred svima okupljenima ovde, ako je to ono što želite. Nisam ni na koji način stupila u kontakt sa vojvodom od Glostera otkako je erl, moj otac, podigao oružje protiv Jorka i ponudio odanost Lankasteru.“ Uspela sam da se naklonim, iako sam se opasno zanela. „Nisam zaslužila da se ovako prema meni ophodite.“

Sa neverovatnim dostojanstvom naklonila sam se princu i kraljici. Potom sam se okrenula i napustila odaju. Čula sam da se šapat širi prostorijom čim sam izašla na vrata.

Dok nije izbledela, modricu sam pokrivala teškim slojem belog pudera. Razmišljala sam da svima otkrijem nasilni čin svog muža, ali nisam mogla. Nisam želela da se o meni i dalje priča ili još gore, da me sažaljevaju. Jer nisu me zaključali u sobu, kako sam strahovala, već sam bila primorana da nastavim sa svojim dužnostima. Da služim kraljicu, dok su sve oči uprte u mene. Na neki način to je bilo kao da sam neprestano zatvorena, jer nikada nisam bila sama. Ledi Beatris je spavala sa mnom, naravno na samoj ivici kreveta, da bi bila što dalje od mene. A najgore od svega, bilo je mi je zabranjeno majčino društvo. Mardžeri, koja bi me mogla malo utešiti, otišla je sa Izabel. Princ mi nije prilazio, pa sam bila primorana da se snalazim kako znam i umem da ne potonem u potištenost duha i da vladam sobom. U tim teškim danima otkrila sam u sebi neverovatnu odvažnost. Obavila sam se hladnim dostojanstvom. Razgovarala sam kada se to od mene tražilo i čitala kraljici sa zapanjujućom pribranošću. Nikada nisam plakala. Čak ni noću, kada sam, po njenom plitkom disanju, znala da ledi Beatris spava, zurila sam u tamu suvih očiju. Nikada neću pokazati slabost na ovom neprijateljskom mestu, premda sam prvi put iskreno priznala koliko sam se plašila princa, ne samo poniženja već i fizičkog potčinjavanja. U mislima koje je bilo teško obuzdati, a koje su zbog usamljenosti samo podivljale, trzala sam se od straha na pomisao da bi me se jedne noći mogao rešiti na isti način na koji je dokusurio moje zebe.

Jedino mi je Beatris ulivala malo utehe. Dok sam pokušavala da prikrijem modricu, stala je iza mene, uzela kutijicu sa puderom sa komode.

„Divim se vašoj hrabrosti.“ Pružila mi je činijicu. „Ne može svako podneti težinu kraljičinog besa. Smem li vam predložiti da stavite više pudera na jagodicu. Prikrice modricu do neprepoznatljivosti.“

„Vi ste predali pismo Margareti!“ okomila sam se na nju, a sav moj bol je izbio na površinu.

„Jesam i ne kajem se. Da nisam i da ga je pronašao neko drugi, i ja bih bila kažnjena. Ne valja protiviti se kraljici. To je lekcija koju bi trebalo naročito dobro da naučite.“ Slegla je ramenima. „Dozvolite da vam pomognem.“

Veštim prstima mi je nanela puder, potom me bez ijedne reči ostavivši. Bilo je to malo, ali bila sam joj zahvalna na tome.

Što se Ričarda tiče, zabranila sam sebi slobodu da mislim na njega. Ali snovi su me izdavali nisam mogla uticati na njih pa sam ga u njima viđala, iako su bili konfuzni i uznemirujući, puni krvi, smrti i nasilja, mračni i bezoblični u najvećoj meri, i nisu mi davali mira. Jednom sam sanjala kristalno jasan san kog sam se sećala kada sam se probudila. Videla sam ga kako stoji pored princa u nekoj ogromnoj senovitoj zgradi. Na podu među njima nalazio se bodež. Ruke poleteše prema bodežu i ja bespomoćno kriknuh u znak upozorenja. Ali nisam uspela da vidim ko je uzeo bodež. Niti sam videla ishod. Potom je bodež nestao i izlizani kamen prekrila je sve veća lokva krvi.

Probudila sam se s bolom u glavi i suočila sa još jednim olujnim i vetrovitim danom.

Ričardovo pismo sam, razume se, zauvek izgubila. Margareta ga je pocepala u paramparčad i bacila u vatru.

Engleska. Naposletku su se meki obrisi obale pojavili na horizontu i svakog minuta su nam bili sve bliži.

„Šta ćete učiniti, gospodaru, kada pristanemo?“

Ugledala sam lukobran na koji su bile naslonjene zbijene kolibe ribara, veće kuće trgovaca i kule i grudobrani odbrambene tvrđave. Vejmut, daleko na severu, gde se kraljica nadala da će regrutovati vojsku. Možda nas je neprijateljska vojska Jorka i čekala negde izvan vidokruga, ali bila sam kadra misliti samo na to da ću osetiti pravo olakšanje kada kročim na suvo tlo koje se ne njiše i ne zaranja.

Nisam mogla predvideti prinčevo raspoloženje. Nismo razgovarali od one žučne rasprave zbog pisma, što je bilo teško, zbog skučenosti na brodu. Najvećim delom sam mu se drage volje sklanjala s puta, i sama zaokupljena strepnjama, ali nije li meni u interesu bilo da ispitam ima li osnova makar i za najelementarnije izmirenje? Moraću da živim s tim čovekom, o tome nije bilo zбора. Odlučila sam da je ovo najbolji trenutak da mu ponudim maslinovu grančicu ma koliko suva bila dok se naslanjao na ogradu broda, naprežući se da vidi šta nas čeka. Bio je sam i, premda me je spazio, nije se odmah udaljio sa palube kada me je video da prilazim. Nosila sam pehar s vinom u znak izmirenja bilo je neophodno, premda mi se srce stezalo na svaku pomisao na izmirenje među nama.

A i želela sam da prikupim neke informacije.

„Šta ćete uraditi? Hoćete li odmah krenuti dalje?“, upitala sam, gledajući napred kao i on i stežući pehar u rukama.

Nije okrenuo glavu, ali je spremno odgovorio:

„Kada sakupimo trupe, krećem na London.“

Nismo znali šta nas čeka. Opet je Edvard od Jorka postao sila na koju se mora obratiti pažnja. Činilo se da se princ ovome potpuno posvetio. Danas je bio smiren, zamišljen, nije ga držalo divlje ushićenje i nije imao loše skovanih planova. Niti se videlo da prema meni još uvek gaji neprijateljstvo. Pokušala sam da zaboravim šamar. Nikada mu nisam mogla oprostiti niti opravdati takav njegov postupak kao trenutak u kom ga je ponela snažna emocija, ali nismo li bili vezani jedno za drugo? Situacija će me možda naterati da se ponesem protivno svojoj prirodi.

„Smatrate li da će doći do bitke?“ Znala sam da hoće zdrav razum je ukazivao na to ali želela sam da racionalno priča o svojim planovima.

„Bitka? Naravno, da će doći do bitke.“ Nasmešio se, bio je to nenadan i šarmantan osmeh. Dok je stavljao ruku preko moje, natmureni dečak je nestao, a zamenio ga je lepi vitez. „Kakvo je ovo samo predskazanje, En. Iskraćemo se na Uskrs. Uveren sam da je to znak božjeg blagoslova. Sutra ćemo, na sam dan Uskrsa, prisustvovati tridentskoj misi, da bismo se zahvalili gospodu na njegovim nastojanjima da nas vrati ovamo. A zatim krećemo za London, da jednom zasnagda svedočimo padu Jorka. Neće više uskrsavati moć Jorka, to vam obećavam.“

„Šta zatim?“

„Kako to mislite?“ Skrenuo je pogled s mesta na koje će naš brod pristati za pola sata i pogledao me. „Očekujem da ću se sastati sa Vorikom i njegovim snagama, razume se. Erl će stajati pored mene na stepenicama Vajthola.“

„Znam.“ Kako da to sročim? „Šta dalje, kada zauzmete London? Šta će biti s vašim ocem? Hoće li on opet nositi krunu?“

Lice princa Edvarda se smrači kada je preko mog ramena pogledao prema Londonu, kao da može da vidi mesto na kom se njegov otac opet nalazio u rukama jorkista, zatvoren u sobi u Taueru.

„Mislim da neće“, namrštio se. „Njegovo ophođenje prema Vudvilovoj je pokazalo da nije više kadar da razlikuje prijatelja od neprijatelja. Neshvatljivo mi je da joj je dodelio babicu i platio londonskom mesaru da snabdeva nju i njeno domaćinstvo sa pola juneta i dve ovce svake nedelje. Mnogo bi bolje bilo da je poslao nju i njenog novorođenog sina kopilana i sve njene pogane kćeri na gubilište. To bih ja učinio.“ Kao i uvek, zaprepastila me je njegova nasilnička i krvožedna narav. „Biću regent i vladacu umesto njega, ako tako mora. A kada dođe vreme biću kralj. A vi, ženo moja, vladacete pored mene kao kraljica.“

Dakle, zasada sam opet u milosti, dok ga neka druga stvar ne podseti na moju sumnjivu odanost. Ostala sam na oprezu, i stajala sam nepomično pored njega dok su spuštali jedra, a onda se okrenuo kao da me je opet primetio.

„Tihi ste.“

Pogledala sam ga, smišljajući odgovor, i zaključila da ne želim ništa da mu kažem.

„Da li strahujete za svoju majku? Često se desi da brodovi zalutaju i potonu, i svi na njima stradaju“, primetio je, nezainteresovano posmatrajući moju reakciju. Edvard je umeo odlično da otkrije nemir u ljudima.

I ja se trgnuh zbog njegove nemarne okrutnosti. Jer bila je to istina. Mučio me je strah, gotovo parališući, i borila sam se da ne ispliva na površinu. Majka je plovila na drugom brodu i snažni vetrovi su nas primorali da se razdvojimo, pa nam se iz vida izgubio brod na kom je bila grofica. U srcu sam se molila, svake noći i svakog jutra, da brod nije potonuo.

„Možda su pristali u neku drugu luku“, usudila sam se reći i potisnula sam strah pod korset od svile i damasta.

„Možda.“ Ali Edvard je opet pažnju posvetio nečem drugom. „Pogledajte!“, pokazao je rukom na gužvu na pristaništu, galebove koji su se strmoglavlivali i zaranjali uz divlje krike. Na mnoštvo konja i ljudi koji su čekali pod gordim barjacima Lankastera. „Ovo je moje. Moje kraljevstvo, moj narod, a ja ih nisam video sedam godina. Kako ga samo sunce kupu svetlošću.“

I zaista je tako bilo. Hladno, blede prolećno sunce preplavilo je pristanište. Dobro predskazanje, kao što je rekao. Odbila sam da dozvolim da se krvave slike iz snova uvuku u moje misli i pokvare mi povratak. Trenutak povratka biće radostan.

„Moliću se za vaš uspeh, gospodaru. Možda bi trebalo da nazdravimo u to ime.“ Ponudila sam mu još netaknuto vino.

„Kakva ćete vi samo izvanredna žena biti.“ Uz ove ironične reči, princ uze pehar i životinjski iskezi zube bio je to iskrivljen pokušaj da se nasmeši i podiže ga do usana. Potom zastade, dok mu je srebrna ivica gotovo dodirivala usne. Namrštio se, spustio pehar i zagledao se u njega. „Ne. Neću.“

„Zašto, gospodaru?“ Nisam najpre rastumačila njegovu reakciju.

„Mogli biste me otrovati.“

Bila sam zatečena.

„Zar mislite da bih to učinila?“ Kakva nepredvidljiva promena raspoloženja. Trebalo bi da sam se već navikla na to. I kakvo duboko nepoverenje.

„Mogli biste.“ Bacio je pehar preko ograde broda u vodu. Oboje smo posmatrali kako se crveni sadržaj širi u velikom luku kapljica usled siline zamaha i razbija se na površini talasa. „Ko zna šta biste mogli učiniti? Ako bi to Gloster od vas tražio. Nije vredno rizika, nije li tako, princezo?“

Dakle, moj navodni zločin mu je još uvek zaokupljao misli. Kako se usuđuje da me optuži za tako jedno pogano delo? Osetila sam kako bes počinje da mi ključa u krvi.

„Nikada vam ne bih ugrozila život!“

„Ne biste? Ali nikada vam neću ni pružiti priliku za to, gospo!“

Pre nego što sam stigla da iskalim bes zbog ove kapriciozne optužbe, princ je otišao da nadzire iskrčavanje, ostavljajući me u mislima koje su se kovitlale i tiskale, a nijedna od njih nije bila srećna. Vratili smo se, i zbog toga će doći do bitke. Bitke su donosile smrt. Mog očaje napustio Klarens, a Ričard će biti negde u neprijateljskim redovima. Nisam znala gde mi je majka. Princa više niko nije mogao obuzdati. Šta god da donese budućnost, danas ću nogom kročiti na englesko tlo. A kročiće i princ Edvard, nada Lankastera i tada više neće biti čekanja.

II

U opatijsku crkvu ušla sam na južna vrata iz zasvođenog hodnika. Beatris je bila pored mene, ali nadala sam se da ću uspeti da se neopaženo uvučem.

Smestili smo se u opatiji Sern. Ne zadugo, daće bog, kako je kraljica obavestila opata. Osetila je brutalno trnje ruže Lankastera. A sada se, sa sinom pored sebe, nadala da će svedočiti njenom veličanstvenom cvetanju. Godine patnje su se okončale.

Moje srce nije se radovalo. Kako je i moglo, kada još uvek nije bilo vesti o grofici? Nadala sam se da je njen brod pristao u drugoj luci i da ona sada putuje da se sastane s nama. Nisam mogla da jedem, niti da spavam, pa sam osećala neprirodnu slabost i vrtoglavicu kada sam ušla u opatiju da se pridružim kraljici na svetoj misi na Uskršnji ponedeljak.

Misa je već počela. Budem li klečala u hladnoj polutami, u božjem prisustvu, neću li u tome naći bar malo utehe? Videla sam kraljicu i princa kako kleče daleko napred u ograđenom prostoru pred oltarom, a opat se spremao da nad oltarom podigne hostiju. Zakoračila sam u središte crkvenog broda i posmatrala službu. Bila je udaljena, gotovo nestvarna, kako je svetlost sa velikih prozora na istoku bila dovoljna da sija i odbija se od srebra i zlata svetih predmeta i na opatovoj obrednoj rizi. Osetila sam kako mi srce usporava i kako me obuzima mir. Kada je opat, sigurno i iskreno, zapojao na latinskom, osetila sam neki unutrašnji nalet nade. Sve je bilo bezvremeno, sve je bilo poznato. U tom trenutku sam u potpunosti verovala da je moja majka bezbedna i da će nam se pridružiti u opatiji Sern. Sve će biti dobro, sigurno će sve biti dobro.

Kada sam se oslobodila potištenosti duha, htela sam poći napred, da se molim s većim žarom.

Odnekud iza mene zrak sunčeve svetlosti, oštar poput strele, iskosi se preko poda i zarobi me u svojoj svetlosti kada se velika zapadna vrata malo odškrinuše. Trojica muškaraca koji nisu pripadali našem domaćinstvu žurno uđoše, prođoše pored mene jedva me i pogledavši, i okrznuše me svojom blatnjavom odećom dok su išli crkvenim brodom da stanu pred kraljicu koja je ustala kada je videla da dolaze. Iznenada se atmosfera u crkvi promeni. Čak je i opat učutao i okrenuo glavu. Glasnici padoše na kolena pred kraljicom. Videla sam kako se razgovor rasplamsava i stišava. Nije trajao duže od minuta, ali se činilo da se otegao unedogled.

Potom je usledila grozničava užurbanost. Prilike se pomeriše i preraspodeliše se, uz komešanje nalik na talasanje vode na vetru. Glasnici se povukoše obavljenog zadatka. Pojanje hora stade kao da je bog uzeo pevačima glasove i kao da su monasi napustili svoja mesta u horu u potpunom rasulu. Napeto brujanje postade glasnije, začuše se promrmljane reči i šapat. U središtu svega ovoga stajali su princ i kraljica zajedno, i sada su išli od glavnog oltara crkvenim brodom prema meni. Odjeknu kraljičin glas, oštar od uzbuđenja.

Privuče me neka strašna slutnja. Margareta me je pogledala raširenih očiju i praznog pogleda. Hladan užas mi se nastani u stomaku.

„Želećete da čujete“, odjekivao je njen glas jasno poput manastirskog zvona.

„Moja majka?“ Bila mi je to prva misao, prvi strah. Brod je potonuo i izgubila sam je. „Ne, samo ne to“, prošaputala sam. „Recite mi da je bezbedna.“

Margareta oštro udahnu.

„Od kakvog li je značaja sudbina Vorikove žene za mene? Ovo je mnogo gore... tragedija kakva se ni zamisliti ne može. Užasan preokret.“

„Šta bi moglo biti gore? Ne...“

„Svi naši planovi su propali...“

„Samo joj recite, gospo!“ Prišavši mi besnim koracima, princ stade pored mene, uze me

za nadlaktice, snažno me steže i protrese. Iznenadeno kriknuh na ovaj iznenadni ujed bola. „Jorkisti su nas pobedili u boju. Vorik je mrtav.“

„Ne! Ne!“

Usnama sam oblikovala reči, ali nikakvog zvuka nije bilo. Odmahnula sam glavom, kao da će taj pokret odagnati prinčevu okrutnost.

„Ne!“ Ovog puta naterah reč da mi siđe s usana.

„Da. Kod...“ Nestrpljivo se okrenuo prema glasniku. „Božjih mi rana! Gde ono beše? Gde je ono zemlja sve moje nade sa Vorikovom krvlju upila u sebe?“

„Barnet, gospodaru.“

Kao da sam čula reči, ali nisam uspevala da ih razumem, dok su mi odzvanjale i ječale u glavi. Erl mrtav? Moj otac? Ali bio je tako vešt u boju. Nije mogao izgubiti život u nekom neznanom boju, a da ja ne osetim da sam ga izgubila. Nije valjda da bi, s obzirom na poznanstvo koje se proteže deset godina i pored sveg krvoprolića i gubitka porodice i slave, Edvard od Jorka tražio smrt mog oca? Bol koji su mi zadavali prinčevi prsti oko ruke bio je ništavan u poređenju sa ovim. Ova vest me je ostavila bez daha i izazvala pulsirajući bol u glavi.

„Ne. Mora da ste se prevarili.“ Gledala sam čas jednog čas drugog, očima očajnički tražeći drugačiju istinu od glasnika ili kraljice.

„Vorik je mrtav“, potvrdila je kraljica prosto. „Ovaj čovek je to video.“

Glasnik se naklonio.

„Istina je, gospo.“

„Reći će vam kakvom je niskom smrću grof stradao!“, ispljunu Margareta.

„Bitka je već bila završena, gospo, izgubljena“, progovorio je glasnik, oprezno odmeravajući reči. „Jorkisti su pobedili. Erl je pokušao da uzme konja i da umakne.“

„Kukavica!“, zasikta princ. „Da pobegne, kada još uvek ima nade. Prokleti Vorik! Pogani izdajnik! Kako je mogao dozvoliti jorkistima da steknu prednost? Sve je izgubljeno. Nije li istina da je napustio svoje ljude da bi pobegao u Kale i ostavio nas na cedilu?“

„Tako kažu, gospodaru.“

„Trebalo je da pregovara, da postigne neki dogovor da spase vojsku. Sada su svi izgubljeni, a oni koji su pobjegli rastrkani su i bez predvodnika. Vorik nije bio dostojan poverenja koje sam mu ukazao...“

Nisam više mogla slušati prinčeve besmislice.

„I ne može biti nikakve sumnje? Da je erl, moj otac, mrtav?“ Glas nije bio moj. Usne koje su izgovorile ove reči nisu bile moje usne. Osećala sam se kao da mi je čitavo telo zarobljeno u nekom neobičnom bestežinskom prostoru, tako da nisam mogla ni osećati, ni razmišljati niti razumeti ono što me je snašlo.

„Ne, gospo. Kralj Edvard se postarao da u to nema ni najmanje sumnje. Sa erlovog tela je skinut oklop... i odneto je u London, da bi se moglo izložiti na javnom mestu.“ Glasnik mora da je video kako mi se krv još više povukla s lica, pa je žurno nastavio, da bi preneo vest što je brže moguće. Ali ništa nije moglo ublažiti bol usled onoga što mi je govorio. „Izložen je tako da svi vide i znaju da erl nije preživeo.“

Princ žurno isuka mač, a svetlost mu se prosu oštricom.

„Gospodaru!“, upozori ga opat.

Ali princ je bio gluv za njegove reči dok je išao prema oltaru, gotovo odgurnuvši opata s puta. Kada je stigao do oltara, kleknuo je pred njim, spustio mač i položio obe ruke na svečano oltarsko platno. Zabacio je glavu i uzviknuo reči tako da ga svi u prostranoj zgradi čuju.

„Kunem se Hristovim vaskrsim telom da ću progoniti ološ Jorka koji mi i dalje uskraćuje moje zakonito pravo. Neću imati mira dok ne uzmem krunu. Bog će zapečatiti oštricu mog mača svojom moći da bih mogao proliti krv Jorka i Osvetiti se u njegovo ime.“

Glas mu ogrube od besa. „Pozivam Svemoćnog da se osveti svima koji nose ime Nevil. Jer je Vorik naneo nepopravljivu štetu mojoj stvari!“

Ostavljajući svetlucavu oštricu na oltaru, princ krenu besnim korakom prema nama, a na licu mu se ogledala živa namera. Bilo je to delo dostojno pozornice neke putujuće glumačke trupe, najbolje koje sam ikada videla. Da privuče pažnju, da smesti sebe u središte dešavanja. Da pozlati sebe u majčinim očima. U tom sam ga času prezirala. Mrzela sam ga svakim otkucajem krvi u telu i nikada mu neću oprostiti. Da se ponese tako nadmeno nad mrtvim erlovim telom i da ne pomisli na mene i moj gubitak. Prošao je pored mene kao da ne postojim. A možda za njega više i nisam postojala. Bila sam samo teret, kako me je njegova majka nazvala. Uzeo me je za nevestu iz određenih razloga, ali sada više nije bilo potrebe za tim, jer taj razlog više nije postojao. Erl je bio mrtav i više mu ni on a ni ja nismo bili od koristi.

„Edvarde! Sine! Obuzdaj gnev...” Kraljica pruži ruku da ga zaustavi dok je prolazio pored nje, ali nije uspela. Nije ga više mogla obuzdati.

„Ne!“, povika princ, a glas mu odjeknu visokom tavanicom. „Moj pohod je propao. A vi ste me vezali za ovu...“, izgovorio je i optužujući je pokazao prstom prema meni, „ovu kurvu!“

Nazvala sam ga čudovištem kada je pobio moje zebe. Tada nisam znala ni polovinu onoga što sam sada znala. Danas sam videla zver u njemu. Posmatrala sam princa u svom jadu i gledala svoj budući život pored njega, sva poniženja i prekore. Da li bi trebalo i za život da strahujem? Nedostatak sna i hrane, a sada i ova strašna tragedija, uzeše danak. Tama mi pomrači vid i ja ostadoh bez daha, a ipak je odbojni miris tamjana bio nepodnošljivo sladak. Glasno začuh u ušima lepršanje krila zarobljenog goluba, dok su kraljičino blede lice i prinčevo unakaženo besom treperili i plivali preda mnom. Pokušala sam da podignem ruku, da se uhvatim za nešto čvrsto, ali nije bilo ničega... Obavila me je hladnoća, oduzevši mi udove, i ja se sruših na pod.

Kada mi se svest vratila, ležala sam na svom krevetu. Ležala sam mirno i upijala tišinu. Dok mi ono što se desilo u manastirskoj crkvi nije došlo u svest poput udarca oklopnom rukavicom. Nisam znala ko me je doneo, niti mi je bilo važno. Otvorila sam oči i videla da je Beatris sa mnom, da sedi pored prozora. Nisam mogla podneti njeno prisustvo, prisustvo kraljičinog špijuna. Okrenula sam glavu prema zidu, da ne vidi moj jad.

Vorik je mrtav.

Moj otac. Obdaren veštinom i talentom, izuzetno iskusan u boju i diplomatiji, ipak je ležao mrtav i hladan negde u Londonu, tela oskrnavljenog i izloženog svačijem pogledu. Ime mu je bilo poznato i priznato širom zemlje; neki su ga mrzeli, neki mu se divili, ali svi su ga poštovali. Umeo je da vitla mačem, da drži moć u rukama, ugovarao je uslove i sklapao sporazume otkako je postao punoletan, mnogo pre nego što je napunio dvadesetu. Kako je moguće da se jedan tako čaroban život ugasi bez kataklizmičke reakcije? Pokušala sam da se setim njegovog lika i stasa, onakvog kakvog sam ga poslednji put videla kada je otišao da se priprema za ovu jalovu invaziju, koja je od samog početka bila prokleta Margaretinim oklevanjem i nedostatkom poverenja. Sada je sve izgubljeno i Vorikovo telo leži u otvorenom kovčegu, da mu se podsmeva ko poželi.

Nisam to mogla prihvatiti. Nisam htela. Nije mogao biti kukavica i pobeći s bojnog polja, prepustiti svoje ljude sudbini, ma šta princ tvrdio. A ipak je glasnik potvrdio njegovu optužbu. I kako je mogao Edvard kralj Edvard dozvoliti da on strada? Da li je stvarno zaboravio sve što duguje svom prijatelju i rođaku? Da li je izdaja mog oca izbrisala svu naklonost?

Misli mi skrenuše u još neprijatnije vode. Ako je kralj Edvard i bio raspoložen za osvetu, da li je dozvolio skrnavljenje erlovog tela? I gde je ono sada? Koliko sam znala, moglo je biti i raščerečeno, a delovi tela možda su stavljeni na kapije i mostove u Londonu, u znak upozorenja svima koji žele da se pobune. Okrenula sam glavu i zajecala u jastuk. Nisam mogla misliti o tome.

„Želite li malo vina, gospo?“

Beatris je tiho ustala i prišla mi sa peharom u ruci. Nisam se čak ni potrudila da joj odgovorim.

„To je volja božja“, promrmljala je. „Moramo prihvatiti bol.“

„Nije.“ Nikada to neću prihvatiti.

Još jedna strašna slika nametnu mi se u tom času. Šta je s mojom majkom? Ako je živa, zna li? Da li je imala neki predosećaj da će oproštaj u Anžeu biti poslednji? Nisam znala kako će ona preživeti ove strašne vesti. Muž mrtav, jedna kći vezana za Lankastere, drugu je samovoljni muž svu nevoljnu odvuкао na stranu Jorka. Kako će preživeti takvu izolaciju?

Uporno pulsiranje u nadlaktici konačno mi privuče pažnju i ja pogledah, iznenađena što vidim modricu. Prešla sam rukom preko nežne kože i trgnula se od bola. I setila se. Prinčev bes je još jednom nadvladao, izgubio je kontrolu kada sam ja u pitanju, i znala sam da moja majka nije jedina pred kojom se proteže neizvesna i samotna budućnost. Navukla sam rukav da sakrijem dokaze, ali nisam mogla sakriti strah. Očaj me je opkolio, i ja zaplakah dubokim jecajima koji su me potresali uprkos Beatrisinom prisustvu. Nisam marila što zna za moju tugu. Nisam marila.

Naposletku mora da sam zaspala.

Deset dana ostali smo u Sernu iza njegovih zaštitnih zidova. Dani su mi sada bili beskrajni u ovoj hladnoj i pomalo neprijateljskoj sredini iz koje nisam mogla pobeći. Princ je veći deo vremena bio odsutan, regrutovao je vojnike, razgovarao sa njima i sakupljao vojsku koja će ga dovesti u London. Njegova energija bila je neizmerna i proždirla ga je. Odlazio je u zoru i vraćao se tek nakon što bi sunce zašlo, samo povremeno uzimajući malo hleba i mesa kada bi mu se ukazala prilika. Ovo je ono na šta je čitav život čekao, da povрати svoje nasleđe. Sada je nadohvat ruke i neće prezati ni od čega da to i postigne.

Prepuštena sama sebi, sastajala sam se i razgovarala sa svakim ko bi došao do velikih vrata. Sa svakim putnikom koji je tražio sklonište, svakim glasnikom koji bi došao da podnese izveštaj kraljici, svakim bolesnim i očajnim prosjakom koji je došepao ili dovukao se da primi milostinju monaha. Sa svakim ko bi mogao nešto znati o grofici. Bila sam kao utvara, pohodila sam ulaz i zidine sa kojih sam jasno videla put.

Ledi Beatris je bila jedina koja mi je prilazila na mojim bdenjima.

„Dođite, gospo. Ne godi vam ovo.“ Htela je da me odvede u jedan od salona.

„Ne mogu.“

Kako sam samo očajna bila, shrvana mračnim užasima i užasnom usamljenošću. Svet koji sam poznavala od detinjstva ležao je preda mnom razbijen u paramparčad. Eri je bio mrtav, Izabel i Klarens vezani za rukav Edvarda od Jorka. A sada sam i majku izgubila, možda je i ona mrtva. Naši zamkovi i posedi u Engleskoj davno su nestali. Bila sam bez ijedne pare, molilac bez zemlje, krv Nevilovih u mojim venama kletva, a moja budućnost zavisila je od žene koja me je mrzela i muža u čijim sam rukama sve više strahovala od nasilne odmazde.

Crni očaj me je obavio. Mislim da sam tamo, među zidinama Serna, konačno otvorila oči i zrelost me je snažnim udarcem osvestila i izmirila sa sudbinom da moj otac nije bio junak kakav je bio u mojim očima. Nemaju li svi smrtnici neku slabost? Koga da okrivim za

gubitak svega što sam volela i u srcu čuvala? Znala sam odgovor. Mog oca, erla.

Strašno je bolelo. Srce mi je plakalo, ali u tim turobnim danima ja nisam mogla.

Šta ga je toliko zaslepilo? Šta ga je nagnalo da se izloži riziku i izazove Edvarda od Jorka? I to sam znala. Ambicija. Ohola, nezasita ambicija. Kada to Nevilovi nisu bili ambiciozni? Erl nije mogao ignorisati uzdizanje zvezde Vudvilovih, koja je pretila da zaseni njegovu slavu kao kraljevog glavnog savetnika. Sada sam prihvatila činjenicu da je kralj pružio ocu ruku prijateljstva, ali da je erl tome okrenuo leđa. Nije želeo da deli kraljevu naklonost sa svojim rivalima. I stoga se borio da se Nevilovima vrati moć, ma po koju cenu, čak i ako je to značilo da mora da klekne pred mrskom anžujskom kraljicom.

Dok sam čekala putnike, setila sam se erlovog jednostavnog objašnjenja u Midlhamu koje me je kao dete uverilo da kralj Edvard greši. Sada sam okrenula kovanicu i videla naličje. Znala sam do kojih granica ambicija može da goni čoveka. Nisam li to svakog dana gledala, nisam li tome svedočila u olujnoj energiji prinčevnoj koja ga je ubedila da je nepobediv?

Tupa od usamljenosti, videla sam samo neizbežnost naše propasti od trenutka kada se Izabel udala za Klarensa protivno Edvardovim željama, i krivicu nisam mogla pripisati nikome osim erlu. Ponekad me je u dugim besanim satima gušila gorčina. Uništio nas je. Iskoristio me je da sklopi nemoguć savez. Da li bi brižni otac učinio tako nešto? U tim časovima priznavala sam da je Edvard Plantagenet kralj i da erl nije imao prava da dovede njegovu vlast u pitanje. Kada je podigao mač na miropomazanog kralja kod Barneta, možda je i zaslužio smrt. Otac kog sam obožavala sve nas je ponizio.

Potom bi me obuzeo ponos Nevila. Moj otac je stavio krunu na glavu Edvarda Plantageneta. Nije li to značilo da erl zasluhuje odanost kralja Edvarda? Zar su Nevilovi na to spali da ih čušu u stranu kada to odgovara Edvardu i Vudvilovoj kraljici? Bogami nisu! I ja sam Nevilova. Neću dozvoliti da me neko čuše u stranu, već ću se boriti za priznanje koje mi pripada.

Ali ko će ustati u moju odbranu?

Kunem se da mi je srce bilo slomljeno i da sam živela u bezdanu agonije. Za mene nije bilo izlaza.

A onda je došla putujuća trupa žonglera i akrobata, i velikim delom umirila sva neprijateljstva.

„Dovoljno je bezbedna“, reče vođa otrcane ali šarolike i raznovrsne skupine, kada su me pozvali do kapije.

„Bezbedna?“ Reč je stvorila malo središte topline u mojoj ledenoj duši. „Bezbedna!“

„Grofica je pristala u Sauthemptonu, gospo.“ Putujući svirač je isturio grudi kao da nastupa pred publikom. „Putovala je na zapad, da vam se pridruži, kada je čula vesti o onome što se desilo kod Barneta. Potražila je sklonište u opatiji Bjuli i kaže da neće napustiti svoje pribežište, jer nema vere ni u koga.“

„Ha!“ Nisam li i sama tačno znala kako se oseća? „Da li je govorila o erlu?“

„Nije, gospo. Ni reč.“

„Kako vam se činila? Da li je zdrava?“, želela sam da čujem više, mnogo više.

Čovek nabra čelo.

„Grofica je bila ona stara, gospo. Ali njene oči su odavale tugu. Mislim da je patila. Strahuje da će je kralj Edvard zarobiti i osvetiti joj se.“

Spustila sam novčić u ruku putujućeg zabavljača i pobegla. U crkvi sam pala na kolena pred oltarom i zahvalila se za njenu bezbednost. Ali ništa manje nisam osećala gubitak i beznađe.

„Zašto niste ovde sa mnom, da me posavetujete?“

Besnela sam na sudbinu. Želela sam da besnim i plačem, da cepam skupocenu svilu haljine, da skinem veo i raspustim kosu nemirnim prstima. Da prokunem one koji mi ubiše

oca. Želela sam da nekim nečuvenim postupkom odam počast dubini mog očajanja. Zašto se moram ponašati pristojno, kada mi je srce slomljeno? Ali sam samo čučnula na pod i zarila lice u dlanove, jer je moja budućnost vrebala sa užasnom izvesnošću i neumoljivo mi tutnjala u glavi.

Ako Margareta istera svoje, više neću biti princeza, moj nekonzumirani brak će biti poništen i to što je pre moguće, dok ona bude tragala za boljom kandidatkinjom za svog sina. Nije više morala da čini kompromis i trpi mrski savez sa Nevilovima. Zamišljala sam radost sa kojom će me se otarasiti. Koliko će joj biti potrebno da shvati da Vorikova smrt uopšte nije tragedija?

Neće joj biti potrebno dugo, priznala sam. Nije me više molila da joj čitam niti da je zabavljam. Postala sam izopštenik. Moja samoća je svakim danom bila sve veća.

Napustili smo Sern. Prinčeva vojska nije ličila na moćnu silu uverenu u svoj uspeh, već bi se pre mogla porediti sa pomahnitalim, razularenim i loše organizovanim lovcima. Mi smo bili hrabri jelen kome je bilo suđeno da strada uprkos veličanstvenoj kruni rogova. Edvard od Jorka je išao za nama, pratio nam tragove, uhodio nas na svakom koraku. Čak i ja sam osećala neizbežan ishod. Naposljetku će nas sustići i bez griže savesti nas pokidati na komade, sa žestokom efikasnošću čopora lovačkih pasa. Gotovo da sam mogla čuti lavež pasa željnih krvi. Hladan strah mi se spusti niz ruke i vrat, kao da se spremaju da skoče na mene. Činilo se da se moji snovi puni krvi i smrti obistinjuju još i pre nego što sam mislila.

Sećam se dana pod teretom neočekivane vrućine, žeđi, prljavštine i iscrpljenosti. Bezimenih gradova koji su nas dočekivali s dobrodošlicom ili nas odbijali. Jahali smo na čelu vojske, da izbegnemo prašinu i metež pri prolasku tolikog broja ljudi. Sedla su nas žuljala i stvarala nam rane koje su krvarile, ali nije bilo odmora.

Hoćemo li biti primorani da se borimo po vrućini i na vetru? Hoću li umreti u nekoj šumi kao i moj otac? Hoće li me opkoliti vojnici i poseći?

A ipak sam sve vreme osećala prisustvo duhova pored sebe, zapanjujuće utešnih, kao da su otelotvoreni kraj mene. Erlova hrabrost tvrdoglavo prisutna i u smrti. Grofičina toplina i ljubav, čak i dok je u žalosti. U najmračnijim danima, kada umalo nisam pala s konja i zaplakala u prašini od čiste iscrpljenosti zbog prisilnog marša, oni su mi davali snage, i nastavljala sam da jašem bez pogovora. Bila sam savršena dvorska dama i udovoljavala sam svakom kraljičinom svirepom zahtevu. Stegnula sam zube, da bih podnela bol koji mi je kidao mišiće, ali nisam joj dala povoda da mi prigovori.

Utehu mi je pružao i osećaj da je u vojsci koja nam se približava i Ričard, jer sam znala da mu je Edvard od Jorka učinio čast i stavio ga na čelo prethodnice.

Konačno, kasno jednog dana, stigli smo do Tjuksberija, gde smo mogli preći reku Severn, i otkrili da nas je vojska jorkista, koja nas je danima gonila, pretekla. Bili smo saterani u ugao. Nije nam preostalo ništa drugo nego da se borimo. Jelen je morao stati i suočiti se s psima. Trebalo je da osetim užas, ali mislim da sam bila suviše iscrpljena da bih išta osećala.

III

Kraljičino domaćinstvo smestilo se u vlastelinskoj kući Glapshil južno od grada, zbilo se poput pacova u korpi, pre nego što se terijeri puste na njih i pre nego što se polože opklade. Rekla bih da te noći niko nije spavao. Ustala sam čim je svanulo nije mi bilo teško da se obučem, jer nisam mnogo odeće ni skinula i potražila tišinu i osamu u kapeli, gde sam u očajanju pala na kolena pred spokojnim likom Bogorodice.

„Blažena Device. Za koga da se molim?“ Kako mi je to teško bilo. Nemo sam u srcu spomenula one koje volim, moleći se da se Bogorodica zauzme za njih. Pomolila sam se za očevu dušu. A što se princa tiče... „Kako da se molim za njegovu pobedu?“, prošaputala sam u prste.

Blagi osmeh se nije izmenio, plavi nabori njene odore padali su otmeno i pristojno preko saosećajno ispruženih ruku i, kao da su ga moje misli prizvale, sa dovratka odjeknu prinčev glas.

„Oduvek sam znao da ću Englesku povratiti mačem. Danas ću to i učiniti. Edvard od Jorka će biti mrtav pre nego što sunce zađe. Želim da se molite za mene, za moju pobedu.“ Zveckajući oklopom, princ se nadvi nada mnom. Oči su mu sijale strastvenim žarom, blistave kao u groznici.

Zašto da ne budem iskrena? Zašto da ne izgovorim ono čega se brojni lankasterovci plaše?

„Edvarde!“, podigla sam se i pogledala ga u oči neću dozvoliti da me zastraši namerno sam ga pozvala po imenu. „Kako možete biti tako sigurni? Nemate iskustva u boju. Imaju više oružja. Kadri su da nam unište vojsku na bojnopolju.“

„Oboriću ih na kolena. Ništa me neće zaustaviti! Bog neće dozvoliti da izgubim.“ Nagnuo se bliže meni. „Da li mi vas je poslao đavo da mi podrije samopouzdanje? Da li u mislima podržavate sestru i nadate se mom porazu?“

„Ne, Edvarde, ne podržavam je“, prasnula sam. „Da mi je izdaja na umu, pronašla bih način da umaknem tokom puta. Sada bih već bila sa Izabel.“ Njegova uverenja bila su suviše snažna i nisam na njih mogla uticati.

„Kada me naredni put vidite, u rukama ću držati englesku krunu. Želite li mi sreću?“

„Nikada vam ne bih poželeva zlo, gospodaru.“ Bolje nisam umela. „Bog vas štitio od zla, Edvarde.“

Iznenadivši me, a podozrevam da mu je to bila i namera, nagnuo se bliže meni i usnama mi ovlaš dodirnuo obraz bio je to oproštajni gest lažne naklonosti zbog kog mi svi nervi zaigraše. Pokušala sam da se ne izmaknem, ali sve u meni je želelo da se udalji od njega, pa sam koraknula unazad. Nisam mogla sakriti ni strah u očima dok sam ga posmatrala, kao da sam poljski miš u kandžama jastreba. I Edvard se, poput jastreba, bacio na plen, podigao je ruku i stegnuo me za grlo; u početku je to bio nežan dodir, ali se brzo pretvorio u zastrašujući stisak. U tom času je bio čisto zlo, a oči su mu sijale sa isuviše poznatom krvožednošću. Ukočila sam se. Modrica na mom obrazu je možda i izbledela kao da je i nije bilo, ali nikada neću zaboraviti način na koji je naneta. Šta li je sada nameravao?

„Gloster je s vojskom“, preo je princ, a prstima me je sve snažnije stezao. „Zapoveda zapadnim krilom. Pretpostavljam da to već znate. Sa zadovoljstvom ću ga ubiti, znate. I doneću vam njegovu glavu i položiti vam je pod noge.“

„Zašto biste to učinili?“ Gađenje me je potreslo, ali nisam sklonila pogled. *Ne pokazuj strah. Nemoj mu dozvoliti da te drži u šaci. Hraniće se tvojom slabošću, ako ti vidi paniku na licu.*

„Jer se tada ni sa kim neću takmičiti za vašu naklonost, najdraža moja supruge.“ Dlan mu je bio vreo na mom vratu, vlažan od uzbuđenja, prste je snažnije stegnuo, a usne su mu bile na dah od mojih. „Čak i vaše divljenje. Kako da ne želim da mi se jedan Nevil divi?

Možda ćete me čak i zavoleti.“

„Učinićete ono što morate“, prošaputala sam, osećajući mučninu od njegove blizine i njegovih nagoveštaja.

Ukočena poput statue Device, istrpela sam sve snažniji stisak. Nijednom nisam spustila pogled pred njim, primoravajući sebe da ga gledam u oči. Načas je snažnije stegnuo prste, ivice njegovih uredno podsečenih noktiju usekle su mi se u tkivo, a potom je jednako brzo povukao ruku i prešao njome, nežno, zavodljivo niz moje grudi. Bio je to gest zaljubljenog čoveka, ali sam u njegovim očima videla prezir prema meni i svemu što predstavljam.

Nije on jastreb, pomislila sam uzaludno. Mačka koja muči bespomoćnog miša, još uvek živog u njenim čeljustima.

Zadrhtala sam od užasa. Nisam izdržala.

„Izdajnička droljo!“ prošaputao mi je u kosu, kao da mi govori nežne reči, i uzeo je moje usne svojim. Brutalno i divljački, zubima me je grizao i grebao, jezikom posedovao, čak i više nego u prekinutoj bračnoj noći. Snažno me je držao kada sam pokušala da mu se otmem i dok sam se uzaludno odgurivala o njegove grudi. „Želite li mi sreću u ovoj bici, device suprugo?“, promrmljao je. „Želite li mi sreću u lovu na Glostera?“

Ne želeći da čuje odgovor a bogom se kunem da mu ga nisam mogla ni pružiti Edvard me je odgurnuo dovoljno snažno da sam se spotakla o stepenike pred oltarom u pokušaju da održim ravnotežu. Znala sam da me mrzi i da bi me uništio da može.

„Šaljete li me u boj moleći se za moju pobedu?“, upitao je.

Kako sam mogla?

„Učinićete ono što želite, Edvarde, ali moj blagoslov nećete dobiti, ako vam je osveta na umu.“

„Biću kralj, sa vašim blagoslovom ili bez njega!“, zarežao je.

Nije bilo mudro što sam mu ovako otkrila svoja osećanja. Znala sam da ću platiti za ovaj svoj nesmotreni odgovor, ali da mu poželim sreću? Nikada! Dok je izlazio iz kapele da povede vojsku protiv Edvarda od Jorka, srce mi je bilo teško poput kamena.

Poraz! Potpuno uništenje!

Vest je stigla do nas pre smiraja. Na glasnikovoj odeći bilo je krvi. Kraljica je želela da čuje svaku pojedinost, kako bi znala potpunu istinu. Stajali smo joj s obe strane kao da ćemo je zaštititi, ali nismo je mogli zaštititi od ovog. Delili smo s njom tugu koja nas je sve zapanjila. Vojska Lankastera dala se u beg nakon što je izgubila više od dve hiljade ljudi. Potpuno uništenje. Sva kraljičina blistava uverenja razorena su na bojnopolju.

Princ, blistava nada Lankastera, bio je mrtav.

Muž mi je bio mrtav.

Katastrofa sa svim krvavim pojedinostima izneta je pred nama, jer je kraljica zahtevala da se pred njom ponove sve činjenice. Osvrnula se kao da ne može u potpunosti da shvati gde se nalazi, a potom se urušila na naše oči i gotovo bez svesti pala na pod. Nikada pre nisam videla Margaretu Anžijsku bez urođenog joj dostojanstva, a sada je ležala na pločicama, suknje su joj se vukle po prašini, a telo joj kidali jecaji.

Glasnik se odmakao, dvorske dame su je okružile, ruke i velovi su se uskomešali, a panika se nagomilala u prostoriji, dok je kraljičina moć isticala s njenim suzama. Ja sam samo stajala, jedva kadra da shvatim ono što sam upravo čula, i duboko sam skrivala svoja osećanja. Nije me toliko pogodila prinčeva smrt nisam mogla a da ne priznam da sam osetila snažan nalet olakšanja već način na koji je stradao. I zločinac koji je ubistvo počinio, kako nam je, na Margaretino insistiranje, do detalja preneto. Primorala sam sebe da se usredsredim na neposredne opasnosti i otkrila sam u sebi sposobnost da preuzmem

kontrolu kada se opasnost nadvije nada mnom.

Nisam se usudila da uradim ništa drugo, strahujući da ću se i sama rasuti u paramparčad.

„Vaše veličanstvo!“ Prišla sam joj i odgurnula beskorisne žene, kleknuvši pored nje i zagrlivši je, dok se njihala i jaukala, gotovo potpuno bez svesti. Nikada nisam videla tako strašnu tugu. Kako se samo činila krhkom, onako sitna, iscrpljena mesecima patnji, koža joj je bila napeta preko kostiju pod slojevima haljine. Držala se za mene prstima nalik na kandže.

„Sve je izgubljeno. Moj sin je mrtav. Kako sam samo kažnjena.“ Suzama je natapala moje rame.

„Ne možemo ostati ovde“, požurivala sam je. „Moramo pobeći... Ne smeju vas zarobiti.“ U početku moje reči nisu uspevale da probiju njenu tugu. „Morate otići odavde, vaše veličanstvo“, ponovila sam, drmusajući je da bi me pogledala.

„Kuda da odem?“, upitala je beznadežno i očajno.

Nisam imala predstavu. Okrenula sam glavu, i podignutih obrva pogledala glasnika koji je i dalje nesigurno stajao pored vrata.

„Tu blizu ima jedna porodica, gospo.“ Obratio se meni. „U Pejns Plejsu. Sakriće vas bar noćas. Dok najgore ne prođe...“

„Ne, ne. Moram ostati...“ Margareta je divljim pogledom prešla preko sobe i odgurnula me. „Ne mogu da odem.“ Kao da njen sin nije mrtav, već da će joj se vratiti pre noći.

Ali ja sam shvatila šta je glasnik želeo da kaže.

„Krv jorkista ključa, vaše veličanstvo. Neće imati poštovanja prema vašem položaju, ako im dopadnete šaka.“ Uхватила sam je za ruke, ne bih li joj opet privukla nepostojanu pažnju. „Nije mudro ostati ovde.“

Namrštila se na mene, ipak spremna da mi se suprotstavi.

„Gospa govori istinu, vaše veličanstvo“, potvrdio je glasnik, a na njemu se jasno videlo koliko strepi. „Napolju je prava klanica, a biće još gore pre nego što se sve okonča.“

Kraljica je sklopila oči i dugo tako ostala.

„Čujem vas.“

Glasnik nas je odveo u Pejns Plejs, skriven u maloj dolini udaljenoj nekoliko kilometara, i tu smo smestili kraljicu u postelju. Nije više plakala. Nije više govorila. Ukočeno je legla ispod lanenih čaršava pogleda slepo uprtog u svileni baldahin nad glavom. Obratila mi se.

„Ne želim vas pored sebe. Ne želim vas blizu sebe.“

Znala sam zašto. Nisam je mogla kriviti. Obe smo od glasnika saznale ko je ubio princa, čija je ruka držala bodež koji mu se zario u srce.

Ne znam da li je spavala. Ali ja jesam, na moje veliko iznenađenje, s obzirom na to da mi je postelja zapravo bila poljski ležaj u zapuštenoj i prašnjoj odaji. Ali survala sam se u san koji nije bio san.

Stajala sam u opatiji u Tjuksberiju, pored jednog od teških stubova u brodu crkve, sa ramena mi je ogrtač padao do poda, a velika kapuljača mi je skrivala lice. U središtu je stajala manja skupina muškaraca. Da sam pružila ruku, dotakla bih ih, ali oni na mene nisu obraćali pažnju. Na svima se videlo da su nedavno bili u boju, i dalje su na sebi imali poneki deo oklopa, umazan prašinom, znojem i krvlju. Obavijao ih je zadah smrti. Opasnosti. Sa bojnog polja došli su pravo ovamo.

Bio je tu Edvard od Jorka, kralj Edvard. Skinuo je kacigu sa zlatnim vencem. Na kaputu mu je plamtelo blistavo sunce, uprkos tami koja nas je sve pritiskala. Sa njim je bio Klarens, još uvek s mačem u ruci. I Gloster. Moj Ričard. Stopala snažno ukopanih i raskoračenih

nogu, bio je treći brat kraljevske krvi, a sasušena sluz i krvi na oklopu nakon strašne borbe nisu mu ni na koji način umanjile impresivnu pojavu. Oči su mu bile nemilosrdne, sijale su poput opsidijana, a lice nabrano i iscrpljeno. Ruke na kojima se presijavalo prstenje bile su sklopljene oko pojasa na kom su se nalazile kanije.

I dalje je nosio moj prsten.

Prešla sam pogledom dalje. Princ je stajao okružen stražarima. Grubo se s njim postupalo. Nije izgledao povređeno, ali je izgledao manje kraljevski onako neuredan, raščupane kose i gotovo otkinutog rukava tunike. Od čela do brade protezala j mu se blatnjava mrlja, a nojevo perje na grudima jedva da se videlo od prljavštine. Stajao je bledog lica, dok su ga stražari i držali stežući mu mišice. Znala sam koliko to mora da mu je mrsko.

„Dakle, želiš da se boriš sa mnom“, tišinu je prekinuo kralj Edvard.

„Tako je“, prasnuo je princ. „I boriću se do poslednjeg daha.“

„Vidiš!“, pokazao je kralj. „Sam sebe si nazvao izdajnikom. Nemaš prava na krunu.“

„Više od tebe! Moje rođenje se ne može dovesti u pitanje. Nećeš mi uskratiti ono što mi rođenjem pripada.“ Mrzovolja mu se razli licem. Bleda koža postade rumena od besa, a osmeh ružan. „Izazovi me na dvoboj ako se ne plašiš! Znaš da ću ja pobediti. Ja sam istinski kralj.“

Kralj je nagnuo glavu, razmišljao je čvrsto stegnutih usana.

„Izdajnik osuđen vlastitim rečima. Kazna za to je smrt. Nakon pobede na bojnopolju moje je da delim pravdu bez porote i suda.“

Teška i gusta pretnja visila je u vazduhu i natapala mi pluća, tako da je disanje bilo skoro nemoguće. Bila je užarena poput udara munje. Crvena poput krvi. Stezala me je svojim kandžama, pa sam stajala i svedočila ovom poslednjem događaju.

„Kazna je smrt!“, ponovio je kralj.

„Ne možeš me ubiti. Pozivam se na pravo utočišta.“

„Nema utočišta.“

Princ se divlje osvrnu oko sebe.

„Uzurpatoru!“, ispljunuo je s nesmanjenom žestinom. „Naslediću očevo...“

Princ je skočio na kralja. S kojom namerom? Nemoguće je znati, ali videla sam Ričarda kako izvlači bodež iz pojasa. Pažnju mi je privukao i zadržao taj blistavi metal. Nisam mogla da skrenem pogled.

Ričard je zadao udarac. Zario je dugačko sečivo u prinčev stomak i povukao ga žestoko nagore, da mu probije srce. Začuo se krik. Princ je zapanjeno udahnuo, raširio je oči od bola i iznenađenja, rukama je snažno stegao dršku, kao da može da poništi ovo delo. Stropoštao se na pod bez imalo otmenosti, dok se iz njega cedila krv i isticao život.

Zapanjeno sam pogledala telo. Ubistvo? Da li je ovo bilo ubistvo? Krv je natapala finu tkaninu njegove tunike i prljala već umazano perje. Širila se po podu i puzila prema meni. Kada sam spustila pogled, zapljuskivala mi je cipele, a suknje su mi bile njome isprskane. Pored princa je na kamene ploče pao nož. Bila sam opčinjena njime, svetlucanjem metala kroz krv.

Uzviknula sam, odbijajući ovo da prihvatim. Ali nisam čula čije ime sam dozivala. Prinčevo ili Ričardovo? Niko me nije čuo. Okrenuli su se. Delo je bilo počinjeno. U snu sam ostala sama s telom svog muža.

Čučnula sam pored njega.

A zatim više nisam bila sama. Pojavila se kraljica u crnini, dodirnula mi je rame, stegnula ga bezumnim prstima.

„Videli ste kako mi ubijaju sina. Gloster mi je umorio sina. Da li vas to veseli? Vaš ljubavnik je ubio vašeg muža?“

„Ne. Ne veseli me.“

„Ali sada ste slobodni. Slobodni da odete njemu.“

Probudila sam se naglo, razrogačenih očiju i suvog grla, jer je užas sna ostao i nakon buđenja. Nije ovo bilo ubistvo na bojnopolju dok je krv još uzavrela. Bila je ovo osveta, namerno, krvavo ubistvo s predumišljajem i počinio ga je Ričard, baš kao što je glasnik rekao kraljici. Ležala sam mirno. Da sam mogla, povukla bih prekrivač preko glave i sakrila se od sveta.

Ko bi svojevolumno odabrao da se dan nakon bitke vrati u grad? Dan nakon krvavog masakra?

Ja ne bih. Ali upravo sam to učinila. Nisam imala dozvolu i nisam znala kako ću da izvršim zadatak. Dužnost i čast i poštovanje, i sve one divne, sjajne vrline koje su mi usadili još u detinjstvu, govorili su mi da bi trebalo. Edvard od Lankastera mi je bio muž, u dobru i zlu, a sada je mrtav.

Uzela sam ogrtač. Šakom zlata podmitila sam nevoljnog konjušara koji se, kada mu je to odgovaralo, odazivao na ime Sim, da mi osedla dva konja i pripremila sam se za beg. Nisam se plašila kraljice. Toliko je bila potonula u tugu da neće ni primetiti da me nema. A mogla bih da zahvalim bogu što me neće biti kada primeti.

Spremala sam se da izvedem konja iz štale kada mi se nad ramenom nadvila neka senka. Beatris. Zaboravila sam. Kraljica možda i jeste izvan sebe od žalosti, ali njena naređenja i dalje stoje, a Beatris se nikako ne može nazvati nemarnom.

„Device mi! Uplašili ste me!“, besno sam je gledala dok mi je srce tuklo toliko snažno da je pretilo da me uguši. „Šta radite?“

„Šta ja radim?“ Savršene obrve je otmeno podigla, bile su u neskladu sa njenom neurednom pojavom i umrljanom haljinom. Čak joj je i veo, obično besprekoran, bio neuredan. Nisam se usudila ni da pomislim kako ja izgledam. „Šta vi radite, sa konjem i pratnjom?“

„Idem u Tjuksberi.“ Nije bilo svrhe lagati je.

„Ne možete otići.“

„Mogu. I hoću.“ Okrenula sam se i počela da zatežem kolan, dok me nije zgrabila za ruku i zarila mi prste u nju.

„Dakle, bežite. Trebalo je da znam da ste slabić. Napuštate kraljicu kada ste joj najpotrebniji.“ Beatrisine oštre crte lice se napeše. Otvoreno je pokazala da je zgađena, ali otvoreno je pokazala i strah da ćemo biti uhvaćene i da ćemo platiti cenu koju plaćaju svi izdajnici. Sve to je usmerila u pakostan napad. „Neverna kao i svi Nevilovi. To vam je u krvi. Nema ovde za vas više ničega, zar ne? Kada odete odavde, šta će vas sprečiti da se predate na milost Jorku? Sestra će se zauzeti za vas, a kralj će poslušati Klarena.“ Nizala je optužbe jednu za drugom. „A opkladila bih se da će poslušati i vojvodu od Glostera. Njemu ćete biti kao dar od boga, zrela šljiva koja mu pada u krilo. Sada udovica, kako je to zgodno! I pritom majčina naslednica. Ako vam majku osude za izdajstvo, nasledstvo ćete dobiti i pre nego što ste se nadali. I Gloster neće moći da poveruje koliko je srećan.“

Njene otrovne reči visile su između nas. Prsti su mi mirovali na kolenu. Nisam na to pomislila. Ako moju majku, sada bezbednu u Bjuliju, obeleže kao izdajnicu, odmah ću postati naslednica. A kao udovica mogu se ponovo udati... Nisam o tome razmišljala. Kako sam bila supruga samo na papiru, nisam shvatala da sam sada udovica. Moj smeh, grub i ciničan, mora da je uplašio Beatris, jer mi je pustila ruku kao da sam kužna.

Činilo se da sam opet postala vredna roba.

Ali sada nije bio trenutak za tako duboke misli.

„Ne nameravam da postanem izdajnica, Beatris. Idem da potražim telo svog muža, a

kada ga pronađem, postaraću se da mu se ukaže dužno poštovanje. Da li ste uopšte pomislili na to?" Nisam ni o čemu drugom razmišljala tokom duge noći. On je bio je naslednik Lankastera, uprkos svim manama. Šta je učinjeno sa prinčevim telom? Da li je izloženo da se narod Tjuksberija podsmeva nagom i oskrnavljenom nasledniku Lankastera? Stanovnici Londona pojurili su da nasite čula očevim telom, koje je bez milosti bilo izloženo njihovim pogledima. Koliko sam znala, princa su možda skinuli i bacili na gradsko đubrište. „Da li želite da princ ostane nepokopan, da mu se ne održi opelo, da se ne pruži uteha njegovoj duši? Ne priliči da bude ponižen u smrti.“

Uzjahala sam. Toliko mi se duh razjario da nisam bila voljna da istrpim odbijanje.

„Pustite uzde mog konja, Beatris. Pođite sa mnom, ako morate, ako vam to dužnost nalaže ili mi se sklonite s puta.“

Nisam želela da pođe sa mnom, ali je pošla. I nisam bila razočarana. Ponos mi nije dozvoljavao da zatražim pomoć, ali malu mi je utehu predstavljalo bar to što nisam morala sama da jašem u krvlju natopljeni Tjuksberi. Pred očima mi je još jednom iskrsnuo košmarni prizor Ričarda kako do drške zabija bodež u Edvardove grudi.

Jednog dana ću s tim morati da se suočim, ali ne danas. Potisnula sam ovaj prizor.

Nikada nisam videla kako izgleda grad nakon bitke, ali sam dovoljno često slušala priče. O vojnicima koji su divljali puni vatre usled pobeđe i piva koje im se slivalo niz grlo i lišavalo ih svake ljudskosti. Ali nikada nisam mogla ni da zamislim takvo nečovečno razaranje. Takvo nemarno nasilje protiv svakoga ko bi im se našao na putu. Tela su ležala rasuta na sve strane, izobličena od rana i naga, i opljačkana ukoliko je njihova imovina imala ikakvu vrednost. Sklonila sam pogled sa tela dece. Sa žena koje su ležale u sramnoj parodiji ljubavi. Morala sam da pogledam da bih znala šta je učinjeno. Mrtvi ovde nisu bili lankasterovski vojnici uhvaćeni u begu. Bilo je ovo bespomoćno, nenaoružano i nedužno stanovništvo, zarobljeno unutar zidina, u košmaru razularene pobeđničke vojske.

„Tiho!“, promrmeljao je Sim dok smo se probijali ulicama. „Ne privlačite pažnju na sebe. Ni sa kim ne progovarajte. Neće vas pitati za ime pre nego što vas raskomadaju, gospo. Ili još i gore...“ Malo me je utešilo kada je iz čizme izvukao bodež dugačkog sečiva. Olabavila sam i ja svoj bodež, da bi mi lako skliznuo u ruku. „Kuda želite da idete, gospo?“

Simov glas odvuкао mi je pogled sa ispruženog tela deteta, ne starijeg od pet godina, koje je ležalo licem nadole u jarku, kose ulepljene krvlju. Primorala sam sebe da razmišljam.

„Na pijacu. Možda ćemo morati da pitamo...“

Sim proštenja u znak neslaganja.

„Ja ću se raspitivati! Držite jezik za zubima, gospo!“ Potegao je uzde i nastavio da jaše. Pratili smo ga polako, probijajući se kroz kaos od kog nam se okretao želudac. Bez ikakvog upozorenja, iz uske bočne uličice izbiše muškarci i opkoliše nas. Po kožnim prslucima zaključila sam da su vojnici, ali, ako su se ikada i pokoravali kakvom autoritetu, on sada više nije važio. Oteše mi uzde, i Beatris. Moj konj počeo da poigrava i da zabacuje glavu.

„Vid' te šta imamo ovde, momci. Lepi konje. I još lepša odeća.“

„Pusti mi uzde!“, zaboravila sam Simovo upozorenje.

„Ukusan zalogaj! Živahan!“ Prljava ruka zgrabila me je za mišicu, da me izvuče iz sedla. „I pride mlada. Da vid' mo šta je pod ogrtač...“

Zarila sam pete u bokove konja i on se prope i počeo da se rita. Napadači opsovaše. Sada je zgrabio moj ogrtač, da bi me čvršće uhvatio. Kada sam stigla da pogledam, primetila sam da je i Beatris izložena sličnom poniženju.

„Sklanjaj ruke s mene!“, zarežala sam.

„Bolje bi ti bilo da se umiljavaš, lepotice. Ako ne želiš da budeš povređena.“ Podmukla

ruka mi se obavi oko zglavka na nozi. „Zaslužili smo nagradu. Upravo smo izvojevali pobjedu za kralja.“ Povukao me je i gotovo me oborio s konja. „A ti si baš onakva nagrada kakvu hoću.“ Osmeh mu postade zverski. „Moji prijatelji, ovi ovde možete biti i njima nagrada. I jedna i druga.“ Iscerio se Beatris, koja je bila bleđa kao smrt.

Otimala sam se, ali uzalud. Potom se Simu u ruci pojavi bodež, blesnu na svetlosti. Kao i moj kada sam ga upotrebila. Nisam znala gde se zario, ali začula sam jauk i osetila toplinu krvi, a zatim ruke spadoše s mog ogrtača.

„Hrista mi! Platićeš...“

Sim se stvori pored mene.

„Odbij! Ako povrediš ove putnice, platićeš krvlju. One su jorkisti došle su ovde na kraljev poziv. Odbij kad kažem!“

Na ovo naši napadači zastadoše. Nismo želele da vidimo koliko će im vremena biti potrebno da se pribere, već poterasmo konje dok su još bili rasejani i pojurismo ulicom ne mareći za mrtve i ranjene koji su nam ležali na putu ih se našli pod kopitima konja.

„Zahvaljujem ti, Sime“, rekla sam kada sam došla do daha.

„Još se nismo izvukli. A pred nama je nevolja.“

Videli smo kako ulica izlazi na pijacu. Tamo je bio nekakav nered i gužva, i čula se grmljavina glasova. Kada smo se približili, urlik oduševljenja zaorio se iz stotinu i više grla. Bilo je u njemu nekog životinjskog zadovoljstva koje mi je ledilo već sleđenu krv. Sim nam mahnu da stanemo.

„Čekajte ovde. Upotrebite nož, ako budete morali.“

Odjahao je napred, sagnuo se da postavi pitanje grupi muškaraca na ivici mase, saslušao je odgovor, ponovo postavio pitanje, odmahnuo glavom i vratio se.

„Pa?“

„Lankasterovske vođe“, odgovorio je kratko, što mi nije predstavljalo nikakvo upozorenje. „Zarobljeni namamljeni iz opatijskog utočišta obećanjima oprosta, ali su potom kao izdajice i pobunjenici osuđeni na smrt. Sada se sprovodi kazna. Biće obezglavljeni na pijaci svi do jednog.“

Činilo mi se da mi je beskrajno dugo trebalo da shvatim šta se dešava, ali još jedan urlik oduševljenja me trgnu i vrati u stvarnost.

„To je ubistvo...“, promrmljala je Beatris.

„Vojna pravda, gospo. Gloster je jutros održao suđenje. Podigli su oružje na kralja. To je izdaja.“ Simovo bezizražajno prihvatanje na neki način me je šokiralo više od samog čina. „Ne gubi vreme, zar ne?“

Ne. Gloster nije gubio vreme i nije čekao dugo da oslobodi kralja od svih neprijatelja. Ali ni ja nisam smela da gubim vreme.

Moram pronaći princa i završiti s tim. Potom ću dozvoliti sebi da razmislim o onom šta sam saznala o Ričardu od Glostera u poslednja dva dana.

„Kuda sad, gospo?“

„Do opatije. Odvedi me do opatijske crkve.“ Bilo je to jedino mesto kog sam se mogla setiti.

Obuze me nelagodni mir. Tamo ću pronaći pomoć. Bilo je to porodično mesto, sveto mesto na koje su porodice moje majke, Despenserovi i Bičamovi, dolazili generacijama. Pa tako ću i ja, najmanja i najneiskusnija iz njihovih plemenitih redova.

Ali tada smo ušli u crkveno dvorište. Nismo se mogli pretvarati da ulazimo na sveto tlo. Naglo sam stala na ulazu, videla sam još dokaza brutalnog ubijanja. Tela su ležala svuda po travi, naslagana uz nadgrobne spomenike nagrizene zubom vremena. Pobjegli su ovamo

tražeći zaštitu, ali nisu je pronašli. Grlo mi se zatvorilo, a usta osušila.

Sim nemarno podiže bradu prema opljačkanim telima dvojice imućnih muškaraca, i onome što je ostalo od njihovih ogrtača, tamnih od sasušene krvi. Pljunuo je u travu.

„Prokleti bili svi jorkisti!“ Ali stekla sam utisak da bi isto rekao za i lankasterovce, samo da je bio u drugačijem društvu.

„Ne mogu da verujem da su uradili ovako nešto.“ Beatris je sada bila već potpuno bleđa od šoka.

„Verujte, gospo“, frknuo je Sim.

Poverovali smo kada smo otkrili da su vrata opatije zaključana. Krv koja mi je dobovala u vratu učinila mi se glasnom koliko i Simovi udarci pesnicama po drvetu. Prošlo je mnogo vremena. Začuli su se koraci: išli su sporo, vukli se, približavali se. Zastali su pred vratima. Nastupi duga tišina, zbog čega Sim opet pesnicom počeo da lupa na vrata. Rešetka se konačno smače u stranu i jedan od monaha proviri.

„Ko je?“

„Putnici traže utočište“, odgovorio je Sim. „Dve žene.“

„Nema ovde utočišta. Opat je naložio da se odbije svako ko dođe na vrata.“

„Da se odbije onaj koji bi da uđe u božju kuću?“ Predala sam uzde Beatris i progurala se pored Sima do rešetke. „Otvorite vrata, gospodine. Želim smesta da vidim opata.“

„Ne usuđujem se...“

Podigla sam kapuljaču. Neće me prepoznati kako da me ovako prljavu i krvavu prepozna kao jednog od svojih plemenitih pokrovitelja? ali sam se nadala da ću autoritativnim držanjem uspeti da ga nateram da me posluša.

„Ja sam leđi En Nevil.“

„Gospo!“ Trepnuo je, zatečen. „Šta radite ovde? Nije bezbedno!“

Moje ime bilo je ključ. Vrata se malčice otvoriše i mi se uvukosmo unutra, ostavljajući Sima napolju da čuva konje.

„Gospo!“ Monah je kršio ruke od očajanja, a njegovo okruglo lice bilo je izbrazdano borama od straha i brige. „Vidite šta su uradili. Opljačkali, oskrnavili. Nema ovde utočišta.“

Ako je stanje na groblju bilo strašno, ovde je bilo još gore, jer se kroz bezočno razaranje još uvek nazirala stabilna otmenost i veličanstvenost crkve. Poput lepe žene, isečene i izobličene promišljenim zlostavljanjem, čija se lepota i kroza sve to i dalje nazire. Masa je protutnjala crkvom poput plimnog talasa, pljačkala i uništavala, sekući sve što nije mogla poneti sa sobom. Svako ko bi joj se našao na putu bio je divljački posečen, a njegova krv je još uvek prljala pod.

Zašto neko nije ovo sprečio? Zašto li je kralj dozvolio takvo skrnavljenje svetog mesta? Drhteći, žurno sam se povukla kada sam shvatila da stojim na mestu gde se donedavno preko kamenih ploča širila lokva krvi, trudeći se da se setim zašto sam došla i šta moram da uradim.

„Došla sam da pronađem prinčevo telo.“

„Gospo...“ Videla sam mu strah u očima.

„Znate li gde je? Gde su ga odneli?“

„Tiho!“ Osvrnuo se preko ramena, kao da očekuje da podivljala horda jorkista iskoči iz zida. „Pođite sa mnom.“

Dao mi je znak rukom i krenuo ulevo, iznenađujuće brzo za svoje poodmakle godine. Pratila sam ga, a Beatris je išla za mnom. Bilo je tamno i tiho iza glavnog oltara, neosvetljeno, čuo se jedino zvuk naših koraka. Kapelice su bile tamne i prazne. Monah je žurio dalje, nije se čak ni osvrnuo da vidi pratimo li ga. Pala sam u iskušenje da još jednom zatražim da govorim s opatom, ali tada mi je pažnju privukao treptaj sveće. Monah je zastao i pokazao mi da uđem u Gospinu kapelicu skrivenu od pogleda iza visokog oltara.

„Ovde je, gospo. Sakrili smo ga. Od onih koji bi ga mogli odneti i oskrnaviti.“

Ležao je tamo. Moj muž, Margaretin voljeni sin, ležao je na grubom i neukrašenom odru. Telo mu je bilo oprano, krvave mrlje sa lica i ruku očišćene. Njegova tunika, koju su mu ponovo obukli, bila je ukrućena i izobličena od krvi, i nosila je tragove rana, ali monasi su odlučili da mu ostave perje, crno na crvenom, oznaku njegovog položaja i nasleđa. Nisam ih mogla kriviti za to, toliko je zaslužio. Pogled mi pade na njegovo lice. Neverovatno mlado, bez boje, gotovo providno, obavijao ga je mir kakav nikada oko njega nisam videla za života. Sveće pored njegove glave gorele su postojano, pa mu senke nisu kvarile crte lica. Smrt mu je izgladila sve bore i učinila ga lepim i konačno spokojnim. Možda bih i žalila, da nisam znala da princ u životu nikada nije tražio mir, već samo nasilnu smrt za svoje neprijatelje i slavnu pobjedu za sebe. Činilo se kao da spava, ruku sklopljenih na grudima. Pored tela su položili njegov mač. Neko mu je počestljavao kosu tako da je sijala riđom topline. Talasala se na promaji i bila jedini znak života.

„Princ je ovde ubijen?“, upitala sam promuklo.

„Tako je, gospo. U brodu crkve.“

„U prisustvu kralja Edvarda?“

„Da. Kralja i njegove braće. Došlo je do rasprave.“

Znači da je glasnik rekao istinu. Želela sam da pitam, premda nisam želela da čujem odgovor.

„Da li je stradao od ruke vojvode od Glostera?“

„Jeste, gospo.“

Iza nas se začu buka u poprečnom brodu crkve. Beatris glasno udahnu.

„Ptice. I one ulaze.“ Nasmehao se monah blede. „Ne smete ostati. „

„Ne. Moram se vratiti kraljici.“ Ako ništa drugo, moram joj reći šta sam otkrila, šta sam učinila. Iz rukava sam izvadila kesu zlata koju sam u ovu svrhu ponela. Znala sam šta se mora učiniti, a ima li boljeg mesta? „Čuvajte ga, dok u gradu opet ne zavlada zakon“, naložila sam, stavljajući kožnu kesu monahu u ruku. „Želim da princa sahranite u horu crkve, u samom središtu, da ga svi vide kada kroče u nju. A što se spomenika njegovom životu tiče...“ Nisam mogla misliti. Još ne. Možda je bolje ne privlačiti pažnju na njegovo poslednje počivalište. „Vratiću se i udesiti to kada budućnost bude jasnija. I mise za njegovu dušu. Želim da se služi misa svakog dana.“

Ptice ponovo zalepršale, zbog čega mi srce neprijatno zaigra među rebrima. Znala sam da moramo da krenemo. Poslednji put sam dodirnula prinčevu ruku, hladnu poput kamena pod mojim stopama. Toliki život protraćen, toliko nade uništeno ambicijom i majčinim nemarnim vaspitavanjem. Sagnuh se i prslonih usne na njegovo čelo. Ne iz saosećanja, već u znak oprostaja. Bilo je to prvi put da sam poljubila Edvarda od Lankastera svojevolejno još od onog čednog poljupca na dan našeg venčanja u katedrali u Anžeu.

„Postarajte se za njega.“

„Hoćemo, gospo.“

Napustili smo Gospinu kapelicu i vratili se do ulaza. Bila sam obuzeta skrivenim i sumornim mislima. Pošto sam izvršila svoju dužnost prema mrtvima, nisam u budućnosti sebe videla nikako drugačije osim kao begunca izgnanika na francuskom dvoru ili kao zatvorenika Jorka. Poznavala sam londonski Tauer u nekim srećnijim vremenima i uživala sam u njegovom gostoprimstvu, ali nisam želela da dane proživim zatočena u njemu. Nisam želela da budem zatvorenik.

„Gospo! Pazite se!“, zasikta mi monah na uvo. Začuo se metež na ulaznim vratima. Nalet hladnog vazduha. Koraci, odlučni i samouvereni, ah dovoljno opušteni. Jedan čovek, sam, ne lovi begunce. Rasplamsala panika splasnu na tihi plamičak.

„Ovamo!“ Monah nas gurnu u veličanstvenu grobljansku kapelu moje bake Dispenser, sa otmenim stubovima i lepezastim svodom, koja se nalazila malo u stranu od visokog oltara i u kojoj smo mogle da čučnemo i sakrijemo se od pogleda iz glavnog broda crkve, a potom

nas je prepustio našoj sudbini.

„Kralj!“, prošaptala mi je Beatris na uvo. „Hoće li nas videti?“

Odmahnula sam glavom. Nisam se usudila da progovorim, jer je kralj Edvard, nesvestan publike, prišao ogradi pred oltarom. Skinuo je mač sa pojasa i pognute glave kleknuo, a svetlost usamljenog para sveća sijala mu je u zlatnoj kosi.

„Slava neka je svemoćnom Bogu na ovoj pobedi.“ Njegov glas, dovoljno tih, lako se prenosio prazninom. „Kunem se da će ovo biti poslednja bitka koja razdvaja Engleze, u kojoj se proliva engleska krv na engleskom tlu. Položiću mač ovde, kao simbol časne namere.“ Nastavio je da kleči, očiju prikovanih za krst, kao da želi da u njemu razazna sudbinu.

I ja se setih jedne potpuno drugačije posvete, kada se princ, teatralnosti radi i radi ličnog uzdizanja, zakleo na neprijateljstvo i želju za prolivanjem krvi. Bio je ovo tih trenutak, intiman trenutak između kralja i Boga, trenutak kome niko nije trebalo da svedoči. Tada je princ svoj zavet iskoristio da okleveta svoje neprijatelje, mog oca koji je život dao za njega. Drhtala sam od bespomoćnog gneva, dok se nije začuo odjek teške brave na spoljnim vratima i novih koraka. Bez daha, ne pomerajući se, virile smo kroz složeni rad u kamenu. Ali znala sam ko je i pre nego što sam mu videla lice. Osetila sam ga nakon svih ovih godina.

Ričard!

Mislim da sam najviše bila šokirana, i da je to bilo preovlađujuće osećanje. Nisam mislila da ću ga ovde videti, nikada nisam mogla ni zamisliti da ću ga videti ponovo u situaciji kao što je ova. Ostala sam bez daha u istom trenutku kada mi je svest protutnjala telom. Mogla sam tek da ga nazrem dok je s bratom stajao pred oltarom, ali bilo mi je to dovoljno. Razgovarali su verujući da su sami. Svugde bih prepoznala Ričardov glas. Samouveren, s blagim nagoveštajem oštine, naviknut da izdaje naređenja i da ga slušaju.

„Da li je završeno?“, upitao je kralj.

„Jeste. Svi su pogubljeni.“

Gledala sam muškarca, ne dečaka niti mladića kog sam pamtila, već iskusnog muškarca koji se držao samouvereno. Gledala sam vojnika, očvrslog i okrvavljenog u boju, kog su meseci sukoba i izgnanstva pretvorili u kraljevog savetnika kome je moć pasala koliko i vezene rukavice koje sam mu ukrala.

„Gadan posao, ali i to je neko morao da učini.“ Edvard se osvrnuo po praznim nišama iz kojih su statue bile izvučene i razbijene u mahnitosti razaranja. U odsustvu zlata i srebra osim za krst na oltaru. „Sada ćemo se postarati za obnovu ovog mesta.“ Namršteno je pogledao tlo pod nogama. Zamišljala sam kakve strahote se tamo još nalaze. „Ako ništa drugo, mora se očistiti. Dovedi ovamo biskupa od Vustera, Ričarde. Potom ćemo udesiti sahranu lankasterovskih lordova. Možda i jesu bih izdajnici, zavedeni i slabi, ali hrabro su se borili. Zaslužili su da budu časno sahranjeni.“

Ričard je pratio bratovljev pogled.

„Naše trupe se ponašaju kao životinje. To nas sramoti.“

„Teško ih je kriviti.“ Slegao je kralj ramenima. „Koristimo ih, dajemo im piva dok ih toliko ohrabri da zaborave na smrt i sakaćenje. Ne možemo ih osuditi zbog posledica. To je cena koja se mora platiti. Pobedničke vojske očekuju nagradu.“

„Suviše je“, odgovorio je Ričard. „Što je mnogo, mnogo je. Nasumičnom ubijanju se mora stati na kraj. Izdao sam naređenja komandantima.“ Čekao je, dok je Edvard stajao pognute glave pred oltarom poslednji put. Dah mi se povratio. Uskoro će opasnost proći. „Šta sad?“, upitao je Ričard kada je kralj krenuo s njim.

„Margareta. Moram je pronaći. Suviše je opasna da bi ostala na slobodi.“

Ukočila sam se.

„Pobegla je iz grada“, reče Ričard.

„Onda ćemo je pronaći. Poslao sam izvidnicu, nije mogla daleko umaći.“ Edvard prijateljski uze Ričarda za ruku. Čak i sa udaljenosti videla sam da kraljevo lice blista od

trijumfa i iznenadne pomisli. „Razmišljao sam.“ Osmeh postade malčice lukav. „En Nevil je s Margaretom.“

Prigušila sam jecaj ukočenim prstima.

„Istina“, složio se Ričard.

„En Nevil više nije udata.“

„I to je istina.“

„I ona je naslednica svoje majke. Imaš li tu nekog interesa?“

Ričard je nagnuo glavu kao da o tome razmišlja. Jasno je bilo da mu *Imam!* ne pada na pamet. Krv koja mi je uzavrela kada sam ga primetila sada mi se hladna i troma slila u vrhove prstiju i stopala. Da na tako hladnokrvan način o meni razmišlja čovek koga sam mislila da ću voleti do smrti. Čovek za koga sam verovala da me voli.

„Biće ona bogata nevesta, Dikone“, nastavio je Edvard, kada je video da njegov brat ne namerava ništa da kaže. „Ukoliko njena majka bude obeležena kao izdajnica, smesta će primiti nasledstvo. Želiš li je? Naravno, možeš uzeti i nevestu višeg roda. Marija od Burgundije i dalje nije verena.“

„Višeg roda od Nevilovih?“, nasmešio se Ričard sarkastično. „Da li je to uopšte moguće?“ Iznenada je podigao pogled i osvrnuo se.

„Šta je bilo?“, upitao je Edvard.

„Ništa. Možda samo duhovi.“

„Ili golubovi. Dakle? En Nevil? Šta ćemo s njom?“ ponovio je Edvard. „Ako mi padne šaka, moram joj pronaći muža, a ti si bio voljan da je uzmeš kada je Vorik bio moj čovek. Istina je da je suviše dragocena da padne u pogrešne ruke. Neki bi je nazvali izdajnicom i postupili u skladu...“

Izdajnica? Čekala sam, zadržavala sam dah. I nadala se da će Ričard odgovoriti. Razume se da me želi, da će se zauzeti za mene. Potom se začuše žurni koraci i pojavi se Klarens, upotpunivši trojstvo kraljevske braće.

„Šta je ovo?“, upitao je gledajući čas jednog, čas drugog sumnjičavo. „Neka duboka politika?“

„Ništa značajno. Raspravljamo šta ćemo s En Nevil.“ Ričard je ovo odbacio kao da je u pitanju stvar koja nije bila vredna njegove pažnje. „Razmisliću o tome, Edvarde. Kada se sve ovo okonča, možda.“

Šta će s En Nevil! Razmisliće! Kada bude imao vremena! Bila sam ponižena, besna, osećanja su divljala u meni, gotovo su me naterala da ustanem i stanem pred njega i zatražim objašnjenje. Samo me je Beatrisina ruka na ogrtaču sprečila. Da li je ovo čovek koji mi se zakleo na večnu ljubav? Kako se usuđuje da tako nezainteresovano raspravlja o meni. A čeznula sam da odem do njega, da sve rizikujem. Da se stavim pod njegovu zaštitu. Ali njegove hladne reči zadržale su me iza lišća uklesanog u kamenu dok su se udaljavali crkvenim brodom. Sada si slobodna da odeš Glosteru, osvetoljubiva Margareta me je optužila u snu. Ako je tako i bilo, nisam imala nikakvu garanciju da ću biti dobrodošla.

„Glosterova pojava je veoma impresivna“, promrmljala je Beatris.

Zaista je bila! I nije mi se to dopadalo! Osećala sam kako mi pogledom ispituje lice.

„Da, rekla bih da jeste. Ipak je on konstabl Engleske.“

„Gleda na vas kao na buduću suprugu.“

„Mislite? Meni se činilo da se prilično premišlja da li sam podobna za princa kraljevske krvi!“

U tišini smo i na izvesnoj udaljenosti pratile kraljevski trojac do zapadnih vrata.

„Hoće li pogubiti kraljicu?“, upitala je Beatris pošto je shvatila da neću dalje ništa reći.

„Kao što je i ostale lankasterovske zapovednike?“

„Kralj ili Gloster?“, procedila sam kroza zube.

„I jedan i drugi, ili jedan ili drugi.“

„Ko zna? Znam samo da izdajstvo vreba u srcu prokletih jorkista.“
I pritom nisam mislila na kralja. Niti na politiku!

Izjahale smo iz Tjuksberija, a napetost među nama bila je gotovo opipljiva. Beatris bi me bila zatrpala pitanjima, ali ju je nekoliko mojih kratkih odgovora učutkalo, pa je išla za mnom ćutljiva i osorna koliko i Sim. Nisam marila. Za malo toga sam marila na ovom tihom putovanju. Naposljetku projahasmo kroz kapije u štalsko dvorište.

Bilo je sablasno tiho.

„Gde je kraljica?“, upitala sam kada je domaćin izašao pred nas pre nego što smo sjahali. Zнала sam zašto i pre nego što sam mu videla izraz olakšanja na licu.

„Otišla je. Jorkistički izviđač viđen je u blizini. Poslao sam je u manastir u Liti Malvernu...“

Device mi! Produžetak putovanja je poslednje što mi sada treba.

Okrenuvši umornog konja, priznala sam da nam je sudbina da prelazimo iz ruke u ruku, iz jedne kuće ispunjene strahom u drugu. Premda mi se stomak stezao na tu neprijatnu pomisao, znala sam da moramo da odvedemo kraljicu do obale i vratimo je u Francusku. U tren oka smo postali otpadnici, nečisti koliko i gubavac sa zvonom na pijaci.

Zašto nisam izašla iz kapelice i zatražila oprost za ulogu na koju sam bila primorana? Zašto se nisam predala na milost Ričardu i pozvala se na sve što je u prošlosti bilo među nama?

Zar ga ne voliš?

Volim. Jednostavno pitanje i jednostavan odgovor.

Da li sumnjaš u njegovu ljubav prema tebi?

E, ovo je bio problem. Nisam to više znala. Sve mi je u glavi bilo zbrkano. Tako je hladan, tako proračunat odgovor dao Edvardu bez ikakve žurbe i želje da me dobije, čak ni kada sam mu ponuđena. Hoće li me uzeti samo zbog mog bogatstva? Ako ne pronađe nikog boljeg? Ismevao je moje poreklo. A nekada me je voleo...

Ljubav može umreti. Možda više ne gaji nikakva osećanja prema tebi.

Ali zašto bi ljubav umrla?

Jer ti si izdajnica, kći izdajnika.

Nisam se ovome mogla usprotiviti. Ako bih se bacila pod noge Ričardu i ako mi ne bi oprostio, u tren oka bih završila u Taueru.

Ili bi me udali da vežu nekoga bilo koga za krunu jorkista.

Setila sam se Edvardovih nemarnih reči. Bila sam suviše dragocena da padnem u pogrešne ruke.

Ako se Ričard oženi tobom, hoćeš li ikada saznati zašto je to učinio? Bogatstvo i moć nasleđstvo tvoje majke uvek je važnije od ljubavi.

Ne! A potom počeo da me nagriza još odvratniji crv sumnje...

Da li želiš da se vežeš za takvog čoveka? Krv mu je na rukama. Nož koji je ubio princa držala je Ričardova ruka. Kako da za to pronađeš opravdanje?

„Pa!“ Beatris me je pogledala iskosa kada sam naglas opsovala. „Loše ste društvo.“

Podigla sam rame. Zнала sam to. A nisam bila bliže istini.

Bila sam iscrpljena kada ugledasmo Liti Malvern, siromašni manastir, pribežište nekolicine ostarelih monaha skriveno duboko u šumi u tihoj dolini ispod planinskog lanca. Ponudiće nam malo udobnosti, ali bar će nam pružiti utočište dok ne smislimo plan bekstva.

Izbor trenutka bio je besprekoran.

Nisam mogla odabrati gori.

Tek što sam stigla, ušla u hladnu i strogu prijemnu odaju za putnike, tek što sam se pripremila da za svoje odsustvo odgovaram pred kraljicom, i tek što sam osetila olakšanje kada sam čula da je legla, začu se zaglušujuća buka na vratima. Već je bio mrak i monah nije bio voljan da otvori vrata. Sa snažnim predosećajem pošla sam s njim.

„Ko traži gostoprimstvo?“, upitao je uzdrhtalim staračkim glasom.

„Ser Vilijam Stenli. Ovde sam po kraljevom naređenju.“

Srce mi potonu do natopljenih cipela. Bilo mi je poznato to ime. Bio je to čovek sumnjive odanosti koji je zasada bio na strani jorkista. Odmahnula sam glavom kada me je monah pogledao.

„Kasno je, gospodaru. Braća su se povukla na počinak.“

„Otvorite u ime kralja Edvarda. Otvarajte!“

„Ne možemo vam ponuditi gostoprimstvo, gospodaru.“

Ali znala sam da mora da mu otvori vrata. Sreća nam je okrenula leđa.

„Imam razloga da verujem da je Anžujka kod vas. Otvorite vrata, brate, i nećete biti povređeni.“ Ser Vilijam nije želeo da odustane.

Pokazala sam monahu da širom otvori vrata. Neko nas je izdao. Kako u opatiji nije bilo utočišta za princa, tako ga sada neće biti ni ovde za nas. I tako smo postali zatvorenici, ostavljeni na milost i nemilost kralja, i po njegovom naređenju nas je valjalo dopratiti na drugi kraj zemlje.

Uskoro ćemo otkriti ima li milosti u njegovim rukama.

IV

Kralj Edvard je naložio da nas iz Tjuksberija dovedu u Koventri, u kraljevske odaje u kojima se njegov savet često sastajao. Mora da smo bili očajna skupina u očima jorkista kada smo stigli. Umorni i prljavi od puta, čak ni među sobom nismo razgovarali, pa nisam mogla zamisliti kako nas je kralj uopšte mogao smatrati pretnjom po svoju bezbednost ili krunu. Uprkos svemu bili smo pod jakom stražom. Kraljica je putovala u nosiljci, navukavši zavese da se sakrije od sveta.

Jašući obavijena sumornim tmurnim oblakom, koji je bio u oštrom kontrastu sa prolećnim vremenom, strahovala sam od sekire koja mi je visila nad vratom i pretraživala sećanje pokušavajući da shvatim kakav je kralj čovek. Pravedan. Edvard nije sklon prolivanju krvi. Ako je mogao oprostiti Klarensu, nipošto ne može biti loš. Ali pred očima počеше da mi iskrsavaju razni prizori. Bez griže savesti je pogubio lankasterovske vojskovođe. Nije spasao Vorika kod Barneta. Nije sprečio svog brata Ričarda da hladnokrvno poseče princa.

Šta li će učiniti sa mnom?

Nisam imala nikoga da me brani niti da se zauzme za mene. Nisam imala poverenja u Klarensa, a nisam znala gde je Izabel. Što se Ričarda tiče... Ko zna šta je njemu na pameti? Moraću sama da se branim.

Zadrhtala sam na blagom povetarcu.

Da li ćeš se sklopčati i zaplakati pred Edvardom od Jorka?

Ispravila sam se u sedlu. Biću iskrena i otvorena. Šta mogu da izgubim? Prikriću strah i moliti se da kralj odluči da bude milostiv prema izdajnici i udovici svog najljućeg neprijatelja.

Pod stražom me odvedoše pred Edvarda, gde naglo stadoh pred vratima iznenađujuće intimne male odaje.

Bogu hvala! Ričard nije bio tu. Ali Klarens jeste sedeo je prekrštenih nogu, a ruke je nemarno prebacio preko naslona niskog dvoseda. Niko nije mogao znati da su mi kolena pod suknjama klecala dok sam se klanjala. Edvard je bio zavaljen i sedeo je prekrštenih ispruženih nogu, ali je smesta skočio i prišao da me uzme za ruku i smesti me u stolicu pored kamina. Nije izgledao neprijateljski. Napela sam mišiće iz čistog straha zbog neizmerne moći koju je ovaj čovek imao nada mnom.

„Ledi En. Ili bi možda trebalo da kažem princezo? Uzdigli ste se otkako smo se poslednji put sreli.“ Edvardov naklon više je ličio na podsmeh. Pažljivo sam mu se zagledala u lice da proverim ima li zlobe u njemu. Nisam je videla. Ruke je sklopio oko pojasa, a držanje mu je bilo opušteno i ležerno. „Pretpostavljam da moram odlučiti šta da učinim s vama. Šta vi mislite, ledi En?“

Pa, bilo da je u pitanju zloba ili nestašluk, problem će natovariti meni. Sedela sam i očajnički se koncentrisala na preživljavanje. Kralj Edvard je u rukama držao moj život.

„Šta predlažete?“, ponovio je kao da se dogovaramo kojim ćemo putem kroz šumu za vreme lova. „Obeleženi ste kao lankasterovka. Vaši otac i muž podigli su oružje na mene i sada su mrtvi, vaša majka se sklonila iza debelih zidina da ne bi morala da se suoči sa mojim sudom, pa ste vi jedina izdajica pod imenom Nevil koja mi je dopala šaka. Vi ste mi neprijatelj, mala princezo. I šta sada da radim s vama?“

Videla sam da mu oči svetlucaju. Bile su tople i utešne, duboke smeđe boje zrelog kestena. Ali bila sam oprezna. Možda se poigrava sa mnom, uljuljkava me da vidi da li znam

nešto što bi mu moglo biti od koristi. Daje mi dovoljno kanapa da samu sebe obesim. Ili možda smatra da sam suviše mlada da bih mu predstavljala pretnju, mlađa Nevilova kći prema kojoj bi trebalo da se ponaša snishodljivo. Znajući da ne smem da spustim gard, odlučila sam da je napad najbolja odbrana. Ako će me kazniti, neka me kazni.

„Ne mogu vam odgovoriti, jer ne znam vaše namere, veličanstvo. Da sam muškarac, već bih bila mrtva.“

„Istina.“ Iskrivio je usta kao da razmišlja o ovoj mogućnosti. Potom mu se lice opet ozari prijateljskim osmehom, i ja razumeh zašto njegovi neprijatelji govore da mu se ne može verovati. „Pretpostavljam da bi trebalo da vas pogubim.“

„Ali kao lankasterovka nemam nikakvu vrednost“, odgovorila sam oštro. „Princ je mrtav. Moj otac, erl, i moj stric Nevil takođe. Grofica je u manastirskom utočištu. Nemam nikoga ko bi mi pritekao u pomoć. Kakvu vrednost imam?“

„Tako je kako kažete, gospo. Majstorski ste sve saželi.“ Prišao je stolu na kom su se nalazili krčag i pehari, nasuo je i pružio jedan tihom i opreznom Klarensu. Kada mi je stavio pehar u ruku, morala sam snažno da ga stegnem da mi vino ne isprska haljinu. Čvrsto sam stezala pehar i čekala.

„Vi ćete postati veoma bogata žena.“

„Znam to, veličanstvo. Ali to ne znači da vam predstavljam pretnju.“

Edvard počeo da se smeje.

„Razumem. I čini mi se da ćete se pogađati sa mnom, gospo, za svoj život.“

„Nisam ja odabrala da se udam za Edvarda od Lankastera, veličanstvo.“

Procenjivao me je nagnute glave, nedokučiv, poput lisice koja odlučuje da li kokoška koju gleda vredi truda. Obeshrabrena njegovim značajnim pogledom, spustih pogled na tamno vino u peharu. Klarens mi privuče pažnju, jer je lenjo i samozadovoljno protegao ruke, zevajući kao da mu je sve ovo vrlo zamorno. Prezirala sam ga više nego ikada. Nisam htela da ga pogledam. Nije li njegovo dezerterstvo dovelo do erlove smrti? A ipak sam u sebi pronašla snage da potisnem mržnju koja je ključala i pretila da se rasplamsa. Nisam smela da dozvolim sebi da mi nešto skrene pažnju. Sve ostalo će sačekati, čak i moja budućnost, ali Edvard bi bar mogao da mi skine jedan teret s duše, najteži od svih. Uzela sam još jedan gutljaj vina uprkos suvom grlu.

„Imam jednu molbu, veličanstvo.“

„Samo jednu?“, Edvardove obrve se podigoše. „Iznesite je.“

„Da mi kažete kako je moj otac umro.“

Očigledno ga je ovo iznenadilo.

„Mislio sam da smo se složili da lako možete izgubiti glavu. To bi trebalo da bude vaša molba, zar ne? Da molite za milost?“

„Možda bi i trebalo, veličanstvo. Ali ovo je rana koja nikako da zaceli.“ Kako sam znala da Edvard voli dramu, naglo sam spustila pehar na pod i pala na kolena. „Želim da znam kako je erl stradao, veličanstvo.“ Podigla sam pogled i susrela se s njegovim, moleći ga, primoravajući ga snagom volje da mi kaže istinu.

„Kako ste vi samo odlučna mlada žena“, primetio je, ne bez ljubaznosti. „To će vam samo naneti bol.“

„Ne onoliki koliki mi nanosi neznanje. Ne onoliki koliki mi je nanela verzija koja mi je prenet, a u koju odbijam da poverujem.“

„U redu“, žustro je klimnuo glavom. „Ali ne smete klečati kao molilac kada od mene tražite nešto što ne iziskuje nikakav moj trud.“ Podigavši me, ponovo me je smestio u stolicu i vratio mi pehar u ruke. „Šta želite da znate?“

Iz mene poteče strašan stid sa kojim sam živela, stid zbog erlovog lošeg vodstva, njegovog kukavičluka, izdaje svojih ljudi. Zbog saznanja da je na kraju, kada je uvideo da je beg nemoguć, hteo da se pogađa za svoj život.

„Svedok vas je slagao“, rekao je Edvard nežno. „Ili vas je namerno obmanuo. Dakle, želite istinu? Neću vas lagati, s obzirom na to da ste jedna tako hrabra princeza.“ Vrhom čizme privukao je nogu stolice i seo bliže meni. Uzeo mi je pehar iz ruke i sklopio ruke oko mojih, bila je to topla uteha. Bez ikakvih osećanja ispričao mi je priču.

„Slušajte, gospo. Ovako se desilo. Napao sam rano, kada je čovek na dvadeset koraka samo nejasan treptaj u zoru. Iznenadio sam ih.“ Primitila sam daje požurio da umanjí svoju veštinu. „Sve se svršilo nakon tri sata teške borbe. Video sam erla tamo gde je boj bio najžešći, hrabro se borio. Do samog kraja je vladao sobom, sjahao je da se bori sa vitezovima iz svog domaćinstva kada više nije bilo nikakve nade za pobeđu. Njegovo vladanje bilo je za primer.“

Klimnula sam glavom, osećajući kako mi snažnije steže ruke.

„Tako ne postupa kukavica.“ Rekla sam tiho, gotovo kao za sebe.

„Ne. Njegov postupak doneo je čast imenu Nevila.“

Malo sam uzdahnula. Kraljičini doušnici govorili su joj onakvu istinu kakvu je želela da čuje. Istinu koja je bila iskrivljena i zamaskirana do neprepoznatljivosti.

„Da li ste morali da ga ubijete, veličanstvo?“

Edvard je pomerio stolicu.

„Naložio sam da mu se poštedi život ali su jorkističke trupe stigle do njega prve i posekle ga. Tako da ga nisam spasao i, ako je to moja krivica, onda je morate staviti na moj račun.“

Iskrenost na tom lepom licu bila je neprijatno razoružavajuća. Nisam mogla govoriti. Sada mi je nežno držao ruke i pomislila sam kako ima tuge u borama na njegovom licu. Ali zatresla sam glavom, svesno odbijajući da mu dozvolim da me uteši.

„Da li ste morali da izložite njegovo nago telo? Da ga toliko ponizite?“, ove poslednje reči mi zastadoše u grlu, kada mi je pred očima iskrsla slika tog konačnog poniženja.

„Jesam.“ Sada se kraljeve usne skupiše i ja videh neumoljivu volju da odbrani svoju moć. Želela sam da čujem istinu i dobila sam je u najsirovijem obliku. „Da... i isto bih bez razmišljanja ponovio već sutra. Bila bi fatalna greška dozvoliti da Vorik postane ličnost na koju će se pozivati nezadovoljni. Zar ne znate? Već su počele da kolaju glasine da je živ, ni sat vremena nakon njegove smrti. Da će se vratiti da još jednom podigne barjak Lankastera. Morao sam pokazati da je Vorik mrtav i da je njegova sila istrošena. Bih je to neophodno i neću se za to pravdati. Ali mogu vam reći da njegovo telo nije bilo oskrnavljeno. U Bišamu je sahranjen sa svim počastima.“ Klimnula sam glavom, jer sam znala da je avgustinska opatija bila počivalište Nevila. „Mogao sam ga raskomadati, jer je bio izdajnik. Mnogi su mi savetovali da to učinim, ali nisam želeo da mu u smrti uskratim poštovanje.“

Trepnula sam, da ne bih zaplakala. Verovala sam mu. Kakve je koristi imao od dalje srdžbe? Oni koji su igrali na kartu izdaje, kao što je to eri učinio, rizikovali su da izgube sve.

„Da li sam udovoljio vašoj molbi?“, upitao je.

I ja naposljetku klimnuh. Oklevala sam.

„Smem li još nešto da vas zamolim?“

„Još jedna molba?“ I pored oštrog kajanja, videlo se da ga je ovaj moj zahtev zabavio. „Da čujem.“

„Želela bih da govorim o svojoj majci, veličanstvo. Nedostaje mi. Da li biste joj oprostili, da možemo da se sastanemo...“ Ruke mu se zgrčiše dok je držao moje. Pogledala sam ga kroz trepavice i osetila upozorenje u načinu na koji je stegao vilicu i naglo mi pustio ruke. Nisam mislila da je ljut, ali je odgovorio kratko.

„Nisam još doneo odluku i neću vam ništa obećati. Grofica zasada može da ostane u Bjuliju, kao što je odlučila, pod zaštitom mojih ljudi.“ Odgurnuo je stolicu, ustavši kada sam htela da progovorim, i pogledao me tako da sam bila primorana da podignem pogled. „Ona je moćna i bogata, ukoliko zbog izdaje ne odlučim da je lišim novca i zemlje. Ali ne plašite

se. Neću je pogubiti.“ Razvukao je stisnute usne u osmeh. „Ne ratujem sa ženama. A sada, mala princezo, ako ste izneli sve svoje molbe, šta da radim s vama?“

„Ja ću na to odgovoriti.“

Ova upadica me je uhvatila nespremnu. Kao i Edvarda. Klarens je po prvi put progovorio, uspravio se u sedeći položaj i nagnuo se napred, naslonivši se laktovima na sto. Pomislila sam kako mu oči sijaju u nekom oštrom iščekivanju.

„Ako smem da predložim, brate? Zašto ne bi dao En meni na staranje? Ništa mi ne bi bilo milije nego da živi u mom domaćinstvu pod zaštitom svoje sestre. Vojvotkinja je sada u Voriku. Bez sumnje će Ledi En prijeti da se vrati u svoj stari dom. Može ostati kod nas, dok joj ne pronađeš trajniji smeštaj. Znam da je Izabel mnogo nedostajala i da će joj biti milo da opet bude u sestrinom društvu.“

Osećala sam kako moj um raščlanjuje njegove reči, glatke i nedužne poput sveže pavlake, ali nepouzdanane poput dubokog mračnog jezera kome se dno ne može ni naslutiti i koje predstavlja opasnost za nedužnog putnika. Činile su se sasvim bezopasne, premda nisam mogla da zamislim, u svetlu našeg skorašnjeg otuđenja, da će me Izabel dočekati raširenih ruku. Niti mi je Klarensova tvrdnja kojom je prema meni izrazio bratsku naklonost zvučala istinito. *Trajniji smeštaj*. Mislio je na brak. Pošto će mi biti dozvoljeno da živim, a s obzirom na to da sam značajna naslednica, neće mi dugo biti dozvoljeno da ostanem neudata. Edvard će već naći nekoga, nekoga čiju će lojalnost biti potrebno negovati brakom sa naslednicom Nevila. I kao i u prošlosti, ništa neće biti u mojim rukama. Nakon svih napora tog jutra osetila sam kako me snaga napušta i ostavlja me neobično praznu i otupelu. Iznenada me više nisu interesovali planovi za moju budućnost: nek čine kako im je volja.

Edvard se ozari.

„Porodično rešenje. Veoma mudro.“ Na trenutak se zamislio, a potom me je uzeo za ruku i podigao na noge. „Odluka je doneta, mala princezo. Živećete u Voriku i vaša sestra će biti odgovorna za vaše kretanje. A biće odgovorna i za vašu bezbednost i sigurnost. Život vam neće biti nepodnošljiv, sestro.“

Nepodnošljiv? Nisam želela da se nađem na milost i nemilost Klarensu i Izabel, ali bilo je to najbolje čemu sam se mogla nadati.

„Zahvaljujem vam se, veličanstvo. Zahvaljujem vam se na oproštaju i velikodušnosti.“

Glas nije bio bezbojan. Naklon besprekorno zvaničan. Prijem se očigledno završio i ja se spremih da pođem. Kada se vrata otvoriše...

Ne sada. Ne ovo.

Bila sam suviše umorna i emocionalno iscrpljena da bih se sada sa ovim nosila.

Mislim da me u prvi mah uopšte nije video, bio je zaokupljen naramkom svitaka koje je nosio, sa sve kraljevskim pečatima. I eto ga, preda mnom, baš kada bi mi najmanje odgovaralo da se suočim s njim, dok ne priberem misli i ne razmislim o odgovoru. Ričard, vojvoda od Glostera. Konstabl Engleske.

Kada me je ugledao, zaledio se u mestu.

Njegova pojava je impresivna.

Beatrisine reči odjeknuše mi u glavi. Iz daljine sam, kroz kamene rezbarije u Tjuksberiju, videla da se promenio. Sada sam osetila zrelost od koje se tek nagoveštaj nazirao u opatiji. I nije mi bilo milo. Proračunato i upitno, najpre je pogledao kralja i Klarensa. Potom mi se, prešavši pogledom od moje glave do cipela, i bez sumnje nezadovoljan mojim neprijatnim izgledom, pomalo površno naklonio.

„Gospo. Doputovali ste bezbedno.“

I njegove reči i njegovo lice bili su bezizražajni. Očigledno je umetnost obmane savladao do savršenstva. To me nateralo da porumenim u licu.

„Da, gospodaru. Kao što kažete.“ Umela sam da mu vratim istom merom. Ako ćemo se igrati drvene nezainteresovanosti, kao da smo bih samo površni poznanici, onda ću i ja biti

zadivljujuće ledena.

Bilo je to veoma čudno, čitava ta iscrpljujuća scena koja se odigrala. Ričard jedva da me je i pogledao, i to samo jednom, kada su nam se pogledi prvi put susreli, a potom mu oči postade tamne i bezizražajne. Usne mu se nisu izvile u znak pozdrava. Čitavo telo mu se ukrutilo, kao da je primio udarac maljem.

Očekivala sam nešto od njega. Razume se da sam imala to pravo, čak i nakon dvanaest meseci razdvojenosti. Od svih osećanja koja sam istrpela otkako je započela invazija, ništa me nije povređivalo koliko Glosterovo hladno odbacivanje.

Gloster me možda i nije gledao, ali ja sam gledala njega.

Zaista je to bio *Gloster*. A ne *Ričard*. Kako je bio s kraljem, nije nosio oklop. Pancirna košulja, prekrivena metalnim zaštitnim trakama, bila je od raskošnog baršuna blistavoplave boje. Preko nje je blistala ogrlica koja je označavala njegov visok položaj, tamni rubini sijali su na svetlu krvavocrvenom bojom. U mislima sam im, kada mi oči padoše na njih, pripisala opasnu draž. Ričard kog sam poznavala nikada ne bi razmišljao o svojoj pojavi. Ali da li je i ovaj Gloster takav? Nisam znala. Autoritet je nosio lako, a ipak je u njemu bilo neke hladnoće, oštrog samopouzdanja. Mislila sam da niko ne može lako da dovede u pitanje njegov autoritet konstabla, bez obzira na njegovu mladost. Negde usput vojvoda od Glostera stekao je veštinu vladanja i razvio ju je, namerno ili slučajno. Fizički je bio onakav kakvog sam ga se sećala, ah bilo je tu nekih suptilnih promena. Tamna kosa bila je neuredna i razbarušena, jer ju je često mrsio nemirnim prstima, lice mu je bilo mršavije, oštrije, više je to bilo lice naučnika nego vojnika, a ipak sam iz uobičajenih glasina saznala da se istakao u boju. Kod Tjuksberija su ga, zbog njegove odvažnosti i staloženog vodstva, mnogi ratnici veličali.

Ali ruke su mu krvave.

Dozvolila sam pogledu da se spusti na njegove ruke, ruke dugih prstiju, vešte, koje su sada držale svitke i pečate. A umele su da drže i nož i postignu zastrašujući rezultat.

Šta on vidi kada me pogleda?

Pitala sam se. Ja sam videla moćnog muškarca, uticajnog, autoritativnog. Čak i oholog, ako je suditi po gordom držanju glave. Ali šta je on video u meni? Srce mi je potonulo kada mi se odgovor nametnuo. Sumnjala sam da sam i ja imala istu primamljivost i privlačnost kakvu je on imao, a moja ženska taština zadrhtala je zbog toga kako sam sada izgledala, uprkos svim naporima da se operem i dovedem u red. Tri nedelje na putu, iscrpljujući tempo, prelaženje reka i blatnjavih prolećnih puteva upropastili su mi odeću preko svake mere. Da li je video neurednu, iscrpljenu mladu ženu u haljini koja je nekada bila otmena, a sada bila potpuno uništena? Izmučenu udovicu čijim nervima je bilo dosta uzbuđenja za jedan dan? Ne bih ga krivila. Očajavala sam zbog onog što mora da vidi.

„Porodično okupljanje?“ Okrenuo se i stao u sredinu, na neobičan način dominirajući čitavim skupom. Spustio je svitke na sto.

„Da, na neki način“, odgovorio je Edvard, uputivši mi zahvalan pogled. „Raspravljali smo šta da učinimo s En.“

„I?“ Glosterov pogled ostao je prodoran, a glas mu je bio tih. „Šta ste odlučili?“

„Klarens se ponudio da je primi“, izneo je Edvard. „Da živi u Voriku pod njegovom zaštitom. Biće dobro za nju da bude sa Izabel.“

Videla sam to jer sam ga poznavala. Jer sam ga posmatrala. Glosterova reakcija je bila neverovatna zbog samokontrole koju je pokazao, ali sam videla da su mu se mišići u ramenima napeli, videla sam kako mu male brazde oko usta gotovo neprimetno produbljuju. Pogled koji je uputio Klarensu bio je leden i neprijateljski.

A ipak mu je glas bio ljubazan, učtiv, jedva zainteresovan.

„Velikodušna je to ponuda, Klarense.“

„Nije...“, Klarensov osmeh bio je bremenit samozadovoljstvom. „Samo savršeno

rešenje.“

„Nesebično, rekli bi neki. Koji ne znaju istinu.“

„Šta ti je, Dikone?“ upitao je Edvard, osetivši nevolju. „To će rešiti problem sa kojim se trenutno suočavamo.“

Gledala sam čas jednog čas drugog, ponovo probuđenih čula, sada do krajnjih granica izoštrelih. Bilo je nečega među njima što se nije videlo na površini.

Gloster se okrenu prema kralju.

„Ne. Ne slažem se. To je najgora odluka.“

„Zašto?“ Klarens se zavalio i podigao pehar vina u razmetljivu zdravicu.

„Znam kakvu igru igraš, Klarens. To ne sme biti.“

„Ne igram nikakvu igru, mali bato.“ Tek nagoveštaj zlobe.

„Da, igraš. I to igru zlu i sebičnu. Ona ne bi trebalo da ide u Vorik.“

„Ali kralj se slaže da bi trebalo...“

Okrenuše se jedan prema drugom poput pasa koji se krve oko kosti. Strahovala sam da sam ja ta kost, ali još nisam razumela zašto. Sav uglađen, Klarens je uživao i ja sam znala da je poslednje mesto na kom želim da budem njegovo okrilje u zamku Vorik. Ali ni ovde nisam želela da budem, da se oko mene otimaju i pokazuju zube jedan drugom.

„Ako biste me izvinili, vaše veličanstvo“, skrenula sam im pažnju. „Ne osećam se najbolje.“ Naklonila sam se Edvardu.

„Razume se.“ Odmah me je odveo do vrata. „Možete sada biti spokojni. Dugo je bilo ovo vaše putovanje, gospo, ali najzad ste bezbedni i kod kuće.“

Edvard je položio krupnu šaku na moje rame. Osetila sam toplinu kroz pohabani rukav i, za razliku od Glostera, znala sam da kralj nema na umu kilometre koje sam prešla. Suze zapretiše da se izliju, jer sam, po prvi put otkako sam kročila na englesko tle, osetila iskreno saosećanje. Napustila sam sobu što sam brže mogla i ne gledajući Glostera. Nisam mogla podneti da ostanem da se oko mene glože i u koju svrhu? Nisam imala odgovor na ovo pitanje. Nije mi se to dopalo. Niti mi se dopadalo što sam problem sa kojim se trenutno suočavaju.

Šta se desilo s Glosterom? Glosterom, ne Ričardom. Kao da je stekao novu ljušturu. Nije bila glatka kao kod jajeta. Ričard nikada neće biti gladak, ali čitavog ga je obavijala i na njoj nigde nije bilo pukotine. Nije dozvoljavao da pokaže ni ranjivost ni slabost. Nakon ovog sastanka posumnjala sam da više nema slabost i ranjivost koju je pokazao u mladosti u Midlhamu. U Tjuksberiju je bio hladan, možda je to bila posledica usredsređenosti na smirivanje situacije nakon pobeđivanja. Ali ovde nije bilo opravdanja za ovakvu ravnodušnost.

Osim ako... Videla sam kada je ušao u prostoriju. Možda više ne gaji nikakva osećanja prema meni, ali i dalje nosi prsten, mali zlatni prsten sa rubinom, na malom prstu desne ruke. Šta da o tome mislim, ako bi uopšte trebalo da o tome mislim? Ili o činjenici da ga je neprestano okretao na prstu levom rukom kada mu je Klarens uputio izazov i zahtevao da me odvede u zamak Vorik.

Sutradan smo žurno otputovali. Edvard je žurio u London sa Glosterom i nameravao je da povede Margaretu sa sobom. A Klarens je u međuvremenu trebalo da me otprati u Vorik.

Usred buke i meteža konja i kola, naoružanih ljudi i nosiljki, meteža nalik na vojnu operaciju, pojavio se Gloster i doveo konja do mesta na kom sam čekala dalja naređenja. Stajala sam kamena lica i pripremala se da sakrijem misli.

„Gospo.“ Nagnuo je glavu.

„Glostere.“ Oponašala sam njegovo strašno i namerno zvanično ophođenje.

„Biće vam udobno u Voriku.“

Hoće li? Nevažne reči, a ipak sam osetila da ona hladna nezainteresovanost od juče nije baš toliko nepromenljiva. Više je to bila prigušena vrešina. Razmislila sam o jednako bezizražajnom odgovoru i odmah ga odbacila.

„Juče niste želeli da odem! Koliko se sećam, osudili ste taj postupak!“

Razljutilo me je kada sam dobila jednako bezličan odgovor.

„Kralj je rešio da istera svoje.“

„Onda se moram, razume se, povinovati kraljevoj volji.“ Skrenula sam pogled.

„En. Savet...“

Polako sam okrenula glavu.

„Savet? U poslednje vreme sam sita saveta.“

„U vezi sa vašim položajem u Klarensovom domaćinstvu...“

„Kakav ćete mi savet dati? Zašto to vas brine?“ U meni se rasplamsa srdžba. „Juče jedva da ste me pozdravili, jedva da ste mi i reč uputili. Da li sam bezbedno i udobno putovala? Ne, nisam! Da li je to sve što mi imate reći nakon dvanaest ili čak i više meseci? Gledali ste me kao da sam koristan protivpotez u naročito neprijatnoj igri šaha. Zašto da sada poslušam vaš savet?“ Nisam se ponosila otrovom koji sam sasula, ali mi je malo ublažilo bol što sam ga povredila koliko i on mene. I odmah sam videla rezultat. Kao da sam ga ošamarila, lice mu je prebledelo i ostalo bez krvi, ali nije mi bilo žao. *Povredio* me je. „Savršeno mi je jasno da je ovo kraj svake veze među nama. Ukoliko se, naravno, niste nameračili na moje nasledstvo.“ Setivši se Tjuksberija, pogodila sam pravo u metu.

Ako je moguće, lice mu još više preblede.

„En... Znam kako je izgledalo. Ali nisam se usudio...“

„Šta se niste usudili? Čini mi se da nema toga što se ne biste usudili, ako je ono što pričaju istina.“

„Molim?“, skupio je obrve.

„Da li ste hladnokrvno posekli mog muža, nenaoružanog i bespomoćnog zatvorenika?“ Okrenula sam se prema njemu, usana prezrivo izvijenih, izazivajući ga da porekne optužbu. Moleći se da je porekne.

Na moj užas, nije to učinio. Rumenilo srdžbe iznova mu preplavi lice poput bojnog barjaka. Pre nego što sam stigla da uzmaknem, pre nego što sam mu pročitala namere, žestoko me je zgrabio za zglob na ruci.

„Nemam sada vremena za ovo. Suviše ušiju, suviše interesa.“ Glas mu je bio nešto malo glasniji od šapata, ali se žurba ponovo čula u njemu. „Sve što mogu da kažem je da im ne smeš dozvoliti...“ Brzo je ućutao i pustio mi ruku.

„Šta da im ne dozvolim? *Kome?*“

Klarens se nadvio nada mnom.

„Spremni smo, leđi En.“ Pozdravio je Glostera, ukočeno, pomislila sam. „Videćemo se u Londonu, Glostere. Za nedelju dana.“

„Nemoj gubiti vreme“, savetovao ga je Gloster kratko. „Bićeš nam potreban ako se ustanak u Kentu proširio onoliko koliko glasine tvrde.“

I evo ga opet. Neki antagonizam koji nije imao nikakve veze sa uobičajenim rivalstvom među braćom. Pogledala sam jednog pa drugog, ali videla sam samo treperenje napetosti kao kada se dva odrasla jelena prvi put susretnu. Obazrivi, oprezni, ali nijedan nije voljan da načini prvi korak i otvoreno pokaže agresiju.

Potom napetosti nestade. Klarens je uzjahao, a Gloster me uze za ruku da mi pomogne da se smestim u nosiljku.

„Hvala vam, gospodaru.“

„Nekada si me, u nekom ranijem životu, zvala Ričard“, promrmaljao je dok mi je stavljao jastuk pod ruku. Ova dosetka gotovo da me je uništila.

Gotovo. Povukla sam ruku.

„Nekada sam mislila da me volite.“

Ove reči vrlo efikasno prekinuše svaki dalji razgovor.

Izrazila sam želju da jašem, ali nisam imala mogućnost da biram, Klarens je smatrao da je bezbednije da prati nepoznatu gospu iza navučenih zavesa nego lankasterovsku udovicu koju svi mogu da vide. Imalo je to bar jednu prednost, pomislila sam dok sam ljutito navlačila zastore preko krajolika kojim smo prolazili. Potpunu privatnost. Čim smo krenuli na put, opustila sam pesnice. Smotuljak pergamenta, čvrsto umotan, koji mi je Ričard stavio u dlan. Ispravila sam ga.

Punoletna si i ne mogu te naterati ni na šta.

Nemoj im dozvoliti da te ubede da stupiš u manastir.

Nije bilo zaglavlja. Nije bilo potpisa. Nije bilo dokaza ko je napisao ove retke niti zašto, ukoliko ih pronađe neprijateljski nastrojen posmatrač. Namrštila sam se na ova dva retka. Zašto bi Izabel zašto bi iko pokušao da me ubedi da odem u manastir? Zavesa se pomeriše u stranu.

„Da li vam je udobno?“ Klarens se smešeći sagnuo na konju.

„Naravno.“

„Uskoro ćemo biti u Voriku. Tamo ste dobrodošli, bićete opet sa svojom porodicom.“ Njegovo lepo lice izražavalo je samo brigu za moju udobnost i želju da se vratim kući.

Šta namerava? Bilo je tu nečega, ali je ostalo nejasno, a ipak neporecivo prisutno, poput bogate šare na damastu delimično skrivene pod slojevima gaze. Prihvativši da je uzaludno pokušavati da proniknem u Klarensov podmukli um, predala sam se satima lenstvovanja, stežući dokaze u pesnici. Jednom sam čuvala ovakvu jednu poruku, jer mi je omogućavala da se osetim blisko autoru. Sada nisam bila tako sigurna. Što se sadržaja tiče, nije bilo potrebe da me iko ubeđuje u tako nešto i svečano sam se zaklela da nikada neću otići u manastir. I da mi nisu potrebni ničiji saveti ni uputstva. Niko me neće ubediti u to. Niko mi to nikada neće ni predložiti.

Zašto bi?

Kule zamka Vorik podizale su se stameno iznad zaštitnog zida drveća, toplo sijajući dobrodošlicom u večernjem svetlu. Po prvi put tokom putovanja sklonila sam zavesu da bih mogla da posmatram poznate zidove, širinu Ejvona, boju ranog jesenjeg lišća. Preplaviše me srećna sećanja. U detinjstvu sam ovde dolazila, premda rede nego u Midlham, uglavnom sredinom leta, kada je reka bila plitka, a bašte zagušljive u nepomičnom vazduhu. Kada su se labudovi sa pahuljastim mladuncima brčkali u plićacima i moja budućnost bila bezbedna i predvidljiva. Kako je privlačno opet živeti ovde, u poznatoj sredini, sa starim slugama koji me vole. Gde nema špijuna, prikrivenih sumnji, straha od zarobljavanja i smrti. Gde nema napetosti, ni ogorčenosti, ni ljubomore, niti smišljenih napada oštrim rečima kojima je namera da me povrede. Možda bih opet mogla ovde biti srećna.

Da nije bilo jedne vrlo upadljive nepoznanice, nasumičnog oblika u lepom mozaiku koji sam napravila od sećanja i nade. Izabel. Kako će me ona primiti? A nisam znala kako ću reagovati kada mi se ona nametne kao autoritet. Osetila sam mali nalet straha kada je nosiljka zastala i zavesa se brzo sklonile u stranu. Istupiše sluga, lica koja sam poznavala, sa osmesima za Nevilovu kćer. Pomogli su mi da se podignem sa jastuka. Ponovo sam se osećala kao dete, voljeno i dobrodošlo.

„En! Napokon.“ Preko dvorišta do mene dopre zvonak glas. „Čekamo te čitavu večnost.“ Izabel je stajala na stepeništu. Na trenutak sam se zapitala da li će sačekati da ja priđem njoj, kao što molilac prilazi onom koga moli, ali nije. Potrčala je niza stepenice, a lice joj je sijalo nečim što bi se moglo nazvati i radost. „Hvala bogu! Bezbedna si.“

Možda bih i oklevala, da nije bila toliko snažna privlačnost ponovnog sastanka i njenih saosećajnih reči, pa joj padoh u zagrljaj. Zagrlile smo se snažno i sve je opet bilo u redu, kao da se nikada nismo rastajale, kao da nikada nismo uputile jedna drugoj oštre reči. Sestra mi je i brinuće se za mene. U dubinama svog očajanja nisam dovodila u pitanje toplinu s kojom me je dočekala.

Bez sumnje sam to suviše naivno prihvatila. Nemam opravdanja za svoj nemar.

„Izabel. Tako mi je mило što sam kod kuće.“ Potisnula sam suze koje su mi pekle kapke i iznenadni osećaj krivice što sam ikada i posumnjala u nju. Sve je to sada ostalo u prošlosti. Ja sam osramoćena udovica koja ne pretenduje ni na čiji presto, pa nije imala razloga da me prezire. Nije bilo ničega što bi nam sada moglo ugroziti privrženost,

Neko vreme smo stajale držeći se za ruke. Moja sestra je izgledala dobro, napori onih nedelja koje je provela u Francuskoj izbrisani su s njenog lica. Život u Voriku sa Klarensom joj je prijaо, povratio joj je svetlu lepotu i prijatniju narav. Možda je čak očekivala i drugo dete da joj zaleći tugu. A tamo, na stepeništu, čekala je Mardžeri, širokim osmehom iskazujući ljubav prema meni, kao što je činila čitavog mog života. Još jednom me zagrlīše tople ruke i priviše na tople grudi. Ako sam ranije osećala da bi suze mogle da mi poteku, sada sam osetila da bih mogla naglas zaplakati od čistog zadovoljstva što nisam više sama i okružena neprijateljima. Drhtavo sam se nasmejala svojoj preterano emotivnoj reakciji, nimalo otmeno brišući suze rukama.

„Hajde. Uđi, sve je spremno“, pozvala me je Izabel. „Tvoje stare odaje u istočnom krilu baš su onakve kakve pamtīš. Živećeš ovde sa mnom, dok god to budeš želela.“

Ili dok to Edvard bude zahtevao od vas.

Bila je to muva u čaši piva koja je pokretala beskrajne krugove. Nisam bila slobodna da odlučujem o svom životu. Promišljeno sam zatresla glavom, kao da želim da se oslobodim ove neprijatne misli. Biće vremena da se time pozabavim.

„Da li ste gladni? Žedni?“

Odmahnula sam glavom.

„Trebalo bi da budete“, izjavila je Mardžeri i pogledala me prodorno. Osetila sam se kao da sam opet dete. „Suviše ste bleđi. Pogledajte samo tu nakaradnu haljinu“, podigla je ruke užasnuto, „visi na vama. Tanki ste ko grana. Moramo vas nahraniti.“

Nasmejala sam se.

„Očekujem da ćeš upravo to i učiniti. Ne bih odbacila pogačice od pilećeg mesa kada bi mi ih neko prineo.“

Mardžerine oči zasjaše.

„Uvek ste ih voleli! Postaraću se za to.“ Žurno se udaljila, ostavljajući me nasamo s Izabel, a možda joj je to i bila namera.

„Želiš li da sedneš?“, upitala je Izabel brižno, kao da sam gost.

„Radije bih malo prošetala“, odgovorila sam suvo. „Ne bih nikome preporučila putovanje u nosiljci. Ali Klarens je insistirao na tome.“

„Smatrao je da je to najbolji način da ti sačuva privatnost.“

„I anonimnost?“

„Da. Razume se. Dok se strasti ne smire. Tvoja žalosna povezanost sa lankasterovcima biće uskoro izglađena.

Kao što je tvoja i Klarensova? Da li je nju bilo lako izglađiti? Da li li ste to delimično otplatili erlovim životom? Bilo bi i više nego vulgarno postaviti ovo pitanje, pa sam oćutala. Život s Margaretom bar me je naučio da držim jezik za zubima i da ne izgovaram prvo što mi padne ne pamet. Izabel je u međuvremenu odagnala sve teškoće, kao da su oblak letnjih mušica.

„Hajde, prošetajmo vrtom pored reke. Tamo je još uvek toplo.“

I tako smo pošle u šetnju, držeći se podruku, a ja sam priznala sebi da sam iznenađena. Nisam očekivala ovakvu velikodušnost. Izabel je nastavila da priča o namerama i sreći koju

joj pričinjava planiranje svoje i moje budućnosti.

„Ostaćeš sa mnom dok kralj ne donese odluku“, potvrdila je moju raniju misao, ah se činilo da ona u tome ne vidi nikakve poteškoće. „Očekujem da će želeći da te uskoro uda. Moraćeš se pomiriti s tim da će te upotrebiti da pridobiju i zadrže neku nepostojanu Edvardovu pristalicu.“ Mora da je videla izraz na mom licu. „Ne mora to da bude tako loše. Nadajmo se da će odabrati nekog mladog i u najmanju ruku privlačnog. A do tada ćemo uživati zajedno. Otići ćemo u London za Božić i Bogojavljenje...”

Pustila sam je da priča i samo sam povremeno, po potrebi, klimala glavom, sve vreme se pitajući kada će se dotaći intimnijih tema. Stajale su između nas, bestelesne poput duhova, a ipak snažne i opipljive. Neće ih moći zauvek zanemarivati. Došle su na red tek kad smo se u zidom opasan ugao gde su cvetali orlovi nokti, gde se još zadržala toplota i mamila miris iz ljiljana koji su tu obilato rasli. Sunce je zašlo, ali je vazduh bio težak i mamio je slepe miševе da se ustreme i okome na nevidljivi plen.

„En... žao mi je zbog princa. Ma kakve razlike među nama bile, nisam želela da tako skonča.”

„Ne.“ Pošto je otvorila zabranjeni kovčeg bola i gubitka, shvatila sam da ne znam šta da joj kažem. Da sam ga prezirala i plašila ga se, da sam bila neizrecivo zahvalna što sam se oslobodila tog nesrećnog domaćinstva. Nisam mogla a da ne pomislim da je Izabel sada, pošto nisam više bila princeza, mnogo ljubaznija prema meni, jer joj više ne predstavljam smetnju u ostvarenju blistavih vizija budućnosti. Kako je Edvardov sin još uvek samo odojče, Klarensova moć u kraljevstvu biće neprikosnovenа. I Izabel je mogla da dozvoli sebi da me na ovako velikodušan način teši. A potom sam prekorila sebe zbog ovih zlih misli. Cinizam nije privlačna osobina i ja ga neću negovati.

„Još uvek ne mogu o tome da govorim“, uspela sam da kažem promuklo. „Želim da zaboravim poslednje nedelje.”

„Onda će tako i biti.” Vedro se složila i ustala. „Hajde da se vratimo unutra. Postaje hladno.”

Dakle, i dalje ne želi da govori o onome što je meni tištilo srce. Pa ako neće ona, ja hoću. Ostala sam da sedim kada je ustala, podigla sam pogled prema njoj, diveći se njenoj sposobnosti da iz misli potisne sve ono što preti da joj poremeti duševni mir. Mogla sam je optužiti da je površna ali znala sam da nije. Vратиše mi se sumnje da je ovo pažljivo smišljen plan da se postigne neki cilj koji je meni još uvek nepoznat.

„Moramo da razgovaramo o erlu i grofici.”

„Ako želiš.” Nevoljno se spustila pored mene, dobro pazeći da se izrazom lica ne oda. „Šta se tu ima reći?”

„Rečeno mi je da je naš otac sahranjen u Bišamu.”

„Tako je.”

Ni manje, ni više. Izabel je stisnula vilice. Nije želela o tome da razgovora, to je bilo jasno.

„Da li si bila tamo?”

„Ne. Još nisam.”

Niti ćeš ikada, pomislila sam.

„Zašto nisi?”

„Umro je kao izdajnik.”

„Umro je kao junak u boju!”

Izabel trže ramenom.

Klarensova izdaja dovela je do njegove smrti! Moj um je želeo da joj to dovikne, ah nisam mogla da izgovorim reči a da jednim udarcem ne uništим naše novouspostavljeno prijateljstvo. Odlučila sam da ne insistiram dalje i promenila sam temu.

„Grofica je i dalje u Bjuliju.”

„Znam.“ Nagoveštaj nestrpljenja.

„Zašto joj Klarens ne dozvoli da dođe ovamo? Sigurno mu to ne bi predstavljalo problem?“

Izabel je oklevala. Krajičkom oka sam videla kako joj se sklopljene šake stežu oko vezene ivice rukava.

„Klarens smatra da je bolje da ostane tamo gde jeste. Bezbedna je i prijatnije joj je daleko od očiju javnosti.“

„Zar očekuješ da do kraja života ostane u opatiji jer je tamo sakrivena od očiju javnosti? Zašto ne bi živela ovde, u osami ako je to potrebno? Da li se Edvard tome protivi? Zar ne može Klarens da ubedi Edvarda?“ Nisam mogla da prodrem kroz slojeve. Zašto je važno gde živi? Grofica teško da se spremala da povede vojsku protiv Edvarda. „Zašto mora da ostane u Bjuliju, Izabel? Teško da će je Edvard pogubiti, zar ne?“

Izabel ponovo sleže ramenima, popustivši pred mojom upornošću.

„Ne, neće. I mislim da će Klarens pokušati da je dovede ovamo kada u zemlji opet zavlada mir. Samo mislimo da je bolje da zasada ostane gde je. Kao Vorikova udovica mogla bi da uzburka strasti ukoliko bi se vratila na dvor.“

„Ali mi smo Vorikove kćeri!“ Nisam u ovom videla logiku.

„En...“

„Šta je bilo, Izabel?“

Uzdahnula je.

„Na kraju krajeva, grofici na volja da ostane u Bjuliju.“

„Imaš li vesti od nje?“

„Poslala mi je pismo, moli da se zauzmem za nju. Da ubedim Edvarda da joj ne oduzme nasledstvo Bičamovih.“

Nasledstvo. Da li to znači da je nasledstvo problem? Nisam mogla da zamislim zašto bi bilo.

„Ali zašto bi on to učinio? Grofica nije pravno odgovorna za izdaju svog muža. Zašto bi pretila opasnost njenom ličnom nasledstvu?“ Namrštila sam se.

„Ne znam.“

„Nasledstvo Bičamovih i Despensarovih bi naposljetku trebalo da pređe nama u ruke, kao što je oduvek i trebalo, jer smo obe naslednice. Nije li tako?“

„Jeste... nije! Ne znam!“

Posmatrala sam sestrinu reakciju. Bilo joj je neprijatno, bila je na oprezu, skrivala je oči iza svetlih trepavica.

„Ima li nekih problema, Izabel? Namerava li Edvard da oduzme grofici nasledstvo?“

„Govorilo se o tome“, odgovorila je oprezno, gledajući snažno stegnute prste. „Edvard ima svoje planove i sa mnom ih ne deli.“ Potom me je pogledala, očigledno s naporom, i u svakoj crti ogledala se molba. „Nema nikakvih problema, En. Klarens će uvek štititi naše interese, moraš mi to verovati. Bolje da ne razgovaramo o politici. Ona će nas samo uništiti i podeliti. Preklinjem te.“ A zatim se vratila ona njena dobro poznata oštrina. „Zašto uvek moraš biti toliko sumnjičava i zašto moraš sve da upropastiš? *Ne postoji problem!*“

Pokušala sam da pročitam između redova reči koje nije izgovorila. Bilo je tu nečega. Ili ipak... možda sam se prevarila i nije bilo ničega. Možda je to samo posledica pobune i podele. Odustala sam zasada.

„Oprosti mi, Izabel. Mnogo sam vremena provela s kraljicom Margaretom, a na njenom dvoru je bilo mudro ne verovati nikome. Mislim da mi je to postala navika. Razgovaraćemo o prijatnijim stvarima...“

Ustale smo, a Izabel smesta pribeže osmesima i dobrom raspoloženju.

„Daleko prijatnijima! Moramo razgovarati o tvom izgledu.“ Zagrlila me je oko struka i povukla za rukav. „Ova haljinu ćemo, za početak, baciti na bunjište. Izgledaš poput jedne od

onih žena koje se vuku za vojskom! Imaš li da nešto primerenije da obučeš, nešto na čemu se ne nalazi blato sa svakog puta zapadne Engleske?"

Razmislila sam o svojoj oskudnoj imovini. Kako je smešno pomisliti da ja, koja sam bila princeza, sada mogu sve što posedujem spakovati u malu putnu škrinju.

„Nemam. A odeća mi je uprljana i gorim stvarima od blata! Ne želiš da znaš! Tvoje služavke imaju lepšu odeću od mene.” Nisam joj mogla pričati o mučnim putovanjima i satima u sedlu, da bismo izbegli Edvarda. Bežanju od bitke. Užasu kome sam svedočila u Tjuksberiju nakon bitke, prizorima koji su mi i dalje pohodili snove. Nisam mogla govoriti o tome. Možda ću s vremenom moći.

Nesvesna i srećna što su teški razgovori zasada pokopani, Izabel me je vodila stazama do odaja u kojima se stanovalo.

„Onda moraš uzeti moje haljine dok tebi ne nabavimo nove. Ako želimo da se dopadneš novom mužu...” Opet je spomenula brak. To mi je privuklo pažnju, zadržalo je i nateralo me da razmislim, dok me Izabelin glas nije vratio u stvarnost. „Evo Mardžeri, bez sumnje je došla da te zove na gozbu. Kljukaće te kao gusku za Bogojavljenje.” Sestra me je uštinula za struk, tako izrazivši naklonost. „Neće se ona smiriti dok ne postaneš punačka i lepa. I dok ti se ne napnu šavovi na novoj haljini!”

Zagrlila me je, nasmejala se, a ja sam osetila toplinu i ljubav porodice. Sestra mi je, možda i možemo biti srećne zajedno. Dok god se ne budemo doticale osetljivih tema.

Dani koje sam kao Izabelina gošća provela u Voriku ušli su u lagodnu letnju rutinu. Za mene je to bilo konfuzno nestvarno vreme, pretpostavljam da je to bila neka vrsta isceljenja i priznajem da sam tada namerno skretala misli i sa prošlosti i sa budućnosti, sa svega izvan bezbednih zidova zamka. Strah i agonija bitke, bekstva i smrti povukli su se u neke neodređene kutke i postojali kao da nemaju nikakve veze sa mnom. Princ je bio deo nekog drugog života od kog sam se ogradila. Nisam želela da mislim na njega. Niti sam dozvolila sebi da razmišljam o narednom nepoznatom poglavlju svog života. Želela sam da ostanem ovde u porodičnom domu. Želela sam da šetam i jašem, čitam, vezem i uživam u melemu muzike. Nisam želela da priznam očajničku dosadu, niti trenutke kada su mi misli bežale i napinjale se prema Londonu i onome što braća Plantagenet sada tamo rade. Ubedila sam sebe da me više ni politika ni moć ne interesuju; upravljanje državom nastaviće se sasvim lepo i bez mene. Čak me ni smrt starog kralja Henrija u Taueru nije pogodila.

Izabel je često govorila o ponovnoj udaji. Uvidela sam šta je namerila. Ako poseje seme i neguje ga, ja ću se s vremenom navići na ovu pomisao. Bila sam veoma poslušna i popustljiva. Čak je i Mardžeri podizala obrve zbog ove moje neprirodne pokornosti, kao da čeka da povratim uobičajenu oštrinu misli i jezika. Nisam je povratila. Nisam bila dovoljno zainteresovana. Izabel Ričarda nikada nije spominjala kada je nabrajala ko bi sve mogao doći u obzir kao mladoženja. Čak se nisam ni trudila da razmislim zašto je to tako, ostajala sam letargična i svesno sam odbacivala sve što bi me moglo uznemiriti ili mi izazvati bol. Bilo je tako dok me jedan razgovor nije trgao iz ovog mrtvila.

Do razgovora je došlo nakon jedne od Klarensovih kratkih poseta; svraćao je na svega nekoliko sati i uglavnom ih je provodio zatvoren, u razgovoru sa Izabel. Nisam u tome videla ništa neobično i obično sam se zadržavala u svojoj sobi. Nije me se to ticalo.

„I? Šta je imao da kaže?“, naišla sam na Izabel dok je odlazio i postavila sam joj ovo pitanje, ne interesujući se zapravo za odgovor. Dok nisam shvatila da se svim silama trapavo trudi da prikrije suze zbog kojih su joj se na obrazima pojavili crveni pečati. „Izabel... Šta je bilo?“ Odmah sam se stvorila pored nje i zagrlila je, dok je ona divlje trljala dlanove.

„Ništa.“

„Da nisi bolesna?“

„Nisam.“

„Da li ti je Klarens nešto rekao?“

„Ne, nije... Nije to u pitanju.“ Njen osmeh mije slamao srce, a bleđa koža osula joj se crvenim pečatima. „Doneo je dobre vesti... trebalo bi uskoro da mu se pridružimo u Londonu...“

Nisam htela da prihvatim ovaj odgovor.

„Nešto te je razalostilo...“

„Nije to ništa, kažem ti!“ Iznenada je krhko prijateljstvo koje se među nama razvilo poslednjih nekoliko nedelja nestalo i ona mi se ote iz zagrljaja. „To su stvari između muža i žene.“

„Oprosti mi. Nisam nameravala da zabadam nos.“ Videvši kako je stegla usne, povukla sam se.

Izabel je u međuvremenu uzela vez i na suncem obasjanu sobu se spustila tišina. Poštujući njeno raspoloženje, okretala sam stranice knjige poezije, ah sam uvidela da mi bljutava ljubavna tematika ne drži pažnju. A nisam verovala ni da se ona u mislima bavi izborom boje za lišće na prošivenoj ivici koje će se obavijati čitavom dužinom vezenog pojasa. Karakteristike crvene i zlatne boje nisu bile razlog napetim linijama u uglovima usana.

„En...” Potvrđujući moje misli, ona podiže pogled s veza, a ja stekoh utisak da je donela neku odluku. „Jesi li razmišljala o ponovnoj udaji?”

Ne opet. Nisam ni pokušala da prikrijem uzdah.

„Ne. Nisam o tome razmišljala. Najviše zato što nemam prosca.”

„Da li želiš da se ponovo udaš?”

„Sigurna sam da ne želim da to uradim danas!” Pokušala sam da pribegnem humoru, da rasteram neprijatni nemir koji je obuzeo moju sestru. „A i zar se neće Edvard postarati za to? Nema svrhe brinuti, dok on sve ne uredi.”

„Samo sam se pitala da li ti je pomisao na ponovnu udaju neprijatna...”

„Pa, sada sam punoletna. A kao udovica mogu da prihvatim ili da odbijem bračnu ponudu, ukoliko mi se muškarac ne dopadne. Ne brini.” Nasmešila sam se. „Neću dozvoliti da me navedu da se iz očaja udam za nekog nedostojnog. Ukoliko mladoženja ne bude mlad, zgodan i vrlo bogat, odbiću ga.”

„Naravno, razume se.” Na trenutak uznemirena, Izabel na lice nabaci ohrabrujući osmeh. „Samo... pa, postoji još jedna opcija. Ako odlučiš da ne želiš da se udaš...”

„Hmm?”, nisam je više slušala. Okretala sam stranice. Preskočila sam još jednu nasrtnu dosadnu pohvalnu besedu radostima ljubavi. Sve dok Izabel nije pružila ruku i stavila je preko moje. Podigla sam pogled.

„Nameravam da osnujem manastir. Kao što je zadužbina naših predaka u Tjuksberiju. Nameravam i ja da učinim isto.”

„Zaista?”

„Ako odbiješ brak... mogla bi da se zamonašiš.”

„Molim? Da postanem monahinja?” Mozak mi se probudio i odbacila sam knjigu.

„Mogla bi se zarediti. Tako bi se držala podalje od ovozemaljskih poslova, ukoliko odlučiš da odbiješ politički brak, a imala bi i popriličnu slobodu. I sve izgleda da s vremenom postaneš opatica. Mogla bi čak i uživati u tome.”

„Uživati? Zaista u to sumnjam!”

Nemojte im dozvoliti da vas ubede da stupite u manastir.

Iznenada mi se pred očima jasno pojaviše ove ispisane reči.

„Nemoj žuriti. Razmisli o svemu.” Toplina Izabelinog osmeha bila je još jedan pokušaj ubeđivanja.

Moja pokornost znatno je oslabila.

„Ne moram da razmišljam! Mislim da mi nije do toga. I mislim da mora da si poludela kada mi to predlažeš!”

„Pomisli samo koliku bi moć imala kao opatica, s novcem i uticajem jedne Nevilove.”

„Zamisli mene kao monahinju, Izabel! Da li te je pamet napustila? Ja da se zavetujem na poslušnost!” Nisam mogla da poverujem da može da mi predloži tako nešto, s obzirom na to da me dobro poznaje. Iznenada videh sebe u tamnoj odori i sa monaškim velom, ograničene slobode, kako život provodim u pokajanju i molitvi, i stalno pazim da držim jezik za zubima i prilagođavam se pravilima reda. Užasnuto sam se zagledala u nju.

„Zar bi to bilo toliko loše?”

„Bilo bi!”

„Šta je ovo? Da se leđi En zamonaši?”, Mardžeri, koja je ušla u sobu sa gomilom čistih podsukanja prebačenih preko ruke, nije gubila vreme u iznošenju svog mišljenja. „Teško da će se to desiti.”

„Izabel misli da bih bila sasvim prihvatljiva kao opatica”, rekla sam i pogledala je podignutih obrva. I osetila onaj mah damar straha u grlu.

Nemoj im dozvoliti da te ubede...

„Nije valjda. Meni se čini da od vas nema neprimerenije osobe.” Mardžeri je coknula jezikom i mrko pogledala moju sestru. „Njoj je potreban dobar muž.”

Činilo mi se da se nepristojan odgovor nalazio Izabel navrh jezika, ah ga je brzo prekrila još jednim ispraznim osmehom i podigla ruke u znak predaje.

„Možda si u pravu. Ništa nije hitno i ništa se ne mora. Samo sam pomislila kako bih želela da osnujem manastir i da bi bilo lepo kada bi ga vodila moja sestra. Našu zadužbinu, kao što su Dispenseri učinili u Tjuksberiju. Činilo mi se to kao dobra ideja.“

„Ne. Nije.“ Nisam ostavila mesta sumnji.

„Onda do toga neće doći.“

I dok je još jednom probadala tkaninu iglom, kao da ovaj razgovor nismo vodili, osetila sam potrebu da ustanem i pobegnem iz te male odaje.

„Lep je dan suviše lep da se sedi unutra, a poezija mi ne drži pažnju. Izjahaću na pašnjake pored reke.“

Izabel je smesta spustila vez.

„Idem s tobom.“

„Nema potrebe.“ Rekla sam ovo oštrije nego što sam nameravala.

„Uživaću koliko i ti.“

Već sam išla prema vratima.

„Ako želiš.“

Dok smo odlazile, svaka na svom živahnom konju i u pratnji slugu i para naoružanih pratilaca za leđima, iznenada mi dođe jedan od onih retkih trenutaka spoznaje. Kako sam mogla biti toliko slepa? Na ovaj ili onaj način, još od onog jutra kada sam stajala pred kraljem Edvardom u Koventriju, ni u jednom trenutku nisam bila sama.

Edvardov dvor bio je u slavljeničkom raspoloženju.

Imalo je to svrhu, naravno. Edvard nikada ništa nije radio ukoliko to nije imalo neku svrhu da nadmoć Sunca od Jorka zadivi kraljeve podanike koliko i zainteresovane strane posetioce. Široke ruke preko svake mere, Edvard je prikazao raskoš i sjaj, obilje zlatnih tanjira, bogatstvo maski, trpeze i igre. Pored njega je kraljica Elizabeta vladala nad čitavim skupom, likujući samozadovoljno i lepog lica, glatkog, uprkos patnjama u proteklih nekoliko meseci.

„Njena nadmenost me iritira preko svake mere“, prošaputala mi je Izabel na uvo.

„Pretpostavljam da ima razloga.“ U poslednje vreme sam postala tolerantnija.

„Jer je naposljetku rodila sina?“

Čutala sam, suočena sa Izabelinom večno prisutnom srdžbom. Nije bilo naznaka novog začeca nakon smrti novorođenčeta u Kaleu. Snažno je potiskivala svaku tugu koju je možda i dalje osećala a nije želela da mi se poveri, ali nije me čudilo što prezire plodnu kraljicu koja je rodila tri kćeri, a sada i zdravog sina.

Mali princ i naslednik, beba Edvard, pojavio se po prvi put u rezbarenoj hrastovoj kolevcu ukrašenoj zlatnim resama i grimiznim satenom, iz koje ga je kraljica uzela u naručje da ga pokaže prisutnima, kako bi mogli da se dive istim onim krupnim rukama i nogama i zlatnoj lepoti kakvu je imao i njegov otac.

„Prelep je, dostojan naslednik“, promrmljala sam netaktilno.

„Misliš?“

Još jedan izvor gorčine, zato što je ovo dete istisnulo Klarensa sa pozicije bratovljevog naslednika.

„Klarens nikada neće nositi krunu, Izabel. Moraš to prihvatiti.“ Da li sam bila bezosećajna? Bila sam iskrena. Drugi bi možda na mom mestu pazili šta govore.

„Nema potrebe da zvučiš tako istinski *zadovoljno*!“

Nestade još malo saosećanja s njom.

„Nisam zadovoljna. Zašto bi meni bilo važno koliko sinova kralj ima? Ili tebi? Klarens je dovoljno moćan. Šta još hoćeš, Izabel? Sada poseduje polovinu očeve zemlje. Nije li ti to dovoljno?“ Bilo mi je teško da poverujem da je moja sestra toliko gramziva. Nakon erlove smrti kralj je podelio Nevilove zemlje Klarensu i Glosteru, a Klarens je, kao stariji, sebi prigrabio veći deo.

Ne obazirući se na okruženje, Izabel me besno pogleda.

„Klarens zaslužuje više! Zaslužuje da...“ Potom je brzo udahнула i prećutala sve njegove zasluge. „Nije važno. Sada nije trenutak da se o tome govori.“

Moje je mišljenje bilo da nikada neće doći pravi trenutak da se o tome govori. Jarka rumen oblila je Izabelinu kožu od vrata do korena kose, a meni je laknulo što mogu da prekinem razgovor na ovu temu i posvetim se srećnom prizoru preda mnom i posmatram kraljicu kako sija od sreće. Dete se koprcalo i mahalo sićušnim pesnicama, a Edvard se nasmešio i prešao krupnom šakom preko dečje paperjaste kosice pre nego što je dao znak muzičarima da zasviraju kolo. Sa takvom energijom, proslava je bila jednako živa i uzbudljiva kao i one kojih se sećam iz ranijih dana. Možda bih sve to i posmatrala ljubomornim očima, da to nije bilo teško pored kralja koji je bio toliko raspoložen za ples i budalaste igre.

Priznajem da sam uživala.

Pored toga što je vojvoda od Glostera bio na dvoru, i držao se na distanci. Kao da smo obitavali u odvojenim krugovima koji su se možda povremeno i dodirivali ili preklapali, ali ništa nije pozivalo na prisnost. Nismo razmenili više od desetak reči i uobičajeno smo se hladno pozdravili, kada je to učtivost zahtevala. On bi se naklonio nad mojom rukom, otmeno i vešto kao i uvek. A na moje prisustvo reagovao je koliko i hrastov stub. A ja bih se njemu klanjala sa takvom istinskom otmenošću kakvoj ni Margareta Anžuska ne bi mogla naći mane. Na Margaretinom dvoru savladala sam neke lekcije do savršenstva.

„Dobro došli na dvor, leđi En. Vidim da vam se zdravlje popravilo.“

„Jeste.“ Ma kakvo zdravlje! Nisam više mršava i iscrpljena kao kada me je poslednji put video? Da li je to bila proračunata uvreda na račun mog izgleda? Taština me je naterala da stegnem zube. A ako on nije bio spreman da načini neki veći napor, onda ni ja sigurno neću tražiti njegovu pažnju. Nije da sam je želela, podsetila sam sebe kada mi je srce potonulo i kada mi se raspoloženje pomračilo. Ako me je odbacio, bio je to njegov izbor i ja sam mu želela sreću sa budućom nevestom, ma ko ona bila. A ako je i bilo potrebno da primoram sebe da ne gledam u pravcu u kom se nalazio on, bez ikakve sumnje središte pažnje svih prisutnih, to se naravno moglo i očekivati. Bio je na glasu. Kraljev brat, kraljev savetnik. Konstabl Engleske. Neoženjen i naočit. Koja neudata žena ga nije gledala? Ja nisam! I Device mi, nisam imala nameru da ga pogledam! Neću mu posvetiti nijednu misao!

Zavet sam prekršila samo jednom i to je bilo zbog kraljevog razigranog i malicioznog uplitanja. Videla sam mu nestašluk na licu kada je naložio pevačima da zasviraju kontradans i povukao kraljicu da povede. Sasvim slučajno sam stajala s njom i vodila nekakav izveštačen razgovor, kada je na muževljev poziv rado pristala da zaigra.

„Možda ću zažaliti zbog ovog“, promrmljala je blago izvijenih obrva na svoj račun, misleći na Edvardov vrlo živ stil igre, ali mu je ipak dozvolila da je ubedi. A Edvardov osmeh prešao je u kez kada je uočio priliku.

„Gloster!“ , pozvao je brata. „Njeno veličanstvo, princeza, nema ni muža ni partnera da joj prave društvo. Priteci joj u pomoć. Zaigraj s njom.“

Nervi u stomaku zatitrali su mi poput krila zarobljenih leptira. Neću da plešem s njim. Pronaći ću već neki izgovor...

„Nema potrebe, brate. Upravo sam krenuo da zamolim leđi En da pleše sa mnom.“ Pored mene se sa osmehom na licu stvorio Klarens. Na moje zaprepašćenje, uzeo me je za ruku kao da ima prava na to, kao da je odlučeno da ću pristati i bez pitanja.

„Pleši sa svojom ženom, Klarense“, umešao se kralj. „Glosteru će ovde pripasti čast. Pleše bolje od tebe.“

U ovu pohvalu Ričardove plesne umešnosti nisam poverovala ni na trenutak. A sudeći prema sjaju u njegovom oku, nije verovao ni Edvard. Stajala sam, nema poput statue. Šta se to ovde dešava?

„Ako tako želite, veličanstvo.“ Klarens se naklonio, ali mi je snažnije stegnuo prste.

Nastupila je tišina, ishod se i dalje nije znao, dok Gloster nije ispunio kraljevu želju.

„Biće mi čast da zaigram sa ledi En.“

Pogledala sam ga začikljivši. Da li je to ironija? Ali on mi brzo pruži ruku, pokazujući da bi trebalo da izvučem ruku iz Klarensovog stiska, sve vreme pogledom streljajući Klarensa, izazivajući ga da odbije da me pusti. Edvard je fascinirano posmatrao krugove na vodi koje je napravio bacivši ovaj kamen u jezero. Klarens nije imao izbora nego da se povuče. Ali opet ista stvar. Taj neobični trougao, Ričard, Klarens i ja, vibracije između nas bile su dovoljno snažne da okuže vazduh. Zašto je Edvard potencirao ovo, zašto se uopšte petljao? Zašto mu je bilo važno da li igram sa Klarensom ili Glosterom? Đavo se kezio u osmehu koji mi je uputio dok se pokoravao ženinoj molbi da se pridruže ostalim plesačima.

„Gospo.“ Gloster me je poveo za njima. „Pošto svi to žarko žele, zaigramo. Moramo se truditi da svima koji se interesuju za to pokažemo da u najvećoj meri uživamo.“ Osmeh mu postade zajedljiv. „Ili bi možda bilo bolje pokazati da ne uživamo.“

Neobično je bilo to što je rekao. I kao da je govorio za sebe. Pogledala sam mu strogo lice.

„Žao mi je što ste primorani na nešto što ne želite da učinite.“

Spustio je pogled, očigledno se u tom času osvestivši.

„Oprostite mi. Ovo je bilo neoprostivo. Samo sam razmišljao naglas. Loša je to navika i neučtiva, kao što sam uveren da biste mi rado rekli. I nisam nerad. Uživam u plesu.“

I šta da ja pomislim? Uživa u plesu, ali ne i u društvu. Ali bilo je tu i malo šale, podsećanja na raniju bliskost. Device mi! Osećala sam se kao da se koprcam na uzburkanom moru bez mape i kompasa.

Čak ni najprisnijim partnerima nije lako da razgovaraju za vreme plesa, ali mi nismo čak ni pokušali. To nije značilo da nisam bila svesna svakog nežnog dodira njegovog tela i hladnog pritiska njegovih prstiju na mojima, dok smo koračali i okretali se. Ni progovorili nismo, osim jednom. Kada smo se približili jedno drugom, a niz gotovo došao do kraja, Gloster se nagnuo, gotovo neprimetno, da bi mi šapnuo na uvo.

„Po vašoj blistavoj pojavi, večeras vidim da niste odlučili da se zamonašite.“

Zakoračila sam u stranu, pa nazad, i izvila obrve zbog oštrog divljenja u njegovom pogledu, dok je posmatrao veličanstveni crveni brokat, rubine u zlatu, ukras na glavi sa zlatom optočenom prozračnom gazom.

„Ne, nisam.“

Ples nas je naterao da se razdvojimo.

„Hvala bogu!“, dodao je kada smo se ponovo sastali.

I to je bilo sve. Kada mi je na kraju poljubio ruku, usne su mu bile hladne, a ipak su me pekle. Kunem se da je mogao da oseti kako mi krv dobuje u vrhovima prstiju.

„Evo, gospo, udovoljili smo svima, osim bratu Klarensu.“

Tu je bio u pravu. Klarens se bukvalno dimio od besa.

„Hvala, vaša milosti“, odgovorila sam sa svom devičanskom skromnošću, a u glavu mi se rojilo: *Zašto? Šta je to među vama? Koja je moja uloga u tome?*

„Bilo mi je zadovoljstvo.“

Naklonio se dok se spremao da ode od mene. Pomislila sam kako mu ples nije predstavljao zadovoljstvo, uprkos njegovim rečima. Postojale su ovde opasne skrivene struje, obuhvatale su braću Plantagenete, ali su pretile da i mene povuku na dno.

Naposletku me je taština naterala da delam. Nisam mnogo marila, razume se, ali želela sam da znam kako me on vidi nakon tako dugog rastanka, premda mi se možda odgovor neće dopasti. Da li me i dalje doživljava kao nezrelu devojkicu koju je ljubio u kapeli u Voriku? Ili kao otmenu ženu sa ukrasom za glavu u obliku kupe?

„Richard...”

Okrenuo je glavu.

„Kada si me prvi put video... u Koventriju... šta si pomislio?”

„Pomislio sam...” Bora mu se usekla duboko između obrva. „Pomislio sam, evo lepe žene sazrele lepote. Žene koja je snažna i hrabra.” Mora da sam izgledala zaprepašćeno, jer sam to i bila. „Čini se da ste iznenađeni, ali vi jeste lepi. Vi ste žena koju bi svaku muškarac sa imalo pameti...” Sve je ovo rekao oštro, ali je naglo prekinuo kada je video da nam se Izabel približava. Richard se okrenuo u mestu.

Sve ovo me je samo još dublje bacilo u glib nesigurnosti. Samo sam u jedno bila sigurna nakon čitavog ovog događaja. Bez sumnje se Richardova veština u balskoj dvorani popravila preko svake mere. Nisam se usudila da razmišljam o lepoj partnerki verovatno u Burgundiji sa kojom je vežbao.

Kada mi se jednom ideja usadila u glavu u Voriku, nikako nisam mogla da je se oslobodim. Na svakom koraku mi se sve snažnije činilo da sam nenametljivo, ali bez ikakve sumnje, pod stražom. Bilo je gotovo jednako loše kao u onim danima koje sam provela na Margaretinom dvoru, ali suptilnije. Nikuda nisam išla bez Izabel ili Klarena, ili pozamašne pratnje Klarensovih vojnika i slugu. Bilo da sam išla na prijem kod kralja ili na gozbu, Izabel je neprestano bila pored mene. Ukoliko bi nas privukla hedonistička zadovoljstva kupovine, s nama je išao naoružani stražar, daleko iza slugu koji su išli sa nama da nose pakete. Ovo je nagrizalo moj pažljivo izgrađeni duševni mir, neprijatno osećanje da sam slobodna i da sam počasna gošća, ah da sam u isto vreme i zatvorenica pod veoma suptilnom stražom, postajalo je sve snažnije dok mi jednog dana nije svom silinom graknulo u svest.

Neuobičajena letargija koja me je obuzela i tolerancija prema svemu oko mene naposletku su se pretvorile u žarku srdžbu kada sam, ustavši rano jednog jutra, zatekla jednog od Klarensovih slugu u hodniku ispred moje sobe. Pratio me je u kapelu. A potom nazad do sobe. Moram priznati da je bio veoma diskretan, ali sam ipak osećala njegovo prisustvo i njegov pogled koji je pratio svaki moj pokret. Nakon nedelja dremeža u meni se probudio bes.

„Neću to trpeti!”

„I mislila sam da neće potrajati”, primetila je Maržderi, kada sam je kasnije tog dana podela u stranu.

„Šta?”, gledala sam je sumnjičavo. Osmeh joj je zapravo bio zlurad.

„Ali bilo je i vreme!”

„Za šta?”

„Da pokažete zube, gospo.”

I jesam. Zarežala sam.

„Oblači ogrtač, Mardžeri, i polazi sa mnom.”

„Kuda idemo, gospo?”

„Ako je moj sud ispravan, nećemo otići nigde!”

Rešila sam da se lično uverim. Samo u pratnji Mardžeri nenametljivo sam, nakon što sam rekla da ću se odmarati u svojoj sobi, otišla do štala gde sam potražila Klarensovog glavnog konjušara.

„Dva konja, molim vas, gospodaru Vitaker.”

„Ali...” Prestao je da timari Izabelinu omiljenu kobilu, pa je pogledom prešao s mene na Mardžeri, a potom opet na mene. „Hoćete li daleko, gospodarice?”

„Do Vestminstera.”

„Njegova milost Klarens nije mi dao takav nalog, gospo.”

„Njegova milost Klarens ne zna za to. Ja za svoje kretanje ne polažem račune njegovoj milosti Klarensu”, prasnula sam sa zavidnim autoritetom. Zнала sam da će mu biti teško da odbije moj zahtev. Ali je ipak to učinio.

„Oprostite, gospo. Nije moguće. Njegova milost kaže da je došlo do nekih nemira u gradu. Niko ne sme da ide bez pratnje. Nemam dovoljno ljudi da ih pošaljem s vama. Ne usuđujem se da vas pustim da odete.”

„Čak ni na prijem kod kraljice?”

„Ne, gospo. Ne usuđujem se.” Slab izgovor nelagoda se jasno ogledala u tome što se nije usudio da me pogleda ali nisam navaljivala. Dobila sam dokaz koji sam tražila.

„Šta ti znaš o ovome, Mardžeri?”, upitala sam je kada smo se vratile.

„Ništa, gospo. Osim da vas moramo dobro paziti.” Mardžeri je frknula uvređeno. „Meni se njena milost ne poverava.”

„Znači da Izabel zna za ovo. Naravno da zna.” Razmišljala sam dok smo se penjali stepeništem. „Žele li da mi naude?”

„Ne znam, gospo. Ne vidim kako je to moguće.”

Nisam ni ja videla. Ali to nije raspršilo moje sve veće sumnje.

Mojoj poslušnosti je došao kraj prilikom gozbe u Vestminsteru, na koju Izabel iz nekog razloga nije mogla da dođe. Muzičari tek što su spakovali instrumente kada me je Klarens obavestio da se spremim jer ima posla, ali da će me otpratiti u Kold Harbor, u svoju kuću u gradu. Ne, ne možemo ostati duže, imao je drugih obaveza.

To je to, odlučila sam. Šta je dosta, dosta je. Neće mi naređivati, kao da sam sluškinja niskog roda i kao da mi je dužnost da svima budem na usluzi. Čim se vratim u Kold Harbor, smesta ću zahtevati da me sestra primi i neću prihvatati odbijanje. Da li sumnjaju da sam deo nekakve zle namere da svrgnem kralja? Malo verovatno, ali ma šta da je u pitanju, nešto nije bilo u redu.

Osedlali smo konje u dvorištu. Klarens mi je pomogao da uzjašem, jer su mi kretanje sputavale teške suknje dvorske haljine. Pratnja je povelika kao i uvek išla za nama. Kretali smo se prema kapiji, kada nam se trkom približio mladi paž.

„Vaša milosti... Čekajte, ako vam je po volji!”

Zauzdali smo konje. Dečak je stao teško dišući, skinuo kapu i naklonio se. Nisam ga poznavala, ali nosio je kraljevsku livreju.

„Šta je bilo?”, upitao je Klarens nestrpljiv da krene.

„Njegovo veličanstvo vas traži, vaša milosti. Ima vesti. Iz Burgundije. Njegovo veličanstvo vas moli da ostanete.”

Klarens je nimalo zadovoljan sjahao. Sa ciničnim osmehom posmatrala sam kako skida rukavice. Ugrabiće svaku priliku da stekne kraljevo poverenje.

„Obavesti njegovo veličanstvo da ću odmah doći.” Okrenuvši se zapovedniku, krenuo je da otpusti pratnju.

„Moram li i ja da ostanem?” upitala sam. Smatrala sam da nema potrebe.

„Bilo bi to najbolje.”

„Ali svakako sam pod dovoljno dobrom zaštitom da do Kold Harbora stignem bezbedno!”

„Mislim...”

„Mislim da bi bilo budalasto raspustiti čitavu grupu kada bih mogla stići kući za pola sata.“ Dozvolila sam da mi se u glasu nazre bes. „Moram li sedeti u nekom predsoblju i čekati vas? Ko zna koliko će vas kralj zadržati!“ Videla sam kako odmerava razboritost mog predloga. Podigla sam bradu kao da se spremam da mu se suprotstavim. „Želim da idem kući. Sada.“

To je prevagnulo. Lepo lice mu se namrštilo, ali očigledno mu nije prijala živa razmena mišljenja u javnosti i to što se pratnja trudila da čuje svaku reč. Ne obrativši mi se više nijednom rečju, on brzo izdade naređenja zapovedniku pratnje i mi krenusmo.

„Pazite dobro. Ne stajte ni zbog koga!“, bilo je poslednje Klarensovo naređenje.

Bilo je dovoljno kasno da u gradu ne bude nijednog zvuka osim topota kopita naših konja u uskim ulicama. Predstavljali smo impresivnu malu silu. Neki od vojnika su nosili baklje kojima su obasjavah mračne uglove u kojima su mogli vrebati lopovi, i čula sam metalno struganje mačeva kada su ih potezali iz kanija. Nisam osećala nikakvu stvarnu opasnost i nastavila sam da jašem, prijatno okružena vojnicima i baveći se mislima o saslušavanju Izabel, sve dok se urlik smeha i grubih povika nije začuo iz svetine koja se isteturala kroz otvorena vrata *Zlatnog lava* na drugom kraju ulice. Sada su se nesigurnim korakom uputili prema nama onako kako to čine veoma pijani ljudi, nesvesni da im u susret ide naoružana grupa vojnika. Zapovednik opsova. Naredio nam je da zauzdamo konje. Nije bilo svrhe poterati konje preko njih. Potegao je mač.

„Sklanaj ih s puta“, naložio je dvojici svojih ljudi. „Nemoj ih ubiti ako ne moraš.“

„S puta, momci.“ Vojnici su se probijali kroz masu. Odjeknu grub smeh.

„Dođite i pridružite nam se, prijatelji.“ Neko podiže malo bure koje je pretilo da se svakog časa stropošta. „Imamo dovoljno vina za sve.“

Ali iznenada se sve izmenilo. Pijani veseljaci odbaciše svoje maske i čudesno se preobratiše u trupu disciplinovanih i dobro naoružanih ljudi. Iz mračne uličice sleva izronilo ih je još, bih su na konjima, kao i ona skupina koja nam je došla s leđa. Svetlo se presijavalo duž sečiva, izvučenih iz kanija i spremnih za okršaj. Bili smo opkoljeni, bilo ih je više i bih su jači od nas. Videla sam kako nakon simboličnog otpora u skućenom prostoru razoružavaju moju pratnju, a potom je neko zgrabio uzde mog konja i izvukao me, zatečenu i bespomoćnu, iz sedla. Sve se desilo suviše brzo da bi strah imao vremena da se pojavi. Prebacili su preko mene težak ogrtač, kojim su mi sputali ruke i noge i učutkali me kada sam htela da povičem. Preko glave mi je prebačena velika kapuljača. Snažne ruke me podigoše i poput kabastog paketa predadoše me u druge ruke, ovog puta čoveku na konju koji nas oboje ponese brzim kasom. Borila sam se, ritala i otimala koliko sam mogla.

„Budi mirna. Nećemo te povrediti.“

Bio je to tih glas, svakako ne glas nekog razbojnika. Misli počese da mi se kovitlaju. Osveta? Otkup? Ko bi mene oteo? Samo neko ko želi da se osveti Lankasteru. Ali zašto me nisu ubili na licu mesta? Ako su želeli moj nakit, zašto ga jednostavno nisu oteli? Nastavila sam da se otimam.

„Tiho, gospo.“

Opet taj glas. Nekako sam stekla utisak da moj otmičar zna ko sam. Nije ovo bio nasumičan napad. Pa, neću mu se pokoriti. Izvila sam vrat i kroz nabore kapuljače zagrizla ruku koja me je držala.

Ruka se povuče i začu se psovka.

„Prokletstvo! Uvek si bila prgava.“

Potom se začu smeh. Moj otmičar sjaha i skide me s konja. Nisam pošteno ni stala, a neko me opet podiže. Uneo me je u neku zgradu, pa uza stepenice. Obavijala me je teška tišina, koraci više nisu odzvanjali po kamenu, već po drvetu. Prošli smo kroz vrata koja je neko otvorio. Do mene dopreše prigušene reči, ali ih nisam mogla razabrati kroz ogrtač. Vrata se zatvoriše i mene brzo spustiše na zemlju i oslobodiše. Skinuše mi ogrtač i on mi

pade kraj nogu. Stajala sam razbarušene kose i izgužvane odeće, bez sumnje uplašena, ali vrlo zle volje.

„Device mi!“ Spao mi je veo. Zgrabila sam ga dok sam se osvrtna oko sebe. Videla sam sobu sa raskošnom drvenom oplatom i dragocanim tapiserijama. Upaljeni svećnjaci davali su toplinu uglačanom drvetu i naglašavali raskošne prizore tamnih crvenih i plavih boja. Bili su tu sto i stolice. Izrezbarena komoda sa srebrnim vrčem i peharima. Čepanice su prijatno šištale u ognjištu. Nije ovo bio stan siromašnog čoveka. Smesta me savladaše sumnje. „Gde sam ja to? Kako se usuđujete!“

Kada se okrenuh prema svom otmičaru, razjapih usta.

„Fransis... Fransis Lavel! Šta radiš to?“ Lepo nasmešeno lice i zlatasta kosa, oči sjajne od uzbuđenja, baš onakav kakvog ga pamtim nakon one posete Voriku pre više od godine. Možda bih i osetila olakšanje u grudima, da mi misli nisu bile zbrkane.

Nasmešio se. Naklonio mi se otmeno, ah podsmešljivo.

„Otimam te, prgavice moja. Na šta ti ovo liči?“

„A zašto je bilo potrebno da to učiniš?“

„Samo postupam po naređenju.“ Podigao je ogrtač i prebacio ga preko najbliže stolice. Protrljao je ruke. „Ugrizla si me!“

„Zagrizla bih jače da sam znala da si to ti. Uplašio si me! Po čijem naređenju?“ Namrštila sam se na njega kada me obužeše snažnije sumnje. „Gde sam ja to?“

„U Vestminsteru.“

„Iz Vestminstera sam otišla pre manje od pola sata! Zašto me otimate? Šta ja to, zaboga, radim ovde?“ Munjevito mi se pojavi misao. „Nije ovo tvoja zavera, zar ne, Fransise? Ko ti je rekao da me dovedeš ovamo?“

„Ja sam mu rekao.“

U svojoj opravdanoj jarosti nisam čula da je neko ušao u odaju, jer sam pažnju u potpunosti posvetila Fransisu Lavelu. Ali sam prepoznala glas, prepoznala bih ga ma gde bila. Okrenula sam se u neverici.

„Ovde si zato što sam ja tako naložio“, objasnio je vojvoda od Glostera najblažim glasom.

„Ti! Ti si me oteo!“

Ričard je zatvorio vrata za sobom i ušao u sobu tihim korakom i sa proračunatim pogledom. Pomislila bih da taj pogled skriva oprez, ali nisam smatrala da Ričard kog sam počela da upoznajem ima potrebe da bude obazriv.

„Oteo te je? Da. Može se i tako reći.“

„Zašto je bilo potrebno učiniti tako nešto?“ Srdžba u meni planu kada sam se setila straha koji je probudio u meni. „Nasmrt sam se preplašila. Ako si želeo da razgovaraš sa mnom, bila sam ovde čitavo veče. Koliko znam, svim silama si se trudio da me izbegneš.“

I Ričard je, i dalje svečano odeven u sjajni saten sa lancem koji je označavao njegov visok položaj prebačenim preko ramena, zanemario ove moje pritužbe na njegove neuobičajene metode vođenja razgovora.

„Želim da razgovaram s tobom“, odgovorio je jednostavno.

„Ali da li ja želim da razgovaram s tobom?“ Nisam želela da mu dozvolim da me umiri. „Da li se od mene očekuje da činim sve što mi kažeš i tačno kada mi kažeš? Postavio si zasedu mojoj pratnji i nasmrt me isprepadao. Da ne spominjem da si od ovog ovde Fransisa napravio nečasnog saučesnika. Nisi imao hrabrosti sam da me otmeš.“

„To ne bi bilo... mudro.“

„Upravo tako!“

„Nema ničeg nečasnog u meni, gospo!“ Fransis se nasmejao, očigledno fasciniran našim razgovorom. „Ali ne mogu to reći za njegovu milost Klarensa.“

Ali Ričard se primirio pod mojim napadom. Pomislila sam da mu se na licu pojavio bes, kada je podigao ruku i uputio brz, upozoravajući pogled Fransisu.

„Nisam kukavica, kao što bi trebalo da znaš, gospo. Ova otmica je bila... recimo da je bila neophodna.“

„Ovo je neverovatno! Želim da idem kući smesta.“ Okrenula sam se Fransisu. „Ne želim da budem ovde. Vрати me u Kold Harbor. A pošto si moju pratnju ostavio da leži na putu, ti ćeš me otpratiti.“

„Ali...“ Fransis krišom pogleda svog saučesnika i prepusti Ričardu da mi odgovori.

„Ne. Ostaćeš ovde dok ja ne odlučim da možeš da ideš.“

Mali treptaj čega? spusti mi se niz kičmu, poput naleta hladnog večernjeg vazduha nakon dnevne žege. Nije to bio strah. Možda iščekivanje, ili želja da procenim šta uistinu ima među nama. Ričardovo lice bilo je neumoljivo koliko i njegova volja. Edvard je svoju odlučnost prikrivao šarmom i razoružavajućim osmehom. Ričard se nije trudio da to učini. Pomislila sam da bih mogla da stavim tu volju na kušnju, kao što sam imala običaj da činim u Midlhamu, da vidim mogu li je slomiti. Progovorila sam što sam prezrivije mogla.

„A ti ćeš se po svaku cenu povinovati njegovim naređenjima?“, upitala sam Fransisa.

„Bogami hoću. Ostaviću vas da razgovarate.“ I Fransis uz tužan osmeh i ovlašan, ohrabrujući poljubac u obraz, ode i ostavi me samu s Ričardom.

Primorala sam se da ne pokažem nikakav trag osećanja. Bila sam princeza u svakom pogledu.

„Da li bi bio ljubazan da mi objasniš svoj postupak?“

Ričard je sačekao da Fransis zatvori vrata.

„Želiš objašnjenje. Dobro, daću ti ga. Želim da se udaš za mene.“

„Da se udam za tebe?“ bilo je to poslednje što sam očekivala da čujem.

„Da. I to uskoro.“

„To je... budalaština.“

„Ne veruješ mi.“

„Ne.“

„Ne mogu biti jasniji.“ I evo opet bleska srdžbe koji ume da pokaže kada mu neko osujeti namere. Palo mi je na pamet da se veoma malo ljudi usudilo da dovede u pitanje volju Ričarda od Glostera otkako je postao konstabl Engleske. Nije to lako prihvatao. Ali, u raspoloženju u kom sam se našla, rešila sam da mu po svaku cenu prkosim. To će mi pružiti najveće zadovoljstvo.

Pažljivo sam smislila odgovor.

„Veoma jasno si se izrazio“, priznala sam. „Ne dovodim u pitanje tvoju nameru premda mi je teško da u to poverujem već dovodim u pitanje tvoje pobude. Mislim da to ima neke veze s Klarensom. Ne znam šta je to između tebe i tvog brata, ali ne želim da u tome učestvujem. Nisam razumela najbolje Fransisove reči, ali, ako je moj brak deo neke intrige, neću pristati na to.“

„Ah... Fransis je bio indiskretan. Uvek si sve brzo shvatala.“

„Nije bilo teško!“

Ričard se namrštiо na mene teško da je to nešto što bi zaljubljen čovek uradio.

„Moje pobude su najplemenitije. Moja osećanja se nisu promenila, En.“

„Zaista?“

„Sećam se rastanka u kapeli u zamku Vorik, i kako sam ti rekao da ću te zauvek voleti. Da li si zaboravila? Te reči nisam olako izgovorio.“

Tamne oči zasvetlucaše od frustracije, ali nisam imala nameru da budem nežna prema njemu.

„Nisam zaboravila. Verovala sam ti. Ali nismo više deca, i nama više ne vladaju detinjasta osećanja.“ Kao da sam mu bacila rukavicu pred noge, i bila sam presrećna kada sam videla kako je zažmirio. „Oboje znamo ko bi to bolje znao? da se lične želje i politika ne slažu uvek baš najbolje. Ta ljubav je mogla svenuti pod zahtevima dužnosti i časti.“ Podigla sam bradu, bio je to pokret koji će ga sigurno još više razbesneti. „Sećam se da sam čula da si želeo da se oženiš Marijom od Burgundije.“

„Do toga braka nikada nije došlo. A ti si se udala za Edvarda od Lankastera.“ Prekor je bio oštar, a oči su mu potamnele usled nečega što bih u srećnijim vremenima nazvala ljubomorom. Sada sam smatrala da je to bes.

„Jesam. Nije to bio moj izbor.“

„I pretpostavljam da su sva osećanja koja si gajila prema meni naglo umrla kada ti je kruna Engleske zalebdela nad lepom glavom“, dodao je ogorčeno.

Odmahnula sam glavom, užasnuta što me je tako olako osudio, a da me nije ni saslušao. Kada se cepanica u oblaku varnica stropoštala u ognjište, došla sam do reči.

„Na dvoru sam već mesec dana. Ako ti je brak bio na umu, zašto se nisi potrudio da mi privučeš pažnju, ih da zadobiješ moju ljubav? Mislim da bi trebalo da ti kažem da me je to povredilo.“

Ričard uzdahnu, ali je izdržao moj optužujući pogled.

„Znam. Znam da je moralo da te povredi. Kriv sam, nemam opravdanja. Ali ako misliš da mi je bilo lako gledati te povređenu...“ Ućutao je. „Pre nego što zađemo u to... Pošto još uvek sumnjaš u mene, dozvoli mi da ti dokažem iskrenost svojih postupaka. Pođi sa mnom.“

„Kuda?“

„Ne raspravljaj se. Vidim da se i dalje raspravljaš u vezi sa svim i svačim. Da li si se i s princem svađala?“

Porumenela sam. Nisam želela da mu kažem da je često bilo suviše opasno svađati se s princem.

„Vidim da jesi.“ Ričard je otvorio vrata i teatralno mi pokazao da prođem. Kako sam i dalje oklevala i čekala, on me pogleda očima u kojima je gorela tamna vatra, izazivajući me da odbijem. Da sam ga odbila, mislim da bi me jednostavno zgrabio za ruku i uvukao me unutra. Zato sam visoko podigla glavu i ušla.

„Kuda idemo?“ pokušala sam ponovo.

„Čekaj i videćeš.“

Odustala sam, znajući da mi ništa više neće reći. Činilo se da je ovo veće iznenađenja.

VI

Išla sam s njim duž hodnika i kroz odaje za primanja koje sam dobro poznavala, a potom i u one koje nisam. Tihe sobe, skromno osvetljene, bez uobičajenog meteža dvorana i paževa ili nadmenih pisara sa dokumentima i poslovnim pitanjima. Porodične odaje. Nismo razgovarali, sve dok me Ričard nije dodirnuo po ruci, pored zatvorenih vrata na koja je blago pokucao i koja je otvorio kada ga je neko unutra pozvao da uđe, i pokazao mi da idem ispred njega. Ušla sam, ne znajući šta da očekujem. Ako je mislio da će me nekim suptilnim zavodjenjem ubediti da uđem u njegove odaje, daleko je to bilo od mogućeg... Uplašeno sam zastala i brzo se naklonila. Nisam očekivala da me uvede u privatne kraljeve odaje.

Kraljica Elizabeta je bila s njim. Zatekla sam neočekivan prizor koji je doticao srce i čula, jer su provodili nekoliko dragocenih sati zajedno nasamo. Edvard se odmarao u stolici visokog naslona pred vatrom, raskošni ogrtač bio mu je raskopčan, a pod njim je nosio košulju i čakšire. Pehar vina stajao mu je pri ruci, a jedan pas je uživao u toploti, glave položene na njegove prekrštene gležnjeve. Elizabeta se sklopčala pored njegovog kolena i naslonila mu se na nogu, a kosa joj je, onako srebrna i raspuštena, padala preko ramena i njegovih butina. Prijatan porodični prizor, u potpunosti intiman: muškarac i žena uživaju u mirnom svršetku dana, a u načinu na koji je kraljeva ruka milovala tu svilenu kosu bilo je i nagoveštaja telesnog zadovoljstva. Osećala sam se nelagodno i kao uljez, i uhvatila sam sebe kako sam polako koračam unazad i povlačim se dok me Ričardova ruka nije snažno stegnula za ramena i zadržala me.

Bilo je to najneverovatnije osećanje. Kako mogu stajati ovde u prisustvu kralja i kraljice, a opet svu pažnju posvećivati muškarcu koji stoji iza mene? Kako je moguće da nisam svesna ničega osim topline i snage njegovih ruku? Osećala sam snagu njegovog stiska i njegovog tela iza leđa, i šapat njegovog daha na vratu. Potom je prošlo. Sklonio je ruke i ja ostah da stojim sama.

„Da li te uznemiravamo, Edvarde?“, upitao je Ričard.

„Uznemiravate me!“ Edvard je okrenuo glavu uz lenj osmeh. „Ali, pošto si ovde, bolje bi bilo da uđete... Neočekivana poseta... ali pričinjava mi zadovoljstvo. Dođite i sedite.“ Pomerivši psa, nogom je opušteno gurnuo stolicu prema meni.

Još uvek osećajući krivicu što sam im narušila intimu, budalasto ganuta, iznenada se setih istih takvih intimnih trenutaka u Midlhamu između erla i grofice. Ali moja porodica sada više nikada neće biti na okupu. Uništena je i razorena izdajom... Zaprepašćena, uhvatih sebe kako se borim sa suzama samosažaljenja i da povratim svoj raniji gnev prema Ričardu, Edvardu, celom svetu.

„Molim vas, sedite“, pozva me Elizabeta uz mek osmeh, protkan podsmehom. „Izgledate umorno, En. I ako smem dodati, izgledate lošije. Šta se dogodilo?“

Shvatila sam da još uvek stežem izgužvane ostatke svog vela. Nisam mogla ni zamisliti na šta sam ličila.

„Duga je to priča!“, uzdahnula sam, iznenada osetivši umor.

„Onda nam recite“, zamolio me je Edvard.

Nemo sam podigla obrve i pogledala Ričarda.

„Razumem!“ Edvard se nasmejao. „Šta se dešava, Dikone?“

Sela sam i ostavila Ričarda da nemirno korača i ispriča priču. Tipično za njega, nije gubio mnogo vremena i odmah je prešao na stvar.

„Želim da se oženim njome.“

Edvard me smesta letimično pogleda, a potom zadrža pogled kada je osetio neprijateljstvo s moje strane.

„Ah! Ali da li dama želi da se uda za tebe?“

„Ona... okleva. Sumnja u moju iskrenost.“

„Ne čudi me“, primeti Elizabeta. „Teško da ste se ponašali kao zainteresovani prosac ovih nekoliko poslednjih dana. Nijedna dama ne želi da je ignorišu kao da ne postoji.“

Osećala sam se poput nekog neobičnog stvorenja, otkrivenog pod kamenom, u koje sada gledaju tri para očiju i pokušavaju da mu pročitaju misli. I osetila sam kako mi vreline žari obraze. Ričard slegnu ramenima, što je bilo njegovo nevoljno priznavanje krivice, ali videla sam kako trag jednako uznemirujućeg rumenila boji i njegove obraze. Bilo mi je milo što je i on posramljen koliko i ja.

„Postojali su razlozi...“ započeo je. „Ali sada ne moram da je uveravam. Imaš li nešto protiv ovog braka, Edvarde?“

Razlozi? Kakvi su to razlozi mogli biti? Ali Edvard mu je odgovarao na pitanje.

„U suštini nemam. Odličan je to brak, uprkos svemu.“ Nasmеšene oči postaše lukave. „Ali znam nekoga ko će se protiviti i neće prestati da gunđa odavde pa do kapija pakla i nazad!“

„Otkada moram uzimati Klarensovu ambiciju u obzir? A naročito u pogledu toga kime ću se oženiti?“

Klarenso? To me je podsetilo. I ne razmišljajući o onima oko sebe, potaknuta događajima koji su se desili ranije te večeri, ja ih prekinuh.

„Gde je Klarenso sada?“

„Ne znam. Da li bi trebalo da znam?“ Edvard je pogledao mene, a potom Ričarda.

„Primio je hitan poziv od paža u kraljevskoj livreji da odmah dođe kralju“, objasnila sam. „Što je, rekla bih, bilo lukavstvo.“

Ričardova pažljivo čuvana smirenost smesta se raširi u osmeh koji mu obasja čitavo lice.

„Naš brat je sada, verujem, upleten u dugotrajnu i u potpunosti dosadnu raspravu o nekoj nevažnoj stvari koja se tiče trgovine sa Burgundijom. Nadam se da će potrajati najmanje još jedan sat.“

„Ti si to udesio!“ pogledala sam ga ljutito.

„Jesam. Sklonio sam nam Klarena s puta“, objasnio je Edvardu, „kraljevim pozivom.“

„A potom je naterao Fransisa Lavela da postavi zasedu sa nekom pijanom bitangom iz Zlatnog lava i otme me!“, dodala sam, još uvek uznemirena zbog otmice.

Salva smeha ispuni sobu.

„A, tako znači!“ Potom se ponovo uozbiljio i usredsredio. „Dakle, kao što smo govorili, ukoliko se ledi En složi ali još uvek nismo sigurni u to, nije li tako?“ Besno sam otvorila usta da odgovorim, ali je umesto mene odgovorio Ričard.

„Hoće. Mora.“

„Nisam to rekla! „

„Ali hoćeš!“

„Ne dopada mi se...“ *Ne dopada mi se tvoja zapovednička oholost!*

Edvard se umeša.

„Dosta! Pretpostavimo da možeš da je ubediš na pristanak, Dikone, premda se ja ne bih opkladio u to. Moraćeš tražiti papsku dozvolu. Suviše ste bliski rođaci da biste se venčali bez nje.“

„Ne vidim tu nikakve poteškoće. Vorik je uspeo da dobije papsku dozvolu za Klarena i Izabel. Kada ima dovoljno zlata...“ Ričard se uznemireno zagleda u mene, pre nego što se okrenuo bratu. „To nije problem. Ali moram te pitati... hoće li biti poteškoća oko njenog nasleđstva?“

„Poteškoća?“ Edvard ustade da bi stao licem u lice s bratom... ili možda protiv njega? Na trenutak nisam bila sigurna da odgovara šaljivo. Atmosfera u maloj sobi smesta se promeni, postade napeta. „Suviše je to nežna reč. Dobar je to brak, kao što sam rekao. Vidim

tu velike prednosti. I za tebe i za bezbednost kraljevstva dobro je imati Vorikovu kćerku tesno vezanu za nas, ali biće burnih reakcija. Znaš to jednako dobro kao i ja. Moraćemo da se nosimo sa posledicama i da smanjimo štetu. Ali slušaj me, Ričarde, učiniću sve što je potrebno da sprečim ponovni rat i sukob u Engleskoj. Čak i ako ti budeš time nezadovoljan.

Nisam mogla pratiti suštinu ovog razgovora. Osećala sam kako me u grudima steže teskoba dok sam posmatrala Ričardov sumoran izraz na licu i slušala odgovor koji je uputio bratu:

„A slušaj ti mene, Edvarde, bio ti kralj ili ne. Boriću se s Klarensom za svaki pedalj. Po svaku cenu.“

„Znam da hoćeš“, odgovorio je Edvard, sada već gubeći strpljenje. „I ne mariš ni pet para za opasan položaj u koji bi me mogao dovesti!“

„Ne, ne marim. Želim nju i neću mu dozvoliti da me zaustavi.“ Edvardovo rasplamsavanje gneva ogledalo se i u Ričardu, bili su opasni poput vukova koji se bore za plen. Dok se Ričardov bes nije ugasio jednako brzo kao što je i planuo. „Ne, Edvarde... To nije istina. Ne želim te dovesti u opasnost, niti tvoj teško sklopljeni mir. Suviše je krvi već natopilo ovu zemlju. Ali neću dozvoliti Klarensu da mi u ovome određuje uslove. Neće oteti En onaj deo grofičinog nasledstva koji joj pripada. I želim je za ženu.“

„I kao što sam i rekao, podržaću tvoj zahtev onoliko koliko to bude u mojoj moći“, složio se Edvard.

A ja sam ostala sa strane, pokušavajući da raspetljam stvari. Moje nasledstvo. Sestra i ja bile smo majčine naslednice. Pogledala sam Elizabet. Lepo je skrivala misli, ali i ona je znala šta ovo znači. Zašto je moje nasledstvo predmet tako ozbiljne rasprave?

Ustala sam, jer sam bila suviše uznemirena da bih sedela. Zakoračila sam prema Ričardu, primoravajući ga da me pogleda, da skrene pogled s kralja.

„Kažeš da me želiš za ženu, Ričarde. A onda govoriš o mom nasledstvu. Zar je to sve što je ostalo među nama? Bogatstvo i zemlja koje ću naslediti kada mi majka umre? Da li ti to ipak želiš da se oženiš mnome samo zbog imanja koje ću ti doneti?“

Možda sam bila naivna što sam to pitala. Da li sam pogrešila kada sam od Ričarda očekivala više? Zar me nije, u onim opojnim danima pre izgnanstva, naveo da pomislim da među nama ima mnogo više?

Budalasto sam očekivala i čeznula za Ričardovom ljubavlju, jer sam položila srce u njegove ruke. Sada mi se činilo da je iskopao grob i sahranio tu ljubav, prekrivši je običnom požudom za bogatstvom i lagodnim životom. Kada sam čula molbu i drhtaj očajanja u mom glasu, porumenela sam od stida, ali nisam odustala.

„Da li toliko želiš da pristanem da ti dam ruku zbog nasledstva Bičamovih koje će jednog dana biti moje?“

Nisam ni bila svesna kakav sam talog podigla.

U Ričardovom odgovoru nije bilo saosećanja, već samo gole realnosti koja je pogodila pravo u cilj, što mu je i bila namera. Njegovo objašnjenje bilo je brutalno.

„Govoriš o nasledstvu Bičamovih koje će biti vaše.“ Glas mu je zadrhtao, ali nije oklevao. „Nemoj me pogrešno razumeti, En. Ukoliko ti ja ne budem muž i ukoliko se ne budem borio za tvoje nasledstvo pred zakonom, teško da ćeš išta od njega videti! Bićeš siromašna, bedna i, dok ne umreš, zavisiceš od svakoga ko bude spreman da ti ponudi milostinju. Ili ćeš biti primorana da se udaš za neku Klarensovu prišipetlju, koja bi, za značajnu količinu mita, možda i bila spremna da uzme siromašnu kćer mrtvog izdajnika. Ukoliko ti ja ne budem suprug, takva će ti biti budućnost. Hladna i gorka.“

Osetila sam kako se vrela krv povlači, ostajući bleđa i drhteći od hladnoće.

„Ne verujem ti...”

„Oprosti mi. Okrutno je što sam ti tako saopštio istinu.” Ričardove obrve se spojiše u crnu liniju, a oči mu potamneše od besa.

„Zar ona ne zna?”, upitao je Edvard. „Pa, pretpostavljam da je to i razumljivo. Klarens teško da će na sva zvona razglasiti svoje namere, a sumnjam da bi Izabel rekla nešto bez njegove dozvole. Ta žena će gledati samo svoj interes i sve će udesiti i sve čvorove zavezati. A ukoliko joj ti nisi ništa rekao, Dikone...”

„Šta ja to ne znam?”, osećala sam kako se bes u meni opet rasplamsava, kako ga podstiču mučnina i strah. „Volela bih da neko otvoreno razgovara sa mnom! Otkako sam došla u Klarensovo domaćinstvo, osećam da se nešto dešava ispod površine. Izabel predlaže, uverava me i govori u zagonetkama. A sada i vi činite isto.” Zaboravila sam da razgovaram s kraljem i konstablom Engleske. Ili sam namerno to zanemarila. Bili su samo dvojica nemogućih muškaraca koji su raspravljali o mojim problemima kao da sam slaboumna žena koju za njeno dobro valja zauzdati i voditi je kroz život.

„Reci joj”, jednostavno je rekao Edvard.

Ričard mi je polako ispričao kako me je porodica izdala.

„Klarens je ambiciozan. Želi čitavo grofičino nasleđstvo Bičamovih i Dispenserovih za sebe. Želi titule, zemlje i prihode sve. Ne može dobiti čitavo nasleđstvo Nevilovih, jer je Edvard dao severna imanja meni na dar. Ali grofičine zemlje, nasleđstvo Dispenserovih koje ti i tvoja sestra zajedno nasleđujete... Klarens namerava da traži čitavo nasleđstvo u Izabelino ime, jer je ona Vorikova starija kći i time želi da tebe liši nasleđstva.” Gledao me je u oči, kao da me snagom volje primorava da prihvatim strašnu istinu. Da me snagom volje drži da se ne raspršim pod snagom udarca.

„Ali to ne može biti. To je moje pravo... Majčino nasleđstvo će biti podeljeno na jednake delove među nama. Uvek sam to znala...” Ali kako je ovo moguće? „Ne! Izabel to ne bi učinila!” Odbacila sam ovu misao. „Ne verujem da bi moja sestra mogla biti tako bezosećajna.”

Postala bih samo osiromašena udovica. Nisam imala ništa iz kratkog i nesrećnog braka s princem. I ako bi Izabel uzela sve, šta bi bilo sa mnom? Iznenada mi postade jasno kao dan. Ako po Izabelinom nagovoru pristanem da odem u manastir i postanem opatica, to će za sve biti idealno rešenje. Biću sklonjena od sveta, neću imati pravo glasa niti moć da prigovorim čemu, a Izabelina savest biće oslobođena krivice, jer će smatrati da je obezbedila moju budućnost. Ukoliko ona uopšte ima savest.

„Ne zavaravaj se! Otkrićeš da je ona kadra to da učini”, progovorio je Ričard. „Razmisli, En. Upotrebi zdrav razum. Seti se onoga što znaš o njoj. Izabel neće stati uz tebe protiv Klarensa, i ti to znaš.” Reči su mu bile grube, izazivačke, nije mi dozvoljavao da osetim zaprepašćenje.

„Ali ako je to zakon onda on to ne može da uradi.”

„Po zakonu je nasleđstvo bez ikakve sumnje tvoje”, priznade Ričard. „Ali Klarens igra na pametnu kartu. On će pred sudovima reći, ako se za tim ukaže potreba, da kao udovica princa od Lankastera nemaš pravo na nasleđstvo. Da si izdajnica koliko i Vorik i grofica, tako da bi čitavo nasleđstvo trebalo da pripadne Izabel, koja je pokazala da je odana podanica kralja. A time nasleđstvo pada u Klarensove šake, koji je u najzgodnijem trenutku od izdajnika postao odani podanik.”

„Ali taj brak nisam ja odabrala, niti je on bio moja želja.”

„Klarens će izneti tu tvrdnju i mnogi će ga slušati.” Sada se u Ričardovim očima pojavila senka saosećanja koja mi stegnu srce. „Ti si žena koja ima vrlo nesrećne porodične veze i bespomoćna si u poređenju sa uticajem koji ima vojvoda od Klarensa.”

„Ne! Ja sam Nevilova!”

„Kakve će to veze imati, ako on uspe da te ubedi ili primora da odeš u manastir? Ili

ako udesi da se udaš za nekog samoživog lorda koji će učiniti upravo onako kako mu Klarens kaže, u zamenu za nevestu iz porodice Nevil. Kakvi su ti izgledi, ako ne budeš imala nikoga ko će se zauzeti za tebe? Samo ja imam moć da stanem na tvoju stranu i osujetim Klarensa. Ja sam jedini koji ga može pobediti u tvoje ime.“

Izgubila sam moć govora. Nije ovo bilo hvalisanje, već gola istina. Potom mozak počeo grozničavo da mi radi. Okrenula sam se prema Edvardu, bacajući sav oprez i poštovanje u vetar.

„Zašto vi ne možete presuditi u moju korist? Ako to nije pravo, ako je u pitanju varka, izvrtanje zakona, zašto ne možete stati na moju stranu pred sudovima? Sigurno možete zahtevati da Klarens prizna šta je moje po zakonu nasleđivanja.“

„Zvuči kao da je zaista tako jednostavno, zar ne?“ Edvardov glas je možda i bio mek i pun razumevanja, ali reči su mu bile hladne poput struganja ključa u bravi zatvorske ćelije. „Iz čitavog niza razloga važno je da odluku prepustim slovu zakona. Jer ukoliko presudim protiv njega, mogao bi ponovo postati moj zakleti neprijatelj. Prevrtiljiv je, gleda samo svoj interes i ne može mu se verovati. Znam to. Ali mi je potrebno da bude na mojoj strani, a ne protiv mene. Njegovi sledbenici su preokrenuli bitku kod Barneta u moju korist. Ljudi ga vole i moćan je, i ne mogu rizikovati da podigne oružje protiv mene. Neću ponovo gurnuti zemlju u rat. Čak ni zbog vas, mila moja. To je vrlo nezgodno, neki bi čak rekli da sam se u ovoj stvari poneo nedostojno, ali tako je kako je. Neću da budem odgovoran za novo prolivanje engleske krvi.“

„Ali vi ste kralj...“

„I kao kralj moram da se držim zakona u takvim stvarima. Saslušaću argumente i doneću sud, ali neću namerno da nateram Klarensa da mi se suprotstavi.“

Ustala sam pognute glave, dok sam upijala Edvardovo osuđujuće objašnjenje. Dok mi se misli nisu vratile na najbolniju ranu od svih.

„A Izabel sve ovo zna? I pristaje na Klarensov plan?“

„Hoće.“

Naravno da hoće. Izabel mi je predložila da se povučem u manastir i predočila mi kakvu ću moć i uticaj imati kao opatica. I pored toga što sam iznenada otkrila da sam okružena neprijateljima, Izabelina izdaja me je najviše zbolela.

„Zatvoriće me u manastir“, ponovila sam.

„Tako je.“

„To nije pravo!“, pokrila sam lice rukama, boreći se da zadržim suze koje su mi stale u grlu i pretile da se izliju. Neću plakati! Ali bol kao da je nadvladao snagu moje volje.

„En...“, Ričard stade pored mene, ali ja se povukoh, odupirući mu se.

„Ne!“ Neću prihvatiti utehu od njega. Nisam čak znala ni da li bi je ponudio. Želeo je moja imanja više od mene. „Neću se onesvestiti, niti ću zaplakati. Nisam toliko slaba. Veoma sam ljuta!“, promrmljala sam, još razjarenija što jedva suzdržavam suze.

Na moje veliko iznenađenje spasla me je kraljica. Do sada samo nemi posmatrač, Elizabeta se, i dalje sedeći na podu, nagnula i povukla me za suknju da sednem u Edvardovu stolicu pored nje.

„Sedite ovde. Nema potrebe da se sekirate.“ Dok sam sedala, jer su kolena pretila da popuste poda mnom, ona mahnu kralju i Glosteru, i ja začuh kako oštro govori: „Ja ću se postarati za nju. Idite i pričajte kako da stvarno nekome pustite krv. Odlično ste ovo obavili, obojica.“

„Morala je saznati“, branio se Edvard.

„Jeste, i saznala je. Ali sada joj je potreban savet.“

I oni se povukoše do prozorskog udubljenja, a ja ostadoh da sedim pored Elizabete. Otkrića od poslednjih sat vremena postadoše mi jasna i ja sve shvatih, ali bol nije bio ništa manji, pa prstima obrisah suze koje više nisam mogla zadržati. Kada sam se do izvesne mere

pribrala, shvatila sam da na meni počiva pogled njenih blelih očiju. Zamišljen. Tvrd poput ivice dijamanta. U njemu nije bilo saosećanja.

„Zbog čega ste tako neodlučni?“ upitala je, kao ne može da zamisli tako nešto.

„Richard kaže da želi da se oženi mnome.“

„Sve je tako komplikovano...“

„Ja ne vidim nikakve komplikacije.“

„Mislila sam da me voli“, pokušala sam da se suprotstavim njenom opipljivom preziru.

„Ali mislim da više voli moje nasleđstvo. Možda je oduvek tako i bilo.“

Osetila sam kako joj pogled postaje pažljiviji.

„To ne bi smelo da bude prepreka za brak.“

„Time bismo samo obezbedili hladnu zajedničku budućnost.“

„Pretpostavljam da ga volite.“ Pomislila sam da joj se usna izvila s blagim prezirom.

Nisam joj otvoreno odgovorila. Umesto toga rekla sam joj jedinu misao koja mi je u tom času pala na pamet.

„Mislim da je on ubio princa Edvarda.“

„Možda i jeste. Da li je to važno?“ Njena ledena suzdržanost i brutalno prihvatanje su me šokirali. „Ubistvo može biti politički neophodno.“ Hladno je slegla ramenima. „Da li ste ga pitali?“

„Nisam. Jedva da smo razmenili dve reči sve do večeras. Teško da sam ga mogla pitati da li mi je ubio muža usred plesa, zar ne?“

„Možda i niste.“ Zgrabila je moje sklopljene ruke jednom svojom, i ja osetih njenu snagu. „Slušajte me, devojko. Daću vam neprocenjiv savet. Bolji od bilo kog koji bi vam mogli dati kralj ili Gloster.“ Nagnula se prema meni, tako da niko ne može da čuje njene reči. „Ukoliko ne želite da budete ništavni, neophodno je boriti se za ono što želite u ovom životu. Ako to ne učinite, čuškaće vas kako se kome prohte i koristiće vas da bi zadovoljili interese muškaraca oko vas. A ponekad da biste dobili ono što želite morate biti spremni da prihvatite ono što vam je naočigled neprihvatljivo.“

Uhvatila sam sebe kako se gubim u njenom pogledu, opčinjena. Evo smrtonosne ambicije koja neće prezati ni od čega. Zнала sam zašto je Richard mrzi, i u tom trenutku sam znala da joj nikada ne smem verovati. Rekli su da je omađijala Edvarda da bi obezbedila sebi mesto u njegovom krevetu i pored njega na prestolu. Mogla sam u to poverovati. Mogla sam pomisliti da je ljubazna prema meni jer mi daje ovaj savet, ali nije bilo tako. Samo me je podnosila jer joj nisam bila pretnja.

„Vidim šta mislite“, ismevala me je, a oči su joj sijale, zbog čega sam porumenela. „Morate doneti odluku, En. Zaboravite na ljubav. Da li ga želite?“

„Želim.“ Nisam mogla biti ništa drugo do iskrena.

„Želite li se udati za njega?“

E to je bila moja pat-pozicija.

„Naravno da želite. U ovom životu moć je najvažnija. Ako se udate za Glostera, viteza koji će stati uz vas i boriti se za vas, dobićete svoje dragoceno nasleđstvo. Ako ga odbijete, nećete dobiti ništa. Želite li to? Želite li proživeti život kao opatica? Ako ga odbijete, imate manje pameti nego što bih očekivala od jedne Nevilove i samo traćim vreme s vama.“

I to je bilo to. Mogla sam se trzati na njene kritike. Možda me i jeste posavetovala bez ikakvog saosećanja, ali nisam mogla poreći istinitost njenih reči.

„Uzmite ga. Ispašćete budala ako to ne učinite! I zaslućićete monašku odoru! „

Podigla je ruku da privuće pažnju Edvardu. Posmatrala sam ih dok su nam prilazili, ne mogavši da vidim na Richardovom licu ništa osim nestrpljivosti. Možda zbog mene. Ovog puta sam prigušila uzdah.

„Dakle.“ Upitao je Edvard pun nade. „Hoćete li uzeti mog brata? Imate pravo da ga odbijete. U ovoj stvari vam niko ne zapoveda.“

„Čak ni Klarens?“

„Ne. On vam nije staratelj. Samo sam vas dodelio njemu na staranje. Vi ste svoj gospodar u ovoj stvari.“

Pogledala sam Ričarda, bradu sam nagnula i malo podigla.

„Dakle?“, upitala sam. Neću mu olakšati i njemu je to bilo jasno, blede linije u uglovima njegovih očiju, i sjaj u njima odavali su da je svestan izazova koji sam mu uputila. Ah on je i pored toga ostao smiren i hladan, i reči koje mi je uputio nisu bile reči zaljubljenog čoveka.

„Nisam ovako nameravao da vas prosim, gospo. Žurno zbog opasnosti i u nesrećnoj potrebi za tajnovitošću. Nadam se da niste slepi za osećanja koja gajim prema vama. Biće mi čast ako pristanete da mi budete žena.“

Hladno, efikasno, mirisalo je na poslovnu transakciju. Nije me čak ni dodirnuo, a kamoli izjavio večnu ljubav! Ljutnja me je i dalje držala. I nije iznenađenje što sam mu slično i odgovorila.

„Nije ovo način na koji bih želela da sam isprošena.“ I dalje sam se povlačila. „Nisam uverena u vaša osećanja prema meni. Najbolje što vam mogu reći jeste da ću razmisliti o vašoj molbi, gospodine.“

„To je onda rešeno.“ Olakšanje preplavi Edvardovo lice kao da sam pristala. Na Ričardovom nisam videla ništa kada su se braća pogledala. Ovaj plan je, činilo se, već bio smišljen, pristala je ili ne. „Zatražiću papsku dozvolu“, izjavio je Edvard. „Vi ćete se, En, pod kraljevskom pratnjom vratiti u Kold Harbor uz objašnjenje da su vas napali razbojnici, ali da ste uspeli da se spasete. Nije teško.“ Ostavio je taj problem po strani. „Nastavićete da živite pod Klarensomovom zaštitom, dok se sve ne udesi. Ovaj susret se nikada nije desio. O stvarima o kojima smo ovde raspravljali i na koje smo pristali nećemo raspravljati.“

Zar sam pristala?

Nisam to rekla. Nisam ništa rekla Ričardu, osim što sam mu dala do znanja da mi se ne dopada njegova prosidba i hladno mu obećala da ću o njoj razmisliti. Kao lepo vaspitana Vorikova kći morala sam da potisnem krik besa koji mi je zastao na usnama. Kralj je, kako sam razumela, doneo odluku ne mareći za moj pristanak.

„Hoćeš li biti ovde u Vestminsteru?“, upitala sam Ričarda u napuštenoj odaji za primanja; imalo smo veoma malo vremena pre nego što mi udeše pratnju.

„Ne. Edvard me šalje na sever. Vraćiću se pre papske dozvole.“

Potisnula sam snažno žaljenje što ga neću vidati. *Još nisam rekla da ću se udati za tebe!* Toliko je još toga ostalo nedorečeno među nama. *Reci mi da me voliš! Sada, pre nego što pođem. Ako je tako, reci mi!* Nisam izgovorila ove reči. Nisam mogla. Niti sam mu mogla reći da ga volim.

Potom se začu odjek Edvardovih koraka i morasmo se rastati. Ne bi valjalo da Ričarda vide sa mnom u javnim odajama Vestminstera, niti u spoljnjem dvorištu. Niko ne sme ni videti ni čuti ništa što bi nas dovelo u vezu, što bi se moglo preneti Klarensu.

„Zbogom, mila moja devojko“, rekao je ozbiljno. Podigao je ruku da mi skloni nepokrivenu i neurednu kosu s čela. „Bog nek te čuva i nek je s tobom dok ne uzmognem doći po tebe.“

Ovaj blagoslov mi dodirnu srce i sav moj pređašnji bes smekša. Načas ga uhvatih za ruku i osetih prijatnu toplinu njegovog dlana, potom je primevši obrazu, sve vreme se očajnički trudeći da obuzdam strepnju zbog sve veće izolovanosti. Povratak u Kold Harbor bio je poput ulaska u lavlju jazbinu.

„Nemoj me zaboraviti“, promrmljala sam.

„Kako bih mogao? To nije moguće s ove strane groba.“

Tiho sam izdahnula, usne su mi počivale na njegovom dlanu. Možda to i nije bila neka izjava ljubavi, ali bila je dovoljna da zapali plamen koji će me grejati u narednim danima. Nije bilo vremena ni za šta više, jer začusmo Edvardov glas kako me doziva. Instinktivno sam snažnije stegnula Ričarda za ruku. U istom trenu on me privuče sebi. I padoh u zagrljaj u koji me je snažno obujmio, a usne spustio na moje. Čitav moj svet obavila je snaga i blizina njegovog tela, kao plamen među nama, ne više plamičak već vatra nepodnošljive vreline. Zbunjena i nemoćna da poredim ovaj poljubac i naše nedužne mladalačke poljupce, nisam bila kadra ni za šta drugo osim da se privijem uz njega i dozvolim mu da me strastveno grli. Sanjala sam o ovome toliko dugo, ali nisam shvatala koliko je realnost veličanstvena. Ostala sam bez daha od snage osećanja.

Dok me nije pustio naglo kao što me je i privukao. Moje neiskustvo, uvidela sam, bilo je očigledno, dok sam stajala i gledala ga u nemom čuđenju. Da li ovako muškarac ljubi ženu koju voli? Šta je nagnalo Ričarda da ovo učini? Izraz na licu mu je više odavao bol nego zadovoljstvo, a zatim je postao bezizražajan. Nije bilo sličnih osećanja između mene i princa Edvarda da bih mogla sama da izvedem zaključak. Naravno, činilo se da Ričard nije osetio zadovoljstvo, više je to bila pomamna potreba.

„Boga mi, želim te, En, i imaću te.“ Izrekao je ovo kao da je izrekao svetu zakletvu. „Niko, pa čak ni kralj, neće stati između nas.“ Ali shvatila sam. Nije to bila sveta zakletva, već više odlučnost muškaka grabljivca da poseduje predmet svoje želje. Ričard Plantagenet me je želeo i posedovaće me, i neće dozvoliti ničemu da mu stane na put.

Nemilosrdnost me je možda i zapanjila, ali osećanje nije. Jer, ako sam ikada i sumnjala u svoju ljubav prema njemu, to više nisam mogla. Šta god da je učinio ili nije učinio, ma kakvu krv da je prolio svojim rukama, taj poljubac je moja osećanja pretvorio u buktinju života. A ja, srca divljeg u grudima i usana zažarenih od poljupca, nisam mogla pronaći odgovarajuće reči.

Potom Edvard uđe na vrata.

„En...“, rekao je Ričard.

„Da?“

Ali je odmahnuo glavom.

„Ništa. Čuvaj se.“

Otišla sam s Edvardom, suviše potresena da bih progovorila, ali sam se osvrnula. Ričard je i dalje stajao gde sam ga ostavila. Pogledi nam se sretoše i zadržase. Zvanično mi se naklonio, a potom je otišao.

Pod pratnjom sam stigla do zamka Kold Harbor. Na tom kratkom putovanju duboko sam u srce potisnula uznemirujuće tragove onog zagrljaja. I posvetila se razmišljanju o jednoj stvari koju niko nije spomenuo sve vreme razgovora. Namerno, u to sam bila uverena. Grofici, mojoj majci, zatvorenoj pod stražom u opatiji Bjuli. Zemlje i titule oko kojih smo se tako žestoko gložili bile su njene. Ali nisu se još mogle naslediti. Niti će moći dok ona živi. Jedva da je prešla četrdesetu.

Iznenada mi novi strah stegnu srce.

„Izgledaš vrlo smireno. Mora da si se uplašila“, primetila je Izabel.

„Sada sam smirena. Tada sam bila užasnuta. Ah sam sada bezbedna, kao što vidiš.“

Priča o napadu zbog kog sam dobila onakvu pratnju i stoga se kasno vratila nije pokrenula nikakva nezgodna pitanja u Kold Harboru. Takve stvari su se dešavale. Koliko sam samo sreće imala što sam umakla pivom opijenim razbojnicima koji su lutali ulicama nakon zalaska sunca, samo sa uništenim velom i pokojom modricom. Ulogu sam odigrala do

savršenstva.

„Nećete više napuštati ove kapije bez veće pratnje“, izjavio je Klarens mršteći se snažno, ali ni na koga određeno.

Veličanstveno iskreno sam se složila s njim.

„Jasno je da nije bezbedno.“

„A Fransis Lavel te je sasvim slučajno spasao“, čudila se Izabel.

„Jeste. Nije li to bila srećna okolnost?“

Pod mirnom spoljašnošću krv mi je ključala, ali rešila sam da se obuzdam ma koliko me Izabel ljutila, ma koliko zlih namera skrivala iza tog glatkog lica i prijateljskih osmeha koji su mi se gadili. Moram upotrebiti svu snagu volje da nastavim da se ponašam i poslušno. Ukoliko posumnja u ma kakvu naklonost, ako makar samo i nasluti nekakav brak, poslaće me u manastir brže nego što velški strelac odapinje strelu. Moja sestra je dobro savladala lekcije kojima ju je naučio njen gramzivi muž. Zaprepastila sam se što mogu da glumim da sam ravnodušna na njenu neprestanu blizinu i dobro prikrivenu obmanu, ali sam uvežbala veštinu prikazivanja dobroćudne srdačnosti dok je gnev ključao neposredno ispod površine. Jedina sreća bila je što je Klarens imao mnogo obaveza na dvoru. Ne bih mogla podneti da svakog jutra sedim preko puta njega za doručkom i sve vreme obuzdavam bes. Ričard je otišao na sever, u Midlham. Kako sam samo želela da sam i ja tamo. U Midlhamu, hladnom i sivom u ovo doba godine, sa iznenadnim olujama i oštrim vetrovima. Umeo je da bude nepodnošljivo turoban i sumoran, ah sve bih dala da sam s njim tamo.

VII

Naposletku sam izgubila hrabrost. Bila sam sama, bez savetnika i bez ikoga kome bih mogla verovati. Da li je to bila slabost duha? Da sam imala kome da se poverim, mislim da bih ostala čvrsta u svojoj nameri, ali nisam mogla ni Mardžeri da otvorim dušu. Bila je ljubazna i brižna, ali radila je za Izabel i bilo je jasno kome je odana. Nisam sumnjala u nju, ali nisam joj mogla poveriti svoje najdublje strahove. I bila sam vrlo umorna od opreza pred Izabel i Klarensom, od odmeravanja svake reči. Izabel se pripila uz mene poput pijavice.

Bila sam sama. Tek u tom trenutku shvatila sam koliko sam zaista usamljena.

I uspaničila sam se.

Izabel je počela da govori o povratku u Vorik. Činilo mi se to kao veoma dobra ideja i nije mi pobudila nikakve sumnje, dok nije rekla da na putu do Vorika namerava da svrati do Tjuksberija. Nije li to najprimerenije mesto da se osnuje manastir, tu gde je veličanstvena opatija koja već postoji i koja je ukrašena novcem Bičama i Dispensera? Ima li boljeg mesta da se osnuje manastir za kćeri i udovice bogatih porodica koje će služenje Gospodu pretpostaviti potrebama tela?

Smesta videh sebe zatvorenu tamo. Dok se Ričard vrati sa severa, već ću biti krišom odvedena i zatvorena iza opatijskih vrata u Tjuksberiju, osuđena na sveto zatočeništvo i pored toga što nisam pristala da se zamonašim. Ni Ričard ni kralj ne bi mogli da me izbave.

Biću zatvorena do smrti.

Panika se rasplamsala. Nervi su mi popustili. Rizikujući presretanje, pisala sam. Nije bilo potrebe da se piše pismo. Imala sam malo toga da kažem da bih izrazila svoj strah i nisam mnogo razmišljala o sadržaju.

Vojvodi od Glostera

Okolnosti su se izmenile. Vraćamo se u Vorik pre kraja meseca.

Strahujem da će moje odredište biti Tjuksberi i da ću završiti zatvorena u opatijskom utočištu, kao što je moja majka u Bjuliju, dok se ne zamonašim. Mislim da ne mogu da očekujem nikakvu očiglednu pomoć od kralja, pa se moram obratiti tebi za pomoć.

Preklinjem te da dođeš i odvedeš me iz ove kuće.

Strahujem da ćeš zakasniti.

Tvoja uplašena rođaka,

En Nevil

Kome da dam da ponese pismo? Nisam se usuđivala ukazati poverenje nijednom od Klarensovih slugu. Morala sam rizikovati.

„Mardžeri... imaš li poznanika u Londonu, nekoga od porodice?“

„Imam jednog rođaka. Pravi rukavice u Čipsajdu. Oženjen je i ima veliku porodicu.“

„Ima li dece koja su dovoljno stara da mi učine i brzo nekome odnesu pismo?“

„Zašto?“, zainteresovala se. „Gde šaljete pismo, gospo?“

„Nije važno gde. Ali veoma mi je važno da ga pošaljem.“

„Ne vidim...“

Zgrabila sam je za ruku.

„Želiš li da se zamonašim, Mardžeri?“

Nije mi više postavila nijedno pitanje, što me je uverilo da su moji strahovi zaista opravdani. Pismo sam poslala. I sve što je trebalo da radim bilo je da čekam i obuzdavam se da ne zavitlam pehar piva Izabel u glavu i ne propratim taj gest optužbama o izdaji.

Ali nesreća je udarila, a izazvao ju je sam kralj, premda čak ni on, koji je najbolje znao koliko je Klarens sklon obmani, nije mogao da predvidi ishod. Čitava stvar je vrlo lukavo smišljena, čak i preko svake mere domišljato, a ponajviše od svega, moja rođena sestra se svojevremeno sa tim planom složila, hladno i osvetoljubivo.

Čuli smo oštar udar kopita po kaldrmi kada je Klarens na konju ugalopirao u dvorište Kold Harbora, a potom i snažne udarce koraka u čizmama dok je trčao uza stepenice, pa sve dok nije banuo na vrata salona u kom smo Izabel i ja ubijale vreme uz partiju šaha. Bio je bez daha, a grudi su mu se brzo podizale i spuštale. Lice mu je bilo izobličeno od besa, a oči užarene.

„Napolje!“ zarežao je na Mardžeri i Izabeline dame. One požuriše da ga poslušaju.

Krv mi se sledila od straha. Kako su dani prolazili, počela sam da sanjam kako će Ričard doći i spasti me. Disala sam plitko i čekala da čujem šta je izazvalo ovakav ispad. Klarens se okomio na mene pre nego što su se vrata zatvorila.

„Kakva je ovo prevara, gospo?“

„Ne znam ni za kakvu prevaru.“ Oprezno sam ustala, odustavši od napada lovcem. Nisam želela da na takvu optužbu odgovaram sedeći, ali noge su mi klecale od straha.

„Gospodaru?“ Izabel je brzo prišla Klarensu da ga pomiluje po ruci; činilo mi se da mu se dodvorava, ali on se oslobodio njenih ruku i krenuo prema meni stegnutih pesnica. Nisam ustuknula, premda sam znala da mu ništa ne bi bilo milije nego da me udari, da tako da oduška svom gnevu, ali umeo je dobro da vlada sobom.

„Tvoja sestra nije nevinašce za kakvo se izdaje.“ Obratio se Izabel, a osmeh koji mu je razvukao lice bio je krut, nemilosrdan. „Ta poslušna i popustljiva spoljašnjost, koja joj, kao što si i sama primetila, nimalo nije svojstvena. Medne reči, tiha poslušnost. Da, Izabel. Ne, Izabel. Kako ti proketo kažeš, Izabel! Sve nas je pošteno obmanula. Nije se ona ni najmanje promenila! Nama iza leđa kovala je planove, a moj brat joj je pomagao i podsticao je.“

„Pomagao joj je kralj?“, Izabel je bila u neverici.

„Gloster! Ko bi drugi!“ Klarens nije skretao pogled dok je polako kružio oko mene. Osećala sam kako mi njegov pogled prodire do same duše, oštro poput dobro naoštrenog bodeža. „Jutros me je Edvard lično obavestio da je već dogovoreno da će se tvoja sestra udati za Glostera.“ Sada se opet okomio na mene. „Neću pitati da li je to istina. Znam da jeste.“

Sa veličanstvenom nadmenošću odbila sam da potvrdim njegovu optužbu.

„A Edvard mi je još i rekao“, sada je njegov glas bio svilen i nežan, „da se u Rimu već nalazi izaslanik koji od pape traži dozvolu.“

„I šta s tim? Moje je pravo da pristanem na brak.“ Moram se ponašati kao da sam pristala na veridbu, premda sam samo rekla da ću ponudu razmotriti. Nisam sklanjala pogled sa njegovih razjarenih plavih očiju, zgrožena užarenom odbojnošću koju sam u njima videla. Kako li ju je skrivao toliko dugo, pretvarao se da brine za mene i da mu je jedina briga da mi obezbedi budućnost? Strpao bi me u manastir za sat vremena, kada bi mogao.

„Gloster je na putu za London“, nastavio je. „Pretpostavljam da to već znate. A kada stigne, namerava da vas odvede iz moje kuće. A kralj mi je naredio meni je naredio da vas predam njemu na staranje.“ Poslednje reči je ispljunuo.

Dakle, Ričard je upozorio Edvarda kakve su im namere. A Edvard je, u pokušaju da spreči moj odlazak u Tjuksberi, zapalio varnicu koja je izazvala ovaj požar. Božje mi krvi! Tiho sam opsovala. Kako je moguće da Edvard nije predvideo kakve mogu biti posledice? Kako je mogao tako slepo da poveri moju bezbednost Klarensu? Ali nisam dozvolila sebi da pokažem strah.

„Poći ću s Ričardom kada dođe po mene“, odgovorila sam smireno uprkos divljanju

srca u grudima.

„Nećete, gospo En!“, zarežao mi je Klarens na uvo ponovo, počevši da kruži oko mene. „Kao što sam obavestio kralja, ja sam vaš pravni staratelj. Povereni ste na staranje meni i vašoj sestri, sam Edvard je tako odlučio. Postupićete onako kako vam ja kažem. Svaki sud u zemlji podržaće moje zakonsko pravo da donosim odluke u vaše ime. Ja ću odlučivati šta će s vama biti, a ne Gloster! Poslednje što ću dozvoliti je da se udate za njega, ma koliko da je Edvard popustljiv.“

„Nemate nikakvo zakonsko pravo da upravljate mojim postupcima.“ I dalje me hrabrost nije napuštala. „Punoletna sam i kao udovica imam pravo da odlučujem o svojoj budućnosti. Mogu pristati na brak kad god poželim i mogu dati svoju ruku kome god želim. Udaću se za vašeg brata ako to želim. Zaprosio me je u kraljevom prisustvu i kralj nije imao nikakvih primedbi. Kakvo pravo imate vi da to osporavate? Ne možete nam stati na put.“

„Kralj? Ah! Naravno!“ Klarens steže ruke u pesnice kada je shvatio značaj mojih reči. „Dakle to je razlog one predstave priče o napadu pijanih razbojnika iz *Zlatnog lava*. Pretpostavljam da je Gloster sve to udesio da biste se vratili na dvor. I pretpostavljam da je jalova rasprava o nekoj sitničavoj trgovini sa Burgundijom kojoj sam morao da prisustvujem bila deo tog plana. Trebalo je da znam kada sam video da je u sve upleten Fransis Lavel. On i Gloster su uvek bili ko nokat i meso.“

Ćutala sam, ali se nisam povlačila.

„Šta sada da radimo?“ Izabel je nervozno grizla usne.

„Na šta god da je Edvard pristao, ona neće postati Glosterova žena.“

„A šta će se desiti?“, nisam više mogla da skrivam prezir. „Da se neću možda zamonášiti?“

„Upravo tako! Otići ćete u Tjuksberi, za vaše dobro.“

„Ne. Za vaše dobro, ne za moje. Znam šta nameravate, zete! Da niste možda mislili da ne znam za vašu prevaru? Želite da me razbaštinite, da mi otmete ono što mi po pravu pripada.“ Okrenula sam se kada je osećanje izdaje u meni buknuo u bes snažan poput Klarensovog. „Kako si mogla to da učiniš, Izabel? Kako si se mogla pretvarati da si zabrinuta za mene, da ti je na srcu samo ono što je za mene najbolje, kako si se mogla smešiti i pričati o besmislenim sitnicama, a sve vreme kovati s njim zaveru protiv mene? Zar ti krv ništa ne znači? Zar ti porodična odanost ništa ne znači? Moram prihvatiti da ti novac i moć znače više od porodičnih veza.“

Bleda poput okovratnika od skupocene čipke koji je nosila, Izabel je bespomoćno tražila nekakav odgovor. Pogled je spustila. Njen muž je uticao na njene odluke, ali joj ja i dalje nisam mogla oprostiti.

„Znam zašto me želiš poslati u manastir. Sva ona priča o poštovanju tradicije naših predaka, o podizanju zadužbine u koju mogu da dođu sve one žene koje žele da postanu Hristove neveste. Device mi! Zar misliš da sam budala? Bilo koji manastir bi poslužio, ma gde bio, samo da Ričard ne može da me oženi.“

Ponovo sam napala Klarensa.

„Jer on je jedini čovek u zemlji koji se može suprotstaviti vama, kraljevskom vojvodi, i jedini koga će kralj čuti i saslušati. Čudi me da me niste udali za nekog sirotana koji me ne bi ni od miša branio! Ali Ričard će se zauzeti za mene. I kada dođe po mene, vaši planovi postaće pepeo pod njegovim nogama.“

„Gloster nije vitez u blistavom oklopu kakvim ga smatrate, I on želi vaše nasledstvo koliko i ja.“

„Ali me želi za suprugu, ne želi da mi otme sve što imam i zatvori me u manastirsku ćeliju do kraja života!“

Po prvi put sam videla nagoveštaj straha pod besom na Klarensovom licu, ali nije želeo da se povuče. Potakao ga je na čisto ludilo.

„Pobediću. Nećete me vi poraziti i neće me poraziti Gloster. Zar mislite da ne znam koliko vredim kralju? Edvard nikada neće doneti odluku na moju štetu. Neće se usuditi da od mene načini neprijatelja.“ Krenuo je, gonjen neizmernom energijom, i stao na dužinu ruke od mene, da me zastraši i natera da mu se pokorim. „Nekada sam se nadao kruni. Dok me vaš otac nije odbacio u korist Lankastera i naterao me da se klanjam i puzim, i prihvatim tu istinu uz prazna obećanja o dolasku na tron jednog dana, ukoliko loza Lankastera ostane bez nasljednika. Zna li koliko me je to ponosa koštalo? Mučninu mi je izazivalo, ali sam stao i prihvatio Edvarda od Lankastera za svog vladara. Nije ni čudo što sam se okrenuo Edvardu i sklopio dogovor s njim. Ali on sada ima sina koji će naslediti presto. Zar ne zaslužujem neku naknadu za to? Zaslužujem priznanje za pobedu koju sam za Edvarda izvojevao kod Barneta, kada sam svoje trupe prepustio kralju.“ Glas mu je svakom rečju postajao glasniji, dok na kraju nije zaurao. „A šta je bolje nego uzeti čitavo Nevilovo nasledstvo?“

„Nećete ga dobiti!“ Radovalo me je što sam mu to rekla, što sam videla da mu to ne prija.

„Neću. Znam da neću. Gloster je uz Edvardov blagoslov dobio severne Nevilove zemlje. Ali to me neće sprečiti da uzmem vaše nasledstvo, mila svastiko. Ja ću biti naslednik zemlje i titular grofice od Vorika. Svega. Samo ja.“

„Da li je to pravda?“ To sam već znala.

„Nemojte mi govoriti o pravdi, princezo.“ Osetila sam njegovu mržnju poput šamara. „Ko će mi zameriti kad uzmem imanje ženi koja se udala za lankasterovskog naslednika? Koji će lojalni jorkistički moćnik u Engleskoj saslušati vaše zahteve, ako zna da ste želeli da nosite krunu zajedno sa vašim lankasterovskim mužem?“

Ovaj argument nije mi bio nepoznat. Bila sam primorana da prihvatim istinu, ali sam se držala i nastavila sam da mu prkosim.

„Poći ću s Ričardom kada dođe po mene. Tada ćemo videti ko će slušati moje zahteve za pravdu, kada on podigne glas u moju korist.“

„Ne, nećete.“ Klarensovo držanje iznenada smekša, kao i njegov glas. U njegovom osmehu bilo je neke neprijatne radosti kao da se šali na moj račun. Zadrhtala sam više nego kada je besneo i pretio mi. Šta namerava da uradi sa mnom?

„Zar ćete zabarikadirati vrata? I mačem i lukom sprečiti Ričarda da uđe? Možda i topovima?“ pitala sam što sam bezličnijim glasom mogla.

„Neću učiniti ništa tako očigledno. Sasvim ću lepo primiti brata.“ Osmeh mu se raširio i ja još jednom videh lepog muškarca koji je osvojio Izabel i čak i sada imao moć nad njom. „Jednostavno vas neće naći kada dođe.“

„Da li ćemo smesta krenuti za Vorik?“ upitala je Izabel.

Izenada nas videh kako jurimo zemljom, kao bez duše, sa Ričardom za petama.

„Ne, mila. Nije vreme za to. Bez sumnje bi nas pretekao. Ne želim da se sukobim s njom na otvorenom putu. Imam mnogo bolji plan.“

Nisam mogla pogoditi kakve su mu namere. Prikrla sam da mi kolena klecaju i čekala. Ko bi pretpostavio da će me Edvardovi naponi da preduhitri Ričardov povratak i spase me baciti u još veću opasnost.

U sobu me je, leđa pravih poput strele, otpratila moja sestra. Premda sam, po načinu na koji je držala ramena, osetila da joj ovo, ma šta to bilo, ne prija u potpunosti, isto tako sam znala da se neće suprotstaviti Klarensu. Uvek je o njemu imala najbolje mišljenje, ma kako se nepažljivo odnosio prema njoj. Ako ga je mogla pratiti od Jorka do Lankastera i nazad, sada mu se sigurno neće usprotiviti.

Ipak sam pokušala.

„Izabel!“ Ubrzala sam korak, pokušavajući da je zaustavim, da je nateram da me sasluša. „Čekaj! Ne smeš mu dozvoliti da ovo učini!“

Ali oslobodila se mog stiska i pomakla se, spremna da me ugura u moju spavaću sobu, a ja videh da u ruci drži ključ. Zar ću biti zaključana ovde? Ali to ne može biti zauvek, uverila sam sebe dok sam prolazila pored nje. Samo dok ne prođe Ričardova zaprećena poseta ili dok Klarens ne udesi da me prebace u Vorik ili u Tjuksberi, ah da se pritom ne izloži riziku da bude otkriven. Čim mi dozvole da opet izađem iz Kold Harbora, začelo će mi se ukazati neka prilika za beg. Ovo nije bilo nalik Anžeu pronaći ću nekog ko je voljan da mi pritekne u pomoć.

„Ostaćeš ovde.“

Ostavila me je i zaključala vrata da se poštara da ću je poslušati, jer je znala da će mi barem na pamet pasti da pokušam da umaknem. Ali jedina opcija bila mi je da trčim ulicama Londona i predam se na milost kralju. I pre nego što sam stigla da saberem misli i smislim neki razuman plan, vratila se. U naručju je nosila odeću i par čvrstih kožnih cipela.

„Evo!“ Bacila mi je sve na krevet. „Obuci ovo. Brzo.“ Usne je čvrsto stegla. Nijednom me nije pogledala u oči.

„Šta...“ Videla sam dovoljno odeće da pomislim da je poludela. „Izabel...“

Naravno da će mi se smilovati. Sestra mi je!

„Ne raspravljaj se!“

„Neću!“ Prekrstila sam ruke, pokušavajući da je pogledom nateram da se povuče, buntovna do poslednjeg trenutka.

Nastavila sam da je gledam čak i nakon što mi se stomak zgrčio, jer nisam pronašla ni zrno saosećanja na njenom licu. Kao da je njena duša preuzela Klarensovu mržnju, a nakon njenih reči u grudima me steže još snažnije.

„Učini to sama, En, ili ću pozvati sluge da te presvuku. Želiš li to? Za tebe će to predstavljati mnogo veće poniženje.“

„Da se nisi usudila da mi govoriš o poniženju!“ Ali kako mi nije ostavila izbora i kako nisam želela da mi silom navlače odeću, učinila sam što je tražila od mene. „Šta to, za ime boga, nameravaš?“ Divljački sam i preko volje skinula gornju haljinu, ne mareći da li ću pocepati nežno pletivo i ljutito sam joj okrenula leđa da može da razveže nežnu svilu.

„Uskoro ćeš otkriti.“

Prsti su joj bih grubi koliko i moji, kidala je vezice, i uskoro otmena vezena donja haljina pade na pod. Nogom sam je sklonila u stranu.

Izabel nije bila zadovoljna.

„Sve!“

Skinula sam i čarape i finu lanenu podsuknju, a zatim sam počela da oblačim odeću koju mi je donela. Nova En Nevil, pomislila sam s gađenjem dok sam oblačila grubu vunenu tkaninu. Ledi En, princeza En nikada nije odenula tkaninu kao što je ova, grubo tkanje koje joj je grebalo kožu i grubo prijanjalo uz vrat i ruke. Ledi En Nevil nikada nije umotala kosu u povoj tako loše istkane tkanine. Nikada čak ne bi ni pomislila da na sebe stavi nešto toliko ružno i zastarelo. Tanka podsuknja koja jedva da mi je do kolena dosezala, suknya je bila pravljena za neku krupniju ženu, pa mi je visila sa sitnog tela i vukla se po podu, a sve to je prekrivala široka tunika koja je bila stegnuta pojasom u struku. Mogla sam zamisliti kako izgledam u ovoj novoj odeći tamnozelene boje i smeđe boje blata. Ledi En sa svojom tamnom kosom i bledom kožom nikada ne bi odabrala ove boje.

Šta ledi En da uradi sa ovim novim stvorenjem? Ništa. Ovo je bila služavka, bezlična i neprimetna, da bi se lakše uklopila sa ostalom poslugom u kući. Da li je ovo moja maska, moja budućnost? Da li Izabel namerava da me pretvori u služavku? Poslednjih dana nikada nije bila daleko, ali panika mi sada steže srce.

Izabel me odmeri. Kao da odgovara na moje pitanje, napućila je usne i izdala nova naređenja.

„Zatakni suknje za pojas, sestro. Suviše su dugačke. I rukave smotaj do lakta. Neko vreme nećeš lenstvovati.“ Pokazala je pod. „Obuj cipele.“

„Ne mogu da verujem, Izabel.“ Bilo je sve što sam smogla snage reći.

„Poverovaćeš“, prasnula je.

Dok sam vukla grubu kožu, Izabel počeo da stavlja moje stvari na gomilu na krevetu. Haljine i podsuknje iz ormana. Časoslov sa noćnog stočića. Kutija s nakitom. Dok sva moja imovina nije bila nabacana preko prekrivača i dok iz sobe nije nestao svaki trag da sam ikada u njoj boravila. Čak i brojanica koju sam stavila na klekalo. Ako neko dođe ovamo da me traži, neće pronaći ni traga od mene. Ako Ričard dođe da me traži, zacemento će pomisliti da sam otišla iz Londona. Samo sam stajala i posmatrala kako moja sestra žurno slaže cipele pored ostatka moje imovine. Ignorovala je i mene i moj mračan pogled dok se nisu otvorila vrata i na njima se, nakon kraćeg okršaja s bravom, pojavila Mardžeri sa činijom i bokalom. Zastala je, privijajući ih na grudi dok je iznenada začkiljivši prelazila pogledom preko sobe. A zatim je i mene odmerila.

„Ledi En?“ Okrenula se prema Izabel. „Gospo!“

„Zatvori vrata.“ Naredila je Izabel. „Trebalo je da ih zaključam, ali nije važno. Svakako bi u nekom trenutku saznala.“

Poslušala ju je i spustila ono što je nosila u rukama, potom se okrenula, a na širokom licu jasno joj se čitao prekor.

„Šta ste učinili? Zašto?“

„Nije to tvoja briga“, prekinula ju je Izabel oštro. „I ni reći o ovome. Ako samo reč neke glasine koja se ovoga tiče dopre do mene, bićeš otpuštena iz moje službe,“

„Izabel Nevil!“ Povikala je Mardžeri preuzevši ponovo ulogu dadilje nevaljalog deteta, a grudi počeo da joj se podižu i spuštaju. „Kako se usuđujete da se prema sestri ponesete na taj način, da tako osramotite svoje ime? Ne znam šta nameravate, ali...“

„Ne. Nisam Izabel Nevil, niti sam dete koje treba koriti. Ja sam vojvotkinja od Klarensa. Nije me briga koliko dugo si u mom domaćinstvu, niti marim što si bila dadilja moje majke. Nemaš nikakvu moć nada mnom i ne možeš uticati na moje želje. Mogu te dovesti u situaciju da za život zarađuješ u kanalima Londona ukoliko imaš primedbu na moje postupke.“ Kada joj je pošlo za rukom da učutka Mardžeri i ostavi je zatečenu i bez teksta, okrenula se prema meni. „Da li si spremna?“

„Da budem služavka?“ Nasmejala sam se na ovu podlost. „Da li Klarens ima toliko uticaja na tebe da si spremna da izdaš rođenu sestru?“

Nije odgovorila, samo je izdala naređenje.

„Pođi sa mnom. Ne obraćaj se nikome i ne progovaraj ni sa kim. Idi za mnom u tišini kao što i priliči služavki, ukoliko ne želiš da te zaključam u podrum.“ A potom se obratila zapanjenoj Mardžeri. „Spakuj ovu odeću u škrinju za putovanje. Kada Gloster dođe, reći ćemo mu da je moja sestra već stigla u Tjunksberi. Otišla je prošle nedelje, jer je osetila potrebu da posveti životu ispunjenom molitvom i tišinom. Da li si me razumela?“

Mardžeri me je pogledala užasnuto. Odmahnula sam glavom i uspela zajedljivo da se osmehnem.

„Eto, sve si čula, Mardžeri, iz usta moje sestre. Ko bi poverovao da bi mogla otići toliko daleko zarad majčinog novca i zemlje? Grofica pod stražom u Bjuliju, a ja zatvorena u Tjunksberiju. Ili, čini se, pretvorena u kuhinjsku devojčuru.“ Nisam više mogla da suzdržavam gorčinu i ona se razli po sobi. „Ko bi pomislio da je plemenita i lepa vojvotkinja od Klarensa kadra da se tako veličanstveno osveti rođenoj sestri što se usudila da s njom deli majčino bogatstvo?“

„Gospo!“ Sklopljenih ruku, Mardžeri je poslednji put pokušala da je zamoli za milost.

„Ne možete ovo učiniti. Šta će svet reći?“

„Ko će znati? Ovako će biti.“

„Da, vaša milosti.“ I u tom trenutku videla sam sjaj suza na Mardžerinom izboranom obrazu. „Razumem vas savršeno.“

„Dobro. I drži jezik za zubima.“

Izabel je otvorila vrata i izašla, čak i ne dovodeći u pitanje da li ću krenuti za njom, a krenula sam, jer nisam imala izbora.

Ali ne pre nego što sam nešto primetila. Sjaj sedefa i tamnog, sjajnog drveta ispod nabora glatkog ogrtača od damasta. Bila je to jedna stvar koju nikada neću dozvoliti Izabel da baci. Može uzeti moju odeću i nakit, čak i moj časoslov, ali ne i to. Zgrabila sam malu drvenu kutiju ukrašenu intarzijama koju imam od detinjstva i u kojoj se nalazila moja najdragocenija svojina. Žurno sam je gurnula Mardžeri u ruke.

„Čuvaj mi ovo. Sakrij je.“

Krenula sam za sestrom.

Nikada pre nisam bila u kuhinjama u Kold Harboru. Nisu mi baš predstavljale neko iznenađenje dok sam ih posmatrala stojeći pored sestre. Ove odaje nalazile su se u krilu pored reke i bile su manje i skućenije nego što je priličilo jednoj gradskoj kući, ali su me ipak neprijatno podsećale na Midlham. Ognjišta nalik na pećine bljuvala su čađ i dim. Masnoća je prekrivala sve površine, a vazduh je bio zasićen mirisom pečenog mesa, kao i zadahom obližnjeg bunjišta.

Uskoro ću se pobliže upoznati sa ovim zasebnim svetom.

Izabel je ovu neprijatnu situaciju rešila vrlo neposredno, iznevši neku potpunu izmišljotinu, oholo ignorišući poglede neverice koje su joj sa svih strana upućivali. Nije to učinio Klarens, naravno. Ne bi on to nikada učinio, krišom sam se podrugljivo osmehnula. Da vojvoda od Klarensa siđe u svoje kuhinje gde bi otmena odeća mogla da mu se umasti ili da povuče rezak miris dima? Nikada. Tako daje Izabel bila ta koja se obratila upravniku.

„Gospodaru Pričard, ovo je nova služavka iz Vorika. Njeno ime je Meri Flečer.“ Nisam mogla a da se ne divim. Izabel nijednom nije zastala, jednostavno je upotrebila ime mlekarice iz Vorika. Niti joj je pogled skliznuo prema meni, kao pogledi kuvara i upravnika koji su stajali ukočeni i zaprepašćeni, ne znajući gde da gledaju. Nisu mogli da ne znaju ko je najnovija služavka u kuhinji. Izabel je nastavila zapovedničkim i hladnim glasom, a pogledom je prikovala nesrećnog upravnika. Rečima je jasno oslikala kakav želi da mi bude život od sada pa nadalje.

„Dajte joj posao ovde u kuhinji. Dobro je pazite. Ne sme razgovarati ni sa kim ko nije sluga u ovom domaćinstvu. Ne sme ići u primaće sobe, niti u sobe u kojima boravi porodica. Držite je ovde. Spavaće sa ostalim devojkama koje rade u kuhinji, na poljskom krevetu u sobi pored perionice posuđa. U svakom trenutku mora da vam je na oku, ili vama ili nekom od vaših pomoćnika od poverenja. Ovaj teret stavljam na tvoja pleća, gospodaru Pričard.“

„Razumem, vaša milosti“, uspeo je da kaže. Videla sam da su on i kuvar razmenili poglede. „Ah... a na koliko dugo, vaša milosti?“ Gospodar Pričard je upitao, a da mu glas nije ni zadrhtao.

„Dok ne odlučim drugačije.“

„Naravno, vaša milosti.“

„Ponašaćeš se prema njoj kao da je služavka. Oslanjam se u ovoj stvari na tvoju odanost meni i mom mužu. Za ikakvu grešku koju poćiniš dobićeš otkaz na licu mesta. Da li si me razumeo?“

„Razumeo sam, vaša milosti.“

Izabel se bez reči okrenula i prošla pored mene, ostavljajući me da stojim zaprepašćena i nema. Šta sam mislila o svemu ovome? Zaista, uopšte nisam mogla da mislim. Da nisam bila besna do krajnjih granica, bila bih postićena zbog toga do koje je mere moja sestra bila spremna da ide samo da bi se dokopala nasleđstva Bičamovih ili da bi udovoljila Klarensu. Da radim kao služavka u Klarenskim kuhinjama, od princeze do kuhinjske devojčice za godinu dana, da mi se oduzme položaj i dostojanstvo. Bilo je to čudovišno. Nasmejala bih se, ali nije ovde bilo ničeg duhovitog. Kako će me Ričard pronaći? Ko će mi priteći u pomoć? Niko nikada neće potražiti En Nevil u kuhinjama njene sestre.

Što je upravo, rekla sam sebi kada su me poslali da ribam čađavi lonac, Klarensu i bila namera.

„Stavi ovo. Pomaže.“

Gospodar Haf, kuvar, preko stola mi je gurnuo činijicu masti. Komadao je kunića i bezosećajno i nemarno mu derao kožu. Mislila sam da nije primetio kada sam zasiktala od bola dok sam podizala i ispuštala vreli lonac sa rešetke iz ognjišta. Zveket metala po kamenu mora da mu je privukao pažnju. Bio je to prvi znak otvorenog saosećanja koje nije neko ukazao. I značio mi je više od hiljadu utešnih reči. Nabrala sam nos zbog teškog mirisa masti, ali osetila sam i miris bilja, ružmarina. Nanela sam je na opečene prste. I na skorašnju opекотину na zgloбу. Uzdahnula sam kada je počela da mi hladi kožu.

„Veoma ste ljubazni, gospodine“, bilo je sve što sam uspela reći.

„Nije ovo zauvek, gospo“, prošaputao je pre nego što se ponovo posvetio nesrećnom zecu.

Ali meni se činilo da jeste. Kako nisu mogli ništa drugo da urade, gospodar Pričard i gospodar Haf su mi našli posla. Postala sam Meri Flečer. Bio je to sasvim drugačiji svet, drugačiji život, i ja nisam imala veštine koje su za njega bile potrebne. Imala sam samo izdržljivost i snažnu želju da preživim i da se jednog dana osvetim. Ona mi je pomogla da preživim duge dane ispunjene napornim radom i besane noći na sve tvrđem poljskom krevetu u perionici suđa, gde je zadah đubrišta bio još oštiji. Dok naposljetku nisam zaspala od čiste iscrpljenosti. Ako sam išta naučila u tim nesrećnim danima, bilo je to da sluge u kuhinji nisu gajile preterano poštovanje prema svom kraljevskom gospodaru. Videli su oni sebičluk i oholost pod pozlatom i bogatstvom i lepom spoljašnjošću. Nisu voleli ni njega, ni moju sestru. Slušali su vojvodu i vojvotkinju iz straha od otkaza i to je bilo sve.

Nisu mi davali najgore poslove. Za to sam imala da zahvalim gospodaru Hafu koji me je štitio koliko god je mogao, a da niko ne primeti da to radi, ali život koji sam vodila kao leđi En Nevil nije me pripremio za ovo. Prala sam i ribala, sekla, seckala i strugala. Nosila i čistila. Leđa su me bolela, mišići se naprezali, jer nisu bili naviknuti na takav rad. Nije mi bilo dozvoljeno da izađem iz kuhinja, čak ni da odnesem nešto u druge delove kuće. Noći sam, kao što je moja sestra i naložila, provodila na slamarici u sobi sa dve služavke koje su morale da ustaju pre zore da podlože vatru pre nego što se ostatak domaćinstva probudi. U najcrnijim trenucima pomišljala sam da krevet delim i sa brojnim vaškama, buvama i pacovima.

Nisu prema meni rđavo postupali. Nisu me tukli niti oštro prekorevali, što su bile uobičajene kazne za one koji su bili suviše spori ili suviše trapavi. Mislim da nisu znali kako da postupaju sa mnom. Ali bio je to samotani život. Niko mi se nije obraćao, osim ako nije imao nešto da mi naloži. *Ne sme ni sa kim razgovarati*, naredila je Izabel, i tako je i bilo. Skretali su pogled kada bih naišla. Tračevi i prijateljsko ćaskanje prestajalo je čim bih ušla u neku od odaja za pranje suđa. Kuhinjske služavke držale su se na distanci, ne zato što me nisu volele, već iz straha da će mi se suviše približiti i posledica koje bi zbog toga mogle da

snose.

I tako se moj život pretvorio u niz opekotina i plikova. Otkrila sam da nisam dovoljno brza niti vešta da izbegnem žeravicu ili da držim vrelu posudu. Trudila sam se. Nisam se žalila. Kome da se žalim? Nije njihova krivica što sam im natovarena na grbaču. Pretpostavljam i da su dobro podnosili moju trapavost. Nisam plakala, čak ni u tami noći kada sam mogla jastukom da prigušim jecaje. Nisam smela da dozvolim da me žale. Držala sam se svog ponosa kao da mi život od njega zavisi, a rešenost da osujetim Klarenove namere da me razdvoji od Ričarda i otme mi majčino bogatstvo pomogla mi je da sve ovo izdržim.

Nije ovo zauvek.

Gospodar Haf je mislio da može da nazre kraj mojim patnjama, ali ja u to nisam bila uverena. Koliko dugo ću ostati ovde? Dok Ričard ne dođe u zakazanu posetu, zaključim da sam svojevolejno napustila London i ne odlučim da nema svrhe da ide za mnom do Tjuksberija ili Vorika ili u ma kakvu drugu uzaludnu poteru na koju bi ga Klarens mogao poslati? Kako mogu biti sigurna da će me nakon toga Klarens osloboditi ovog kuluka. Da li ću ovako proživeti svoj život?

Zar nikome neću dovoljno nedostajati da me potraži?

Niko me ne bi prepoznao, u to sam bila uverena. Niko neće videti ništa drugo do loše odevenu i prljavu služavku, smrdljivu i neopranu, lica prekrivenog čađi i s ožiljcima na rukama. Mardžeri mi nije ni prilazila. Nije se usuđivala.

Tri noći nakon što su me sakrili osetila sam nešto tvrdo pod leđima dok sam se uz jecaj bola spuštala na krevet. Pod okriljem tame podigla sam tanki prekrivač. Moja kutija. Mardžeri mora da mi ju je poslala da me podseti da nisam sama. Besmisleno su se u meni, kada sam je otvorila, rasplamsale nove nade kada sam u tami videla da je uspela da spase i moj časoslov i stavi ga unutra. Nisam gledala šta je ispod njega, strahujući da bi sadržaj mogao suviše snažno da me podseti na raniju sreću i da bi rešenost mogla da me izda. Metalna ptica od koje nisam mogla da se rastanem. Par ukradenih izvezenih zaštitnih rukavica. Bili su ovo predmeti tako male stvarne vrednosti, ali meni su predstavljali neizmernu utehu. Tu noć sam ležala budna, privijajući kutiju na grudi. *Da li će Ričard doći da me potraži? Kada će doći? Ako i dođe, ima li nade da me pronađe?* Pitanja su se nizala u beskraj i ni na jedno nisam imala odgovor. A kako su dani prolazili, strahovala sam da je konačni odgovor na svako od njih odričan.

Upozorenje je stiglo iz sasvim neočekivanog izvora.

„Gloster je ovde“, promrmľjao je gospodar Haf jednog jutra nakon što je domaćinstvo doručkovalo, jedva pomerajući usne dok je mešao čorbu od graška. „Trenutno je s mojim plemenitim gospodarom od Klarensa, dabogda istrunuo!“

Prstima sam snažno stegla ivicu kositrenog poslužavnika koji sam nosila. Napokon! Ali kakve koristi od toga? Ričard možda i jeste ovde, ali ja ne mogu ništa da uradim povodom toga. Za sat vremena će odjahati i ne znajući da sam mu bila skrivena pod nosom. Pogledala sam prema kuhinjskim vratima. Ako potrčim sada, hoću li uspeti da stignem do stepeništa i privatnih odaja pre nego što me neko uhvati?

„I ne pomišľajte na to“, promrmľjao je gospodar Haf. „Njegova milost Klarens je postavio stražare. Ne biste uspeli da pređete ni koliko se kamenom može dobaciti.“

U sebi sam zastenjala. Ne, ništa nisam mogla učiniti.

Ili možda i jesam? Imala sam samo ovu priliku da uzmem sudbinu u svoje ruke, protresem je i odredim joj pravac. Kako da ne pokušam? Razmišľjala sam šta mogu preduzeti.

Pod krevetom. Naravno. Drvena kutija je i dalje ležala skrivena, a u njoj se pod časoslovom nalazilo ono što mi je bilo potrebno. Ako je ikada trebalo da sve stavim na kocku, onda je došao taj čas. Moram to učiniti sada! Spustila sam poslužavnik i pobjegla iz kuhinje pod izgovorom da moram do toaleta. Kada sam se vratila, Ričardove veličanstvene rukavice bile su ugurane u nedra moje prljave tunike.

„Gospodaru Haf“, prišla sam mu pod izgovorom da sam došla po poslužavnik. „Da li biste dali nešto njegovoj milosti Glosteru u moje ime? Ako bih vas zamolila?“

Oči mu zasjaše od radoznalosti. Nisam u njima videla odbijanje.

„Hoćete li se postarati da njegova milost dobije ovo?“

Izvadila sam rukavice i sve stavila na kocku. Ako odbije, bog nek mi je u pomoći... Pogledao me je nagnute glave. Potom je žustro klimnuo, uzeo ih i zatakao za pojas kada je gospodar Pričard ušao na vrata. Ostatak jutra proveo je obavljajući svoje poslove kao da se ništa nije desilo, ostavljajući me da se držim za poslednju tanku nit nade. Rukavice su u jednom trenutku nestale s pojasa gospodara Hafa.

Naravno da će ih Ričard prepoznati, te raskošne vezene simbole. Kako da se ne seti da sam ih drsko ukrala u kapeli u Voriku? Znaće i pronaći će me.

Dan se vukao prema večeri, vreo i prljav.

Moje lukavstvo nije uspelo. Niko nije došao da me spase.

Gloster je po svoj prilici napustio Kold Harbor i poverovao u Klarensove laži. Rukavice ih nisu ni stigle do njega, ili ih se on nije sećao, ili se nije sećao kako ih je izgubio. Sićušno zrno nade se pretvorilo u prah. Iscrpljena do kraja, zaplakala sam kada sam legla, ne mareći ni za ponos ni da li me ko čuje.

VIII

Začuše se koraci uza stepenice, odjekivali su u hodniku. Neko se spotakao se i okliznuo, a potom se začula psovka. Džem, jedan od slugu, užasnuto lice prolete kroz vrata u potrazi za nekim od nadređenih.

„Napadnuti smo, gospodaru Haf „, procedio je, dišući teško. „Vojnici provalili!“

Kapci su mi bili teški od sna i bila sam troma, s mukom sam se prilagođavala dnevnoj rutini. Mom mozgu bio je potreban trenutak da shvati njegove reči. I jednostavno ih odbaci. Ni gospodar Haf se nije preterano potresao, jedva da je i podigao pogled sa testa koje je oblikovao u okrugle hlebove.

„Budalaštine, dečache! U miru smo, ili bar kralj tako kaže. Ko bi napao ovu kuću?“

„Ušli su, kunem se. Kroz kapije. Puno i' dvorište.“

„Lankasterovci, zar ne? Da to nije kraljica Anžujka glavom došla da doručkuje sa njegovom milošću Klarensom?“

„Nisam zast'o da gledam, gospodaru.“ Džem nije bio svestan teške ironije i podsmeha koji su ga okruživah. „Ali nema žena. Konji i oružje. I vojnici. Stotine.“ Oči su mu sijale, ali nisam mogla da procenim da li od straha ih od uzbuđenja.

„Pa, reko bi da će ovo njegovoj milosti povrediti sujetu 'vako rano.“ Gospodar Haf podiže pladanj sa veknama i krenu prema pećnici.

„Da zabravim vrata, gospodaru Haf?“

„Nemoj da si budalast, momče. Prekasno j' za to, ako su već prošli kroz kapije. Samo s moli da su došli da s' napiju krvi plemstva, a ne odanih stanovnika Londona ko što smo ja i ti. Vrat' se tamo, Džeme. Jav' mi samo ako mi kujnu pregazi rulja vojske.“ Ravnodušno je otresao brašno s ruku, kao čovek koji je sve već video. „Ako će da nas zarobe, neću džaba da pečem prase.“

Uprkos opštoj neverici nastavili smo da stojimo gde se ko zatekao, nemoćni da se usredsredimo na posao. Na licima oko sebe videla sam strah. Rat je doneo opsadu i drugim plemićkim domaćinstvima u Londonu, što se završilo zarobljavanjem i smaknućem i gospodara i slugu. Ali ko bi predvodio Lankastere, kada su i stari kralj Henri i princ mrtvi? Džem se trkom vrati.

„Nećete verovati! Bogami nećete! To je Gloster!“

„Ha! Onda neću džaba da pečem ono prase. Invazija, ma šta kažeš! Samo konstabl doš'o u kurtoaznu posetu bratu. Da nisi malo pretero s pivom, Džeme?“

Ali Džem je sav goreo od vesti a ja sam, sada budna i živa i zanesena mogućnošću bekstva, slušala svaku njegovu reč i držala se prstima za ivicu stola, kao da mi život od toga zavisi.

„Nije poseta, gospodaru Haf! Potegli su oružje. I treba da čujete kako viču u Klarenskim sobama tol'ko da đavola probude.“

Ne znam šta s zbiva, al' u'vatili su se za gušu. Još će i krv poteći do sumraka. Videćete!“

Prebledela sam, dok nisam osetila jezu u vrelini kuhinje. Tama mi je zamutila vid, pa sam se čvrsto držala. Došao je. Konačno moje zarobljeništvo će se okončati. Kako sam mogla sumnjati u njega? *Diši!*, naredila sam sebi. *Sada treba samo da čekaš.* Buka počne da dopire i do nas, udaljeno brujanje i tutnjava ljudi u pokretu. Odjek koraka u čizmama, mnoštvo glasova. Povremeno bi neko uzviknuo neko naređenje.

„Ko da pretražuju kuću.“ Kuvar nagnu glavu osluškujući. Potom slegnu ramenima,

pokazujući da je nemoćan da spreči ono što bi moglo da se desi. Ali upravnik Pričard se probi u kuhinju, odgurnuvši u stranu Džema koji je i dalje stajao na vratima.

„Gospodaru Haf...” Usplahiren kakvog ga nikada nisam videla, i rumen u licu, gospodar Pričard pogledom odsutno pređe po prostoriji i zastade kada me je ugledao. Pogled mu je počivao na meni. Bez reči se okomi na mene, nimalo nežno me zgrabi za ruku i htjede me odvući iz sobe, opet laktom gurajući svakoga ko bi mu se našao na putu.

„Ne...!” Spas je na pomolu i došao je kraj mojoj ulozi poslušne služavke.

Pomislila sam da je upravnik počeo da okleva, ali to je bilo samo načas.

„Njegova milost je naložila da pođeš sa mnom.”

„Ne, neću.” Neću dozvoliti da me sakriju. Moja jedina šansa za beg bila je da ostanem gde sam, na vidnom mestu. Ako pretražuju kuću, svakako će doći i ovamo. Neću dozvoliti da me zaključaju iza nekih debelih vrata, gde me niko nikada neće pronaći i gde bih mogla umreti, a da mi telo ne pronađu dok se ne pretvori u buđavi skelet. U strahu od takvog razvoja situacije, moja mašta nosila me je u krajnost i davala mi snage da se oduprem. Gospodar Pričard bio je mnogo krupniji i snažniji od mene, ah ja sam se ukopala obema nogama i otrgla se njegovom stisku.

„Pomozite mi!”, naložio je Pričard.

Niko mu ne priskoči u pomoć. Jednostavno su nas posmatrali sa sve većim užasom zbog ove erupcije nasilja. Upravnik je pokušao da me zgrabi za drugu ruku, ali ja počeh pesnicama da ga udaram po grudima.

„Neću da me zaključate negde. Kako se usuđujete? Sklanjajte ruke s mene.” Nestalo je sveg dostojanstva, svakog osećanja da bih svojim imenom trebalo da zahtevam poslušnost, zamenio ga je bezumni strah. Pošto je sloboda bila tako blizu, boriću se poput lisice u zamci. Nogom sam udarila upravnika u cevanicu, noktima ga zagrebala po ruci, ohrabrena njegovim bolnim stenjanjem, ali nisam uspela da se oslobodim njegovog stiska. Počeo je da me vuče prema vratima.

„Moraju se izvršiti naređenja njegove milosti”, mumlao je gospodar Pričard kroz stegnute zube.

„Šta je ovo ovde?”

Oružani pratilac sa isukanim mačem stajao je na vratima, a za leđima mu je bilo nekoliko vojnika. Sve oči bile su uprte u njega i sjaj metalne oštrice. Bili smo toliko zauzeti našom *borbom prsa u prsa* da nismo primetili kada je došao.

„Šta se dešava?”, ponovio je, približavajući se kako se skup slugu povlačio pred njim.

Zavladala je žestoka tišina, a svi pogledaše prema meni.

„Šta tražite ovde u kuhinjama, naredniče?” Brišući ruke o krpu koja mu je stajala za pojasom, gospodar Haf je izgledao kao da bi radije bio ma gde drugde samo ne u ovoj kuhinji.

„Naložio nam je gospodar Gloster da potražimo gospu En Nevil. Imamo obaveštenje da se ona nalazi negde u kući.” Oficir se osvrnu po kuhinji, jasno je bilo da mu je sve to dosadno, i pređe pogledom preko kuvara, upravnika i služavki. Pogled mu je, sasvim razumljivo, prešao i preko mene, glatko. Sumnjam da je video kako Pričardovi prsti tonu u tkivo moje nadlaktice. Verovatno nije smatrao daje kuhinjska pomoćnica koju kažnjavaju zbog nekog prestupa kraljeva rođaka i svastika.

Upravnik se uspravio.

„Sumnjam da ćete ovde pronaći plemkinju kao što je gospa En.” Još dublje mi je zario prste u meso. „Gospa je već otišla u Tjuksberi, kao što sam uveren da je njegova milost od Klarensa i nameravala da je pošalje.”

„Nije istina!” Nikakva količina bola neće me učutkati. Uspravila sam se i upravila pogled u narednika, moleći se da je kadar da vidi dalje od površinske prljavštine. „Ja sam En Nevil.”

Pretpostavljam da sam se i mogla nadati da prasne u grohotan smeh. Mogla sam pokušati da se držim ponosito i samopouzdanu, ali to ne bi moglo predstavljati ravnotežu izgledu zapuštene služavke. Kakvu li je samo veličanstvenu masku Klarens osmislio. Sumnjam da bi me u tom času i rođena majka prepoznala. Narednik se nasmejao na ovu moju drskost.

„Jeste li, gospodarice? I vrlo ste oholi. A ja sam kralj Francuske. Dobar vam dan želim.“ Podsmješljivo mi se naklonio.

„Ne! Morate me saslušati...”

Narednik se okrenuo, podigavši ruku u znak izvinjenja gospodaru Hafu, i ne trudeći se da pretraži kuhinju. Odlazili su. Spas mi izblede pred očima poput jutarnjeg sna.

„Naredniče. Nije kao što se čini...” Čula sam molbu u svom glasu, ali on nije.

A zatim, baš kada mi je došlo da zaplačem od jeda, vojnici se skloniše da propuste nekog ko je dolazio hodnikom. Začuo se bat mekih čizama. I u kuhinji se pojavi Gloster, a narednik stade mirno u znak pozdrava.

„Ničega ovde nema, vaša milosti.”

„Mislim da ima, ako su podaci koje sam dobio tačni...”

Ogrnut baršunom, sa sjajnim draguljima na grudima i šeširu, veličanstvenošću odudarajući od sredine u kojoj se našao, Gloster se beskompromisno osvrnu oko sebe. Jednom rukom je pobelemim zglavcima stegao balčak mača u kanijama: pomislila sam kako nije potrebno mnogo da ga nagna da potegne mač i upotrebi ga. Sumornog lica i ozbiljan, pogledom je prešao preko okupljenih u kuhinji i kao i narednik zadržao se na licima kuvara i upravnika, pa prešao preko mene, zatim na...

Pogled mu se vrati na mene, prikova se, bez sumnje zaprepašćeno. Brzo prikriven sjaj u oku govorio je da ga ono što je učinjeno pomalo i zabavlja. Bez sumnje ga je zabavilo što ga je naslednica Nevila, ljutita i prljava, besno pogledala kada je nije prepoznao. Ali veselja nestade i uskoro ga zameni čisti bes kada je shvatio šta vidi, kako mi gospodar Pričard snažno steže nadlakticu i obuzdava me. Zakoračio je napred, opasno, preteći.

„Dakle, vi zabavljate princeze u kuhinjama. Neobično je to, čak i za Klarensovo domaćinstvo.”

„Vaša milosti. Mogu da vam objasnim...”

„Sumnjam. Sklanjaj ruku s nje.” Ruka pade. Niko se ne bi usudio da se suprotstavi Glosteru kada je u ovakvom raspoloženju. „Odgovaracete mi za ovo ako je gospa povređena, gospodaru upravniče.”

Ali sada pažnju u potpunosti posveti meni, a sumorne crte njegovog lica smekšaše u nešto što bi se moglo nazvati i osmehom, dok je skidao šešir ni duboko se klanjao preda mnom.

„Visočanstvo. Ne bih očekivao da vas ovde pronađem. Došao sam da vam odam poštu.”

I iznenada i čudesno, teret mi spade s duše. Ričard je došao i pronašao me je. Uživajući u zabavi koju je osetio na moj račun i koja mi je ublažila užas ovog iskustva, i osećajući kako me od glave do pete preplavljuje olakšanje, zgrabih moje odvratne suknje čađu umazanim rukama i naklonih se kako priliči jednoj princezi.

„Niste se žurili. Nadala sam se da ću vas videti mnogo ranije.” Lakoća me obuze, neka trenutna radost koja me je nagonila da se naglas nasmejem.

„I ja sam tako mislio.”

Videla sam kako ga bes opet obuzima, kako mu se stežu mišići vilice, ali on obuzda bes i pruži mi ruku ruku. Spustila sam ruku u njegovu, kao da smo na nekom kraljevskom prijemu.

Ponovo osetih potrebu da se nasmejem. Kako je to smešno, vojvoda i kuhinjska pomoćnica. Prineo je moju ruku usnama teatralnim pokretom, ali je prethodno prstima

prešao preko moje ogrubele kože. Dok je podizao glavu i gledao me očima blistavim od besa, znala sam, čak i bez reči, da je osetio sve što sam propatila, i to mi je zalečilo sve rane.

„Nije trebalo da doživite ovo.“ Usnama jedva da mi je dodirnuo prste, ali bio je to bolji melem i za moju ruku i za moje srce od svake pomade i losiona koje mi je gospodar Haf spravljaao.

„Kako ste znali?“, upitala sam.

„Poslali ste mi rukavice.“

„Da sam *ovde*“

„Mardžeri mi je rekla. Plakala mi je pred nogama.“

I dalje me držeći za ruku, on zakorači unazad da me izvede kao da sam najvaženija gospa u svili i dragom kamenju. Zastala sam na vratima i osvrnula se. Snažno sam stegnula njegovu ruku, setivši se kako je zapretio Pričardu koji je imao sumoran izraz na licu. Pa sam se nasmešila gospodaru Hafu.

„Bili ste ljubazni prema meni. Zahvalna sam vam na tome.“ Pogledala sam Ričarda i rekla mu: „Lepo su postupali prema meni. Slušali su naređenja, jer im je zaprećeno da će biti oterani, ali nisu me kinjili.“

„Imate moju zahvalnost.“ Ričard ozbiljno pognu glavu i povede me za sobom. Sada je bio gotovo opipljivo nestrpljiv, čak i dok sam uzimala svoju dragocenu kutiju. Dok smo išli hodnikom, on skide ogrtač, obavi ga oko mene i podiže mi kapuljaču da me zaštiti od radoznalih pogleda, sa takvom pažnjom da sam gotovo izgubila vlast nad sobom. Potom smo izašli, na svetlost i svež vazduh dvorišta.

Sloboda.

Ukoliko Klarens ne odluči da nam se ispreči na putu.

Za mene je povratak u svet predstavljao šok. Gledajući blistavu svetlost i osećajući kako mi zimsko sunce nenadano greje lice, osetih se kao da sam bila zatočena duže od onih beskrajnih dana koji su protekli. Buka i žamor vojske u dvorištu me uplaši: značajna sila vojnika još se uvek vraćala iz potrage po imanju i bučno i u neredu se okupljala u dvorištu, i svi su nosili livreju belog vepra. Naloživši pratnji da uzjaše, Ričard me povede do mesta na kom mu je paž držao konja. Kuda će me odvesti, nisam znala, ali nisam ni marila, samo sam želela da nikada više ne kročim nogom u Kold Harbor. Uskoro, vrlo uskoro ću projahati kroz te kapije u slobodu.

Ali to nije moglo biti tako lako, trebalo je da znam. Nije se moglo proći bez sukoba.

Klarens nas je čekao. Ali ne i Izabel, odmah sam uvidela. Izabel se sklonila, verovatno je i sada posmatrala, i uhodila nas kroz jedan od prozora koji su svetlucali poput brojnih očiju u dvorištu oko nas. Nisam bila nesrećna što se ne moram suočiti s njom. Šta bih rekla sestri koja je kovala zavere i spletkarila da mi ne ostavi ništa kako bi mogla da ima sve? Ali bio je tu njegova milost Klarens, stajao je na vrhu stepeništa i nadgledao svoje dvorište, kao da komanduje pobedničkom vojskom. Kako sam ga samo prezirala, njegovo oholo samopouzdanje, njegovo ubeđenje da me još uvek može zadržati i sprečiti da odem. Bez izvinjenja, bez trunke stida, prezirala sam ga iz dna duše.

Ričard je krutim pokretom glavom dao na znanje da ga je primetio. Pretpostavila sam da su jedan drugom rekli sve što su imali reći. Ah ja sam na neki način bila srećna što vidim Klarensa bez zbog svega što se zbilo.

„Glostere! Ona neće otići bez moje dozvole! A ja joj ne dozvoljavam da ode!“

Ne mareći, ne pazeći na reči, obratio nam se kao da se nalazimo sami u nekoj odaji, a ne u dvorištu sa čitavom vojnom silom za leđima i brojnim očima i ušima koji su se upinjali da uživaju u iznošenju prljavog veša plemstva. Uzavrele emocije obavijale su ga od glave do

pete, kao i rešenost da nas natera na poslušnost. Jedva je stajao mimo, što je bilo u neprijatnoj suprotnosti s držanjem njegovog brata koji je sve vreme bio uzdržan. Glosterov bes se pretvorio u led, zbog čega je samo postao smrtonosniji. Osećala sam kako treperi u njemu dok me je držao za ruku. Samo mu se mišić u vilici napeo bio je to jedini znak gneva. Mogla sam se suočiti s Klarensom bez straha, znajući da sada Ričarda ništa ne može ubediti da me ostavi, čak i kada je Klarens sišao sa svog položaja na stepeništu i oteo uzde Ričardovog konja od paža.

„Nećeš otići s njom“, procedio je kroza zube.

„Nećeš me zaustaviti. Odlazimo zajedno.“

Perje se nakostrešilo, dva borbena pevcu nađoše se u ringu. Vazduh zapucketa od naboja među braćom po krvi, ali potpuno različitom po pojavi i naravi.

„Ja sam joj staratelj, proklet da si! Ja odlučujem gde će živeti i za koga će se udati. „

„Ti joj nisi staratelj. Punoletna je. A i koji bi staratelj poslao štićenicu i pritom štićenicu koja je Nevilova, zaboga, da kuluči u kuhinji? Platićeš za ovo, Klarens. Kunem ti se da ćeš platiti.“

„A ko će to naplatiti, mlađi brate? Da nećeš ti?“ Ružno se iscerio i otrov ispuni dvorište. Klarensu se u ruci iznenada pojavi mač. Nije valjda! Potisnula sam jecaj, što je odavalo koliko sam napeta bila, kada je podigao oštricu i prislonio je na Ričardovu grudnu kost. Ali, ako je ovo Ričarda i uznemirilo, on to ničim nije pokazao. Nemarno je rukom odgurnuo oštricu ni na trenutak ne sklanjajući pogled, taman i kamen, s Klarensa. Njegov smeh je bio grub i u njemu nije bilo radosti.

„Da li bi me probo mačem tek tako i još nenaoružanog pred ovolikim svedocima? To ne liči na tebe! Osvrni se, brate. Možda ovo i jeste tvoja kuća, ali sve što vidim jesu moji ljudi u dovoljnom broju i sa dovoljno oružja da te pozovu na odgovornost. Nećeš poživeti ni časa ako povrediš mene ili moje.“

Kada je Klarens zatrepao na ovu pretnju, uvidela sam da je kukavica. Oštrica njegovog mača zadrhta, ah on ne odustade od verbalnog napada.

„Ona nije tvoja. Nikada neće biti tvoja. Dabogda u paklu goreo!“

„Nikako zbog spasavanja gospe iz ponižavajućeg i sramnog položaja.“

Ah sada sam bila i više nego iscrpljena. Snažnije sam stegla Ričardov rukav, čvršće oko sebe obavila njegov ogrtač, ne bih li time osnažila svoje dostojanstvo i, mudro ili ne, stala između njih dvojice u pokušaju da ovaj sukob okončam.

„Moja je želja da napustim ovo mesto.“ U sebi sam se čudila sa kolikom smirenošću sam ovo izgovorila i pored toga što sam bila na ivici suza od iscrpljenosti i olakšanja. A ipak sam uspela da podignem glavu i ispravim ramena. „Poći ću s Glosterom. To je moja odluka. Spustite mač.“

„Čuješ je.“ Ričard me nežno povuče pod zaklon svoje ruke. „Igra je završena. Izgubio si, brate.“

Mač se vrati u kanije.

„Neću ovo zaboraviti!“ Klarensov uzvik na rastanku bio je prazna ljuštura.

„Neću ni ja. Trebalo bi da te prebijem zbog toga. Nije zaslužila da se prema njoj tako okrutno postupa.“

Ponor se otvorio pod našim nogama. Nisam bila uzrok, ali osećala sam krivicu. Ovaj jaz nikada neće premostiti, niti ćemo Izabel i ja premostiti onaj koji je delio nas. Žalila sam zbog toga, ali nije bilo na meni da to popravim, baš kao što ni seme razdora nisam ja posejala. Ambicija i pohlepa uništile su moju porodicu, a sada se činilo da će isto učiniti i Ričardovoj. Zasada se ništa više nije moglo učiniti. Ričard dade znak svojim ljudima da uzjašu, potom se okrenu prema meni, a bore oko usana mu omekšашe uprkos besu.

„Hoćeš li poći sa mnom?“

Bila je to neobično ljubazna molba s obzirom na okolnosti pružao mi je priliku da promenim mišljenje ukoliko želim, ali znao je odgovor.

„Hoću.“ I imala sam na umu mnogo više od prolaska s njim kroz kapiju. A i on je.

Stoga Ričard skoči na konja i obuzda životinju dok me je narednik podizao da bih mogla da jašem iza njega.

„Čvrsto se drži. Drži se za mene.“

I držala sam se, a Klarensov srdit pogled nas je pratio dok sam zauvek napuštala Kold Harbor.

Putovanje je bilo zapanjujuće kratko i u potpunosti jednolično. Pomislila sam da idemo u Vestminster, ili možda čak i u Tauer, gde bi se mogao obezbediti smeštaj za mene. Ma koji sobičak u ma kojoj od kula meni je bio dobar. Nipošto u Vorik In, očevu kuću u Londonu gde bi me Klarens lako opet mogao uhvatiti. Možda idemo u Bejnards In, Ričardov porodični dom u gradu. Ali Ričard je imao drugačije namere, i brzo je vodio konja gradskim ulicama. Jahali smo u tišini i u žurbi koju sam osećala na dlanovima prislonjenim na njegov struk. Bila sam svesna svog izgleda i nisam skidala kapuljaču, već sam sve vreme čvrsto obavijala ogrtač oko sebe, ne želeći da me svet vidi, prepozna i da počne da širi glasine. S druge strane, svi mora da su poznavali vojvodu. Začuli bi se uzvici podrške kada bi svet primetio belog vepra, zbog čega je on podizao ruku u znak pozdrava.

A ja sam se čvrsto držala za njega, kako mi je i naložio dok je obuzdavao pastuva, i obraz sam naslonila na hladan somot njegovog prsluka. Nije mi to predstavljalo muku, nije mi teško padalo da uživam u čvrstini njegovog vojničkog tela. Palo mi je na pamet da mora da mu je hladno na oštrom vetru bez ogrtača, ali bio je to plemenit gest. Ugnezdila sam se u meke nabore bez i najmanje griže savesti. Zatim projahasmo duž Ulice Njugejt i ja shvatih gde će me odvesti. Bilo je to očigledno mesto za gospu kojoj prete da će joj oduzeti slobodu. Zato se nisam iznenadila kada smo skrenuli prema raskošnim kamenim zgradama Crkve Svetog Martina i njenom blaženom utočištu.¹ Kapije su bile otvorene kada smo se približili i, dok me je obavijao mir svetilišta, pomislila sam da nas očekuju.

Ušli smo nesmetano i svoju sam ulogu odigrala kao u snu, uz reči zahvalnosti, tek sada shvativši koliko sam fizički iscrpljena. Jedva da sam slušala prigušeni razgovor Ričarda i sveštenika koji je izašao da nas dočeka. Nisam ni reagovala kada me je tihi sveštenik poveo kroz lavirint hodnika, ni najmanje iznenađen mojim neobičnim i nenadanim dolaskom. Ovde je vladala tišina, izolovanost od sveta dok je, činilo se, gradska vrema ostala s druge strane prozora. Dobrodošlicu mi je poželela vatra. Iznenada me preplavi svest o ovom naročitom obziru i pažnji.

A ipak sam osećala da se Ričardu žuri i da nema nameru da se zadrži. Stajao je na vratima dok se sveštenik klanjao i odlazio.

„Ovde ćete biti bezbedni. Razgovarao sam s vašim stricem i on je i više nego voljan da vam obezbedi utočište. Klarens vam ovde ne može nauditi.“

„Hvala vam.“

Dobro sam poznavala svog strica. Očev brat Džordž Nevil, nadbiskup Jorka, nije dozvoljavao nikome da mu govori šta da čini. Pod njegovim žestokim okriljem biću bezbedna. Pošto se nađosmo nasamo, savlada me stid. Ne znajući šta mi je dalje činiti, skinula sam ogrtač i presavila ga preko ruke. Potom sam, obavijena toplinom, omirisala

¹ U srednjem veku su, po starom običaju, papskom bulom i kraljevskim dekretom crkve bile proglašene za utočišta za prognane, progonjene i političke protivnike. Begunac koji bi potražio utočište u crkvi po zakonu je bio bezbedan 40 dana, premda su mnogi tu ostajali i mnogo duže. A Crkva *St. Martin le Grand* bila je najpoznatije utočište u Londonu. (Prim. prev.)

vazduh. Izmešani zadah dima, loja i masti, neoprane odeće i mog neopranog tela dopre mi u oštrim talasima do nozdrva.

„Možda ćeš želeti da spališ ovo.“ Milujući meku površinu, upitno sam ga posmatrala. „Mislim da ne bi trebalo da ti ga vratim u ovakvom stanju!“ Pokušala sam da se osmehnem u znak izvinjenja, ali nisam bila kadra da izrazim nikakvo osećanje. Sve je još uvek bilo veoma nesigurno, jer nisam, iako sam se oslobodila Klarensa, videla nikakav put pred sobom. Niti sam videla put za sebe i Ričarda. Potom sam pogledala Ričarda u oči. Videh njegov zamišljen pogled.

„Šta je bilo?“, čak i ja sam čula oštrinu u svom glasu.

„Ne znam da li da se nasmejem tvojoj neverovatnoj pojavi, princezo, ili da se vratim u Kold Harbor i proburazim Klarensa njegovim mačem.“

„Blažene mi Device, ne bi se usudio smeјati mi se!“

Na čast mu služi što se nije smeјao. Mislim da me je shvatio dovoljno dobro da oseti da bi to mogla biti kap koja bi prelila čašu i bacila me u suze ili nalet besa. Odmerio me je od glave do pete i trgnuo se na ono što sam znala da mora da je video. Bila sam Meri, služavka u kuhinji. Od grubog platnenog vela koji mi je pokrивao masnu kosu, do suknje sirkota zataknute za poјas da je ne isprljani pepelom. Od mašču isprskanog korseta i prljavih rukava do loših cipela, nisam baš predstavljala prizor koji bi prijao muškom oku. A bila sam dovoljno žena da očajavam zbog onoga što mora da vidi. Spustila sam pogled na njegove raskošne čizme. Nisam mogla podneti da gledam gađenje i odboјnost na njegovom licu. Oduprla sam se potrebi da se počеšem dok sam čekala da ode.

Na moj užas, Ričard krenu prema meni.

„Ne prilazi mi!“, podigla sam ruke i okrenula dlanove prema njemu, gledajući ga u oči. „Nemoј mi reći kako izgledam!“

Ali on se i dalje približavao, želeći da me uzme za ruke. Stavila sam ih iza leđa, da sakrijem dokaze rada u sestrinim kuhinjama. Nimalo obeshrabren, on me ipak uze za ruke i privuče me, ne odustajući, dok se moje ruke ne nađoše u njegovima. Zapanjeno sam zurila. Istina, njegove su šake bile voјničke, žuljevite od uzde i mača, ali negovane. Na prstima mu je sijalo drago kamenje, nokti su mu bili uredno podrezani. Bile su to šake dvoranina. Dok su moje, čak i za to kratko vreme koliko su bile izložene naporu...

Siktavo sam udahnula, razmišljajući o ovome.

„Ostaci sirote Meri Flečer.“

„Koga?“

Odmahnula sam glavom, budalasto poštiđena što me vidi ovakvu, kao da je to moja krivica. Nisam mogla govoriti, posmatrajući i želeći da vidim istinu. Ako se gadi, onda to moram znati. Ali lice mu se smrači i neka senka koju nisam umela rastumačiti pređe preko njega dok je prelazio prstima preko moјih ogrubelih zglobova posivelih od dugotrajne prljavštine.

Nisam mogla ni da pomislim šta li je mislio o moјim noktima, iskrzanim i iskidanim, sa prljavštinom pod njima. A bile su tu i opekotine, ogrebotine i crvena masnica preko zgloба koju rukav nije mogao da sakrije. Kada sam oštro udahnula zbog neprijatnosti kada mi je dodirnuo bolno mesto, on mi pusti ruke.

Možda je ipak bio zgađen.

„Moram te ostaviti, En. Imam posla s kraljem.“

„Naravno.“ Veoma sam se razočarala, ali nisam to želela da mu pokažem.

„Ovde si sama, ali potpuno bezbedna.“

„Jesam.“

Uz blagi osmeh me je, premda znam da sam se ukrutila, nežno pomilovao prstima duž mog obraza, pre nego što se sagnuo i prešao preko njega usnama, nežnim poput daha. Bio je to najneočekivaniji pozdrav, a uzevši u obzir da nisam bila oprana, i čin istinskog viteštva.

Potom je otvorio vrata i otišao. Naravno da ima druga posla. Ali Ričard se na vratima osvrnu i osmeh mu se raširi kada je video da sam se namrštila.

„Da li izgledam strašno?“

„Da. Ah opet ćeš biti lepa. Poslaću ti nekoga s vreloom vodom.“

Uzvratila sam mu osmehom.

„Device mi, biću ti zahvalna.“

Glasno sam se nasmejala kada sam shvatila da je ostavio ogrtač.

Trenutak čistog i potpunog blaženstva.

Do brade sam utonula u vrelinu. Kako je i obećao, Ričard je izdao naređenja i čitav niz slugu u moje odaje donese drvenu kadu i kofe vrele vode. Kolena su mi bila pod bradom, kada je bila tesna čak i za nekoga sitne građe kao što je moja, ali su me vrelina i miris trava umrtvili toliko da sam uhvatila sebe kako tonem u san. Trgnuh se, a oštar miris ružmarina mi razbistri čula dok su mi njegovim uljem mazah rane.

Šta sada?

Soba oko mene bila je tiha. Nakon tolikih dana i nedelja u kojima se pratio svaki moj korak, i u Engleskoj i u Francuskoj, bio je ovo trenutak u kom je trebalo uživati. Jedna od mladih služavki, Megi, ponudila se da ostane i pobrine se za mene, ali je otišla da mi pronade ogrtač, spavaćicu i par cipela koji će mi kolikotoliko odgovarati. Ništa me nije moglo ubediti da opet odenem one prljave haljine. Toliko je tišina u meni budila zanos da sam se naterala da mislim na budućnost.

Brak sa Ričardom, kada njegova svetost papa odluči da nam da dozvolu. Radost mi prostruji telom od glave do pete, meka i raskošna, utešna poput mirišljavih trava. Izmešana sa uznemirujućom vatrom među mojim butinama, koja nije imala nikakve veze sa vrelinom kupke. Lizala je i rasplamsavala se na pomisao da ću konačno pripasti Ričardu, i oblivala me rumenilom sve do korena kose.

Dosta! Prešla sam rukama preko lica i počela da razmišljam o drugim stvarima, baveći se pitanjem nasledstva. Ričard će me podržati, boriće se za ono što je moje. To mogu staviti na stranu, dok se bračni papiri ne potpišu i ne overe. Još jedna briga po , diže glavu i zauze mesto ovoj, nateravši me da sednem zgrčenih mišića. Šta će biti s mojom majkom, koja je izgleda bila osuđena da proživi svoje dane u Bjuliju bez ikoga ko bi se borio za njenu stvar, dok se o njenom nasleđenom bogatstvu raspravljalo i oko njega se otimalo kao da je već u grobu?

Ali ja ću se boriti za nju, obećala sam sebi. Nikada neću dozvoliti Klarensu da ugrabi ono što po pravu ne pripada Izabel. Čim postanem vojvotkinja od Glostera, zahtevaću da se grofica oslobodi. Ričard će mi to učiniti.

Obećavši sebi da ću joj pisati i uveriti je da ne nameravam da delam u njenu korist, ponovo utonuh u vodu sve do vrha nosa.

Služavka se vratila i posvetila mi svu pažnju. Nasapunala je i oprala moju dugu kosu, inspirajući je i sapunajući sve dok joj nije zaškripala pod prstima, a ja uzdahnula od čistog zadovoljstva. Čokćući kao što bi činila i Mardžeri, počela je da mi utrljava melem u šake. Trebaće malo više vremena da se one oporave. Služavka me je ostavila samu da sedim ispred prozora i lenjo posmatram ljude koji su prolazili ulicom. Izvukavši stopala iz prevelikih cipela, sela sam na njih i spremila se da o svemu razmislim.

Trebalo je da cičim od sreće. Ali oštri trnci brige se vratiše, nalet preciznih strela probadao me je i mučio, a u središtu ove muke bio je Ričard. Utvara smrti Edvarda od Lankastera nastavila je da lebdi nada mnom, a moj um se uvek iznova vraćao tom mučnom stazom i pomračivao mi ranije ushićenje. Nisam imala mira ni dok se moj um ponovo bavio

istom starom brigom da bi ambiciozan čovek lako mogao da se oženi naslednicom čak i kada ju je mrzeo više nego đavola! Ne, Ričard me nije mrzeo. Ali da li je želeo da se oženi mnome zbog mog bogatstva, polažući pravo na moje nasledstvo kao što je Klarens polagao na Izabelino? Da li se zato suprotstavio bratu i spasao me? Ako je tako, onda i nisam imala neki izbor između dva brata Klarens ili Gloster.

Ne. Nikada u to neću poverovati.

U iznenadnom, iskrenom sećanju, pritisnuh prste na usne, uživajući u sećanju od kog mi nešto zatreperi u stomaku. Ričard je došao po mene, spasao me je. Ričard me nije poljubio kao da mu je na pameti samo moje bogatstvo. Sećam se snažnih crta njegovog lica i sjaja u njegovim očima dok me je posmatrao. Vrelina, snage, žestine tog pogleda. Da li je to bio poljubac ljubavnika? Nisam imala iskustva da me usmeri. Osim što su mi se kolena pretvorila u vodu, a srce u med. Drage volje bih ga ponovila, ako je Ričardu do toga...

Nadala sam se da će se Ričard vratiti, da će se vratiti uskoro.

Ali nije.

Ostala sam u svojoj sobi. Megi mi je u jedanaest sati za ručak donela vrč piva i malo hleba i sira, a zatim je otišla i ostavila me da sama ispunim duge poslepodnevne sate, zbog čega sam, začuvši kucanje na vratima mojih odaja, požurila da ih otvorim.

„Mardžeri!“

Bila je zajapurena, a veo joj je bio sklonjen kao da je stigla u žurbi. Stajala je na pragu, stabilna i snažna kao i uvek, i vedro mi se osmehivala sa suzama u očima. Pre nego što sam zapanjeno stigla da progovorim ma šta drugo osim njenog imena, ona me obavi rukama, stežući me dok joj je celo telo podrhtavalo od snažnih osećanja.

„Gospo! Moja mala En! Hvala bogu!“

Izmigoljivši se iz njenog zagrljaja, povukla sam je u sobu, ali joj nisam pustila ruke.

„Ne možeš zamisliti koliko mi je mило što te vidim, Mardžeri. Kako si dospela ovamo?“

Obrisala je oči rukavom i šmrknula.

„Gloster je to udesio. Vratio se... rekla sam mu da neću više služiti vašu sestru. Napustila sam Kold Harbor i ponela vaše stvari sa sobom. Sve onako upakovane i spremne, sećate li se?“ Zakikotala se kroz suze. „Služiću vas. Vi ste mi još samo ostali... Vaš otac mrtav, vaša sirota majka zatvorena, a Izabel se urotila s đavolom. Šta joj je *taj čovek* učinio. Nikada ne bih pomislila da je kadra za takvu svirepost i sebičluk! Došla sam da služim vas, kao što bi vaša majka i želela. Neću mu dozvoliti da vam opet naudi. Kunem se blaženom Devicom.“ Još jednom me je čvrsto zagrlila i mi prolismo suze kao što to žene čine, sve dok se Mardžeri nije duboko uzdahnuvši oslobodila zagrljaja i obrisala oči.

Zatim se začu buka na pragu i Fransis Lavel i dvojica vojnika uz psovke i veliki napor uneše škrinju i ostaviše je pored vrata.

„Eto! Vaša odeća i stvari, kao što sam i rekla.“ Postavši opet ona stara, Mardžeri otvori škrinju i pregleda sadržaj, cokući jezikom dok je pregledala haljine i podsuknje, korsete i spavačice. „Vojvotkinja je pokušala da ih zadrži, ali nisam htela ni da čujem. Vaše su, i ona nema prava na njih...“ Namrštila se kada je videla moju neobičnu odeću i bosc noge. „Raspakovaću vam haljine. Potrebna vam je odgovarajuća odeća, ako ćete primati posete.“ Mrko je pogledala Fransisa, koji joj uzvratil osmehom.

„Mislim da ćemo ostati ovde neko vreme, dok se sav taj nered ne sredi. I ne odgovaram za svoje postupke ako njegova milost od Klarensa pokuša makar i da kroči u ove odaje.“ Osvrnula se napućenih usana. „Moglo bi biti i gore, valjda..“

Čula sam je kako blago gundā, dok je poslovala po ovoj i susednoj spavaćoj sobi.

„Fransise! Kako da ti se zahvalim? Ne znaš koliko mi znači što je Mardžeri sa mnom. Priznajem da sam već počela da se osećam melanholično.“

Odmahnuo je glavom sa svojom uobičajenom skromnošću, poričući da je imao ikakvu ulogu u svemu ovome.

„Nemam ja ništa s tim. To je Glosterova odluka. Nije želeo da budeš ovde sama.“

„Osećala sam se napušteno.“ Zastala sam. „Mislila sam da će se možda vratiti.“

„Hitna državna posla. Ali je mislio da si tužna i vrlo usamljena, i da ti je potrebna Mardžeri. A ona je bila i više nego voljna da dođe, kao što i sama znaš.“ Oči su mu možda i svetlucale, ali mi se učinilo da vrlo oprezno pominje hitna posla.

„Pretpostavljam da Ričard ima mnogo posla.“

„Da. On drži dizgine. Kralj je otputovao na zapad u Marke.“

„Fransise... Znam da želi brak...“ izjavila sam oprezno. „Ali misliš li da mu je stalo do mene?“

„Zar ti misliš da nije?“ Fransis podiže obrve u neverici.

„Ne znam.“

„Onda ga ne poznaješ dobro. Da si morala da živiš s njim kao ja otkako si nestala, ne bi sumnjala u to.“

„Ne bih?“ Smesta sam se za to uhvatila. „Reci mi, Fransise.“ Evo prilike da otkrijem šta je ležalo iza zagonetne prošlosti koju je Ričard tako uspešno održavao.

„Nema se šta mnogo reći. Osim da je bio van sebe od brige. Nije to otvoreno rekao, ali znao je na šta je sve Klarens spreman. Ako je mogao rođenu majku optužiti za blud, a brata nazvati kopilanom da bi podupro svoje pravo na presto... Ako je mogao učiniti tako nešto... Ričard se plašio najgoreg. A kada je dobio tvoje pismo bili smo u Midlhamu, usred rasprave oko zemljišta odgurnuo je dvojicu koji su se gložili oko nekog uskog pojasa šume i rekao je samo da će se vratiti u dogledno vreme i jahao je ne stajući i konje je gonio dok se gotovo nisu srušili. A onda, kada te nije našao... mislio sam da će odmah odjahati za Tjuksberi i da neće stati osim da jede i promeni konja. Ali Izabel mu je rekla da si se predomisllila u vezi s brakom i da si odlučila da se zamonašiš, pa je nastao pravi nered.“

„Da li joj je poverovao?“

„Ne. Ni na trenutak. Krivio je Klarensa.“

Dakle, mislila sam, Fransis mi je ovom pričom pokazao gde mi je mesto. Možda i sumnjam u Ričarda, ali on nikada nije sumnjao u mene. Osetila sam kako mi se obrazi neprijatno žare i ubod sasvim opravdanog žalca stida.

„A zatim je dobio rukavice“, nastavio je Fransis, očigledno nesvestan moje nelagode. „Sluga nas je zaustavio baš kada smo prolazili kroz kapije. Mislio sam da će se smesta vratiti i zahtevati da se Kold Harbor pretrese od podruma do kule, ali prevladao je zdrav razum. A i moji saveti.“ Zakikotao se, prisećajući se. „Bilo bi pravo zadovoljstvo razbarušiti njegovoj milosti od prokletog Klarensa perje, ali daleko je bolje to učiniti spremniji. Zato smo se jutros vratili sa odgovarajućom silom i dobro smo obavili posao. Ričard je prethodnu noć proveo koračajući gore-dole po sobi u Taueru poput lava u kavezu. A i narav mu je bila kao u razdraženog lava, pa sam ga naposljetku ostavio samog.“

„Dakle, stalo mu je.“

„Da, budalasta devojk“, odgovorio je kao što je umeo kada sam bila dete, a ne odrasla princeza. „Stalo mu je.“ Fransis je oklevao s rukom na kvači. „Kaže da pogledaš u škrinju. Tada ćeš videti ono što on vidi. Kaže da će te to uspokojiti ukoliko nisi čvrsto rešena da se inatiš!“

Nestrpljivo sam počela da preturam po škrinji.

„Šta tražite?“, prasnu Mardžeri nestrpljivo, jer sam joj bila na putu i ometala je u poslu.

„Ne znam. Nešto od Ričarda...“

Potom sam pronašla šta sam tražila, bilo je umotano u platno. Skliznulo je sa strane i znala sam šta je čim sam dodirnula platno. Ogledalo, uglačani srebrni disk koji sam otkrila kada sam ga odmotala, ručke izgravirane lišćem i lozom. Prela sam od zadovoljstva. Odakle mu tako lepa stvar? Podigla sam ga. Nije verno prikazivalo odraz, ali je dovoljno dobro služilo svrsi.

Rekao je da ću videti ono što on vidi.

Shvatila sam da je prošlo mnogo vremena otkako sam poslednji put videla svoj odraz u ogledalu. U Midlhamu sam, kada je Ričard poljubio Mod, a ja ostala slomljena srca zbog toga što nisam privlačna, posmatrala svoj odraz sa nezadovoljstvom. Kakvo sam samo dete tada bila. Odnevši ogledalo do svetla pored prozora, pogledala sam u svoj odraz. Ostala sam zapanjena. Promenila sam se u ovim poslednjim mesecima izgnanstva i braka, bitke, žalosti i ograničene slobode. Uvek tamna, blede kože i sitnog stasa, to nikada neću moći promeniti, ali morala sam priznati da sam se prolepšala. Zrelost je konačno položila svoju nežnu ruku na mene. Napućila sam usne, diveći se sebi. Kosa mi je nakon Megine ruke sijala. Jagodice su mi bile visoke i gotovo otmene ispod glatke kože. Široko čelo, ravan nos, čvrste usne. Dodirnula sam ih i ocrtala. Oči su mi, mislila sam, najlepše, najtamnije plave boje i uokvirene tamnim trepavicama. Premda su bile neprijatno otvorene i neposredne. Možda sam se jednostavno s vremenom polako prolepšavala, dok je Izabelina lepota, kunem se, bila očigledna od rođenja. Lepa? Ne bih baš rekla. Ali nisam toliko loša... ukoliko muškarac voli vitke, tamnokose i tamnooke žene.

„On vidi srčanost. Hrabrost.“ Mardžeri se nasmešila, dok mi je čitala misli sa zastrašujućom preciznošću. „Zbog nje sijate, gospo.“

Dozvolila sam sebi da sa toplim zadovoljstvom uživam u tom trenutku.

Do Ričardovog povratka sam bila dobro oprana i namirisana. Odenula sam svoju odeću. Mardžeri me je tetošila, pa mi se samopouzdanje vratilo, a Fransisova poseta mi je razvejala rđavo raspoloženje, iako sam bila na oprezu. Možda sam čeznula da vidim Ričarda, da konačno otvoreno govorim s njim, i možda sam i maštala kako bi mogao da nam utaba zlatnu stazu buduće sreće, ali nisam bila toliko naivna da poverujem da to može i da učini. Fransis mi je onim što je rekao predstavio jasno stanje stvari na dvoru, ali još više mi je govorilo ono što mi *nije* rekao. Nije sve bilo tako jednostavno kao pitanje da li me Ričard voli ili ne. Postojale su razne niti moći, politike i prevare koje su, upletene u celinu, u velikoj meri otežavale razvoj situacije. A razdor između njega i Klarensa nije bio beznačajna stvar.

Zbog toga sam ga čekala sa zebnjom i, premda je moj osmeh dobrodošlice bio iskren, molila sam se da uspem njime da prikrijem sumnje koje su me mučile. Što se Mardžeri tiče, ona mu se gotovo bacila pred noge od zahvalnosti. Shvatila sam da je ona izgubljen slučaj i da mu je u potpunosti odana. Ona mi nikada neće pružiti nepristrasno mišljenje o Glosterovim manama i slabostima.

Ričard uze Mardžeri za ruke i podiže je onako nisku i tešku, poljubivši joj ruke sa veselim sjajem u očima.

„Znači li to da si zadovoljna novim odajama?“ Bilo mu je po volji da se šali, primetila sam, pa sam odlučila da prihvatim šalu.

„Ne, vaša milosti. Nisam.“ Mardžeri nije umela da se ustručava, premda joj je lice bilo rumeno od zadovoljstva zbog njegove brige. „Nisu to odaje dostojne gospe En. Ali s obzirom na okolnosti... Kada se setim one kuhinje, krv mi proključa.“

„Neće još dugo biti tako. Utočište je najbolje što joj sada mogu pružiti, a ime nadbiskupa Nevila dovoljno je da većinu obeshrabri.“

„I slažem se, vaša milosti. Ah gde ćemo gospi pronaći trajan dom, e to ja ne znam.“ Nastavila bi da gundā doveka. „Ne priliči da...“

„Mardžeri, dosta!“ Smejući se, dala sam joj rukom znak da učuti, da se ne bi suviše zanela, dok je Ričard skretao zabrinuti pogled na mene.

„Izgledate odmorno, gospo.“

„Odmorna sam.“ Pogledom me je obuhvatio kao da želi da otkrije svaku slabost u meni. Ispravila sam ramena da ne bi šta pomislio.

„I dobro si podnela patnje.“

„Bez sumnje. Umem vrlo vešto da očistim štku i otrebim i napunim kopuna.“

„Pao mi je kamen sa srca što to čujem.“ Sjaj se pojača. „Ako ikada dođu crni dani, mogu se mirne duše osloniti na to da će se moja supruga prikazati u pravom svetlu.“

Njegova *supruga*! S mukom sam progutala pljuvačku, ali sam nastavila sa šalom. Bolje i to, nego opasne vode koje slede.

„Gospodar Haf me je pohvalio što nisam bila gadljiva kada je kopun utekao iz košare pa sam ga morala uhvatiti i sekirom dokrajčiti.“

„A ko je gospodar Haf?“

„Klarensov kuvar, razume se. Veoma umešan čovek koji nije olako delio hvalu. Nije mi dao ni da se približim srnetini!“

„Uveren sam da si se izvanredno snašla, bilo da je u pitanju srnetina ili šta drugo.“

Nisam više mogla da obuzdavam osmeh.

„Jesam. Mislila sam na Klarena svaki put kada bi nekom kopunu odsekla glavu!“ Udarih ivicom dlana o drugi.

„Ah! I krvožedna si.“

Namerno smo zaobilazili brojne probleme. Znala sam to, a znao je i on. Mardžeri nas je napustila kada sam joj dala znak; nije bila nevoljna, ali me je strogo pogledala. Tim pogledom mi je jasno rekla da pazim šta pričam i kako se ponašam. Ona će se uvek brinuti za mene i ja joj do groba verujem, ali za ono što sam se spremala reći nije mi bila potrebna pratilja. Čim se vrata zatvoriše za njom, sva šala prestade naprasno, kao kada se ugasi sveća.

„Šta je bilo?“, upitao je nežno i oprezno. Prišao mi je i uzeo me za ruke.

Nisam uspela da sakrijem strah.

„Samo...“, sklopila sam oči i duboko udahнула. Ričard je sa velikim strpljenjem čekao da proberem reći. Bilo je toliko pitanja i još mnogo zidova među nama. Fransis mi je rekao da je Ričardu stalo do mene. Ah postojala je još jedna, veća prepreka sa kojom sam se suviše dugo plašila da se suočim. Nisam je više mogla izbegavati.

„Šta te muči, En? Mogu te rešiti brige, šta god da je.“

Bio je tako samouveren. Njegovo uverenje da može izbrisati moje strahove i žalosti dovelo me je na ivicu suza. Ali ne smem. Ogolila sam svoj užasni strah, bez ustručavanja.

„Da li si ti ubio princa, Ričarde? Da li si ubio princa Edvarda?“

„Jesam.“

„O!“ Potpuno sam ostala bez daha. Nadala sam se da će poreći, da će naći neki izgovor da je moj san bio samo svirepo izvrtanje istine ili da je sveštenik u Tjuksberiju pogrešio u pogledu tog strašnog događaja. Možda je to kralj Edvard poslao nekog njegovog neprijatelja. Ali Ričard je preuzeo odgovornost bez oklevanja. „O!“ Činilo mi se da mi se um zaledio od užasa, nesposoban da se udalji od prikaze Ričarda sa krvavim mačem u ruci.

„To nije tajna. Nisam...“ Uočila sam trenutak kada me je pogledao pravo u oči, pretražio pogledom moje lice i shvatio. Nabrao je obrve, ruke je sklonio s mojih kao da se ošurio. „Mislila si da sam ga umorio hladnokrvno. Da li si to mislila?“

„Ne znam. Ali moguće je da jesam.“

„Da bih ga umorio?“

„Tako mi je rečeno.“

„Onda saslušaj istinu. Nije to bilo ubistvo. Zakleću se ako želiš, ali neću pravdati svoje postupke.“ Njegov pogled, blistav od divljeg ubeđenja, prikova se za moj. „Ubio sam ga kada su ga doveli pred nas u opatiju Tjuksberi. Čak je i kao zarobljenik, poražen i razoružan, čak i kada je između njega stajala samo Edvardova milost, ostao nepokolebljiv. 'S kojim pravom', usudio se pitati kralja, uzimate ono što je moje? Ja sam kralj Engleske, ne vi.'“ Ričard se kruto nasmeja. „Ne znam da li je to bila odvažnost ili nepromišljenost i glupost. Ali svakako je bilo krajnje bezumno.“

Premda su mu oči počivale na mom licu, pomislila sam da me ne vidi. Kao da mu je pred očima iskrslilo sećanje na taj događaj od pre šest meseci.

„Sećam se da se Klarens obratio Lankasteru tiho, ne bi li ga umirio. Ali on je to doživeo kao dalju izdaju i samo se još više razbesneo. I premda su ga stražari opkolili i pritesnili, Lankaster je pokušao da Klarensu s pojasa otme bodež. I uspeo je priznajem da sam bio nemaran prema kraljevoj bezbednosti. Nisam ni pomišljao da bi Lankaster mogao otići toliko daleko. I pre nego što smo se osvestili, pre nego što je iko stigao da ga obuzda, on se bacio na kralja.“

Toliko nalik mom snu. Isti postupci, isti ishod, ali koliko se samo razlikovalo tumačenje. I toliko je to bilo nalik na njega da sam lako mogla zamisliti princa kako sve stavlja na kocku, na budalasti i beznadežni pokušaj da pokosi neprijatelja Klarensovim bodežom, i još opkoljen muškarcima koji bi ga ubili bez ikakve griže savesti. Princ nikada nije želeo da prihvati poraz. Ne za života.

Uzdahnula sam, polako prihvatajući ovo objašnjenje. Da, bez sumnje se sve tako odigralo.

„Ričarde...“

„Zato sam ga ubio“, nastavio je Ričard, kao da nisam progovorila. „Kao konstabl Engleske, moja je dužnost da zaštitim kralja i kraljevstvo. Da li bi radije da sam se povukao i dozvolio Lankasteru da zarije bodež Edvardu u srce?“

„Ne. Ne bih.“ Znala sam da je to istina.

„En... da li si ga volela?“ Ričard mi se jednim korakom približi, uze me opet za ruke, sada već silovito, i ja mu na licu videh izraz besa. Znala sam da sam ga povredila dovodeći u pitanje njegovu čast. U očima mu se ogledala tama, pa me u grlu zagolica njegov treptaj, mada ne tako neprijatan. „Da li je on imao mesto u tvom srcu?“, upitao je grubo. „Bila si s njim. Udata za njega skoro čitavu godinu. Da li te je ovako ljubio?“ Njegove usne se snažno i samouvereno spustiše na moje i ostaviše me bez daha. „Da li te je ovako dodirivao?“ Rukama je prešao preko mojih ramena i spustio ih do kukova, bio je to promišljen gotovo uvredljiv čin posedovanja, zbog kog zadrhtah čitavim telom.

„Ne. Nije bilo ni nalik tome.“ Zatečena ovim iznenadnim gubitkom vlasti nad sobom pred čovekom koji je upravljao svakim svojim osećanjem i postupkom, bila sam još više zatečena svojim ushićenjem što ga mogu nagnati na to. A ipak mu nisam mogla reći svu istinu. Od stida sam ćutala kao da je krivica moja.

„Pripadala si meni pre nego što si pripala njemu.“ Želja, snažna i zrela, preplavi me na ove njegove reči.

„Uvek sam bila tvoja. Ali ti si me napustio...“

„Ne svojom voljom.“ A zatim, uz napor da mu glas bude nežan, ponovi: „Da li si ga volela, En?“

Dakle, to je u pitanju. Nisam shvatala razmere njegove ljubomore. Možda je Ričardu bilo teško da postavi pitanje, ah ja nisam ni najmanje oklevala da odgovorim. Razuverila sam ga smesta, čak i žestoko.

„Ne. Nisam ga volela. Žalila sam ga... u početku. A kako sam ga upoznivala, plašila

sam ga se. Čak sam ga i mrzela.“ Nisam mu rekla da me je udario kada je pronašao Ričardovo pismo i kako se naslađivao mojim poniženjem kada mi je otac poginuo. Neću mu spomenuti surove neosnovane optužbe. „Nisam ga volela. A on je mene, bez sumnje, prezirao, ukoliko mu nije bio potreban neko koga bi zadivio svojim veštinama i svojom blistavom ambicijom.“

„Bio je sasvim naočit.“ Ričard i dalje nije bio uveren. „Tu je imao prednost nada mnom.“

I ja se nežno nasmejah. Dakle, i moja ljubav je bila jednako podložna taštini kao i ja.

„Bio je naočit. Ali bilo je u njemu neke tame koja me je odbijala.“ U ovom neobičnom obrtu bilo mi je žao princa koji je ubijen zbog svoje preterane ambicije, i zbog tugovanja i poniženja kojima me je namerno izlagao, zbog svih nas koji smo uhvaćeni u mrežu ovog sukoba. Kada sam trepnula i pokušala da se usredsredim na dragulje na Ričardovoj kragni, oči mi se zamutiše suzama.

„Pogledaj me“, promrmljao je Ričard nežno, zbog moje žalosti, a rukama me je sada blago držao za ruke. „Ne želim da te žalostim. Onda nema tajni među nama?“

„Ne. Nema tajni.“

A ipak mu u očima videh sjaj sumnje. Oklevao je kao da je čoveku koji je bio sklon uzdržanosti bilo teško da se izrazi rečima. Potom je odlučio.

„Pokrenula si ovo pitanje i ja sam ti na njega odgovorio. Potrebno mi je da znam da prihvataš ono što sam učinio. O, spreman sam da priznam ljubomoru. Mrzeo sam što te on ima, a ja ne mogu. Ah to nije igralo nikakvu ulogu u smrti Lankastera. Ubio sam ga jer je to bilo neophodno u datom trenutku. Ako ne možeš prihvatiti ono što sam učinio, En, to će se isprečiti između nas. U senci tog dela neće biti poverenja među nama. Ponekad dužnost i trenutak nameću čoveku kako da dela. Ne ponosim se uvek svojim delima, ali nikada nisam postupao okrutno, niti sam se vodio sopstvenim interesom. Trebalo bi da me poznaješ dovoljno dobro da znaš da to nikada ne bih učinio.“ Oklevao je samo načas. „Znam da nikada nisi pristala na ovaj brak premda je Edvard pretpostavio da ćeš pristati. Samo si rekla da ćeš razmisliti o njemu. Želim da sada razmisliš. Možeš li me prihvatiti takvog kakav sam, sa svim manama? Sa svim gresima? Ako prihvataš ono dobro, moraš prihvatiti i ono manje dobro. Možeš li to? Jer ja u protivnom ne vidim sreću.“

Pustila sam da mi njegove reči, ovo neverovatno otkrivanje duše, legnu na srce, dok sam mu pogledom pretraživala lice, želeći da pročitam misli iza njegovih strogih crta. Kada je toliko očvrsnuo da je postalo teško protumačiti mu osećanja na licu? Kada je odlučio da je bolje da sakrije osećanja kao da ne postoje? Otkako živi na dvoru, pretpostavljala sam, gde se neprijatelji izdaju za prijatelje, i gde je važno čuvati se noža u leđa iz potaje. Nekada bih navaljivala i pogledom ga probadala dok ne bih probila glatku masku, bez obzira na njegova osećanja, ah nisam to više mogla činiti bez njegove dozvole.

„Hoćeš li se udati za mene? I pored toga što mi je krv Edvarda Lankastera na rukama?“, ponovio je, jer sam i dalje oklevala, sputana sopstvenom neodlučnošću.

Ričardu je sada, više nego ikad, bilo potrebno da prema njemu budem iskrena. I iskrenost će i dobiti.

„Rekla sam da ću razmisliti o braku i razmisliću o njemu. Želela bih da to učinim noćas. Daj mi vremena do sutra, Ričarde, i ja ću ti reći koji je moj odgovor.“

Kidalo mi se srce kada sam videla treptaj, gotovo neznatan treptaj sumnje koju sam posejala u njegovoj duši. Ali odmeriću njegove reči i doneti odluku. I to kao žena koja je naterana da se oseti nesigurno, neželjeno, nevoljeno i koja od svog prosca još nije čula reči kojima je uverava da joj pripada njegova ljubav! Pustiću ga da još malo čeka.

Ričard se udaljio. I zvanično mi se naklonio.

„Do sutra, gospo.“

Kako je teško uravnotežiti i jednu i drugu stranu. Odavno sam se pomirila s tim da je dečak kog sam poznavala zauvek nestao. Sada je preda mnom stajao čovek. Mogu li ga voleti, poštovati? Ostaviti prošlost za sobom, i krivicu i optužbe? Ako ne mogu, kao što mi je Ričard stavio na znanje, za nas nema prijatnog puta dalje.

Jedno je bilo jasno. Ovo nije bio jednostavno nastavljanje odnosa iz detinjstva, već drugačiji i komplikovan skok u svet moći i političkih spletki. Kako je to čudno bilo. Toliko smo imali zajedničkih sećanja, toliko smo se dobro poznavali, a ipak... Kao da su temelji ostali isti, a zidovi se izmenili. Drugačija građevina, drugačija gledišta. U ovom čoveku videla sam muškarca koji u rukama drži moć, muškarca koji želi da uživa u plodovima koje mu ona može doneti. Smatrala sam da bi mogao biti i nemilosrdan u borbi za ostvarenje svojih ciljeva. Svakako je bio rezervisaniji i uzdržaniji nego pre. Da li bih ga mogla iskreno voleti?

„Može li žena voleti muškarca koji je okrvavio ruke?“, upitala sam Mardžeri, dok mi je uplitala kosu.

„Zavisi čijom krvlju i zašto mu je ona na rukama, gospo.“ Žestoko se okomila na jedan čvor.

„Jer je muškarac koji je ubijen predstavljao opasnost po druge i po kraljevstvo.“

„Ako mislite na to što se gospodar Gloster rešio princa od Lankastera... Dobro je delo učinio, kažem vam ja!“

Uzdahnula sam. Od nje neću čuti nepristrasno viđenje.

Koliko je krvi na očevim rukama moja majka morala da prihvati? Mnogi bi rekli i previše, i to ne u boju. A ipak mu je ostala odana, verna do njegove smrti. Da li je sumnjala u njega, da li ga je ovako optuživala, kao što ja sada činim? Naravno da jeste. Ne bi bila žena kakva jeste da je sve prihvatila ne donoseći sud o tome.

„Zapitajte se, gospo“, Mardžeri me je ostavila mom samotnom prebiranju po mislima. „Da se princu ukazala prilika da ubije Gloster, da li bi uopšte stao da razmisli? Mislite li da bi se libio da mu zarije nož u leđa?“

„Ne bi.“

„Zašto onda brigom da sebi remetite san?“

Pretpostavila sam da je Ričard proveo jednako nemirno noć kao i ja, jer je stigao na moja vrata u samu zoru i započeo da iznosi očigledno unapred pripremljen govor, pre nego što sam stigla da sklonim šolju i poslužavnik. Nestalo je njegove hladne pribranosti, oprezne uzdržanosti. Preda mnom je stajao dečak kog sam volela, pun napete energije. Po prvi put osetih da je ishod naše veze Ričardu značajan i na ličnom planu.

„Pre nego što mi saopštiš šta si odlučila, En, dozvoli da ti kažem sledeće. Ma kakva da je... Imaš moju ljubav i moje poštovanje. Ni na šta te neću siliti...“

Sve pripremljene otmene, nežne i ponosne reči izvetriše.

„Nećeš me ni na šta siliti? Progonićeš me bez milosti, dok ne isteraš svoje! Oboje znamo da je tako i zato mi nemoj reći da ćeš mi dozvoliti da ostanem neudata ili da prihvatim ruku drugog čoveka.“

„Da li sam toliko samovoljan?“ Videh da se bes u njemu rasplamsao. „Nisam toliko samovoljan, koliko ti...“

Zaustavila sam ga, spustivši mu ruku na mišicu.

„Najpre saslušaj moju odluku, a onda mi reci da li sam samovoljna. Prihvatam ono što si učinio. Priznajem tvoje delo. Neću dozvoliti princu od Lankastera da stoji među nama u

smrti, kao što je činio za života. Neću mu dozvoliti da bude nemirni duh koji nas razdvaja.“

Ričard opusti ramena, kao da mu je s njih spao teret. Videla sam kako ga preplavljuje oluja olakšanja. A sada ću preći i drugu prepreku.

„Sada mi je potrebno da znam sledeće... Voliš li me, Ričarde?“

„Znaš da te volim.“

„Ne, ne znam! Kada smo bili zajedno na dvoru, kada smo bili mlađi, tada sam znala, ili sam mislila da znam. Čak i kada smo bih u Voriku i kada je sve bilo teško... Ali mnogo toga se desilo otada. I ti i ja smo doživeli izdaju i izgnanstvo. Nisam toliko naivna da poverujem da će ljubav sve pobediti. Toliko su nas zaneli moć i nasledstvo, Klarensovi zahtevi, pretnja od novog rata. Jedva da si sa mnom razmenio dve reči otkako sam se vratila na dvor. Bio si primoran da me otmeš, ali čak i tada je to bilo pregovaranje i trgovanje. Kako da znam da me voliš? Nisi mi to rekao.“ Osetila sam kako mi se strepnje vraćaju dok sam izgovarala ove reči. „Udaću se za tebe, ali moji strahovi nisu otklonjeni. Jer lako je moguće da želiš moje nasledstvo više nego što želiš mene.“

„Već smo o ovome raspravljali, En. Mislio sam...“ Izgledao je zatečeno.

„Ričarde... Razumem šta mi govoriš, ali ja sam zbog toga provela suviše mnogo vremena radeći kao služavka u kuhinji. Nose me talasi poput grančice, bespomoćna sam pred svakim mreškanjem i vrtlogom struje, i to mi se ne dopada. Voliš li me, Ričarde? Bili smo deca kada smo poslednji put o ovome govorili. Ako su se tvoja osećanja promenila... Radije bih da znam istinu. Udaću se za tebe, jer je to u najboljem interesu za nas oboje. To mogu da prihvatim. Ali da li me voliš, jer moje srce čezne za tobom?“ Nisam se mogla jasnije izraziti. Nikada nisam mislila da ću se ovako nekome otvoriti i pružiti mu mogućnost da me povredi, ali upravo sam to učinila.

„Da. Volim te.“

„I to je to?“

„Volim te svakim delom svog bića.“

Mislila sam da mi se smeši. Neću to trpeti.

„Bio si udaljen i tih, Ričarde, nisi me udostojio poverenja. I to namerno, činilo mi se. I nemoj mi se osmehivati! Nisam više dete kome treba podilaziti!“

Osmeha je nestalo.

„Čini se da je ovo dan za istinu. Intuicija ti je snažna kao i uvek.“ U očima mu opet zaigra veselja pre nego što je zameni svečanost. „Optužen sam i kriv sam, ali u svoju odbranu reći ću sledeće. Moja namera je uvek i na prvom mestu bila da zaštitim tebe. Klarens neće birati sredstva da spreči ovaj brak. Nisam se mogao predati njemu na milost, izdvojivši te od ostalih. Bolje je bilo da smatra da nisam zainteresovan i da drugde sebi tražim nevestu. Zato sam ostao hladan i rezervisan, kao što me opravdano optužuješ. Nisam te tražio. Nisam te zamolio za ples. Pogledaj šta se desilo kada je otkrio moje namere! Poslao te je u Tjuksberi, a nakon toga te je smestio u kuhinju! Morao sam te čuvati, sve dok ne uzmognem da se oženim tobom i pružim ti zaštitu. Nisam se mogao osloniti na Edvarda da to učini, pa sam samo morao da navedem Klarensa da pomisli da je među nama sve gotovo. I da može da uzme tvoje nasledstvo bez straha od odmazde.“

„Bio si rezervisan da bi me zaštitio?“ Osećala sam kako se prvi čvorovi razvezuju, kako se prvi led topi.

„Da.“

„Volela bih da sam to znala. Zašto mi nisi rekao?“

„I da dozvolim da to otkriješ Izabel?“

„Nikada tako nešto ne bih uradila! Nisam toliko nepromišljena!“

„Iskren da budem, nisam znao koliko je tvoja sestra upoznata sa Klarensovim namerama, niti kakvi su odnosi među vama dvema. Nisam se usudio da toliko rizikujem.“

Ovo sam mogla prihvatiti. Ali rekoh:

„Nikada mi nisi rekao da me voliš.“ Izazivala sam ga, vraćajući se na svoj najveći bol.

„Poljubio sam te!“

„Čedan pozdrav, kada si me doveo ovamo i kada sam zaudarala na loj. Ukoliko ne računaš... onaj *napad* na mene u Vestminsteru.“

„Napad? Kakav napad?“ Obrve mu se izražajno i razdraženo podigoše.

„Meni se tako činilo. Zgrabio si me, podigao, gotovo me ugušio, a zatim si me spustio i zakleo se da ćeš me dobiti po svaku cenu. Ne znam baš da je to ljubav. Tim poljupcem me nisi zavodio, kunem ti se! Ne znam čak ni da li si u njemu uživao!“

Ričard se nasmeja kada se setio događaja.

„Ne, ljubavi, srećo moja! Uživao sam. Jedino opravdanje je da nisam baš najbolje vladao sobom. Sve što sam u tom času želeo bilo je da te zadržim kraj sebe, bezbednu iza zabravljenih vrata i da te nikada ne ispustim iz vida.“ Nagnuo je glavu kako se sećam da je činio kada je bio dečak. „Da li ti je prijalo?“

„Jeste... Nije. Nije važno!“ Besno sam ga pogledala, vrlo uznemirena.

„Onda se moram postarati da popravim stvari, da bi bilo važno.“ Ričard krenu prema meni. „Naravno, ako to želiš, gospo.“

Želela sam. O, kako sam želela. Nakon svega što nas je razdvajalo, nisam imala nameru da se suzdržavam i glumatam devičansku uzdržanost. Stoga nije Ričard bio taj koji je prešao razdaljinu između nas. Zakoračila sam prema njemu, obgrlila ga oko vrata, privukla ga sebi i podigla glavu ne bih li ga navela da me poljubi. Ali Ričard je bio taj koji je progovorio. Za nas oboje.

„Volim te.“ Uzdahnuo je, izgovorivši ove reči na mojim usnama. „Ti si moja polovina koja me čini celim. Moje drugo ja.“

„Volim i ja tebe.“

Nije bilo udaljenosti od tog mesta do kreveta za dvoje saglasnih ljubavnika.

„Trebalo bi da pođem...“, promrmljao je Ričard nevoljno, prelazeći usnama preko mog lica, pa sve do kože iza uha.

Držala sam se za njega, prstiju zarivenih u njegovu tuniku.

„Primetićeš, dragi Ričarde, da nemam pratilju.“

„Gde je?“ Usnama nežno pređe preko mesta na kom mi je bilo udaralo u dnu grla.

„Otišla je u posetu svojoj porodici.“ Prošaputala sam dok su me njegove usne pekle. „Neće se vratiti još nekoliko sati...“

„Trebalo bi da pođem...“

„Ostani sa mnom“, prošaputala sam, ljubeći mu usne. Sada nas ništa nije moglo rastaviti, premda je sunce ostrim sjajem obasjavalo sobu, ne čineći baš savršenu atmosferu za nežno zavođenje. Čednost je bila skupocena roba za pravednu ženu, ah meni je na pameti bila samo želja. Ništa nas nije moglo rastaviti osim one jedne stvari koju sam propustila da mu kažem i koja mi sada iskrsnu pred očima. Stvari koju više nisam mogla kriti.

„Nešto moraš znati“, upozorila sam ga, oprezno mu privlačeći rame.

„Može da čeka“, promrmljao je, ljubeći me po vratu i sasvim se vešto posvetivši trakama i pertlama. „Sve može da čeka.“

„Ne može!“

Svakako će saznati, ali želela sam da sazna pre nego što se desi. Pa sam mu rekla, trudeći se da potisnem ono besmisleno osećanje stida. Sedeći na krevetu, rekla sam mu kako i gde i zašto, primoravajući sebe da posmatram reakciju na njegovom licu. Da li sam mu rekla za užasnu bliskost između Margarete i njenog sina, od koje mi se stomak grčio? Nisam. O nekim stvarima nisam mogla govoriti. Nisam to rekla Ričardu, ali, dok sam mu govorila sve ostalo, suze koje nikada nisu potekle počese nemo da mi vlaže obraze i čipku okovratnika. Prve i jedine suze koje sam prolila zbog princa od one strašne noći. Zatim sam otkrila da ne mogu više da govorim, jer su me kidali jecaji, i nisam mogla da zaustavim suze,

jer sam plakala konačno zbog sebe, zbog očeve smrti, zbog gubitka majke i sestre. Još više postićena, pokrila sam lice rukama i okrenula se. Ali Ričard mi nije dozvolio da tugujem sama. U tišini me je grlio, sve dok nisam ostala bez suza.

Oluja se istutnjala. Ričard mi jednostavno obrisa vlažne obraze.

„Mora da izgledam jezivo“, šmrknula sam, užasnuta zbog svojih crvenih i otečenih kapaka.

„Meni nikada“, izjavio je iskreno, zbog čega sam ugledala rečit bol na njegovom licu. „Nisam znao, En.“

„Čitav anžujski dvor je znao.“ Staro poniženje me preplavi. „Osećala sam se nepodnošljivo obeščašćeno.“

„Nikada te nije ni dotakao.“

„Jedino ako je među nama bilo šest slojeva odeće.“ Glas mi zamre nakon ovog žalosnog pokušaja da se našalim.

U Ričardovim očima ne videh odsjaj smeha, već tvrd i neumoljiv sjaj, a takav je bio i njegov odgovor.

„Prezirem ga zbog toga. Ubio bih ga nanovo, danas, sutra, i zahvaljujem bogu što sam prolio njegovu krv zbog ovog što ti je učinio.“ Ove reči izgovorene tihim glasom bile su daleko smrtonosnije od ma kakvog izliva besa.

„Nije to bilo u potpunosti njegovo delo“, osetila sam potrebu da ga opravdam.

„Ha! Božje mi krvi!“ Snažnije mi stegnu ruke. „Zar da te javno ponizi na zahtev moje majke?“

Ne, on ne bi. Bez sumnje, znala sam da mi Ričard nikada ne bi priredio takvo poniženje.

„Samo sam smatrala da bi trebalo da ti kažem.“

„Pa, sada si mi rekla. I to je kraj tome.“ Tako je ležerno odbacio ovu temu, da sam se mogla rasrditi što nisam znala njegove razloge. Ništa u vezi sa Ričardom od Glostera nije bilo ležerno. On je rešio da mi skrene misli sa užasa iz prošlosti, ukoliko pokažem sklonost da se njima bavim. Po napetosti njegovih ramena osećala sam da njegov bes nije nestao.

„Hvala.“ Poljubila sam ga. „Kraj toga. I početak za nas.“ I naposljetku videh kako ga razjarenost prolazi i kako mu se usne izvijaju u smeh.

„Tvoja me hrabrost ostavlja bez reči“, rekao je. „A sada ću učiniti sve što je u mojoj moći da ti pomognem da zaboraviš. Tome nema mesta u našem zajedničkom životu.“ Smeh mu se proširio. „Uviđam da mi ipak nije žao što si devica udova. Reče li ono da su moji poljupci predstavljali napad na tebe?“

„Jesam.“

„Dozvoli mi da se iskupim.“

Dok su se sunčevi zraci poput rešetki širili preko jorgana, pretvarajući ga u neobičan pozlaćen kavez, Ričard je nastavio da me podučava, svoju devicu udovu, korak po korak, svemu onome od čega je princ grubo pobegao. Uživala sam u tome, ponos Nevila sjedinio se sa moći Plantageneta. Ko je imao vlast nad kim? Kunem se da Ričardova vlast nad samim sobom nije bila ono što je on smatrao da jeste kada mi je pokazivao kako strast može da natera ženu da zaboravi i najgora iskustva. A ja sam bila začuđena onim što nisam znala, željna da naučim i oduševljena svojim novim saznanjima. Vodio je ljubav sa mnom kao što sam i očekivala, posvećeno i s puno obzira, kao da sam središte njegovog sveta.

A on je, bez sumnje, bio središte mog. I ako je ono što se desilo bio napad, onda sam ga dočekala raširenih ruku. Žarila sam se pod nasrtajem njegovih usana i ruku. Zarivala prste u njegovu tamnu kosu dok je on obavijao moju kao žive okove oko zglavaka. Drhtala sam pod snagom glatkog mišićavog tela.

Kriknula sam kada me je uzeo. Bila je to veličanstvena pobjeda.

Naposljetku sam ležala pored njega, dok mi se dah stišavao, kao i njegov, i dok nam se

san prikrađao. Ričard je retko mirovao, razmišljala sam, dok sam ležala i posmatrala ga, linije usečene oko usana, čvrstih i odlučnih, a sada pomalo mekih. Ponovo sam videla onaj nagoveštaj ranjivosti, pošto nije dizao zid oko sebe. Toliko energije koja ga je pokretala i komešala se u njemu. Gde li će ga odvesti, gde li će odvesti mene kao njegovu suprugu?

I sama sam zaspala.

„Šta će sada biti sa mnom?“, pitala sam, prelazeći noktima desne ruke preko udubljenja u njegovim leđima i šireći prste preko glatkih mišića kuka. Ričard zadrhta. Bila je to jedna od mojih novih veština koje sam rado primenjivala da razbijem njegovu samokontrolu.

Ričard zastenja od zadovoljstva, a glas mu je bio prigušen jer je lice zario u jastuk.

„Moraš ostati ovde.“

„Zauvek?“

Konačno je okrenuo glavu.

„Nestrpljiva kao i uvek!“ Ali njegova ruka na mom obrazu, a zatim i usne, bili su beskrajno puni ljubavi.

„Jesam. Mogu li razgovarati s tobom o mojoj majci?“ Nemo prokleh sebe, jer sam videla kako nestaje topline i otvorenosti koja se rodila u poslednjih nekoliko časova. Mogli smo se pretvarati da je među nama sve ispravljeno, ali postojale su senke koje su njega uznemiravale, a u meni budile neprijatnu svest o mračnim kucima mog neznanja.

„Znam da te to žalosti, En, ali ne sada. Ne još. Nisam je zaboravio i znam da želiš da joj nađeš dom.“

„A njeno oslobađanje?“, bila sam uporna. „Ne želim da čitav život bude zatvorena u Bjuliju.“

„Postoje izvesne poteškoće...“

„Ne razumem zašto...“

„Kasnije. Učiniću što je u mojoj moći, obećavam ti. Kada dođe vreme za to. Da li si zadovoljna?“

„Nisam!“

„Zašto sam uopšte mislio da ćeš biti?“ Grčenje usana. „Ali kunem ti se svojom čašću da neću zaboraviti. Daj mi malo prostora za delovanje.“

„A kako tačno planiraš sada da deluješ?“ Prstima sam ga milovala, mamila.

„Pokazaću ti...“

I pokazao mi je.

Morala sam se zadovoljiti time. Zbog mnogo toga bila sam srećna. Stid me je reći, ali lično zadovoljstvo toliko mi je ispunjavalo srce da u njemu ni za šta drugo nije bilo mesta.

Edvard se vratio, ostavivši plemstvo Velških marki da ključa u nezadovoljnom miru. Ričard je pozvan pred kralja, da mu podnese izveštaj. Sada će se možda moja budućnost rešiti.

„Šta kralj kaže o meni?“, upitala sam Ričarda čim je prešao prag. Mir i usamljenost mog utočišta počinjali su da me guše.

„Ništa što bi mi bilo po volji.“

Želela sam da mi sve kaže otvoreno, zar ne? Dobila sam odgovor i nije mi se dopalo ono što sam čula.

„Neće nas podržati protiv Klarena?“ Obrve mi se podigoše zbog ove pritvornosti.

„Bio je pun hvale za mene kada si tražio od njega dozvolu da me uzmeš za ženu.“

„Nije se izjasnio baš toliko otvoreno. Ali znaš kakav je Edvard. Ne voli da se odluči za nešto, a da pritom ne ostavi sebi prostora za beg ukoliko ga neko snažno pritisne.“ Ričard iskezi zube, setivši se nekog oštrog razgovora s bratom. „Kralj se sada poigrava sa svim obećanjima koja je dao u prošlosti. S obzirom na velšku pretnju, želi Klarensa na svojoj strani. Znali smo da će tako biti, ali nadao sam se da se neće tako lako dati ubediti. A Klarens proklet bio! sada baca drvlje i kamenje na čitavu ovu stvar.“

„Da li kralj želi da se venčamo ili ne želi?“

„Ponovo o tome razmišlja.“

„Da li smo dobili papsku dozvolu?“, upitala sam sve razdraženija.

„Nismo.“

„Hoće li se kralj protiviti? Da li će savetovati papu da nam je ne da?“

Ispružen na jedinoj fotelji u sobi, Ričard je gledao u svoja prekrštena stopala, kao da nikada ranije nije video svoje meke čizme, i razmišljao. Videla sam da je to stvar koja i njega mori.

„Ne znam. Mogao bi. Znam zašto to radi i ne mogu ga osuditi zbog toga. Želi da zaštiti Englesku od daljeg prolivanja krvi, kao što bih i ja učinio da sam kralj, svim sredstvima, čak iako to znači da mora činiti sve da Klarens bude kolikotoliko zadovoljan...“

„Dakle, nema nade.“ Pogledala sam ga optužujuće. „Da li to znači da ostajem ovde neudata dok ne umrem?“

„Pa...“ Ne obazirući se na moj bes, Ričard iznenada podiže pogled sa svoje obuće i nasmeši mi se zagonetnim sjajem u očima. Ustao je, uzeo me za ruku i poveo do me do prozora da pogledam na ulicu, prstima nemirno dobijući po prozorskoj dasci. „Postoji način da se ovo reši“, objavio je, okrećući se prema meni.

„Kakav?“

„Imam ideju. Ali moraš mi verovati. Veruješ li mi, nakon svega što se desilo?“ Proučavao mi je lice kao da pokušava da mi pročita misli, sa blagim nagoveštajem nestašluka, kao da bi mi mogao uputiti izazov na rizik. Kao što što je bilo preskakanje preko kamenja na reci u Midlhamu bez upadanja u vodu. Tada sam sa osam godina uspešno savladala izazov, pokvasivši stopala i suknje, i dobila od Mardžeri oštru grdnju. Ali sada... Nakon nedavnih iskustava, pade mi na pamet da bih mudro postupila kada ne bih verovala nijednom čoveku.

„Da li je opasno?“

„Opasno? Nije.“ Izvio je usne. „Nisam smatrao da si kukavica, En Nevil!“

„Nisam. Ali...“

„Da li mi veruješ?“

Namrštila sam se.

„Verujem...“ Jer Ričard, zaključila sam, nije bio ma koji čovek.

„Dokaži mi!“ Njegove ruke, koje su mi polako i treperavo klizile niz leđa da bi me privukle njemu, nisu mi ostavile mnogo izbora.

Ostvarenje Ričardovog plana, ma kakav on bio, zbog kog je zahtevao da mu ukažem poverenje, morao je silom prilika da se odloži, jer su nepopustljivi Velšani, podigavši još jedan ustanak, prouzrokovali novo Ričardovo odsustvovanje. Pozdrav je bio kratak, paž ga je čekao u prizemlju sa konjem i oružjem, a vojska je već krenula da maršira prema zapadu.

„Vratiću se čim uzmognem.“ Brz poljubac i stisak dlana.

„Nedostajaćeš mi.“

Prešao je pogledom po praznoj sobi.

„Da ti kupim neko stvorenje da ti pravi društvo?“

„Nipošto zebe!“, uzviknula sam naglo pre nego što sam stigla da razmislim.

„Mislio sam na neko psetance, da ti sedi kraj nogu i kevdce da najavi posetioce!“ primetio je suvo, začuden. „Neću ti ga nametati!“ Mora da je video uznemirenost na mom licu. Obrve mu se skupiše. „Zašto ne ptice? Moja majka ima papagaja kog ni đavolu ne bih pozeleo za ljubimca, ali ptice pevačice u kavezu... Sigurno...“

„Ne!“, divlje sam odmahнула glavom.

„Ali...“ Prešao je zamišljeno palcem preko moje vilice. „Možda ćeš mi jednog dana pričati o tome.“ I ostavio me je na miru.

„Da. Čuvaj se, Ričarde.“

I tako je otišao. I ne mogu reći da sam bila suviše razočarana njegovim odsustvovanjem, jer sam u tim nedeljama samotnog bdenja brojna prepodneva provodila bolno povraćajući. Bilo je to stanje koje mi je garantovano zaokupljalo misli i sprečavalo me da osetim da mi nedostaje.

„Smrt bi mi bila lakša“, dahtala sam, dok me je mučnina još jednom presavila kada je Mardžeri pred mene stavila činiju sa nekom odvratnom mešavinom vrelo mleko začinjeno mentom, pomislila sam mršteći se i naložila mi da to popijem.

Mardžeri me je nadzirala s rukama na bokovima, nesigurna da li da se mršti na mene sa svetačkim prekorom ili da se raduje.

„Trebalo je da više saosećate sa leđi Izabel. Uskoro ćete se opametiti, kada prve nedelje prođu.“ Potom je radost prevladala. „Uverena sam da će njegojoj milosti biti milo. Ko bi rekao da ćete tako brzo zaneti?“

„Volela bih da nisam!“

Za razliku od poteškoća koje je moja majka imala sa začecem, ja sam zatrudnela gotovo odmah. Uprkos ovom poricanju nisam znala kako se osećam u vezi sa nenadanom komplikacijom, čak i kada je mučnina naglo prestala i kada sam se osetila puna snage i zdrava. Nisam mogla zamisliti da će se Ričard obradovati kada čuje vesti, dok me je morio niz poteškoća. Neudata. I bez izgleda da ću se u skorijoj budućnosti udati. Ni pomena od papske dozvole ili izuzeća. Niko ko bi me posavetovao i utešio svakako se ne mogu obratiti Izabel a sebi sam zabranila čak i da mislim na groficu koja mi je sada bila potrebija neko ikada pre. Verujte mi. Sumnjala sam da je Ričard ovo imao na umu kada me je uveravao da je kadar da sa svakim problemom izađe na kraj.

„Nadajmo se da gospodar Gloster i dalje namerava da se oženi vama!“ Mardžeri je sada bila raspoložena za moralne prekore. Gotovo da sam mogla videti kako joj se po glavi mota reč „bludničenje“. Ričard u njenim očima nije mogao zgrešiti. Ja sam bila ta koja je za sve kriva.

„Nadajmo se.“

Ne bih odabrala da dete rodim vanbračno, uz osudu crkve i šibanje zlih jezika. Od žena se očekivalo da budu čedne, ono što se muškarcima tolerisalo, nije se odnosilo na mene. A ko je koga zaveo? Sa kajanjem sam se sećala svoje svojeglavosti i u trenutku potištenosti duha pozelela da sve poništim...

Osim što me je ova komplikacija koja uopšte nije bila komplikacija, ovo obećano dete, podsećalo na Ričarda. Noću bih sklopila ruke preko stomaka i sanjariła o nedostižnoj budućnosti u kojoj će mi jedina briga biti obilje žetve i broj košnica u Midlhamu. Svega bih se odrekla zbog toga.

„Vrati se kući, Ričarde“, šaputala sam u meko perje jastuka. Šta li će reći kada mu saopštim? Moraću da mu verujem, čak i dok čekam njegov povratak sa pomućenim zadovoljstvom.

Nisu to bile baš prve reči koje sam prozborila kada smo se sastali, ali nisam dugo ni čekala. Znala sam da se vratio u London, znala sam da moram čekati, jer je kralj polagao pravo i zahtevao je da čuje detaljan prikaz velške situacije. Znajući da nikada neću biti

Ričardu na prvom mestu, pomirila sam se s tim. A ipak sam nestrpljivo koračala gore-dole, virila kroz prozor svaki put kada bi topot kopita najavio da se neko približava.

A zatim mi je došao. Pomislila sam da izgleda umorno, kao da je dugo i naporno jahao. Nije se zadržao da se preodene, bila je to jedna od onih sitnica koja mi je grejala srce. Bar je samo kralj imao prednost nada mnom. Bez reči me je grlio u oblaku prašine i mirisa konja i znoja. Uživala sam u tome, u iglicama grube, tamne brade na mom obrazu i ruci upletenoj u moju raspuštenu kosu, jer je ovde nisam pokrivala velom.

„Neizmerno si mi nedostajala.“ Tako jednostavne reči, tako štute, prošaputane u vrat, a opet tako umirujuće.

Naposletku je Ričard seo uz uzdah, dok sam mu sipala pivo, a on ga zahvalno ispijao.

„Bilo je to dugačko i naporno putovanje. Velšani...”

„Ričarde... zatrudnela sam.”

„Ahli..“ Obod kositrenog vrča zasta mu na usnama. Spustio ga je pažljivo, očima prateći pokrete ruke, zadržavajući pogled na njoj, kao da tamo vidi nešto što ja nisam videla.

„Dete. Naslednik Nevila i Plantageneta.“ Ponovila sam, posmatrajući mu lice. Device mi! Zašto nisam mogla shvatiti o čemu razmišlja? Čak i kada me je pogledao u oči, videla sam u njima proračunatost.

„Dakle?“, upitala sam ga.

„Dete? Da li si sigurna?”

„Jesam.”

Dok sam posmatrala postepeno, toplo svetlo koje je potiskivalo uobičajenu strogost s njegovog lica, shvatila sam po prvi put šta mu ovo znači. Jer Ričard je bio usamljen koliko i ja, njegova porodica razorena i podeljena kao i moja. Oboje smo znali šta to znači biti sam i sumnjati u poverenje i odanost porodice. Oboje smo znali da moramo da pazimo šta pričamo. Da skrivamo misli i osećanja. Ali sada smo imali nadu da ćemo imati svoje dete, zasnovati svoju porodicu, neprocenjivi blagoslov. A zatim Ričard ustade i počeo da se smeje. Bio je to izliv čiste radosti kojim je ugušio svaku moju sumnju u to kako će prihvatiti ove nepovoljne vesti i koji me je naterao da se i sama nasmešim.

„En, ljubavi moja, radosti moja. Zašto bar jednom u životu nisi mogla sačekati?”

„Nisam se ja ništa pitala!”

„Ne. Naravno da nisi.” Shvatih da me je podigao u naručje i privukao sebi. „To dodatno komplikuje stvari, ah ne mogu da žalim zbog toga.”

„Komplikuje! Ne želim da ovo dete zakon odbaci, da se rodi izvan svetosti bračne postelje.” Naslonila sam glavu na njegovo rame i iznela mu svoje najveće strahove, strahove koje se nikada nisam usudila da kažem Mardžeri. U svojoj porodici imala sam primer kako se postupa sa vanbračnom decom. Erl je imao kćer, Margaret, plod mladalačkog žara. Pobrinuo se za njeno vaspitanje i udesio joj brak sa uglednim čovekom, ah ja nisam želela takav život mome detetu.

„To se neće desiti.”

„Ako nema papske dozvole, nema ni braka!”, odgovorila sam narogušeno.

„A ti nemaš vere! Cinična moja.”

Usne su mu se smešile dok me je ljubio, utišavajući me, a njegove ruke su mi zavele misli, jer je smatrao da je potrebno da se ova vest proslavi ponavljanjem tog dela, uprkos prašini od puta. Na kraju sam se predala užitku i ostala bez daha. A nisam bila ni nevoljna, jer sam otkrila da bockanje neobrijane brade ima svojih draži. I premda se nikada ne bih opkladila u to, miris konja i znoja bio je daleko zanosniji od skupog parfema od cibetkinog mošusa i tamjana.

Ali kako je Ričard mogao biti tako siguran da će biti kadar da upravlja budućnošću tako da ona ide naruku svim njegovim potrebama?

IX

Udarci zagrmеше na ulaznim vratima u moje odaje, razbijajući tišinu utočišta Svetog Martina. Probudila sam se, razrogačenih očiju i napetih čula.

„Mardžeri!“, prošaputala sam pogrbljenom brežuljku na krevetu pored prozora. „Mardžeri!“

Brežuljak se pomerio i ona sede; njeni pokreti govorili su mi da je napeta koliko i ja. Nije još bilo svanulo ovog hladnog, sivog, februarskog jutra. Srce poče da mi tuče jednako snažno kao i pesnica na vratima, dok mi se um budio iz sna. Možda ime nadbiskupa Nevila nije onoliko moćno koliko sam mislila. Da nije Klarens došao da me odvuče nazad u Kold Harbor? Niko ga ne bi mogao sprečiti ako je već toliko rešen da dođe u ovaj čas sa silom za leđima, ako je spreman da naruši svetu zaštitu utočišta. Pa, neću otići mirno! Zgrabila sam ogrtač i izašla iz kreveta. Potom se Mardžeri stvorio pored mene i preuze stvar u svoje ruke, a ako je i osećala strah, prikrila ga je žustrom efikasnošću. Otvorila je vrata koja vode u spoljnu odaju.

„Zagradite vrata dok se ne vratim. Stavite ovu klupu ako bude potrebe.“ Mardžeri je nestala i ostavila me, a ja sam odlučila da neću podizati tešku klupu. Ako je Klarens već došao po mene, sumnjala sam da bi me spasla klupa stavljena na vrata.

Prislonila sam uho na vrata. Mardžeri sigurno neće razgovarati ni sa jednim Klarensovim čovekom koji je došao da me odvede. Verovatnije je da bi ga udarila žaračem po glavi. Kada sam malo razumnije razmislila, srce poče sporije da mi kuca, ali odmah ubrzao ritam čim se Mardžeri vratila brzim koracima, uprkos svom pozamašnom telu.

„Požurite!“, izdala je naređenje, već sipajući vodu u činiju, otvarajući škrinje i tražeći češalj. „Nemamo vremena za gubljenje.“

„Za šta? Reci mi! Reci mi ili se neću pomeriti s mesta!“ Prekrstila sam ruke. „Ko je to bio?“

Nije me čak ni pogledala, već je iz ormara izvadila crvenu gornju haljinu od damasta koja joj je bila omiljena.

„Lord Fransis. Čeka vas napolju. Gloster ga je poslao.“

„Fransis! Šta on hoće?“

„Bez sumnje će vam reći kad vas vidi.“

„Da li si ti znala za ovo?“, iznenada mi se učinilo da ona uopšte nije iznenađena. Ignorišući moje besno pitanje, Mardžeri mi ugura potkošulju u ruke.

„Oblačite se, gospo.“

Veruješ li mi? Ako mi veruješ, možemo postići sve što želimo. Ali šta je to tačno Gloster, govoreći ovako oholo, imao na umu?

Borila sam se sa podsuknjom i gornjom haljinom koje mi je Mardžeri pružila. Vezivala je uzice što je žurnije mogla, ne mareći za svoju udobnost, a ja sam uplela kosu i prekrila je jednostavnim velom i kapom, jer nije bilo vremena ni za šta drugo. Bile smo spremne za četvrt časa, dok nas je Fransis čekao koračajući ispred vrata. Jedva se pozdravivši, jahali smo ulicama koje su sada bile malo svetlije, a sa reke se podizala retka magla koja nas je obavijala i vlažila nam odeću. Neke hrabre duše su već bile na nogama, ali je većinu ljudi tek čekao susret sa oštrom hladnoćom istočnog vetra. Niko nas nije primetio.

Fransis nas je poveo prema Vestminsteru.

„Kuda idemo?“, upitala sam bez daha dok nas je žurno vodio.

„Ovamo!“, izjavio je i pokazao mi da sjašem u malom, napuštenom dvorištu. Tamo su već bili konji, frktali su na hladnom vazduhu, a sa njih se, zbog jurnjave, dizala para. Prepoznala sam među njima Ričardovog pastuva, ali njega nigde nije bilo. Bez pozdrava, jedan mi štitonoša pomože da sjašem, potom nestade u tami najbližeg lučnog prolaza da

prenese vest o mom dolasku. Zbog žurbe nisam stigla da se zabrinem i zapitam gde se nalazim niti šta tu radim. Ričard mi nije ostavio vremena za razmišljanje.

Dok se Mardžeri brinula zbog mog vela i pokušavala lepše da ga namesti, izašao je Ričard, a sveštenik je nervozno pokušavao da drži korak s njim. Tek tada sam se osvrnula, pokušavajući u sve gušćoj magli da odredim gde se nalazimo. Bila je ovo Crkva Svetog Stefana i Ričard zastade u nadsvođenom prolazu trema, obavijen teškim ogrtačem. Odmah sam mu prišla.

„Šta radimo ovde?“, upitala sam, svesna da me sveštenik kradomice gleda.

„Dobro došla, mila moja“, promrmljao mi je Ričard nežno na uvo i malo me odmakao od sebe. „Znao sam da ćeš brzo doći.“ Premda mu se između obrva usekla brazda kao kada razmišlja o nečemu i kuje planove, uhvatio me je za ruke, a potom mi je okrenuo dlan nagore i poljubio ga. Čak mi se i nasmešio. „Nije ono što bih želeo, ali je najbolje što sam mogao. Vremena su nesigurna. Današnji obred neće biti preterano svečan, gospo. Bedno je ovo, ali neophodno.“ Pokazao je vojnike u svojoj livreji sa belim veprom na grudima kako diskretno posmatraju okolinu. „Pitao sam te da li mi veruješ i rekla si da mi veruješ. Sada želim da mi to i dokažeš. Da li si spremna za naredni korak?“

Odmah mi je bilo jasno. I osetila sam žurbu.

„Da se venčamo? Danas?“ Stegla sam njegove ruke, iznenada osetivši neku zebnju. „Ne možemo, Ričarde.“ Moje zbrkane misli listale su dane u kalendaru. „Uskršnji je post. Crkveni zakon ne dozvoljava venčanje tokom uskršnjeg posta.“

„A ipak ćemo se venčati.“

Osećala sam se kao da me nosi oluja, poput zalutalog jesenjeg lista na zimskoj buri.

„Imaš li dozvolu?“

„Nemam.“

„Onda brak neće biti zakonit.“

„O tome ćemo brinuti kasnije.“

„Ričarde, ne možemo...“

Snažno mi stegnu ruke.

„Dobiću dozvolu, obećavam ti. Ali želim te i moram da te zaštitim. Ne mogu da te štitim od Klarensa ukoliko mi nisi žena. Čak i sada je s kraljem i zalaže se za svoj slučaj. Edvard je poput trske na snažnom vetru i saviće se na onu stranu koja mu najviše nudi. Možda sam ranije i mogao da čekam, ali sada ne mogu. Ne sada, kada nosiš moje dete. Mog naslednika.“ Mogla sam i očekivati da će pretpostaviti da je dete muško, pomislila sam. Oči su mu sijale u sivilu, neumoljive, nisu mi dozvoljavale da skrenem pogled, dok mi je nesigurnost nagrizzala nerve. „Ovo je poslednji trenutak da doneseš odluku, da prihvatiš ili da odbiješ. Hoćeš li se udati za mene? Sada? Danas?“ Usnama je, hladnim na ledenom vetru, ovlaš dodirnuo moje prste. „Mislim da me dovoljno voliš da se izložiš riziku. Nećeš me odbiti.“

Pokušala sam da mu pročitam izraz na licu i dokučim tajanstvene dubine njegovih očiju. Osećala sam napetost u njegovim rukama i prstima koji su me stezali kroz nežnu kožu rukavica, žarku želju da me ubedi, ali ne i da me prisili. Osetila sam kako u meni nešto smekšava i poravnava se. Stigla sam do središta oluje, mirnog, tihog središta, gde je sve što na svetu želim pored mene. Rukama kojima je još uvek stezao moje nudio mi je neprocenljiv poklon.

Nikada se nisam toliko spremno nekome predala.

„Biće kako želiš. Ako ti kažeš da, Ričarde, onda ću i ja reći da. Ako kažeš ne, onda i ja kažem ne.“

Najpre se zaprepastio što sam tako brzo kapitulirala. Potom je usledilo zadovoljstvo i popuštanje napetosti.

„Kažem da.“

„Onda je to ono što želim.“ Popela sam se na prste da ga poljubim u obraz.
„Dođi. Sve je spremno.“ Uveo me je unutra.

„Da li ćemo da bežimo u Midlham, ili ćemo izazvati vuka u njegovoj jazbini i reći mu šta smo učinili?“ rekla sam s vedrinom koju nisam osećala. Srce mi je bilo puno radosti, ali je strah vrebao u tami i kezio zube.

„Srce mi kaže Midlham, mila ženo.“ Ričard me je ovlaš poljubio u slepoočnicu, misli su mu se bavile sutrašnjicom. Shvatila sam da je to nešto što ću morati postepeno da prihvatam.
„Ali mi instinkt kaže Vestminster.“

„Ko pobeđuje?“

„Instinkt. Nećemo se igrati vatrom više nego što je potrebno. Edvard bi nas, ukoliko ga razjarimo, mogao spržiti.“

I tamo smo otišli. Bilo je još rano, brutalno kratak obred završio se u tren oka, ali kralj je bio poznat po tome što je ustajao čim bi zora zarudela, doručkovao i išao na misu pre sedmog časa, tako da nije bilo nikakvo iznenađenje što smo ga zatekli kako pregleda neka dokumenta u sobi obloženoj drvenom oplatom koju je koristio u te svrhe. Niti smo se iznenadili što je Klarens bio s njim i što je kralj izgledao opterećeno.

Na vratima me je, kako nije bilo sluge da nas najavi, Ričard privukao bliže sebi. To mi je, više od žurno izgovorenog latinskog u crkvi, reklo da smo zaista venčani. Nema više potrebe da se plašim. Evo moje zaštite, njegovo srce tuklo je snažno pod mojim raširenim dlanovima, kada sam se načas okrenula prema njemu da me ohrabri. Nikada više neću biti nezaštićena. Začuđenost, čista uteha koja je ležala u ovoj činjenici, obavila me je kada je prislonio prste na moje usne da me učutka.

„Možda još nismo dobili rat“, promrmljao je, „ali ovu bitku smo dobili. Hajde da objavimo pobedu.“ Uzeo me je za ruku i otvorio vrata.

Edvard je sedeo za stolom kao da je sateran u ćošak, na licu mu se ogledala mešavina dosade i frustracije, a u ruci je držao dva dokumenta. Klarens se naslanjao na sto pred njim i nije prestajao da priča. Shvatila sam temu razgovora. Najviše se pričalo o nasleđstvu. Kao i o ledi En. Nisam čula reči *manastir*, niti *moja šticićenica*, *moja odluka*, ali sam pretpostavila da su i one bile pomenute. Činilo se da ga kralj samo delimično sluša, ali je, kada smo ušli, podigao pogled i toplo se osmehnulo, srećan zbog odlaganja razgovora.

„Ričard! I ledi En...“

Videla sam pitanje i oštru spoznaju na licu kada me je video, dok je pokušavao da shvati šta ja to radim u Vestminsteru u tako rani čas. I zašto me Ričard čvrsto drži za ruku. Osećaj iščekivanja stegnu mi stomak. Ipak sam sa užitkom iščekivala da im Ričard kaže da moja budućnost više nije u njihovim jednako beskrupuloznim rukama.

„Ne, veličanstvo“, rekao je Ričard besmisleno zvanično i krajnje ozbiljno, jer je i on uživao u ovome, povukavši me napred. „Dozvolite mi da vam predstavim obojici. Nije ona više En Nevil, niti princeza od Velsa, već moja vojvotkinja. En, vojvotkinja od Glostera.“

Načas je zavládala tišina.

„Molim?“ Bilo je to jedva više od šapata. Klarens se uspravio, gipko i opasno poput divlje mačke. „Božjih mi rana! Ne verujem da si čak i ti, Glostere, kadar da ovo uradiš...“

Kralj se odlučio za razboritiji pristup.

„Pa, Ričarde. Ovo je i više od iznenađenja...“ Polako je ustao, odustavši od posla, obišao sto i stao pred nas u svom uobičajenom stavu, blago raširenih nogu i ruku zataknutih za pojas. Videla sam nemir u ukočenom držanju leđa i namrštenim očima, premda mi se osmehivao. A potom je prostrelio pogledom Ričarda. „A sitnica kao što je dozvola?“

Ričard je pucnuo prstima, dok sam se ja divila njegovom prkosu.

„Dovoljno je bilo ovo, i dobio sam je.“

„Brak nije zakonit!“, zarežao je Klarens, skočivši poput mačke.

„Ima svu zakonitost koja mi je potrebna.“ Odgovor je možda i bio upućen Klarensu, ali je Ričard svu pažnju posvetio kralju. „Venčao nas je sveštenik u Crkvi Svetog Stefana pre sat vremena, pred bogom i svedocima. Brak je zakonit i obavezujući.“ Iz prsluka je izvukao pisani dokument i pružio ga Edvardu, koji ga je raširio i pročitao sveštenikovo ovlašćenje.

„Neće se održati pred zakonom“, izazva ga Klarens.

„A hoćeš li ga ti osporiti pred zakonom, brate?“ Ričard je sada prihvatio izazov i uzvratio mu istom merom. „Boriću se s tobom do poslednjeg daha da dokažem da je moj brak sa En Nevil punovažan.“

„Poreći ću to, tako mi boga, jer nisam dao dozvolu!“

„O ovome smo već pričali. En je punoletna i ima pravo sama da odlučuje o braku...“

„Data je meni na staranje...“

„A ti si je poslao da radi u kuhinji...“

„Da je ti ne bi oteo i doveo u pitanje moje ovlašćenje...“

Oko mene počese se da kovitlaju svi već dobro mi poznati argumenti, a kako sam ih sve već znala napamet, dozvolila sam mislima da se vrate sumornom malom obredu koji mi je još jednom okrenuo život naglavce. Ričard je brak oholo organizovao i efikasno udesio, potpuno uveren da ga niko neće dovesti u pitanje. Možda i jeste obred bio izveden u tajnosti u cik zore, ah njegova samouverenost i autoritativno držanje zasluživali su sve moje divljenje. Kao da nema ničeg neobičnog u kraljevskom venčanju bez zvanica i raskoši za vreme uskršnjeg posta, kada se od svih vernika zahteva odricanje i pokajanje. Sveštenika je izvukao iz kreveta, pokazao mu neki lažan dokument koji nije bio papska dozvola, razmena zlata u čast Svetog Stefana i njegovog nevoljnog ali poslušnog sveštenika. I dvoje običnih ljudi, Ričard i ja, sklopili smo brak pred dva svedoka. Mardžeri me je podržala sa zavidnom odanošću. Fransis je čuvao stražu s rukom na balčaku mača. Ah niko se nije pojavio na vratima da javno iznese ikakve stvarne ili izmišljene prepreke.

Jednostavno smo se jedno drugom zavetovali, a prostor pun lučnih svodova i stubova koji nas je okruživao bio je hladan i tih. Koliko se samo razlikovalo ovo venčanje od trijumfalne svečanosti mog prvog venčanja. Tada je moj novopečeni suprug više mario za svoja postignuća i ja sam predstavljala samo još jedan stepenik na putu do invazije Engleske. Više je mario za to kako mu ogrtač pada nego za sreću svoje neveste. Jutrošnje venčanje u Crkvi Svetog Stefana nije moglo biti siromašnije u poređenju s njim i ja sam se zahvalila bogu na tome.

Ričard je prislonio usne na prst na koji mi je stavio svoj preveliki prsten. A potom me je poljubio u usne, kao da pred oltarom želi da osvešta zavet koji smo već jedno drugom dali. Gledao me je sa obožavanjem, a srce njegovog deteta tuklo je pod mojim. Jutros sam mu predala srce i znala sam da će biti njegovo dok sam živa. Voleću Ričarda zauvek, uverena da će i on voleti mene, da me nikada neće napustiti niti poniziti.

Kada je rasprava postala toliko razdražujuća da je uspela da mi se probije u zalutale misli, Edvard podiže ruku da ućutka Klarensa, ali on je odbijao da ućuti.

„Misliš da si pobedio, brate.“ Bez i zrna spremnosti na kompromis, upozorenje Ričardu bilo je oštro i tvrdoglavo. „Ali upozoravam te. Nemoj prerano početi da slaviš. Možda si idobio En, ali nećeš dobiti njeno nasledstvo. A grofica od Vorika će, kao izdajnica, ostati pod

stražom u Bjuliju do smrti. Kunem ti se krvlju Hristovom.“

„Neće!“ Nisam mogla da se suzdržim, zapanjena otrovom koji sam izlila u napadu na Klarensa. „Ona ne zaslužuje takvu kaznu. Grofičin jedini greh je udruživanje. Izdaju je“, bolelo me je da to priznam, ali sam to učinila, „počinio samo erl.“ Potom nisam mogla odoljeti. „A i vi, koliko se sećam, vaša milosti! Vrlo ste brzo prihvatili erlovu ponudu. Pre nego što ste ga naposljetku izdali!“

Klarens je, takođe iznenađen, prebledio od besa.

„Gujo! Vi se zauzimate za osvedočenog izdajnika...“

Ali Ričard se umešao.

„Dosta je bilo, Klarense. Obuzdaj narav. Pokazaćeš prema mojoj supruzi dužno poštovanje. I nećeš joj uskratiti ono što joj po zakonima ove zemlje pripada.“ Stisak Ričardove ruke bio je topao i snažan, drobio mi je prste, bilo ga je nemoguće ignorisati. „*Preпусти sve meni, govorio mi je. Dozvoli meni da preuzmem ovaj teret.*“

„Zakon, boga ti! Pokazaću ti ja silu zakona! Nećeš dobiti nijedan zlatnik tog nasljedstva. Niti jedno jutro zemlje, niti jedan zamak! Sve će to preći mojim naslednicima, kunem ti se.“

„Tvojim naslednicima je suđeno da dožive razočaranje“, odbrusio mu je Ričard.

Nije spomenuo moju trudnoću. Zašto?

„Boriću se s tobom, ako budem morao...“ Posmatrala sam kako Klarensu oči sijaju pri pomisli na ovaj sukob. Ričard je zakoračio i ja osetih kako mu ruka kreće prema balčaku mača, ali Edvard u tom času stade između njih.

„Smirite se. Sada nije trenutak da se proliva krv. Nasledstvo je nešto o čemu će se tek odlučivati i tu odluku doneću ja, ali sada nije vreme za to. Zanimarili smo nevestu.“ Uzevši moju ruku iz Ričardove, privukao me je sebi, što je bio lukav potez kojim je između dvojice zaraćene braće stavio ozbiljnu prepreku. „Dozvolite da vas pozdravim, snaho.“ Poljubio mi je ruku, a potom me je poljubio u obraze. „Ovo je trenutak za radost, a ne za gorke reči. Mislim da bi trebalo da potražimo kraljicu, ona će se radovati sa mnom. Rano je, ali zašto da ne? Proslavićemo vaše venčanje na pravi način i nazdravićemo mojim najboljim bordoom. Što je daleko bolji način da se provede hladno jutro od čitanja pisama iz Burgundije u kojima se do detalja iznosi podmuklost kralja Luja.“

I eto moje svadbene gozbe.

Ričard je bio zaštitnički nastrojen, oprezan. Klarens je, zamišljen i tih, streljao sve oko sebe zlovoljnim pogledom. Ipak nije divlja mačka, zaključila sam posmatrajući ga kako ispija s trajno usećenim izrazom razočaranja na licu ispija još jedan pehar vina. On je ljigav i neprijatan poput jegulje, uprkos svojoj lepoti. Nikada nisam volela jegulje, čak ni kada su bile do savršenstva skuvane u mleku i začinjene šafranom. A bio je tu Edvard, srdačan i veseo, ali mi se činilo da je sve to bilo lažno. Smejao se suviše glasno i suviše dugo, i ispijao je gusto crno vino kao da je pivo. Kraljica je uspela da pokaže zajedljivu dobrodošlicu, uprkos zaprepašćenju što su je izvukli iz njenih odaja rano ujutro da prisustvuje ovoj nelagodnoj svečanosti. Uspela je da se dolično vlada čak i pored toga što joj je kosa još bila raspletana i što je na sebi imala samo ogrtač, ah ipak nije odolela da mi oštro došapne da mi je trebalo dugo vremena da poslušam njen savet. Ali bolje ikad nego nikad, i sada se moram postarati da zadržim mog kraljevskog mladoženju i iskoristim pobedu na najbolji mogući način. Uputila sam joj jednako dvosmislen odgovor, osetivši da je odbojnost koju je osećala prema Klarensu i želja da ga vidi poraženog imala daleko veću težinu od naklonosti prema meni. Sada nam je samo još nedostajala nesrećna Izabel, zaključila sam kada smo podigli čaše, da ovo porodično okupljanje bude potpuno.

I grofica, naravno. Njeno odsustvo i Klarensova bezosećajna optužba visili su u vazduhu dok sam se smešila i puna nade odgovarala na zdravice.

„Ovo je bila retka dobrodošlica u porodični krug. Mislim da bi trebalo da krenemo“ šapnuo mi je Ričard na uho dok me je vodio prema vratima da me otprati u svoje odaje u

palati, veštinom koju je izoštrio izvlačeći se sa dosadnih diplomatskih prijema.

„Zašto je Klarens toliko osvetnički nastrojen prema mojoj majci?“, prošaputala sam.

„Nasledstvo je njeno“, odgovorio je Ričard jednostavno. „A on ga želi.“

„Strahujem da kralj naginje Klarensu.“ Osvrnuvši se preko ramena, videla sam kako Edvard podiže pehar prema bratu, nisam znala čemu su nazdravljali, ali su se tome grohotom nasmejali.

„Da, naginje.“ Ričard je pratio moj pogled. „Ali mislim da ne naginje previše i naginje samo u ovoj prilici. Pobuna velških lordova mu je opet zaokupila misli ratom i Klarensovom kolebljivom odanošću. Jednostavno moramo ohrabriti Edvarda da počne da naginje prema nama.“

Beg nam je bio osujećen.

„Samo malo, Glostere, pre nego što nas ostaviš.“ Kao da nam je pročitao namere, kralj podiže glas i zaustavi nas na pragu. „I ti, Klarense!“ Da li je Ričard primetio koliko je ova molba bila zvanična, zapravo naredba? Edvard se više nije smešio. Ja sam primetila i zadrhtala sam u toploj odaji zbog nagle promene temperature.

„Sit sam zlovolje među vama.“ Kralj je pogledom prešao sa Glostera na Klarensa, pa se vratio na Glostera, ne pokazavši veću naklonost ni prema jednom od njih dvojice. „Ja ću odlučiti šta će biti sa nasledstvom Bičamovih i Despenserovih.“ Iznenada lukavstvom prekri svoje reči. „Odlučio sam. Obojica ćete se pojaviti pred mojim savetom narednog meseca. Obojica ćete izneti svoje argumente pred mene i uvažene članove mog saveta. I učinićete to lično.“ Pogled koji je uputio Klarensu bio je zapravo upozorenje da lukave reči i dvosmisleno izlaganje pravnika nisu prihvatljivi. „Saslušaću vas obojicu. Potom ću odlučiti. Moja odluka biće konačna. Prihvatate li to?“

„Ne vidim zašto...“, počeo da jadicuje Klarens.

„I ne moraš“, odgovorio je kralj autoritativno. „Ovo je moja volja.“

Snažno vino samo je još više doprinelo tome da se Klarens slomi pod težinom kraljevog nezadovoljstva.

„U redu. Ako moram.“

„Glostere?“

„Pristajem i povinovaću se tvojoj odluci“, odgovorio je Ričard brzo.

„Onda je rešeno.“ Kralj se zadovoljno vratio vinu i dobrom raspoloženju.

Nisam mogla da dočekam da se vrata za nama zatvore.

„Rekao si da ćeš se povinovati njegovoj odluci. Šta ako njegova odluka ne bude bila nama u korist?“

„Moram se postarati da iznesem snažnije argumente, zar ne?“

Pogledala sam njegovo blago zamišljeno lice. Po stoti put sam poželela da znam šta se krije iza njega.

„Nisi mu rekao... da sam trudna.“

„Ne, nisam, zar ne?“

Konačno sam mogla da uživam u pravoj bračnoj noći. U privatnosti Ričardovih skućenih odaja u Vestminsteru. Nisam mogla, kada sam mu pala u naručje, zamisliti veću razliku od one prve bračne noći. Nije bilo obreda. Nije bilo masnih šala. Nije bilo sveštenika da nam blagoslovi postelju. Niti sam bila ustreptala devica. Dodir Ričardovih ruku, njegovih usana i tela, kao i činjenica da je znao sve moje tajne, predstavljali su za mene izvor čuđenja i zadovoljstva. U ovoj odaji, u krevetu sa baldahinom od damasta, mogli smo se pretvarati da smo samo dvoje običnih ljudi koji ne polažu račune nikome osim sebi i koji zadovoljavaju samo telesne potrebe.

Baršun je klizio niz baršun, svila niz svilu. Užareno telo klizilo je preko užarenog tela. Ričard me je uzeo, ispunio me, učinio me svojom, dok sam ga okruživala, mučila ga, tako da je nakratko mogao da odloži svoje ambicije, vrhunsku kontrolu nad svojim osećanjima koju sam prepoznala i izazvala još pre mnogo godina u Midlhamu. Laskalo mi je što Ričard može da zaboravi na sebe u onom što sam mu pružala.

Ali nikada nije zaboravljao na mene. Ričard je umeo lepo da se izražava, čak i kada su ga moje usne i prsti dovodili do ludila. Bila sam njegovo blago, njegova dragim kamenjem posuta nagrada.

Obavila me je prijetnost koja je izbrisala sve moje sumnje.

Primila sam pismo od majke.

Bilo je to prvo pismo, ili bar prvo koje je stiglo do mene otkako sam zarobljena u Tjuksberiju. Znala sam da je grofica mnogo vremena provela pišući molbe svima koji bi mogli da izvrše uticaj na kralja Klarensu, kraljici Elizabeti, Edvardovoj majci i sestri, svakome ko bi mogao da ubedi kralja da se smiluje njenoj trenutnoj situaciji. Pročitala sam neka pisma koja je u majčino ime sastavio pisar i poslao Izabel. Meni nije pisala, onako upetljanoj u lankasterovsku izdaju, premda više zbog spleta okolnosti nego od svoje volje, pretpostavljajući da ne mogu ni na koji način uticati na kralja Edvarda. Ali situacija se promenila. Ako je saznala za moju udaju, grofica je verovatno uvidela novu priliku.

Ali pismo je napisala svojeručno, svojim rečima. Nije ovo bila zvanična molba koju je suvoparnim rečima sastavio pisar u Bjuliju, i kidala mi je srce kako nijedno od pisama upućenih Izabel nije.

Najdraža moja En,

Vest o sreći koja te je snašla pruža mi bar malo mira. Srce mi je radosno zbog tebe. Možda je suđeno da se udaš za Ričarda Plantageneta. On te je oduvek voleo. Bračna sreća može biti velika uteha, ja to najbolje znam. Tvoj otac mi nedostaje više nego što mogu da izrazim. Voričova smrt bila je i još uvek je veliki gubitak za mene. Ne mogu pisati o tome.

Kralj sluša Glostera, pa se stavljam tebi na milost. Ako imaš uticaj na muža u ovim ranim danima braka, preklinjem te da ga upotrebiš. Čeznem da se oslobodim ovog mesta koje nije nekada bilo utočište od zarobljenštva i smrti, a sada mi je zatvor.

Zar ću zauvek ostati ovde? Zar će mi imanje i titule oduzeti? Zar ću biti zaboravljena, odbačena i zaključana daleko od sveta, kada svi znaju da imam prava na imovinu koja je prenetna na mene kada sam se udala. Zar nema svaka udovica prava na to?

Tvoja sestra Izabel je i dalje pod Klarensovom čizmom, a on ne mari za moju udobnost. Ništa nije učinila za mene. Preklinjem te da iskoristiš uticaj koji imaš na Glostera, a preko njega i na kralja. Ne predstavljam pretnju Edvardovoj kruni. Edvard je smatrao daje bezbedno da oprostí tebi. Zašto da ne oprostí meni? Tražim samo slobodu i pratnju da neometano stignem u London, da bih mogla sama da iznesem moj slučaj kralju.

Preklinjem te i najusrdnije te molim da se zauzmeš za mene i upotrebiš svoje veštine ubeđivanja. Dani mi se vuku kao godine, a osim molitve nemam druge utehe.

Tvoja voljena majka,

En, grofica od Vorič

Bolelo me je ovo tužno pismo, osetila sam fizički bol koji me je stegao i nije mi dao mira. Bilo je u njenim rečima i ponosa i rešenosti da traži ono što joj po pravu i zakonu pripada, ali koliko je samo duboke tuge i usamljenosti počivalo u tih nekoliko kratkih redaka. Grofica se možda i drži svoje unutrašnje snage. Osetila sam to u nevoljnosti sa kojom me je molila da se zauzmem za nju. A ipak, mora da je slomljena onako sama i bez prijatelja. Plakala sam nad pismom, dok se reči nisu razlile i dok ih više nije bilo moguće pročitati. Videla sam u ovom pismu potpuno beznađe, okrutnu spoznaju sudbine.

Teškog srca, i nevoljno, započela sam odgovor.

Draga moja majko,

Milo mi je što si mi se javila, premda me rastužuje tvoja potištenost. Ja sam dobro i Mardžeri se brine o meni kako samopoželeti možeš. Možda će ti vest da nosim Glosterovo dete pružiti utehu.

Još ništa nije odlučeno o nasledstvu i tvojoj budućnosti. Edvard još uvek razmišlja o tome, ali ja i Gloster učinimo sve što možemo...

Zastala sam da pročitam šta sam napisala. Kako je to samo strašno pismo bilo, pompezno, nepovezano, a ja sam je toliko volela i želela sam da joj pružim nadu. Ali nisam joj mogla pružiti ništa.

„Šta da joj kažem?“ upitala sam Ričarda kada sam mu pokazala grofičino pismo.

„Istina nije prijatna.“

„Nije.“

Ostaće u Bjuliju zauvek ako Klarens istera svoje.

„Ako izađe na slobodu“, potvrdio je Ričard moje misli, „biće moćna.“ Privukao je stolicu i seo pored mene, uzimajući mi pero iz ruke i trljajući mrlju od mastila koja mi je bojala prste kao i svaki put kada bih uzela da pišem, zastenjajući kada je mastilom umazao i svoje prste. „A grofica lako može opet da se uda. Ona nipošto nije suviše stara za ponovnu udaju. Mnogo je ljudi na dvoru koji bi smatrali i nju i njeno nasledstvo nagradom za koju se vredi boriti.“

Istina. Posmatrala sam ga kako uzima moj bedni pokušaj odgovora na njeno pismo. Mojoj majci je bilo nešto više od četrdeset godina. Ričard je podigao obrve na moje nesuvisle reči i spustio pismo preda me.

„Zatvorena iza zidina manastira“, nastavio je iznoseći majčine nenapisane strahove, „grofica će izgubiti i lice i glas, svet će je zaboraviti i niko neće govoriti u njeno ime.“

„A ukoliko bi bila slobodna i ukoliko bi joj bilo dozvoljeno da se vrati na dvor, njen srećni budući muž borio bi se za njena prava.“ Uzdahnula sam zbog brutalnosti ove istine.

„Kao što ću se ja boriti za tvoja.“

„Znači da Klarensu nikako ne odgovara da moja majka izađe na slobodu.“ Uhvatila sam Ričarda za rukav da ga zadržim, jer je krenuo da ustaje. „A ti, Ričarde? Šta ti želiš?“ Ričard ponovo sede i trže ramenom. Bilo mu je nelagodno, ah nisam želela da ga pustim. „Reci mi istinu. Želiš li da ona ostane u manastiru? Zar nije i tebi u interesu da grofica ostane tamo?“

Nije mu se dopalo pitanje. Videla sam kako steže nesrećno pero u desnici. Ali znala sam da me neće slagati, ma kako neprijatna istina bila.

„Jeste.“

„Dakle, kao i Klarens, i ti bi je osudio? Da li je to ono što želiš?“

Ričard je okretao prsten koji sam mu davno dala, dok je razmišljao kako da ublaži reči. Čak i tako, istina je bila teška, surova.

„Ako me baš pritiskaš želim namirenje koje će svima ići u korist, valjda.“

„Na račun moje majke?“

„Ne, ne na njen račun. Ali ne mogu stajati po strani i dozvoliti Klarensu da sebi prisvoji svu njenu zemlju i moć u ime tvoje sestre. Niti bih to želeo.“

„Ne, ne bih ni ja. Ali poniziti groficu na taj način predstavlja uvredu ljubavi i naklonosti.“ Tako je smireno i razborito iznosio argumente, ah miru i razboritosti nije bilo mesta u ovoj surovoj borbi protiv moje majke. Osetivši kako se u meni gomilaju osećanja, snažnije sam zarila prste u njegovu nadlakticu, čak se i namrštio od bola. „Oni žele da joj uzmu sve što ima, sve, dok ne ostane uboga i bez ponosa. Zar i ja da budem deo toga? Kako da osudim Izabel zbog uloge koju ima u svemu ovom, ako ću i ja tražiti svoj deo na grofičin račun?“ Ova misao me je užasnula, da budem kriva koliko i moja gramziva sestra. „Viteštvo je, pravo govoreći, mrtvo.“

„A ipak, pogledaj, En.“ Ričard nije želeo da mi dozvoli da izgubim iz vida celinu. „Ako ne stupimo u ovaj rat, izgubićeš sve. I ti i grofica. Ja ću se boriti za tvoja prava, ali...“ Oklevao je, a potom je oprezno dodao: „Možda će grofica platiti najveću cenu. Možda je to jedini način.“ Sada je ustao i podigao i mene. „Ne želim da se brineš. Tvoje zdravlje mi je najdragocenije.“

„A zdravlje deteta?“ Možda i jesam govorila oštro, ali njegove ruke su me snažno grlile i ja sam se držala za njih. Njegova ljubav me je obavijala kada mi se činilo da je sve oko mene ogoljeno mržnjom i zlobom.

„I to mi je važno.“ Nežno me je poljubio u slepoočnicu, toplim dahom milujući mi obraz.

„Moje zdravlje, koliko ja znam, nije ugroženo, Ričarde!“ Nisam želela da ga pustim da pobedi. Niti da mu dozvolim da mi skrene misli. „Moja majka jeste!“

„Znam.“ Smešio mi se, ceneći taktiku koju sam upotrebila. „I ne mogu još da ti pružim odgovor, ma koliko da mi zvucaš.“

„Ne zvocam!“ Ali sam, frknuvši, odustala. Utešio me je koliko je mogao. Njegovi poljupci su me utešili još više.

„Šta da joj kažem?“, upitala sam kada sam opet sela s perom u ruci i kada mi je srce opet mirno kucalo.

„Istinu. Da je sve u Edvardovim rukama. Mislim da je svesna budućnosti i da nema potrebe da joj išta govoriš.“

Zar ću zauvek ostati ovde? Da. Jasno je videla svoju budućnost.

Prihvatila sam Ričardov savet. Kada sam ostala sama u odaji, počela sam da se borim sa željom da zaplaćem. Klarens je nameravao da je pošalje na doživotno izdržavanje kazne i u tom trenutku sam osećala gubitak majke mnogo snažnije nego što sam osećala strah od gubitka zemlje i imanja. Mogla sam samo da prepustim taj teret Ričardu i da se nadam da će nekako uspeti da poremeti planove Klarensu. I da moja majka neće platiti najveću cenu.

„Pretpostavljam da ne mogu da pođem s tobom i slušam.“

„Ne.“

Pa, to je bilo dovoljno jasno!

Edvard će održati sastanak kraljevog saveta u zvaničnoj prijemnoj dvorani u Vestminsteru, obloženoj drvenom oplatom i tapiserijama. Sedela sam u krevetu i mrštila se, dok se Ričard pripremao za ovu priliku, i samo sam frktanjem izražavala prezir. Veličanstveno okruženje sasvim je odgovaralo značaju odluke o tome ko će se dokopati majčinog ogromnog bogatstva, ali bila sam loše volje. Ma kakav ishod bio, grofici molitve neće biti uslišene. Napućila sam usne kada je Ričard seo na ivicu kreveta da obuje meke kožne čizme. Moraće da iznese dokaze na osnovu kojih polaže pravo na nasleđstvo moje

majke, moraće da brani moje pravo i zastupa ga bez mog prisustva. To mi se nije dopadalo.

„Imam prava da budem tamo koliko i članovi saveta.“

„Nemaš prava, mila moja.“ Naslonivši se podlakticama na noge i sklopivši ruke, Ričard se nasmešio mojoj prgavoj upornosti, znajući da je ona posledica straha. Poznavao me je suviše dobro. „Ti nisi član saveta. A i znaš sve argumente, sve si ih čula. Izabel je starija i stoga je naslednica. Klarens je kadar da rukovodi imanjem i poziva se na Edvardovu zahvalnost. A ti si...“ Ustao je i obišao krevet da uzme fasciklu sa dokumentima, podigavši ruku da zagladi moju razbarušenu kosu. „Ti si, moja durljiva mila, bila udata za lankasterovskog izdajnika. I ti ne zaslužuješ ništa! Zašto da sediš i slušaš iste optužbe, dok ih savet svojim prljavim rukama raščlanjuje na delove?“

„Mmm! Nije to privlačna slika!“ Ali on jeste, pomislila sam dok je oblačio tesnu tamnoplavu tuniku, češljao neposlušnu kosu, pre nego što je stavio otmenu kapu od dabrovog krzna. Obuhvativši rukama kolena, posmatrala sam kako dovršava pripreme. Impresivni lanac, simbol položaja, zakopčao je preko mekog dabrovog krzna. „Ali želim da čujem tebe. I da, želim da se Klarensu nade izjalove, razume se.“

„Možeš mu to želeti i iz daljine.“ Oštar pogled bio je upozoravajući. Zakopčao je pojas na kom su se nalazile kanije, ispravio se u ramenima zbog težine lanca, tako da su rubini crveni poput krvi u njemu predivno zasijali, i stao pred mene.

„Dakle?“

Draguljima ukrašene i krznom optočene tamne čakšire i tunika laskavo su mu obavijali telo, bio je veličanstven. Možda nije imao zlatnu lepotu i stas kao njegova braća, ali meni je zapao za oko. Prikrila sam osmeh. Nisam želela da mu hranim sujetu.

„Dovoljno dobro“, rekla sam.

„Nažalost“, suvo je izvio usne. „Klarensova pojava je impresivnija.“

„Klarens je oholo i beskrupulozno kopile!“

„Ohol i beskrupulozan sigurno jeste. Ne mogu da garantujem za vernost moje gospe majke. A sada me poljubi, pre nego što odem.“

Poljubila sam ga. Tople ruke je položio na moja ramena. A usnama mi je nudio obećanje.

„Moli se bogu da moje reči budu dovoljno uverljive.“

„Hoću. Da budu nežne i uporne poput letnje kiše i da natope Edvarda i pre nego što shvati šta se dešava. Što je bolje od zimske nepogode.“

„U svakom slučaju je suptilnije. Edvard voli suptilnost.“ Privukla sam ga na ivicu kreveta da mi skloni kosu s lica. „Šta ćeš raditi?“

„Ne mogu ostati ovde sama, jer ću potonuti u očajanje. Otići ću kraljici, mislim. Tamo će mi, ako ništa drugo, misli zaokupiti sočne glasine i razgovor.“

„Ako moraš.“ Primetila sam da nije oduševljen. Njegovo neprijateljstvo prema kraljici iz porodice Vudvil bilo je snažno kao i uvek. „Dok god ne pripisuješ nikakav značaj onome što govori. Kraljica je ambiciozna. O čemu razmišljaš?“, upitao je i nagnuo glavu.

Da mi je već dala savet sumnjive prirode koji sam poslušala. Ali nisam to htela da mu kažem.

„O tome da te volim.“ Što nije bila neistina.

„Nosiću to u srcu kao talisman, da mi donese sreću.“ Osmeh mu je bio samouveren, a poljubac koji mi je spustio na usne čvrst. „Doći ću po tebe.“

„Bog neka te čuva, Ričarde. Bog neka ti da pobedu.“

Nisu li to bile reči koje je princ tražio da čuje od mene pre Tjuksberija? A ja sam odbila da ih izgovorim, znajući da će na bojnopolju tražiti Ričarda da ga u naletu osvetoljubive mržnje ubije. Tog dana princ nije izvojevao pobedu, doživeo je sveukupan poraz. Kada sam ostala sama, jednostavno sam sela i slepo se zagledala u sjajnu rezbarenu oplatu, pomolivši se sa sve većom strepnjom da slična nesreća ne snađe i Ričarda.

Nije mi bilo suđeno da dođem do kraljičinih privatnih odaja. Kada sam ulazila u predsoblje, uvidela sam da je slučaj doveo Izabel istim poslom, da čuje ishod čim se objavi. Bio je ovo naš prvi susret otkako me je Ričard oslobodio iz Kold Harbora. Nisam tražila sestru otkako sam se vratila s dvora, niti je ona našla za shodno da poseti mene. Šta smo mogle reći jedna drugoj što nije bilo bremenito optužbama i krivicom?

Lice joj iznenada postade hladno i mirno, poput zimskog jezera kad ga okuje led. Ali nije to bilo ono što mi je privuklo pažnju. Skrhana povlačenjem, Izabel je bila bolesna i nesrećna, lica upalog od suviše neprospavanih noći i nedovoljno hrane. Oko očiju je imala bore kojih se nisam sećala. Izabel, uvek prelepa kći, sada mi je izgledala daleko starija od žene koja je bila svega pet godina starija od mene.

Jasno je bilo da je čvor prezira koji je stezao moje grudi pogađao i Izabel, koja se povukla kao da ne želi da uprlja suknje.

„Pretpostavljam da ne bi trebalo da sam iznenađena što te ovde zatičem, milosti!“ Lice joj je bilo blede i sumorno, živost je sa njega isceđena poput surutke iz usirenog mleka. „Došla si da šapućeš kraljici na uvo, zar ne? Da kupiš njenu podršku protiv Klarena?“

„Izabel! Došla sam da čujem ima li vesti“, odgovorila sam.

Izabelin odgovor bio je oštar kao i brazde na njenom čelu, a pogledom me je odmerila od glave do pete.

„Zaista? Izgledaš prilično sigurna u ishod, milosti. Očekujem da ćeš biti presrećna ako Gloster odnese pobeđu na moj račun.“

„Ni u šta ja nisam sigurna!“ Zar me neće pozdraviti kao sestru, obratiti mi se imenom? Njeno trenutno neprijateljstvo bolelo me je koliko i njeni raniji postupci prema meni. „Ništa mi se ovo ne dopada...“

„Mislim da neću ostati...“

„Zato što sam ja ovde?“ optužila sam je. „Ja sam ovde oštećena strana, Izabel. Ti si želela mene da lišiš nasleđstva!“

Prešla je jezikom preko suvih usana i nije želela da me pogleda.

„Nemaš prava. Nije pravo da ti uzmeš zemlje naše majke...“ Recitovala je neku vrstu istine kako ju je ona videla, shvatila sam, bez sumnje nešto što je od Klarena naučila.

„Nijedna od nas ne bi trebalo da dobije majčine zemlje! Ona je još živa!“ Ljutnja zbog njene okrutnosti potakla me je da iznesem optužbe koje nisam želela da iznesem. „Grofica ti je pisala jer je mislila da ćeš se poneti kao prava kćerka i da ćeš se zauzeti za nju! Nisi joj ni odgovorila. Nisi joj ni nadu pružila.“ Nisam mogla da zaustavim reči, premda su se Izabeline oči napunile suzama. „Misli da si je odbacila. Kao što i jesi.“

„Jesam. Odbacila sam je.“

Koliko beskrajno nemilosrdno. Nisam to mogla razumeti.

„Kako si mogla to da učiniš, Izabel? Volela te je i negovala od dana kada si rođena. Spasla ti je život kada si mogla umreti na onom prokletom brodu pred Kaleom. Ona ti je majka. Voli te.“

„Ne! Proklela me je. Dozvolila je da moje dete umre. Ona je uzrok svake moje muke.“ Izabel je pokrila lice rukama.

Kakva poražavajuća optužba. Pala je poput kamena, izgovorena sa takvom tugom koja mi oduže moć da je poreknem, pa sam samo šištavo uvukla vazduh. Kada je počela ovako da misli? Da li je oduvek mislila da je dete umrlo zbog nekog majčinog previda? Da je grofica nekim čudom mogla izmeniti tragični ishod na brodu koji je poigravao na oluji pred Kaleom? Nisam imala predstavu da joj se takva pomisao nastanila u duši.

„Izabel! Nije tako bilo! Bila sam tamo pa znam. Grofica je učinila sve što je mogla i

više... I Mardžeri.“

„Moje dete je umrlo. Izgubila sam Klarensovog naslednika. Trebalo bi da dobijem nasledstvo kao naknadu. Klarens kaže...” Reči joj se izgube u jecaju, ali nije bilo potrebe da čujem šta je Klarens rekao. Sve mi se kockice u glavi složiše, sve mi postade jasno. Već više od godine opet je bila s Klarensom, ali još mu nije zanela naslednika. I Klarens je već počeo da je okrivljuje zbog toga. Ovo mi je kidalo srce, pa sam odbacila svoj gnev i pošla da je sprečim da se povuče, pokušala da se izmirim s njom, uprkos svemu. A ona se i dalje povlačila od mene, kao da ne može da podnese moju blizinu.

„Izabel. Ne čini to.“

„Šta da ne činim?“ Povukla je ruku od mog neodlučnog dodira. „Ko će mi zameriti što sam odbila da prihvatim ruku izdajnika, rođene sestre koja želi da mi oduzme pravo nasledstva. Koja me napada što oplakujem smrt svog deteta. Ne dodiruj me!” Počela je da gubi kontrolu: u glasu joj se čula histerija, a oči su joj bile pune neobjašnjive mržnje. „Moje dete nije trebalo da umre. Nikada neću zaneti drugo, znam to. Klarens nikada neće imati naslednika, i to je moja krivica. Kada bi bar dobio zemlje Bičamovih...”

Nisam mogla učiniti ništa drugo do gledati kako Izabel potresaju bespomoćni jecaji. Izabelina žalost i njene pobude postale su mi jasne kao da su ispisane crnim mastilom na najlepšem pergamentu. Plašila se Klarensa, njegovog prebacivanja, njegovog oštrog jezika, nadala se da će je ponovo za voleti, ako uspe da se dokopa grofičinog nasledstva. A Izabel, zavedena i ranjiva Izabel, podržaće ga u tome, čak i ako to znači da mora da zamrzi majku i sestru.

Nije mi moglo biti jasnije da je ovo Klarensovo delo, da je on uništio Izabelinu moć rasuđivanja, sve što nas je ranije vezivalo. Mora da je Klarens kriv. Kako je moguće da se Izabel ne seća onih kritičnih časova u vreloj, zagušljivoj kabini kada je plakala i vrištala u agoniji, kada je grofica zasukala rukave, zatakla suknje za pojas, i u onim užasnim uslovima dala sve od sebe da spase svoju kćer i njeno dete? Ništa od te tragedije nije bila njena krivica.

O, Izabel. Kako si sve pogrešno rastumačila. Kako li si samo nesrećna. A ja ne mogu ničim da te utešim.

Odluka mi se nametnula dok su mi bespomoćne suze pekle kapke. Neću reći Izabel da sam trudna. Nisam se usudila, ne danas. Jednog dana će morati da sazna, ali još nije bilo vreme za to. Ne bi mogla podneti taj bol. I ima li sada nade da se premosti jaz među nama?

Ja je nisam videla.

„Izabel je starija.” Klarensov bučan glas probio se pre njega do predsoblja kraljičinih odaja, gde smo Izabel i ja i dalje bile zarobljene u agoniji sirovih osećanja. „Ko je sposobniji od mene da upravlja tim imanjima? I duguješ mi, Edvarde. Kako god da se na ovo gleda, lojalnost moje žene je izvan svake sumnje...”

Za razliku od lojalnosti njene sestre!

Ne opet! Nisam se ni trudila da sakrijem ozlojeđenost dok su ulazili i odmah napravili gužvu u maloj sobi obloženoj drvenom oplatom. Klarens nije čak ni pozdravio Izabel. Pogledom sam odmah potraži Ričarda, koji je ušao poslednji i nemo me pogledao podignutih obrva.

Dakle, ništa nije rešeno. Vazduh je zaudarao na neprijateljstvo i bes. Zašto je Edvard organizovao javnu debatu, ako je i dalje želeo da odugovlači? Ljutito sam slušala kako nam Klarens zasipa uši već dobro poznatim argumentima. Bila sam vrlo umorna od svega. Ja bih Klarensu zbog njegove drskosti uzela sve do poslednjeg jutra zemlje, i svaki zlatnik, i dala ih Ričardu, ali Edvard, naravno, to nije mogao da učini. Niti bi bilo pravo oduzeti nasledstvo Izabel, ma koliko da sam nekada maštala o osveti. Njena žalost i razlog njene žalosti lišili su

me gorčine. Što se Edvarda tiče, frustracija mu se oslikavala na širokom licu kada ga je Klarens uhvatio za ruku ne bi li ga ubedio u ono što govori. Otuditi Klarensa sada, znao je Edvard, značilo bi iskopati veoma duboku jamu u koju svi možemo da upadnemo. Kralj je, ako ništa drugo, bio svestan svake opasnosti, premda je sada frustracija prevagnula.

„Već si dobio sva Nevilova imanja na koja je tvoja žena imala pravo. „

„Ima pravo i na grofičina imanja.“

„Ima pravo na polovinu. Ne možeš raščiniti raspodelu Nevilovog bogatstva.“

„Zašto da ne? Ti možeš da raščiniš, da upotrebim tvoje reči, sve što je potrebno da se raščini. To je ono što ja želim...“

„A ja želim da ti budeš popustljiviji, brate. Spremnost na kompromis bila bi blagoslov u ovoj raspravi...“

„Popustljiv? Mislim da sada nije vreme da se bude popustljiv...“

Ričard se do sada držao po strani.

„Veličanstvo“, umešao se, a glas mu je bio tih i probijao se kroz bes. „Postoji argument koji je snažno ide u korist moje žene, koji sam odlučio da ne iznesem pred savetom.“

„Još jedan argument? Pobogu, Glostere! Mislio sam da smo ih sve iscedili do poslednje kapi. Nadao sam se da je tako!“ Svadljiv i razdražljiv, kraljev odgovor nije slutio ništa dobro. Ali ja se zainteresovah. Mislila sam da znam sve Ričardove namere.

„Nismo. U pitanju je privatna stvar i još je rano. Nisam želeo da to iznesem javno.“ Ričard je namerno okrenuo glavu da me pogleda preko ramena, upozorivši me na taj način. Znala sam šta će reći. I, oh! Kako sam želela da to ne učini. Kada se okrenuo ljutitom Edvardu da mu iznese najubedljiviji argument, ja usmerih pogled na Izabel koja je sve ovo slušala samo s delimičnom pažnjom, i činilo se da je u potpunosti usredsređena na svoje čvrsto stegnute prste.

„Ričarde...“, prošaputala sam. Nemoj!

Naravno da nije bilo svrhe govoriti mu. Kako da mu objasnim? I dozvolila sam Ričardu da govori ono što je naumio. Premda je takva jedna objava trebalo da bude povod za radost, stegla sam usne i slušala dok mi je srce tonulo.

„En nosi moje dete. Mog naslednika.“

Zlovolje začas nestade i Edvard se grohotom nasmeja, prigušivši Izabelin jecaj.

„Nisi gubio vreme, Dikone!“

Ni najmanje zbunjen, Ričard je izneo svoj slučaj, kamen po kamen podizao je zadivljujući bedem.

„Ne samo da moja žena po zakonu ima pravo na grofičino nasledstvo, kao što je oduvek i trebalo da bude, već i dete, moj naslednik, ima pravo na bakine zemlje. Neću dozvoliti da ova stvar ostane nerešena u vreme detetovog rođenja samo zato što je Klarens nepokolebljiv. Moja žena je izdajnica koliko i on. Svi mi znamo da se Klarens zakleo na vernost Edvardu od Lankastera i da je to učinio od svoje volje, dok je moju suprugu na brak s princem naterao otac. Nije to bila njena odluka, niti je to želela, u njegovim rukama je mnogo propatila i dočekala je njegovu smrt kao blaženo olakšanje. Sada nosi moje dete, narednu generaciju koja će u budućnosti predstavljati temelj kuće Jorka.“

Pametno, pametno. Jasno i odrešito. Brutalno, ali i efikasno, lukavo je osudio Klarensa, suptilno podsetio Edvarda da i sam ima samo jednog muškog naslednika i u isto vreme je mene predstavio kao majku princa Plantageneta. Nisam mogla a da se ne divim ovom pažljivo skovanom planu koji je išao na Klarensovu štetu.

Kako je pedantan Ričard bio. Trebalo je da sagorim od divljenja. Ali ja sam čekala neizbežnu kataklizmu.

Izabel kao da je strela pogodila pravo u srce. Oteo joj se oštar krik koji je pokušala da priguši stavivši ruku preko usta. Pogledala me je, daveći se u užasu i očajanju, čula sam optužbu *kako si mi mogla to učiniti?* kao da je jasno i glasno izgovorila ove reči. I poželeva sam

da sam joj ranije rekla. Svim srcem sam to želela. Osećaj da ju je porodica izdala sada će biti samo još veći.

Nesvestan drame koja se odigravala pred njim, Ričard je užasno nemilosrdno zadao poslednji udarac.

„A kako Klarens još nema naslednika, mislim da mi to daje pravo koje se ne može olako odbaciti prepredenom retorikom.“

Kada sam videla kako se Izabelino lice grči od očaja, pritrčala sam joj i uhvatila je za ruke, premda je pokušala da ih istrgne iz mog stiska.

„Izabel. Nisam želela da ovako saznaš...“

„Kako si mogla!“

„Nikada te ne bih tako okrutno povredila.“

„Da, bi!“ Glas joj zape i puče. „Uvek si mi želela zlo. Uvek si želela da mi se isprečiš na putu.“

„Ne! Nije istina. To nikada nije bila istina.“ Držeći je za ruke, protresla sam je, tako da je morala da me pogleda i pročita mi istinu na licu kao i poricanje optužbe. „Nismo uvek bile bliske, to priznajem. Da, kao deca smo se svađale. Da, okolnosti su nas razdvojile, ali zar smatraš da sam kadra za to? Ti si mene poslala da radim u tvojim kuhinjama! Kako me možeš optužiti za takvu bezosećajnost?“

Izabel mi se otela iz stiska.

„Mrzim te, En! Mrzim te!“

Gorke, pakosne reči me pogodiše i ja je nisam mogla kriviti, jer je sudbina iznenada odlučila da meni pruži sve ono što ona nije imala. A muževljeva ljubav nije bila najbeznačajniji od tih darova, dok je ona, ako sam dobro rastumačila stanje, bila zarobljena u braku bez ljubavi. Nesvestan njenog bola, ili što je bilo verovatnije, ne mareći za njega, Klarens nije čak ni glavu okrenuo kada je čuo jauk svoje žene.

Izabel je nastavila da plače, ali mi je pažnju privuklo nešto drugo.

„Dalje, veličanstvo“, čula sam Ričarda kako iznosi zaključak svoje razorne izjave, „za razliku od mog brata, ja sam spreman na kompromis. Spreman sam da se odrekнем položaja lorda velikog komornika u bratovljevu korist.“

Naćulila sam uši. Položaj mog oca Ričardu je dao kralj lično, javno time iskazavši zahvalnost za Ričardove usluge. Za ime boga! Zašto bi se on, bez nekog spoljnog pritiska, odrekao tog položaja u korist Klarensa?

„Zaista?“ Edvard je, takođe iznenađen, uzeo Ričarda podruku, da ga uvede u kraljičine odaje. Učinio je to da izbegne sirove izlive ženske tuge u ovoj odaji, jer se Izabel gušila u jecajima, a ja sam bezuspešno pokušavala da je utešim. Nisam ga mogla kriviti.

„Da. Odreći ću se položaja lorda velikog komornika...“, ponovio je Ričard, nakratko me tužno pogledavši dok je išao pored kralja. „Ali očekujem naknadu...“

„Tako sam i mislio!“, odgovorio je Edvard. „A šta bi to bilo?“

Glasovi se izgube iz predsoblja, kada su ušli u kraljičine odaje i vrata se zatvorila za njima. Poput Edvarda, ni ja nisam imala predstavu kakvu naknadu Ričard želi, niti sam marila, jer su mi Izabeline suze kidale srce.

„Pa? Šta je rekao?“ Kada smo se Ričard i ja ponovo sastali, bila sam suviše umorna da marim šta je Edvard rekao ili nije rekao. Izabel se, i dalje očajna i u suzama, vratila u Kold Harbor pod kraljevskom pratnjom. Ništa što sam joj mogla reći ili učiniti za nju nije je moglo utešiti, pa nisam dalje ni pokušavala. Naglašene linije oko Ričardovih usana govorile su da ni njemu ovo nije bilo lako, pa sam pretpostavila da mora da nam je oboma na licu ležao isti izraz. Na njima se ocrtavao umor i tuga. Napor nakon teške bitke. Ali i rešenost da se

radujemo budućnosti i zadovoljstvo što smo zajedno i što pružamo jedno drugom ljubav i utehu. Uvukla sam šaku u njegov dlan, da pronađem utehu u njegovom snažnom stisku. „Šta je rekao?“, ponovila sam u strahu.

„Koji od njih dvojice? Obojica su bili jednako beskompromisni!“

Nasmejavši se smehom u kom nije bilo humora, on zauze stav, stavi ruke na kukove i podiže oholo bradu, gledajući me s visine i savršeno oponašajući Klarensa u njegovom najgnusnijem izdanju.

„Gloster može uzeti En Nevil, ah ne i njenu zemlju.“ Potom poče svojim glasom. „Stalno je to ponavljao, čak i nakon Edvardovog ubeđivanja, Klarens se zakleo da će se boriti sa mnom na sve u svakom sudu u zemlji, samo da bi zadržao imanja. A potom me je prokleo na večne vatre pakla zbog moje bahatosti.“

Dete, naravno. Zato ga je Klarens prokleo. Naslednik. Klarens to nikada neće oprostiti Ričardu. A sada će Izabel još više patiti što nije uspela da mu podari naslednika.

„A Edvard? Šta je on rekao u svojoj kraljevskoj mudrosti?“ Nisam se ni trudila da onako iscrpljena sakrijem prezir.

„Razmisliće. Posvetiće ovoj stvari svu svoju pažnju.“

„Razmišljao je o tome i posvećivao je punu pažnju tome ih nije! ovih godinu dana.“ Prezir se pretvorio u namćorasto nezadovoljstvo.

„Voleo bih da mu to ne kažeš.“ Ričard me je oprezno pogledao.

„Zašto da ne?“ Baš bih i mogla, kada bi naišao dok sam ovako raspoložena.

„Zato što je nekada potrebno da čovek pokaže malo umerenosti i poštovanja, da bi dobio ono što želi. Ovan nije jedini način da se uđe u zamak pod opsadom.“

„Top?“

„To je još gore. Sila ovde ne vredi.“

To je bila razlika među nama. Ričard je bio daleko tolerantniji od mene i daleko prepredeniji. Smešio bi se i tiho govorio, ali nije odustajao od svoje namere. Ja bih uletela i počupala perje svima. Obgrlivši me preko ramena, Ričard me je povukao da sednem pored njega na kauč. Ostali smo tako neko vreme. Ovaj dan je bio dug.

„A moja majka?“, upitala sam naposletku.

„Grofica će ostati tu gde je.“

„Razumem.“ Ne samo da je dan bio dug nego ništa dobro nije doneo.

„Uzgred“, Ričard je okrenuo glavu. „Šta nije u redu sa Izabel?“

Uzdahnula sam i zastenjala.

„Reći ću ti kasnije.“

Sve je to bilo zbrka gorkih protivoptužbi, sumnje, pohlepe i žalosti koja nikada neće moći da se rasplete. Zaključila sam da niko od nas iz ovoga nije izašao kao pobednik.

XI

„Ako pođem za Midlham, hoćeš li poći sa mnom?“

„Želiš li da pođem s tobom?“, upitala sam, napravivši se neveštom. Ričard se nasmešio, podigavši pogled sa hleba i mesa na poslužavniku između nas.

„Nemam nameru da te ostavim ovde samu. Samo sam bio ljubazan i pružio sam ti priliku da odbiješ.“

„Stvarno!“ Odgurnula sam poslužavnik nakon što sam pogledala junetinu. Čak me ni Ričardovo ubeđivanje da moram da brinem o sebi nije moglo naterati da jedem pečeno meso ujutro. Osmeh mu je smekšao dok je okom sokolovim posmatrao kako jedem sasušenu jabuku iz prošlogodišnjeg roda, na šta mi je srce zaigralo. Ljubav koju je osećao prema meni Ričard nije često izražavao rečima, ali ona se ogledala u njegovim očima, licu i načinu na koji me je dodirivao, i bila je lagana i čudesno me obavijala poput krznenog ogrtača.

„Sada se nećemo razdvajati.“ Ričardovo lice posta strože. „Sećam se koliko je često tvoja majka ostajala sama kada je Vorik odlazio na put kraljevim poslom. Ponekad sam mislio da je ona čak i tada bila više udovica nego supruga. Neću dozvoliti da se to nama desi.“

Bio je ovo nesrećni podsetnik na još uvek nerešeno stanje stvari.

„Hoćeš li otići pre nego što saznaš Edvardovu odluku?“, upitala sam. Prošle su četiri nedelje od sastanka saveta, jedan dug mesec, a Edvard je i dalje bio neodlučan. Grofica je i dalje bila zatočena u Bjuliju, a uprkos svim mojim naporima, Izabel je odbijala da me vidi.

„Neće on odluku doneti brže budem li se motao oko njega.“ Ričard je veselo zasekao parče govedine, a ja sam zadrhtala. „Učinio sam sve što sam mogao i izneo sam sve argumente koje sam imao. On će odlučiti, i učiniće to kada mu bude po volji. On je kralj“, rekao je Ričard kao i uvek. „Ima prava da odugovlači koliko mu je volja.“

To je vrlo efikasno okončalo raspravu, a prećutni dogovor između nas bio je da nećemo govoriti o onome što ne može da se izmeni. Samo sam oštro pogledala Ričarda u leđa, dok je odlazio da pripremi prevoz.

„Nije trebalo da se odrekneš položaja lorda velikog kancelara u korist Klarensa, Ričarde.“ Nisam odolela, sećanje na to bilo mi je suviše jako. „Bio je to položaj mog oca, a kralj je smatrao da bi trebalo da ga *tebi* dodeli. Edvard se već složio da da Klarensu očeve titule Vorik i Solsberi. Šta još hoće? I nemoj mi reći da hoće *sve*.“, skočila sam kada sam shvatila šta će mi odgovoriti. „Kažem da si bio suviše spreman na kompromis. Ja ne bih tako učinila. Pre bih ga poslala dođavola!“

Bilo je nemoguće oprostiti Klarensu na samozadovoljnom trijumfu, kada je Ričard izneo ovu ponudu da bi izgadio stazu diplomatskih pregovora. Niti je oklevao da ovu ponudu prihvati, i to bez trunke zahvalnosti. Kako je Ričard mogao to da toleriše?

Ričard se osvrnuo, kao da razmišlja koliko je mudro odgovoriti, s obzirom na moje trenutno raspoloženje, a potom je odmahnuo glavom.

„Učinjeno je.“

Raspravu nismo završili, već smo je samo odložili, prihvativši prijatno primirje.

Moja trudnoća nije bila toliko uznapredovala da bi putovanje bilo neprijatno ili opasno. Ričard je toliko insistirao na mojoj udobnosti, i to bi me zamorilo da me njegovo prisustvo nije toliko ispunjavalo radošću. U onim danima kada je vreline bila nepodnošljiva, putovala sam u veličanstvenoj nosiljci, ali češće sam jahala pored njega, kao nekada po vresištima iznad Midlhama, kada smo bili deca. Nabavio je za mene malu kobilu koja je bila naoko

pitoma, ali to je bila varka, jer je bila svoje glava, baš kao i ja.

Putovali smo polako i sa svrhom, na moj zahtev pretvorivši ovo putovanje u hodočašće. Zemljom je vladao mir, mogao bi čovek pomisliti ukoliko ne bi zagrebao po površini, stoga smo imali tako veliku oružanu pratnju, sa istaknutim stegovima i barjacima Glostera. Ispod moje spokojne spoljašnjosti vrebale su mučne brige koje mi nisu dozvoljavale da ih u potpunosti potisnem. Zнала sam da je Ričard učinio sve što je mogao. Toliko sam hvale čula na račun njegove rečitosti i snage njegovih argumenata na veću, ali čula sam i da je Klarens ostavio snažan utisak. Čak i sada Edvard je odmeravao vrednost jednog brata u odnosu na drugog. Potisnula sam ove misli, odlučivši da poštujem Ričardovo odlučno ćutanje o ovom pitanju. A onda mi se prikrađoše misli, o Izabel. I dalje smo bile u svađi, a ja nisam videla nikakog načina da doprem do nesrećne sestre.

Iz Londona smo krenuli na zapad prema manastiru Bišam, gde sam stala pred grobove babe i dede Nevila. Ričarda Nevila, erna od Solsberija, i Alis Montagju. Njihovi likovi u kamenu gledali su isklesani baldahin, spokojni u uverenju da će Nevilovi uvek čvrsto u rukama držati moć i svoju zemlju. Ali ne više! Nevilovi su uništeni, nisu više politička sila, a zemlje mog oca su razdeljene.

Pored njih je ispod jednostavne mermerne ploče počivao moj otac.

Ričard Nevil, erna od Vorika.

Napraviću mu spomenik dostojan njegove veličine. Zamislila sam ga, isklesaću ga najbolji klesari od najfinijeg alabastera. Nosiće oklop koji je za njega pravljn u Italiji, veliki mač i bodež, a na glavi će mu stajati veličanstvena bojna kaciga.

„Zasluzio je spomenik.“ Ričard mi se pridružio i stao pored mene, pružajući mi podršku svojim prisustvom i čitajući mi misli. „Sećam ga se kao velikog vođe, ali i kao rođaka sklonog šali i čoveka zaraznog šarma, koji je uvek imao vremena za jednog dečaka. Divio sam mu se i težio da postanem kao on. Suviše je mlad stradao.“

Nismo pričali o izdaji koja ga je ubila, posekla na bojnom polju. O smrtonosnoj želji za nadmoći koja je i dovela do konačnog uništenja i urušavanja moći Nevila.

A potom smo opet nastavili prema zapadu. Nije ovo bilo lako putovanje za mene, ali morala sam poći na njega. Ako sam bila tiha i povučena, Ričard nije pokušavao da me iz takvog stanja trgne, razumeo je moj bol. Otkako smo se venčali, ispričala sam mu mnogo toga o mom životu sa Edvardom – čak sam mu i zebe spomenula – premda mu nisam rekla sve, nisam mu otkrila sve okrutnosti i poniženja. Niti sam mu govorila o tome kako sam besramno iskorišćena. Mislim da je Ričard sve to znao i dozvoljavao mi je da se povremeno povučem u sebe. Noću me je držao u naručju dok ne bih zaspala.

Tjuksberi mi je bio odbojan. Samo me je osećaj dužnosti naterao da opet prođem kroz crkveno dvorište i uđem u opatiju kao što sam jednom već učinila. Sveštenici su popravili štetu i divlje cveće je nedužno cvetalo u travi koju je zalila krv. Ovog puta me je Ričard ostavio pred vratima, i bila sam srećna zbog toga. Šta li je on mislio o trenutku kada je ovde ubio princa? Nisam ga pitala, ali u srcu sam znala da bi i danas i sutra učinio isto ukoliko bi kraljev život bio ugrožen.

Nisam morala da kucam i tražim da me prime. Brava na vratima se otvorila i ja sam polako pošla brodom crkve. Opatija je očišćena i svi tragovi sknavljenja uklonjeni, osim uništenih rezbarija koje su nosila ožiljke od udaraca mačem i buzdovanom. Ugledala sam je. Jednostavna, neobeležena spomenploča iznad grobnice u središtu hora, kao što sam naložila.

Šta bi trebalo uklesati tu u znak sećanja na Edvarda od Lankastera? Metal je hladno sijao, a prazna ploča je privlačila pogled.

Šta da se napiše da se obeleži njegova smrt?

Ovde leži Edvard od Lankastera, princ od Velsa.

Jedino svetlo svojoj majci,

Poslednja nada svog roda.

Sumnjala sam da će se Margareta, koja je i dalje bila Edvardov zatvorenik, ikada oporaviti od ovog gubitka. A sigurna sam bila da se Lankasteri nikada neće ponovo podići. O ostalom nisam mogla da mislim. Ne sada i ne još. Odustala sam od borbe.

Ostavila sam kesu zlata monasima.

Ričard me je čekao naslonjen na zid crkve, udubljen u neobavezan razgovor sa svojim štitonošom, dok je veče padalo. Dodirnula sam mu ruku.

„Hvala.“

„Na čemu?“

„Što si me doveo ovamo.“

„Morala si da sahraniš utvaru.“ Palcem je protrljao brazdu koja mi se duboko usekla između obrva.

„Da.“

„I jesi li?“

„Jesam.“

„Onda je vredelo doći ovamo.“ Ričard je uzeo moj ogrtač sa sedla i prebacio mi ga preko ramena. „Hajde suviše je hladno da bi stajala ovde. Monasi će nam obezbediti smeštaj.“ Prekrio mi je šaku svojom i uhvatio me podruku, a ja sam osetila svu snagu zaštite koju mi je ovim gestom pružio. Ričard nije više rekao ni reč, a ja sam ostavila prošlost tamo gde joj je i bilo mesto. Nije za nju više bilo mesta u mom životu i od sada ću gledati samo napred.

Midlham. Srce mi je zatreperilo kada sam pomislila na njega, a raspoloženje mi se popravljalo sa svakim pređenim kilometrom. Privlačio me je, kao što sveća privlači leptira, s tom razlikom da mi ova blistava baklja neće naneti bol. Očekivala sam toplu dobrodošlicu.

„Eno! Eno ga!“ Zategla sam uzde i zaustavila kobilu na malom uzvišenju na poslednjoj padini koja je vodila niz brda. Blagi povetarac počeo je da se poigrava i pakosno nas upozorava. Pod nama su se iz tmine podizale masivne kule i zidine koje su dominirale dolinom. Zaštitni jarak sijao je poput sjajnog rukava sivog metala. Kamen je možda i bio hladan i neprijatan, strašan i sumoran pod oblačnim nebom, ali ništa mi nije moglo umanjiti zadovoljstvo. Prostrujilo je kroz mene, zatreperilo u grlu i zglobovima da sam se jedva suzdržavala. „Ma šta da se desi, uvek ćemo imati ovo.“

Pažnju nam privuče zvuk kopita po putu iz Jorka u dolini pod nama, odnekud zdesna, i mi zastadosmo, a naša pratnja nas zaštitnički opkoli, ali broj došljaka bio je neznatan i nije mogao da predstavlja pretnju. Bila je to mala skupina jahača koja je brzo jahala ne bi li nas sustigla. Dok smo jahali niz padinu njima u susret, oni dojahaše do nas i zaustaviše konje, a među njima je bilo barem jedno poznato lice.

„Vaša milosti.“ U znak pozdrava glasnik Čester je skinuo kacigu i udario pesnicom po kratkom kaputu na kom su blistavocrveni i plavi i zlatni lavovi Engleske bili preslikani jedni preko drugih i prekriveni prašinom.

„Šta je bilo?“, Ričard je iznenada napet poterao konja napred.

„Pratio sam vas ili nisam, kako se čini, vaša milosti. Davolje putovanje, mislili smo da ste otišli pravo u Jork“, glasnik se namrštio dok je vadio dokument iz kese. „Od njegovog veličanstva, da vam se preda što je pre moguće.“ Obrisao je usta nadlanicom i nasmešio se. „Verujem da ćete nas sve pozvati u Midlham, vaša milosti. Nećemo odbiti pivo pre dugog puta nazad.“

„Naravno.“ Ah Ričard je bio zaokupljen dokumentom i poveo je konja malo u stranu, na malu čistinu na kojoj sam mu se odmah pridružila. Skinuo je oklopne rukavice i otvorio zapečaćeno pismo. Posmatrala sam ga kako čita.

„Dakle? Da li je važno? Da li da umrem od napetosti?“

„Mislim da bi bilo potrebno više od ovog da tebe obori!“ Sedela sam i besno ga gledala dok se nije sažalio na mene. „U pitanju je Edvardova odluka.“

„I?“

U tom trenutku je oluja koja je već neko vreme pretila udarila svom silinom. Nebo se rastvorilo i natopilo nas u sekundi.

„Reci mi“, nisam odustajala dok sam navlačila kapuljaču preko lica i vela, i obavijala ogrtač oko nogu da zaštitim odeću. Rukavi Ričardove pancirne košulje već su tamneli od vlage.

„Ne ovde, En. Već si mokra do gole kože.“ Stavio je dokument u prsluk, potom podigao ruku da obavesti pratnju da nastavi dalje, ali nisam želela da se pomerim. Što možda i nije bila baš najrazboritija odluka, ali želela sam da, nakon silnih meseci neizvesnosti, odluku saznam u tom času.

„Šta kaže kralj?“

„Hajde!“ Nagnuo se. Hteo je da uhvati uzde mog konja i povuče me za sobom, ali ja sam poterala kobilu u stranu, pa je postavila naspram njega.

„Ričarde! Što više budeš odugovlačio, bićemo mokriji.“

Kako se prolom oblaka povukao jednako brzo kao što je izbio, Ričard je popustio, ah ne bez borbe.

„Tvrđoglava si koliko i ta kobila na kojoj sediš! Pa, onda... Što se tiče zemlje tvoje majke, šta bi ti uzela za sebe kada bi mogla da biraš?“

Podigla sam oči i osvrnula se, nije mi bilo potrebno mnogo vremena da se odlučim. Nisu mi bila poznata imanja na jugu, njih se nisam ni sećala. Zamak u Voriku bio bi veličanstven dom, ali... što se Tjuksberija tiče... mali drhtaj od kog mi se naježila koža nije imao nikakve veze sa mojim mokrim suknjama. Neću žaliti ako nikada više nogom ne kročim tamo. Izabel i Klarens imaju moj blagoslov da uzmu Tjuksberi, dok god meni ostave...

„Ovu zemlju“, objavila sam i rukom pokazala maglom obavijena brda. „Ovo volim najviše od svega. Zemlja koju je moja majka volela.“

„Onda si dobila ono što želiš.“ Sada sam dozvolila Ričardu da uzme uzde mog konja i povede me prema nestrpljivoj pratnji. Nije osećao nikakav trijumf, samo me je gledao pravo u oči, pomalo zamišljeno. „Grofičino nasledstvo je podeljeno. Klarens je, u Izabelino ime, dobio svu zemlju u Srednjoj Engleskoj i na jugu. Dobiće i zamak Vorik. Imaš li nešto protiv?“

„Nemam. A ja? Šta ja dobijam?“

„Ti, ljubavi, dobijaš sve zemlje na severu i imanja u Velsu.“

Dozvolila sam da mi ova vest dopre do svesti i prihvatila sam je s olakšanjem. Nisam više bila žena bez igde ičega i bez izvora prihoda, koja će u starosti biti stavljena na milost drugima. Ričard mi je vratio moje bogatstvo i značaj, i ne samo time što me je oženio. Nisam mogla zameriti Izabel što je dobila deo imanja. Ja sam dobila Midlham.

„Upravo tako je pravedno“, rekla sam naposletku. „Edvard je ipak bio pošten prema nama. Ali, Device mi! Mislila sam da će Klarens dobiti sve. Zaista sam to mislila.“

„I ja“, priznao je Ričard iskreno, sa blagim nagoveštajem samozadovoljstva.

„Misliš li da je dete prevagnulo?“ Pritisnula sam stomak rukom, ponovo osetivši bol zbog Izabel i udaljenosti među nama koja se nije samo merila kilometrima.

„Možda i jeste.“

Okrenuli smo konje prema zamku i krenuli prema njemu, ali nisam odolela.

„Da li si ti zadovoljan, Ričarde? Da li si se nadao da ćeš dobiti više?“

„Zadovoljan?“ Moj gospodar se namrštio, zadubljen u misli. Podozrevala sam da nikada dok je živ neće biti zadovoljan. Prihvatila sam da je ambiciozan koliko i svaki muškarac kog sam upoznala, i da potiče iz porodice koja se može meriti sa Nevilima po želji

za zemljom i moći. Ali njegove reči mi nisu bile neprijatne. „Moja dužnost prema Edvardu je na severu. A i ja volim Midlham. Kralj je bio pravedan i mudro je odabrao.“

Otvorila sam usta i ponovo ih zatvorila.

Šta će biti s groficom?

Bila je to nedovršena nit tapiserije, ali nisam se usudila da postavim pitanje. Kako je Ričard nije spomenuo, pretpostavila sam da i dalje ostaje zatočena. Primorala sam sebe da ne razmišljam o tome. Nisam želela da mi to pokvari radost.

„To je najbolje čemu sam se mogla nadati“, priznala sam. „I sve to dugujem tebi.“

„Da, duguješ mi.“ Ričardu je osmeh ozario ozbiljno lice i u meni opet probudio sreću. Poterali smo konje napred, pretekli smo glasnika i brzim kasom se približili spoljašnjem zidu utvrđenja sami. „A Klarens će biti besan“, rekao je Ričard, a oči su mu se sijale grešnom radošću, dok je stražar izdavao naređenja da nas puste u zamak.

„Zašto li me to raduje?“, nisam mogla da obuzdam glasni smeh, čak i pored toga što je hladna kiša opet počela da mi lije po nezaštićenom telu.

„Zadovoljstvo mi je što sam ti priredio radost, gospo. Očekivaću kasnije naknadu za sve usluge koje sam ti učinio.“ Sjaj u Ričardovom oku obećavao je mnogo.

Do povratka kući ostalo mi je još samo da pređem poslednjih nekoliko metara do skloništa za konje. Nakratko sam se i s bolom setila kako sam želela da pobegnem iz Midlhama kada mi je srce bilo slomljeno, jer sam verovala da me je Ričard izdao. Sada mi je on bio pribežište. Baš kao što sam i očekivala, gospodar Hempton, naš stari kućepazitelj, došao je da me spusti s konja čim smo ušli u dvorište, a moji ljudi su mi osmehom poželeli dobrodošlicu. Mokre suknje mi više nisu bile teške, niti mi je smetao veo koji mi se zalepio za vrat. Osetila sam dugo iščekivanu radost i vedrinu. Midlham je pripadao Ričardu, a zemlja koja ga je okruživala pripadala je meni, i naše će je dete naslediti. Okruživali su me ljubav i odanost koji su mi oduzimali dah. Ovde se nije govorilo o izdaji i obmani, niti se sumnjalo na izdaju i laž. Brišući suze rukavom, uzela sam za ruke gospodara Hemptona i zahvalila mu na lepim željama.

Sada nije bio trenutak za prazne čežnje.

Vitez iz Ričardovog domaćinstva probio se do njega i šapnuo mu nešto na uvo. Zauzeta svojom bitkom protiv sentimentalnosti, jedva da sam to i primetila, osim što sam, po tome kako je Ričard nagnuo glavu, zaključila da ga je ova vest obradovala.

Iznenada se sve okrenulo. Ričard se stvorio pored mene, uhvatio me za ramena i okrenuo me, da bih mogla da gledam dvorište, konje i slugе koje išle svojim poslom prema masivnoj tvrđavi, prema glavnom ulazu na prvi sprat i strmom stepeništu pred njim.

„Šta je bilo?“, promeškoljila sam se pod njegovim čvrstim stiskom.

„Pogledaj.“

„U šta?“ Pogledala sam ga oprezno. Stajao je iza mene.

„Prema lučnom prolazu. Stepence! Pogledaj, En!“ Stegao me je jače i blago me protresao, dok su mu oči blistale.

Pogledala sam.

Podigla je teške suknje na vlažnom povetarcu. Podigla je ruku, učinilo mi se pomalo oprezno, da pričvrsti veo na vratu. Nisam joj jasno mogla videti lice, ali sam zamislila suze u njenim očima ukoliko su bile poput mojih. Potom više uopšte nije bila oprezna, već je krenula prema meni i raširila ruke. Grofica se vratila u Midlham. Koliko je prošlo otkako sam je poslednji put videla, koliko je prošlo otkako sam odustala od nade da ćemo opet biti zajedno! A sada je u Midlhamu, koji je uvek volela. Stegla sam Ričardu ruku. Osećanja su mi stegla grlo.

„Kako si to izveo?“, jedva sam uspela da procedim.

„Duh kompromisa, mila moja, kao što nas je Edvard i posavetovao, premda je ishod bio pod znakom pitanja do poslednjeg trenutka...”

Nežno sam se nasmejala i naslonila obraz na njegov dlan.

„Znam kako si to izveo!” Ričard mi to ne bi rekao. Nikada. Nije mu bilo u prirodi da se razmeće ovom malom pobedom koja je meni toliko značila. „Znam šta je podrazumevao taj tvoj *duh kompromisa*! Odustao si od položaja lorda velikog komornika, da bi ti Klarens bio dužnik.”

Nakratko je naslonio obraz na moj veo.

„Nadao sam se da Klarens neće odoleti. Bilo je dovoljno ponuditi mu titulu i zadovoljstvo da se nađe na položaju lorda velikog komornika. Zauzvrat sam tražio da groficu dovedu ovamo stigla je pre dva dana. Mislim da bi i on bio zadovoljan.”

„O, Ričarde! Bio bi!” Potom mi se iznenada javi sumnja. „Može li ona ostati ovde?”

„Da. Sada je pod mojom zaštitom. Uz našu predostrožnost, mislim da se više neće govoriti o zatočeništvu.”

Nije bilo potrebe da mi kaže. Ali ipak sam oklevala. Ričardov stisak je popustio, ali sam se okrenula prema njemu i dalje se držeći za njega. Usnama sam pronasla njegove i, uprkos izloženosti pogledima, brzo ga, ali strastveno poljubila.

„Hvala ti. Na svemu.”

Bez sumnje iznenađen ovom mojom spontanošću, oprezno je pogledao moje vlažne trepavice.

„Nemoj plakati. Hteo sam da te usrećim!”

„I jesi. Nikada nećeš znati koliko.”

Ričard me je gurnuo napred. Krenula sam preko dvorišta, najpre polako, jer me je iznenada obuzeo stid. A potom sam potrčala. A moja majka, grofica, stajala je raširenih ruku i čekala da me zagri.

Pozna jesen 1472.

Zamak Midlham, severni Jorkšir

Juče sam rodila sina. Porođaj je bio lak, kako tvrdi Mardžeri sa grubom radošću, premda se ja u datom trenutku nisam slagala s njom. Dok sam vrištala od bola, Mardžeri me je uveravala da sam sve podnela sa žestokom hrabrošću, kao što i dolikuje Nevilovoj kćeri. Mislim da je bila u pravu. Videla je tokom godina dovoljno rođenja Nevilovih, uključujući i moje.

Želela sam da detetu nadenem ime Ričard, po mom ocu, erlu. Ali Ričard, moj Ričard, smatrao je da je politički mudro odati počast njegovom bratu kralju. Odati počast kralju? Nisam bila raspoložena i to sam mu i rekla, ali sam po držanju svog gospodara videla da se o ovome neće raspravljati, pa sam se nakon oštrog neslaganja dostojanstveno povukla i nazvala dete Edvard. Edvard, gospodar Midlhama. Dobro zvuči, s obzirom na to da je star svega jedan dan.

Teško mi je da sklonim pogled s njega. Ima gustu crnu kosu i tamnoplave oči. Imaće moju kosu i oči, ukoliko mu se boja očiju ne promeni, kao što to često biva kod dece, pa postanu još tamnije. Onda će zaista biti Ričardov sin. Izgleda mi tako mali i bespomoćan, sićušan u ogromnoj kolevci u kojoj smo ležale i ja i Izabel. Ali steže Ričardu prst sa snažnom voljom za životom. Žilavost Nevila, kaže Ričard, rešen je da bude po njegovom, na majku. Ali Ričard se smeši kada to kaže.

Moja majka, grofica, ostaje da živi sa mnom u Midlhamu. I dalje to smatram Ričardovim čudom. Tiša je nego ranije, tužnija, i na licu joj se vidi očajanje kada misli da je niko ne gleda, ali je i dalje jednako dostojanstvena kao i dok je bila visokocenjena naslednica bogatstva Bičamovih i grofica od Vorika. Mislim da se neće oporaviti od erlove smrti, jer ne želi da me sluša i često se uznemiri. Puštam joj to, zato što je volim, i ostavljam je da se gubi u sećanjima na veličanstvenog erla od Vorika koji ju je voleo i čija moć je nekada odlučivala ko će nositi krunu Engleske. Divim joj se zbog snage njene volje. Sa istim autoritetom sada se podignutih ramena suočava sa nepravdom sveta. Kada Ričard ode poslom, ona se zaboravi i preuzima uzde u svoje ruke, kao što je oduvek činila u Midlhamu. I ja joj dozvoljavam, dok se ne seti i ne povuče se, puštajući me da upravljam svojim domom.

Izabel je odsutna i nepomirljiva. Nisam videla svoju nesrećnu sestru dobrih šest meseci, od onog dana kada je izlila svoja osećanja u kraljičnim odajama. Jaz među nama je dubok i, kako stvari stoje, čini mi se da ga nećemo premostiti. Ne znam šta da joj kažem kako bih joj zalečila rane. I zato ćutim. Možda to i nije lepo, ali zašto nastavljati lov, ako se lisica povukla u jamu? Dok god je pod uticajem zlog Klarensa, njeno srce neće smekšati. Nije ni pokušala da izgadi odnose s groficom, što je bio još jedan greh koji sam joj zamerila.

A što se Ričarda tiče, on je svetlost mog života. I ja njegovog, tako bar kaže. I verujem mu, jer među nama nema senki, ukoliko to nije legalnost našeg braka i zakonitost našeg sina. Ali to niko ne dovodi u pitanje. Niko se ne suprotstavlja Ričardu od Glostera, čak ni kralj, koji mu je prepustio da svojim autoritetom kao konstabl Engleske održava mir u zemlji. Ponekad ne mogu da verujem kako se moja sudbina preokrenula i kako sam izronila iz dubina degradacije, dobivši na dar ovo čudo sreće. Ponekad, kada Ričard nije sa mnom, strahujem za svoju budućnost. Kada se vrati, kada mi na licu vidi da nisam spavala, Ričard me kori, poljupcem mi rasteruje strahove i pomaže mi snagom svojih ruku i zahtevima svog tela. Ali strah ostaje, poput senki koje mi se hvataju za suknje kada to najmanje očekujem.

Mardžeri cokće nad detetom koje je budno i koprca se, sićušnim rukama mašući po

vazduhu. Kada bude dovoljno ojačao, Ričard će mu dati drveni mač i naučiti ga kako da ga koristi, kao što je njega učio njegov otac. Biće još bitaka u ovoj ratom iskidanoj zemlji. A ja ću sinu dati daleko dragoceniji poklon, malu metalnu pticu, sada već ulubljenu i izgrebanu od upotrebe. Ali, kada nauči kako da dune u rep, ona će i dalje prodorno cvrkutati.

Čuvaće je on, moj mili, voljeni sin. Kao što sam je čuvala ja. Molim se bogu da mu nikada ne zatreba u zaštiti od bola i poniženja, kao što je nekada meni bila uteha. Ali zasad, dok dete besno plače od gladi, Mardžeri kaže da će moj sin preživeti i Nojev potop bez pomoći pohabanog dara, pošto je nasledio moju narav.

Ričard mi se smeši. Oči su mu tamne od ponosa i ljubavi.

Kraj

